TEOHAR MIHADAȘ

STRĂINUL DE LA MIEZUL NOPȚII

MARTURII
MARTURII

Colecţia "MĂRTURII"
(nr. 7)

CASA DE EDITURĂ "ATLAS-CLUSIUM" SRL
(Director general: Valentin TAŞCU)
EDITURA "CLUSIUM"
(Director: Nicolae MOCANU)

3400 CLUJ-NAPOCA, Piaţa Unirii 1
ROMÂNIA
Telefax. 40 - 64 - 196940
© Editura "CLUSIUM" 1996

TEOHAR MIHADAŞ

STRĂINUL DE LA MIEZUL NOPŢII

CLUSIUM

Lector şi tehnoredactare: NICOLAE MOCANU

Coperta de CĂLIN STEGEREAN

ISBN: 973 – 555 – 093 – 8

Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost...
Eminescu

... şi nu căuta Adevărul nicăieri altundeva,
decît dincolo de ceea ce este
(Parafrază)

I

Trecuse de miezul nopţii şi somnul nu vroia să se arate.

Orice carte am deschis, ca să-mi alung urîtul, să-mi ţină de singurătate, nu-mi spunea nimic, ci cădea din mîinile mele, de la sine.

Am dat, de mai multe ori, drumul la aparatul de radio: cîrîiturile paraziţilor ca şi logosurile isteţe ale altor paraziţi, aceştia de spiţă antropoidă, mă înăcreau.

Chiar şi o muzică adevărată, cîntată în surdină, care se purta peste sufletul meu ca peste depărtate aduceri aminte adierea unui giulgiu de mătase, nu reuşea să mă încînte.

M-am gîndit să mă duc în cămară şi să dau peste gît cîteva pahare de alcool tare, dar n-a fost chip să mă ridic din pat. Inerţia mă făcea să cred că aş fi una cu pereţii şi podeaua, într-atîta de bine era instaurată peste mine.

Eul meu părea a fi năluca unui beduin rătăcit prin deşert şi urmărit de o altă nălucă – a cine ştie cărei vindicte.

Nimic. Nici senzaţie, nici emoţie... nici gînd. Creier sec, minte anulată. Nici o tortură, oricît de materialist ştiinţific şi dialectic ar fi fost aplicată, nu ar fi izbutit să stoarcă de la mine nici cea mai neînsemnată mărturisire.

Afară ningea... Era un fel de drogare a lumii, albă.

Perdelele erau trase şi nu năzărea nici o dungă de lumină înspre afară. "Ningea bogat şi trist ningea, era tîrziu..." Muzică şi mai dematerializantă, pe fundal şi-n cutii de rezonanţă albe nu era cu putinţă a fi. Auzeam cum cade zăpada, cum îngînă, cum şopteşte caselor, pomilor, pămîntului, mai ales turnurilor şi turlelor de demult, nu ştiu ce poveste, înfiorîndu-le, trezindu-le din moarte şi arătîndu-le, hieratic, albele migraţiuni ce le cuprindeau în mişcarea lor tăcută, şi le mutau, şi

le ridicau să le ducă nu se ştie unde.

Auzeam cum ninge, dar n-aş fi dat deoparte draperiile să şi văd acea muzică adînc învăluitoare peste vedeniile trezite în alcătuirea de dincolo a lumii. (Ceea ce vezi cu ochiul dinlăuntru, adică ceea ce vezi fără ca să vezi, este mult mai viu, mai adevărat, mai vast şi mai adînc.)

Şi pentru că nu vedeam nimic din ceea ce se petrecea afară, ci numai auzeam, cîştigam pe nesimţite sentimentul că nu afară ningea, ci peste pustiurile toate din mine, peste toate cotele, întinderile şi ponoarele memoriei mele. Acolo ningea, de acolo se ridica acea muzică mirifică, de albe fire de mătase rostită, stins, liturgic, neţărmurit.

Ningea – aveam impresia – peste locurile unde am purtat cîndva nu ştiu ce bătălie, în care am căzut învălmăşit între duşmani şi între fulgii ce veneau înverşunat şi necontenit peste noi; acolo ningea, tocmai peste locul unde m-au acoperit nămeţii şi de unde acum întrezăresc abia cum se desprinde spectrul aceluia care am fost în acele timpuri, peste acel tărîm. Să fi fost la Tapae, să fi fost la Valea Albă, la Rovine ori la trecătoarea Posada, ori mai departe în timp, în zodiile lui Burebista-Rege, undeva prin poienile Boemiei lui Clitosiros, prin trecătorile Alpilor, la cetăţile de pe Helespont, pe cîmpurile aride ale Macedoniei ori ale Dalmaţiei sau – deoarece întuneric tot mai greu se lăsa peste vederea mea – departe la Pidna, în trecătorile Balcanilor, prin Sicilia, ca ofiţer în oastea lui Pyrus, sau şi mai afund, în negura de neînchipuit a vremii. Acolo ningea, peste acele locuri, din acele tărîmuri ale amintirii, peste mine cel de atunci, cel de atîtea ori căzut în atîtea alte singurătăţi.

M-am lăsat pradă întunericului din camera şi din mine, întins peste pătură, cu mîinile încrucişate, ca la mort, să pot să alunec cît mai adînc şi mai deplin, contopindu-mă şi devenind unul şi acelaşi tărîm, întru acelaşi mister cu muzica aceea mută şi albă ce mă cuprindea şi mă năpădea şi mă purta pînă-n ţărmurile Nefiinţei, apoi, redăruindu-mă neînceputului, redobîndindu-mă întru ceea ce nu se cuvine a şti şi a fi. Astfel ningea – bănuiam – în noaptea cînd m-am născut, mai cu seamă în cea în care am fost zămislit.

La fel ningea peste casa noastră cînd mama îşi dădea duhul într-o singurătate fără grai şi tot astfel ningea şi acuma peste mormîntul ei, pe care nimeni nu-l ştie unde se află.

Un cîntec eram, din mii de voci îngînat, pe infinit de multe sonuri, iar cutia de rezonanţă a acelui cîntec era inima şi conştiinţa mea, memoria cu nesfîrşitele ei terasamente şi alunecări.

Ascultă... Vioara aceea, care-şi şerpuieşte incandescent strigătul deasupra întregii forfote instrumentale, nu este oare amintirea Ei, a primei şi celei mai îndepărtate dintre toate? Nu este trupul ei imaculat, trecut în absoluta şi imaculata solitudine? Harfa de aur, înaintea căreia se arată o vedenie, tot de aur, care-şi petrece degetele peste corzile îngînînde, nu este sărutul celeilalte, galactic picurat acum peste tristeţea din mine, ca peste o mare de nisipuri pulberea cerească.

Alămurile anunţă nu ştiu ce triumf al soarelui asupra nopţii – înstelate în adîncuri.

Violoncelurile şi violele – cu cornul deasupra lor ca o lună călăuzitoare prin deşert –, oboiurile şi flautele curgeau în torente, de pretutindeni, şi fuzionau în inima mea, într-o sublimă, euharistică, albă confluenţă.

Intrasem – aveam impresia – în dumnezeire, adică acolo, în acea dimensiune unde sfîrşeşte orice diferenţă şi de unde ele toate încep.

Toate erau Unul, iar Unul era toate, cum a zis Poetul, contopite într-un fel de neant orfic.

În centrul acelui neant, El, Punctul intangibil, fosforescent, în repaos desăvîrşit, iar aici, în această cameră întunecoasă, la miezul nopţii, eu, alt punct...

O oază de întuneric îmi părea casa mea, pierdută într-un ocean alb, peste care ningea. Şi mă simţeam bine, chiar dacă total străin de lume şi de mine însumi. Dar nu eram nici singur nici străin, din nefericire, căci am auzit limpede cum cineva umblă prin sufragerie. Buimăcit şi înfricoşat, m-am trezit din minunata reverie. Acel cineva, nepoftit de nimeni la acea oră, se afla acum în antreiaşul care despărţea sufrageria de dormitor. Dumnezeule, cine poate fi?! Pe unde a intrat? Cînd şi cum naiba s-a strecurat în casă?!, m-am întrebat.

Cum şi cu ce să mă apăr de el? Dacă a reuşit să se strecoare în casă, cînd toate intrările sînt închise şi ferecate, înseamnă că este un ins foarte iscusit, temerar şi zdravăn. Nici eu nu sînt de lepădat la o adică, ştiu să mă bat şi lovesc dur şi năpraznic, dar aşa înmuiat cum mă aflu într-o asemenea împrejurare, voi fi făcut, cu siguranţă, zob.

Aaa, ia stai! În dulapul de rufe am atîrnat un bastonaş, din fier învelit în piele.

Încurajat, m-am sculat din pat, am deschis dulapul, am repezit de-acolo bastonaşul de fier şi m-am îndreptat spre uşă, decis să-l înfrunt pe nesăbuitul vizitator. Voi deschide uşa – îmi ziceam – şi, fie că-l voi izbi fulgerător, cu mînerul de fier al bastonului, drept unde-l miruise popa, fie că, după ce deschide uşa, mă retrag după ea, şi de-acolo, cînd el va intra hoţeşte în încăpere, eu îl voi pocni drept în ceafă.

Ia să vedem, care pe care..., şi-am deschis, mai mult cu frică decît cu îndrăzneală, uşa. În holul mic dintre dormitor şi sufragerie, nimeni, nimic. Intru, încurajat, dar cu băgare de seamă, în baie: tot nimeni şi tot nimic. Dau drumul la luminile toate... Cercetez cu de-amănuntul peste tot, în toate ungherele: nimic.

Draperiile grele din faţa ferestrei mele au pornit a se văluri şi-a foşni, iar după ele, nu încăpea nici o îndoială, se ascundea cineva. M-au trecut sudori reci. Cel de după draperii, îmi ziceam, nu este ins ca toţi inşii. Nu este om din lumea noastră. Altcineva este, sau, mai bine zis, altceva.

Mi-am adus aminte cum în copilărie, atunci cînd mă trecea o spaimă, a cărei cauză – credea mama – se afla dincolo de marginile lumii, mi se dădea să beau niţică apă, şi spaima trecea. Şi m-am tîrît pînă-n baie să-mi potolesc spaima. Dar n-am deschis bine uşa de la baie, că dumnealui, ori dumneaei, tocmai bine s-a strecurat după ea, şi de-acolo, parcă chicotea încet, dar, curios, nu a batjocură, ci doar a uşoară, binevoitoare şicană.

Atunci am strigat din răsputeri: – Arată-te! Cine eşti? Arată-te odată, prieten sau demon, cobe sau strigoi, amintire sau năpastă, vestea cea bună sau funestă urîciune!...

O, Doamne! Dar dacă este Ea?! Şi nu îndrăzneşte să se arate? Nu cumva se teme să nu-şi prihănească intangibila puritate în care a învăluit-o şi-a ascuns-o moartea..., prin atingerea, chiar şi numai cu vederea, de lumea nemerniciei în care mă aflu? Dar, totuşi, a venit sau a fost trimisă... Înseamnă că nu mi-am pierdut de tot, încă, bunăvoinţa şi mila şi grija Puterilor de Sus, din moment ce au trimis-o. Dacă ar fi aşa, eu n-am puterea să mulţumesc pentru un dar atît de mare, pentru atîta îndurare întru care am fost găsit vrednic. Lui Dante i l-au trimis pe Virgiliu... Mai ştii!? Dar dacă este, Dumnezeule Mare, El! De bună

seamă că marele şi înceţoşatul lui duh rătăceşte încă printre aştri, prin întunecimile neatinse de om ale codrilor, de argint sau aramă, peste apele nemişcătoare, în corabia deznădejdii lui sublime; poate că trece, plutind, îmbrăcat în hlamidă pontificală şi cu nimb de foc peste păru-i negru şi fruntea glacial de albă şi de înaltă, peste Cîmpiile Rovine, se alintă sub tei, într-o desăvîrşită pustietate, cu trupul alb ca o sărbătoare a azimelor calde, al Ei... Poate că stă, acoperit de ploi şi bătut de vîntul care scutură peste amintirea mamei salcîmii... Nu sînt eu vrednic de o asemenea înaltă cinste, hărăzită doar celor prea aleşi.

Cine eşti, omule? am strigat din nou, fărămiţînd întunericul şi tăcerea de miez de noapte din casă... Cine să răspundă cînd în casă nu mai era nimeni decît numai eu singur?!

Am aplecat capul sub robinet şi am stat sub jetul puternic de apă, timp îndelungat. M-am trezit... Nu mi-a fost de-ajuns: m-am dezbrăcat şi am intrat sub duşul rece. M-am frecţionat cu ştergarul aspru, de cînepă, pînă ce am risipit orice urmă de halucinaţie, şi-am început să fluier un cîntec vesel, un fel de *wanderlied,* cum foarte frumos îi spun nemţii.

M-am strecurat sub pătură, am încrucişat bratele pe piept, continuînd să fluier melodia aceea veselă.

Pofteşte, domnule, sau doamnă, de mai scînceşte după uşă, mai mişcă-te după draperii, nevăzut, sau nevăzută; plimbă-te cît îţi place, pe balcon ori în sufragerie; piteşte-te după mine, ascunde-te în dulapuri, sub pat, după oglindă, unde-ţi va plăcea, îmi ziceam de zor.

Nu, nu s-a mai întîmplat nimic, decît că auzeam din nou cum şoptesc afară zăpezile. Am continuat să le ascult. Căderea lor lină mă liniştea, mă odihnea, mă răcorea plăcut, căci ningea parcă peste mine, peste trupul şi fiinţa mea ca pe nişte ziduri văruite, pustii. Am închis, fericit, ochii. Peste mine continua să ningă.

Desfac braţele întru destindere..., Dumnezeule, şi cuprind cu amîndouă deodată, umbra străină strecurată-n casa mea!, pe insul care-mi bîntuia la ora aceea, nu numai încăperile din casă, ci, se pare, trupul meu tot, memoria. Între uşiori s-a ivit o luminaţie...

Lumina morţii! mi-am spus. Ea este. Nu-i rău dacă aşa se moare.

Am citit eu undeva, într-o carte scrisă de un doctor straniu, care a experimentat pe propria sa piele, de mai multe ori, moartea. Îşi provoca

expierea prin tot felul de procedee – chiar şi spînzurătoarea – singur, şi apoi, după trezire, consemna ce anume simţise, văzuse, auzise sau trăise în timpul în care murea. Ei bine, de fiecare dată – consemnează doctorul – i se părea că trece printr-un tunel întunecos, iar cînd ajungea la capătul tunelului se pomenea brusc înaintea unei lumini albe ce se revărsa mîntuitor asupra lui, mistuindu-l. Senzaţia aceea de mistuire în marea şi alba lumină imensă o resimţeam ca pe-o stare de beatitudine, ca pe-o supremă iluminare, într-o fericire ce în viaţă nu o poţi avea.

Lumina aceea este!, mi-am îngînat, lumina din faţa porţilor morţii, Poarta de lumină, Poarta de foc!...

Mă uitam extaziat la flacăra ce umpluse spaţiul uşii; şi era ca o chemare înspre care mă îndreptam fericit. Şi parcă mă destrămam frumos în ea, ca-ntr-o dăruire ultimă în fiinţa unei femei ce te-a aşteptat ani îndelungaţi, într-o castitate neagră.

Frica dispăruse şi se transformase, se transfigurase-ntr-o bucurie feerică. Nu mă aflam în tenebrele ei reci, ci în lumina strălimpede a cîmpiilor eleusine. Frica devenise dăruire. Aceasta este clipa morţii, pragul trecerii dincolo de viaţă. Şi-am închis ochii, aşteptînd trecerea deplină, dincolo.

Dar pe măsură ce aplecam pleoapele, lumina se rarefia, tulburîndu-se, iar din abureala care se năştea, apărea, abia conturîndu-se, abia desluşindu-se, ca dintr-o negură îndepărtată şi străină acestei lumi, un chip de om, iar lumina se prefăcea atunci cerc în jurul staturii lui, cuprinzîndu-l ca-ntr-o cadră.

Statura lui s-a desprins cu totul din magma aceea luminiscentă şi, gol, cu nimbul ca o arcadă de bazilică deasupra lui, însoţindu-l, a înaintat plutind, nu călcînd, prin spaţiul care despărţea uşa de patul unde stam şi aşteptam resemnat şi fericit; s-a oprit în faţa mea pentru cîteva clipe, a înclinat genunchii, s-a răsucit uşor din mijloc, apoi s-a aşezat pe marginea patului, cam în dreptul pieptului meu, cu capul aplecat, aşa că nu-i puteam vedea faţa. Apoi, lin, l-a ridicat, şi, privindu-mă în tăcere, m-a umplut de lumină.

Am surîs atunci şi eu, iar surîsurile fiinţelor noastre s-au contopit într-unul singur, simţindu-ne a fi, pentru multe minute, una şi aceeaşi persoană, în unul şi acelaşi surîs.

Cine eşti?, m-am uitat din nou lung şi cu drag la el.

El, iarăşi, a tăcut.

Avea un cap dureros de frumos. Părul negru, mult şi vălurit în neorînduială. Citeva şuviţe i se scurgeau peste fruntea orgolios boltită, iar aşa cum sta, sub umbra celor cîteva şuviţe, părea ameninţătoare, tenebroasă, de Lucifer.

Ochii, de-un verde alpin, cu albul din ei de nuanţa varului, erau aburiţi de o tristeţe fără margini, de abis. Nu erau mari, dar forţa privirii lor era răscolitoare, cînd aprigă, cînd abulic îndurătoare. Uneori înfricoşa ca aceea a unui ucigaş, a unui lotru din bezna codrilor.

Şi nu erau de aceeaşi formă, deşi de aceeaşi culoare, ci unul mai deschis şi rotund, emanînd candoare şi exprimînd un fel de uimire copilărească, de om credul şi naiv, în timp ce celălalt se arăta cumva pieziş către tine, iscoditor pînă-n pînza albă a alcătuirii tale, pînditor, distant şi aspru, neîncrezător, săgetînd cînd a năpraznă, cînd a funestă clarviziune, cînd dulce săgetător, cînd inchizitor.

Peste ochiul stîng, blînd, compătimitor, milos şi adumbrit de-o puerilă deschidere spre lume – cu acesta îl va vedea, numai cu acesta, pe Dumnezeu –, în adîncul căruia se putea naşte oricînd, la cea mai palidă rănire a omenescului, plînsul, sprînceana neagră, deasă şi prelung arcuită se termina cu marginea aplecată, răsucită înspre înlăuntru, a smerenie şi-a semn de aducere spre el a suferinţelor celorlalţi, în timp ce sprînceana care se arcuia peste cel drept, tăios şi iscoditor, zvîcnind din el fulgere negre, arogant în trufia lui – cu acesta l-a văzut şi-l va mai vedea pe Satana –, se termina răsucindu-şi codiţa-n sus.

Gura îi era închisă, ferecată. Buzele, deşi senzuale, erau răsfrînte înlăuntru pentru a da şi decenţă, şi egoism patimei, dar şi o adîncă, interioară intensitate. Sau, ai fi zis că ascunde nu ştiu ce secret teribil, sub linia aceea severă, pe care nu l-ar mărturisi nici sub presiunea celor mai sadice suplicii. Sau ascundea o imensă amărăciune ori un dispreţ faţă de ceva care nu se mărturisea nicicum? O autodetestare, poate, ori o încrîncenată autolatrie.

Dar îi şedea bine severitatea aceea de tînăr împărat roman ori de enigmatică zeitate a pădurilor de pin. Se potrivea bine linia buzelor – cu acea margine pe jumătate închisă a ochiului drept.

Fălci cumplite de lup, încheiate cu o bărbie beethoveniană, a cărei smucire şi răsucire brutală, vehementă în sus, armoniza înfricoşător cu arcuirea temerară, patologic de albă a frunţii.

– Cine eşti? – l-am implorat din nou, cu iubire adîncă, dureros şoptită.

– Cum, nu mă cunoşti?!... a răspuns el, în sfîrşit, mai mult din ochii care s-au fixat luminos asupra mea, decît din gura care a rămas ferecată.

Parcă da şi parcă nu, îmi venea să-i răspund. Parcă te-aş şti, dar parcă nu te-aş cunoaşte. Te asemeni ciudat de mult cu nu ştiu cine..., cu mine cel de cine ştie cînd, cu cineva în care aş fi trăit într-o altă, îndepărtată existenţă, mult mai fericită decît aceasta, dar cînd anume şi unde sub soare, nu-mi pot aminti. Sau poate că eşti o fiinţă pe care eu am iubit-o nespus de mult, tot într-o altă, uitată existenţă, cînd eram femeie, iar tu bărbatul, cînd eram fecioară a Ierusalimului, iar tu mirele dorit, frumos de întunecat, ca un cedru din Liban ori ca un chiparos în munţii Erihonului. Trandafirul negru din Ierihon al inimii mele erai, şi eu te purtam acolo, înflorit, în ea... Eram trupul sfeşnicului, iar tu lumina care ardea din el deasupra lui. Sau eram eu în tu cel care eşti acuma, iar tu erai fecioara din Summer.

– Nu, prietene, nu. Mergi prea departe cu fantezia. Delirezi, dar delirul tău mă încîntă. Uite, de aceea te-am iubit, de aceea te-am urmat în toate şi te-am apărat şi nu te-am uitat. Iubeam în tine acea lansare-n entuziasm şi fantezie mai mult curată şi înaripată decît a copilului, a arhanghelilor. Inima ta, bună, dreaptă şi caldă şi luminător dată tuturora, frumos luminătoare, ca aurul Ofirului etc.

Am fost cu tine, alături de tine, am fost tu însuţi, părtaş la toate, şi bune şi rele, şi blestemate şi binecuvîntate, şi frumoase, şi acoperite de urîciune, la cele nobile şi eroice, dar şi la cele de ruşine, de ocară şi de osîndă. La triumfurile de duminecă ale vieţii tale, ca şi la ospăţul desfrîurilor de vineri noaptea.

Ai îmbătrînit, şi memoria îţi stă copleşită sub evenimentele care au trecut peste tine.

Am să-ţi redau tinereţea. În noaptea ce urmează, am să te vizitez din nou şi-o să retrăim în cîteva ore, în durata unei miazănopţi, una sau mai multe vieţi întregi. Iată, s-a făcut tîrziu şi cocoşii izbesc din aripi, dar ezită să vestească ceasul trădării...

Am simţit îndemn lăuntric dureros de-a întinde braţul şi de a-l mîngîia peste părul bogat şi ca o pădure de pini în furtună, dar gestul intenţionat a rămas suspendat în aer, la jumătatea drumului.

Oaspetele dispăruse, iar afară se îngîna încet de ziuă.

Heralzii dimineţii şi-au trecut, ca nişte săbii roşii, strigătele prin trupul imaculat al zăpezilor.

Ultimele cuvinte, pe care le-a rostit abia, au fost: "Îţi voi aminti din fir a păr de toate cîte le-am săvîrşit împreună. Pe mîine seară, sărmane".

ÎŢI AMINTEŞTI?...

II

Deci, în toamna lui 1939, cînd începea al doilea război mondial, după ce ne-am petrecut vara nici eu nu ştiu pe unde anume, am descins în capitală. Oraşul pe care-l părăsiseşi - Mesopotamia tinereţii tale - a rămas acolo, departe, între dumbrăvi... În el, sanctuar bătut de razele lunii şi-ale aştrilor, osuar înfiorat de aduceri aminte, rămăsese ascunsă, pierdută, cea mai frumoasă vîrstă a vieţii tale...

Oraşul-capitală plutea peste o mare de miresme şi de fum. Navă uriaşă părea, şi nu oraş: un crucişător în chip de gorgonă, ce-şi mişca tentaculele în toate direcţiile, cu atîta frenezie şi lentoare, încît nu înainta, ci rămînea pe loc.

Fructe de tot soiul - mere, pere, portocale, mandarine, miez de migdală, roşcove, renglote ş. a. - cu mare grijă şi migală alese, toate sănătoase şi pîrguite, te întîmpinau la mici distanţe, stivuite-n piramide. Strugurii de masă, de cele mai nobile soiuri - cu boabe lucioase de chihlimbar, cu altele negre, roz, amurgite, rotunde, prelungi, hamburg tămîios, rozachie, Napoleon, busuioacă, unele amintind de Egipt, altele de Elada, altele de Sicilia, de Rin, de Tîrnave, Văi Călugăreşti şi de ţara lui Ştefan cel Mare, a lui Alexandru cel Bun şi-a altor domni buni care au domnit peste vremi asupra acestui neam mult încercat şi oropsit, a cărui răbdare şi suferinţă tăcute, supuse, fie că-l vor duce la pieire, fie că-i vor conferi odată şi-odată, cînd va crede Dumnezeu de cuviinţă, cea mai aleasă şi mai strălucitoare dintre meniri - zăceau în lehamite, revărsaţi din abundenţă peste tarabe, ca o destrăbălare superbă, ca un dezmăţ al pămîntului ameţit de rod, dionisiac dăruindu-şi roadele.

Oamenii călcau străzile îmbătaţi parcă de arome, cu nările dilatate de

plăcere, cu genele pe jumătate închise, ca să poată primi adînc în fiinţa lor bucuria şi beţia belşugului.

Către seară, marele oraş intra treptat în zodia feericului. Pe Calea Victoriei şi pe bulevardele centrale, femeile, ameţite de atîta frumuseţe cîtă o resimţeau ca pe-o orgolioasă povară, alunecau fremătător, lent, plutind hieratic şi se revărsau peste sufletul nostru aidoma unei Căi Lactee.

Bucureştii erau un oraş renumit în Europa pentru femeile lui frumoase, nostime, îmbrăcate cu gust şi cu un anume şic, dar şi uşor ticăite. Cînd credeai că-ţi este total devotată, tocmai atunci te arunca în te miri ce rîpă.

Către seară, deci, nu numai că acele fiinţe tulburătoare se revărsau galactic peste arterele centrale, dar miresmele şi aromele se lăsau acuma copleşite de altele, nocturne, căci la tot pasul, în faţa bodegilor ori a grădinilor de vară, sfîrîiau necontenit, frenetic, peste jăratecul grătarelor, fleicile, vrăbioarele, ficăţeii, fuduliile şi măduvioarele, rinichii, iar năstruşnicii mititei săltau veseli, ca vai de ei, precum peştii din rîu după muşte.

Tarafurile cu ţambalagiii şi scripcarii bruneţi şi îmbrăcaţi în costume oltenești, cu dizeoza alături, îmbrăcată şi ea tot oltenește şi tot foc de brunetă şi de arzoaică, revărsau alt jăratec peste inimile comesenilor, ameţite de tulburelul parşiv ce sta alături de platourile de lemn peste care zăceau grătarele şi toate celelalte, resemnate, lîngă gogonelele durdulii, oferindu-se şi ele, tot resemnate.

Se bea şi bere, ehei! bere Luter, Bragadiru, Azuga, cu spuma deasă de sta chibritul ţeapăn într-însa şi cu un anume parfum delicios de apă de munte...

Se mînca, se bea şi se petrecea într-o stare de inconştienţă candidă, iar domnilor diplomaţi – adică excelenţelor lor – le cînta la "Modern" Maria Tănase. Aveau feţe clorotice şi apucături, unii, superrafinate, ceea ce contrasta jalnic cu clocotul teluric al măriei-sale Maria.

Şi lansa Maria guturale avînd cutia de rezonanţă într-o tenebră ori geodă, guturale cînd de Hecubă, cînd de Dochie, cînd de fecioară joimăriţă, din misterioasa-i plămădire a Carpilor, tulburîndu-i, uimindu-i atît prin daimonul femeiesc, cît, mai ales, prin modul fabulos, getic de-a vibra, de-a străluci, de-a băsni.

În alte restaurante cîntau Zavaidoc, Ioana Radu, Dinicu şi alţii, iar în Piaţa Amzei, la restaurantul care purta hramul "La cioarec", tînguia din taragot, îndeosebi ardelenilor, minunatul bard de la Banat, Luţă Ioviţă, Dumnezeu aibă-l în grija sa *in aeternum,* şi să-i zică din cînd în cînd, precum îi zicea într-alte timpuri un alt lăutar cu har, Lae Chiorul, cîte o doină tărăgănată Milostivului, care, de cînd a creat lumea s-a întors cu spatele la ea, lăsînd-o la cheremul Celuilalt, şi doarme trudit de părerea de rău că a trebuit, totuşi, s-o creeze.

Şi zicea bietul Ioviţă din întunecatul suflător şi din întunecatul său de glas de bariton uriaş: *"Pasărea şi pitulicu',/ S-au vborbit s-aducă frigu';/ Pasărea şi pituleaua,/ S-au vorbit s-aducă neaua...",* iar ardelenii, stînd modru la mesele lor, ca nişte gospodari buni ce se află şi s-au aflat dintotdeauna, se uitau unul la altul, clătinau din capetele ardeleneşti, suspinau din greu pe dinlăuntrul lor, cu grijă, ca să nu fie observaţi, apoi dădeau peste gît, pînă la fund, paharul, să-şi stîmpere necazul şi năduful.

Ştiau ei de ce, şi numai ei...

Acolo, "La cioarec", era să-ţi astîmperi şi tu, laolaltă cu fraţii tăi transilvăneni, Ion Şugariu, Vasile Negreanu, Visalom Roman, Machedon Cîrcu şi Alexandru Husar, amarul, în anii ce aveau să urmeze. Se însoţise cu voi şi George Prina, oltean din Craiova, răutăcios ca o cumătră, dar demn şi domn în adîncul sufletului său, frumos ca un pom de iarnă, nins pretimpuriu în pletele pe care le îngrijea cu mare atenţie, privindu-se îndelung în oglindă şi tot pieptănîndu-le şi netezindu-le, legănîndu-se parcă în aer – mai cu seamă atunci cînd îl vizita inspiraţia –, cu statura-i suplă, dreaptă, înaltă, aidoma unui plop cu "şoapte multe".

Miresmele şi aromele de grătare se resimţeau pînă departe, în suburbii, şi la Mandravela, şi la Dămăroaia, şi-n Dudeşti, şi la Vatra Luminoasă, la Drumul Taberei, Grand, Cernica, Pantelimon sau în capătul Colentinei, înclinaţia spre veselire ţinînd de firea oamenilor acestor locuri, de cînd e lumea. Şi voia cea bună era atîta de adevărată şi de întinsă, încît mizeria – care era din belşug – nu se lăsa văzută, simţită.

Veselia generală trăda o supărătoare frivolitate, dar şi un hazliu sictir adresat lumii acesteia, gravităţii ei găunoase.

Noaptea tîrziu, cînd acel paradis infernal se liniştea, vedeai siluete de femei singuratice. Mai devreme apăreau acele păsări ale nopţii, răpitoare,

chiar şi-n faţa bodegilor, pe dinaintea tarafurilor, lansîndu-şi discret coada ochilor asupra cîte unui ins mai în vîrstă şi mai cherchelit...

Astfel de păsări răpitoare, de noapte, se adunau în stoluri, în anume saloane din anumite case, cele mai multe şi mai cu renume aflîndu-se aşezate într-un cartier, la intrarea căruia te întîmpina o mare, stranie cruce de piatră.

De aici, din această groapă, aţi răpit-o pe Elena, luptîndu-vă crîncen împotriva peştilor şi-a matroanei care vocifera şi trăgea de voi ca o scorpie dezlănţuită, ridicau pumnii asupră-vă să vă caftească...

Ca nişte terorişti aţi făcut desant în salon şi, spre uimirea, bucuroasă într-un fel, a temporalelor ei colege de trafic trupesc, Vasia a tîrît-o de zor afară, de braţe, chiar şi de părul ei despletit, iar tu şi cu George aţi ţinut piept mardeiaşilor ce se asmuţeau asupra voastră ca s-o recîştige pe Elena, studenta, care ajunsese acum fată de consum, îndemnată de o ciudă neagră, ca să-l rănească (dacă ar fi avut pe cine!) pe el, acela...

Atunci ai înţeles tu cît de mult ţi-a folosit faptul c-ai deprins a te bate şi cît de mult trebuie să-i fii recunoscător străbunicului tău, haiducul Caracuş, de la care ai moştenit pornirea de-a lovi năpraznic.

Iar el, acela, Ion Păture pe nume, ins isteţ, inteligent, bine şcolit, activist în extrema dreaptă, căsătorit cu o fată din familie de boieri, ca să se poată afirma şi împlini în vremile de după 23 august şi ca să i se treacă cu vederea "racilele" din trecut, s-a prefăcut că se îndrăgosteşte de Elena, fată de muncitor, prietenoasă, cinstită şi talentată şi, pe deasupra, utecistă din ilegalitate...

Deci, acela, după ce şi-a părăsit soţia şi-a trăit cu Elena în camera unui cămin cîtva timp, pînă ce, cu ajutorul Elenei, a intrat în partid, acolo s-a remarcat, a fost uns ataşat cultural, şi, ajuns aici, a abandonat-o pe sărăntoaca Elena şi s-a reîntors la boierie.

Unuia dintre peştii aceia bine hrăniţi, care avea – îţi aminteşti? – o mutră de berbec, năsos şi cu sprîncenele pînă la urechi, infernal de stufoase şi infernal de unite la mijloc, şi cu gura cam şuie şi bleg întredeschisă încît i se zăreau caninul şi măselele galbene, i-ai fulgerat o directă atîta de dură, încît, după ce a încasat-o, faţa lui troglodită arăta a păpuşă mironosiţă. binepomenit fie în veci bunul tău străbunic, de la care ai moştenit virtutea războinicului. Fie-i umbra pururea vie şi trează

în sîngele tău!

Aceeaşi umbră a lui s-a ridicat şi te-a scăpat din mîinile celor două dihănii de polismani, atunci cînd te-au atacat, într-o piaţetă de pe strada Rahovei, tîrziu noaptea, cînd te întorceai la cămin, de la şcoala de pe Ferentari, unde făceai pe profesorul de gimnastică, la nişte cursuri serale pentru nişte sărmani de ucenici. Îţi aminteşti?...

Nu te supăra pe mine că divaghez şi sar peste limitele şi scurgerea lineară a timpului, dar aşa sînt eu, vreau să spun totul şi toate deodată, simultan cum zic esteţii.

Erai student în al doilea an de facultate şi, cum era criză de cadre didactice, ministerul făcea apel la facultăţi ca să-i recomande studenţi, mai răsăriţi, care să suplinească pe profesorii aflaţi fie pe front, fie detaşaţi la aşa-numitul oficiu de românizare a întreprinderilor, unde nu era deloc rău, căci nu făceau nimic; întreprinderea o conducea mai departe evreul bogătaş cu cei din preajma lui, dar dădea o indemnizaţie zdravănă domnului profesor, angajat cu românizarea, aşa ca să fie cît mai mulţumit, dar să-şi vadă de treburile lui şi să nu deie pe la birourile întreprinderii decît în ziua cînd trebuia să-şi încaseze competenţa.

Ai fost recomandat de către decanat Ministerului Muncii să funcţionezi ca profesor suplinitor la şcoala de pe strada Ferentari, unde seara, între orele cinci şi nouă, se predau cursuri la nişte bieţi ucenici. Bun şi milos cum eşti din fire şi solidar întotdeauna cu cei năpăstuiţi, cu cei umiliţi şi dispreţuiţi, exploataţi cu o metodă şi ştiinţă foarte temeinic fondate, te-ai ataşat atît de mult de acei elevi ai înserării, încît ţi-a ieşit vorbă cum că ai fi bolşevic.

Acea vorbă şi acea bănuială a devenit adevăr învederat într-o seară cînd ucenicii, retrăgîndu-se fiecare în cîte un colţ al coridorului, au dat să-şi servească cina.

Domnul director al şcolii, Ionescu se chema, om gospodar şi grijuliu faţă de ordinea şi buna întreţinere a localului, dar din cale-afară de dur – şi nu era directorul cursurilor pe care le urmau ucenicii, el era directorul titular al instituţiei, ucenicii împreună cu profesorii lor fiind oaspeţi –, arătîndu-se ca din iad din apartamentul pe care-l ocupa în corpul clădirii, morfotind încă din gură nu ştiu ce dumicat, văzîndu-i pe ucenici că servesc masa pe coridor, din sufertaşe, unde nu s-a năpustit

peste ei cu pumnii şi cu picioarele, înjurînd şi fulgerînd cu scuipaţi şi împroşcături de mîncare, şi înghesuindu-i pe toţi grămadă în closet: "Navă cină, derbedeilor, aici să staţi şi să mîncaţi." Nu-i de crezut, dar aşa a fost, aşa a spus, iar tu, ivindu-te în uşa cancelariei şi văzînd isprava domnului Ionescu, te-ai repezit asupra lui, oricît de namilă şi de fioros era, i-ai pus mîna-n grumaz şi... nu l-ai izbit, aşa cum bine ar fi meritat, ci l-ai tratat de imbecil, nemernic şi brută, la care afront el a răspuns cu urlete răguşite, cu înfricoşare şi furie clocotitoare: "bolşeviculeee!... bolşeviculeee!, derbedeu bolşevic!, las' că te-nvăţ eu minte!"

De-abia te-ai abţinut să nu-i sfărîmi căpăţîna de pereţi.

A doua zi a zburat spre minister – Ministerul Muncii – unde s-a plîns că un bolşevic foarte periculos s-a strecurat prin nu se ştie ce tertipuri viclene la şcoala de pe Ferentari de sub egida onor ministerului, printre ucenicii curaţi şi nevinovaţi şi le sminteşte conştiinţa şi le-o înstrăinează de adevărata educaţie, otrăvindu-i cu idei comuniste. Trebuie dat afară imediat şi arestat...

De dat afară n-ai fost dat, ţi-ai luat singur tălpăşiţa în urma celor întîmplate, căci domnul Ionescu, ambiţios şi tenace în ambiţiile sale, dacă a văzut că onor. minister nu i-a dat satisfacţie (cum naiba să-i deie, cînd acolo, inspector general peste învăţămîntul muncitoresc, era bunul şi înaltul la statură şi la suflet, fostul tău profesor de limba română, cu şase ani în urmă, la liceul din Grebena, Grecia, Petre Gherman, care, cînd a auzit plîngerile şi recomandările lui Ionescu, a surîs în felul său înţelept, l-a privit pe sub gene semnificativ şi n-a luat nici o măsură pedepsitoare asupra ta – cum s-o fi luat cînd intuise perfect adevărul –, iar pe tine te iubea şi-ţi cunoştea firea!), a apelat la poliţie, iar aceasta, cu discernămîntul ei ireproşabil, vigilentă şi promptă în intervenţii, totdeauna, i-a dat ascultare şi-a decis să ţi se aplice deocamdată o anumită lecţie, apoi să fii ţinut sub strictă supraveghere.

Între timp – căci un necaz nu vine totdeauna singur, iar dracul nu se mulţumeşte cu una cu două –, fără voia ta, dar datorită firii tale, care nu se poate stăpîni atunci cînd lucrurile la care ţine, pe care le iubeşte – şi de data asta despre cele pe care le iubeai era vorba – sînt sluţite, ai făcut ferfeliţă, la un seminar condus de marele tău profesor Tudor Podgoru, un fel de coreferat pe care l-a susţinut – dracul a pus-o – o studentă de un

blond de Trapezund, cu ochii de culoarea scaieţilor şi părul ca iarba de pe stepă, trupeşă şi cu aer de încrezută.

Nu eşti misogin – ferească Domnul, dimpotrivă – dar coreferatul era atîta de prost şi îmbrăcat în nişte haine verbale de-o stridenţă şi-o aroganţă caragialescă, încît era cu neputinţă să faci vreo concesie, şi l-ai atacat în felul tău nemilos şi spectacular, spre satisfacţia nu atît a colegilor tăi, cît a colegelor ei şi a Profesorului.

Iar sărmana studentă, cu ochii de culoarea scaieţilor pustii şi părul ca iarba stepelor, era, fără s-o ştii, fata lui domnu' Ionescu. Îţi dai seama cît de îndreptăţit era el să te trateze de bandit, de bolşevic, de ins periculos pentru buna educare a ucenicilor...

N-au trecut, deci, de la incidentele mai sus amintite, decît vreo zece zile, cînd tu ţi-ai primit răsplata nesăbuinţelor tale, aşa cum bine o meritai.

Era în ziua primirii salariului. După ce ţi-ai încasat salariul – pe la orele nouă seara, cînd se terminau cursurile pentru ucenici – te-ai abătut la bodega "Mititeii săltăreţi", unde te-ai omenit cu o fleică şi jumate tulburel, apoi te-ai înfiinţat în staţia de tramvai. Ningea. Tulburelul împreunat cu proteinele îţi tulbura frumos stihia şi nu te-ai fi dus la cămin într-o atare stare de spirit...

Te-ai suit în tramvai. Erai îmbrăcat – adu-ţi aminte – într-un jerseu de culoare vişinie, cu gulerul împletit pînă de jur-împrejurul gîtului.

Admirabilul jerseu ţi-l croşetase Lydia, buna şi minunata ta colegă, cea care te-a iubit, iar tu te prefăceai că nu înţelegi iubirea ei pentru tine, din orgoliu, pentru că era fată bogată, mai era şi nemţoaică pe deasupra şi te temeai să nu ajungi cumva într-o stare de înjosire, de umilinţă.

Peste jerseul Lydiei purtai un veston bleu. Deşi era decembrie, peste veston nu purtai pardesiu ori palton. Nu aveai, iar jerseul Lydiei îţi ţinea de cald... era aşa de bine-n el, ca-n surîsul ei generos. Capul îţi era acoperit doar de chica neagră, răvăşită de talazuri.

În staţie ai observat staturile a doi poliţeri.

S-au suit şi ei în tramvai, o dată cu tine. Tramvaiul porneşte. Ningea.

Te simţeai bine. O stare de euforie ca aceea care premerge de obicei unei nenorociri te stăpînea. Chiar şi muribunzii, se zice, trec printr-o asemenea stare de fericire înainte de a-şi da duhul.

Unul dintre polismani se înfăţişează înaintea ta şi-ţi cere legitimaţia. Scoţi carnetul de student şi i-l arăţi. El îl smulge din mîna ta, energic, şi-l vîră în buzunarul propriu, poruncindu-ţi, totodată, să te dai jos, smucindu-te chiar de la locul tău. Te-ai dus după el, nu atît pentru că îţi poruncise – erai, şi mi se pare că încă eşti refractar la porunci –, ci pentru că cereai un lucru care era al tău: carnetul, legitimaţia, pe tine însuţi oarecum.

Implori pe un colonel care-şi ducea nevasta de braţ să intervină şi să-i ordone domnului sergent de stradă să-ţi restituie carnetul. Colonelul nici nu s-a uitat la tine măcar, continua să-şi strîngă lîngă dînsul cu mare tandreţe soţia. Epoleţii şi egretele erau ninse şi acel amănunt te-a impresionat.

Tramvaiul a zornăit, a pornit din loc şi s-a depărtat în noaptea peste care ningea. Tu, singur între ei, iar ei, fără nici un cuvînt, fără nici o întîrziere ori ezitare, au pornit a-ţi căra la pumni peste faţă.

Îţi pierise vederea. Pe dinaintea ochilor tăi treceau fulgere şi scînteieri după fiecare bufnitură. Printre fulgii care cădeau, scînteierile luau forma acelor mişcări pe care le face curentul electric în descărcare. Şi nu ziceau nimic, numai dădeau.

Îţi pierise nu numai vederea, dar şi glasul, deoarece pumnii lor mari, grei nimereau nu numai în ochi, ci şi în gură.

Atîta doar ai auzit spunînd sub cotropirea pumnilor: "Vii de la şedinţă, ai?, de la celulă, banditule! Şi porţi pulover roşu! Na, pulover roşu, na celulă, na şedinţă", iar tu, sărmane, veneai de la şcoală, nu de la şedinţe, de la bodegă şi nu de la celulă, şi purtai jerseul făcut de mîinile şi sufletul Lydiei, de culoare vişinie, şi nu pulover roşu. Ningea; apoi unul a luat-o la stînga, în noaptea ninsă, iar celălalt, apucîndu-te zdravăn de braţ, te-a tîrît după el, la dreapta, pe nişte străzi tăcute, întunecate, ninse.

"Asta a fost numai un mizilic. Ai să vezi tu ce te-aşteaptă în beci, la noi", zice el, tîrîndu-te după dînsul. De la un timp nu a trebuit să te tîrască, te duceai singur, ca un miel mănar.

Ca din neunde, ca un fel de alcătuire a zăpezii sau a nopţii, apare lîngă voi o femeie. Strînsă-n fotă, faţa îmbrobodită, cu opinci în picioare şi cu o traistă după umăr. Te-ai speriat de arătarea aceea mai mult decît de sălbăticia puternicelor lichele care te-au bătut. "N-o fi cumva duhul

mamei, ţi-ai zis în gînd, care vine, trimis de îngerul meu păzitor, să mă apere, să mă scoată din mîna acestui gîde tembel?!"

"Fă-ţi milă, maică, a început a se ruga femeia, lasă-l să se ducă, nu-l bate, că-i păcat..., că şi tu poate ai copii... Fie-ţi milă, fii om..."

Dar gealatul biruitor nu se lăsa înduplecat, ci, după ce s-a răstit la nemernica de ţărancă, te-a smucit după el cu şi mai multă îndîrjire.

Tu simţeai însă cum în ponoarele şi albiile îndepărtate ale sîngelui tău se arăta încet, înfricoşător, umbra străbunului, întunecată, grea, urcînd într-o mută, neagră legănare înspre tine, înspre clipa aceea...

Se năştea în mintea ta un gînd viclean. Ai pus mîna-n buzunarul unde-ţi stăteau banii, ai scos cinci sutare, ai întins mîna cu cinci sutarele către el, zicînd: "Uite ce! Ai greşit. Eu te iert. Decît să mă cari după tine inutil, ia-ţi mai bine banii ăştia, du-te şi-ţi petrece şi dă-mi drumul, căci am cursuri mîine, iar dacă mă duc la Maimuca – acesta era şeful Siguranţei – care îmi este puţin rudă – minţeam, îmi era numai compatriot, adică aromân – nu va fi bine de tine. Te rog, primeşte, nu mi-o lua în nume de rău şi dă-mi drumul. Zău, e mai bine aşa, buletinul rămîne la dumneata."

Omul s-a uitat pieziş la mîna ta, a observat că nu erau puţini banii, a ezitat politicos cîteva secunde – tu te pregăteai, adică umbra aceea teribilă trezită-n sîngele tău –, apoi a întins propria-i mînă să apuce darul. Dar în acea clipă, ochii lui, atenţi la frumoasa ofertă, au fost fulgeraţi adînc de cele două degete egale ale tale de la mîna stîngă, arătătorul şi mijlociul, iar în următoarele fracţiuni de secundă, cum el îşi pierduse vederea şi era uluit de ceea ce se întîmplase, i-ai telefonat două croşeuri şi-o directă, apoi un upercut – şi-i potriveai după plac bărbia, căci el era amorţit după muşcătura degetelor –, l-ai răsturnat pe spate, la pămînt, ca pe o grindă. Umbra ta îndemna să-i aplici un pumn direct în grumaz, dar n-ai ascultat de îndemnul ei, căci o astfel de lovitură i-ar fi strivit beregata şi-ar fi murit sufocat. L-ai fi avut pe conştiinţă şi-ar fi fost o grea şi nemeritată povară; i-ai aplicat, în schimb, o talpă-n plex. I-ai smuls din buzunar carnetul tău de student şi te-ai făcut nevăzut prin noaptea peste care ningea încă, pînă ce ai ajuns acasă.

Cînd ai intrat în spălător şi te-ai uitat în oglindă, nu te-ai mai recunoscut. Erai numai umflături şi vînătăi. Ai avut impresia că nu eşti

om, ci arătarea unui şarpe mare, negru, cu capul strivit, care aşteaptă asfinţitul soarelui ca să poată muri, zvîrcolindu-se încă.

Ai stat zile-ntregi sub pătură, fără să-ţi arăţi faţa la colegi. Ei credeau că te-a lovit umbra neagră.

După ce ţi-ai revenit, te-ai gîndit să mergi să faci plîngere la rectorat, la rectorul Horia Hulubei, savant egal în merite şi vrednicie cu toţi cei celebri ai Occidentului, unul dintre cei care a descoperit nu numai un nou corp, o nouă substanţă cosmică, *moldavium,* dar şi formula de captare şi declanşare a energiei atomice. Dar cum meritele sînt ale acelora care deţin şi puterea, n-a fost canonizat printre celebrităţi, cum, din aceleaşi motive, alţii au fost canonizaţi ca sfinţi - greci, italieni, francezi, spanioli, ruşi, irlandezi etc., pentru că ei deţineau puterea asupra bisericii şi sigiliile ei, dar nici un valah, deşi vocaţia suferinţei, a omeniei şi-a sacrificiului este dată în egală măsură, dacă nu într-una şi mai mare, lui, ca şi altora.

Luptase pe baricade, în calitate de revoluţionar, la Moscova, cînd era tînăr, iar acum, sub dictatura mareşalului Antonescu, ajunsese rector. Era un moldovean înalt, zdravăn şi frumos, în ciuda vîrstei înaintate, şi fuma din două ţigări "Plugare" deodată aprinse. (Odată l-ai întrebat, mergînd alături de el - ce onoare! - despre efectele unei bombe atomice. Ţi-a răspuns: "Nu-i glumă, dragul meu. Dacă cei care lucrează în laboratoarele atomice ar face o greşeală, planeta poate zbura în aer.")

Nu m-am dus cu plîngerea la el, dar nici la Şcoala de pe Ferentari n-am mai călcat.

Nu l-ai lăsat nerăsplătit nici pe Ionescu pentru felul în care înţelegea să facă educaţia ucenicilor, ca şi pentru iscusinţa cu care a lucrat împotriva ta, căci după 23 August, întors de pe front, ai scris şi publicat în revista "Gîndul nostru" un foarte nostim articol despre zilele petrecute de tine la şcoala de ucenici şi, mai ales, despre felul "părintesc" în care se purta Ionescul cu elevii de la cursurile serale, înghesuindu-i din pumni şi sudălmi ca să-şi servească săraca lor cină în closet, încît el alerga de la un for la altul, ca să se apere, să arate că niciodată nu se întîmplase aşa ceva - şi nici nu prea era de crezut că s-ar fi întîmplat -, că cele scrise de un necunoscut sînt scorneli şi calomnii la adresa unui om care a înţeles să facă apostolat; s-a dus din nou la profesorul tău Petre Gherman, de la

Ministerul Muncii, să-l roage să intervină pe lîngă tine să nu-i nenoroceşti familia, că tu ai fi un pizmaş care se răzbună pe dînsul că ţi-a refuzat mîna fetei lui, atunci cînd ai fi cerut-o...

L-ai răsplătit, da, dar nu l-ai şi pedepsit, deoarece el, cunoscîndu-şi trecutul, dar şi interesele prezentului, era deja înscris în partidul proletarilor şi de-acolo s-a apărat aşa de bine, încît lovitura ta a mers în vînt.

Norocul tău a fost că şi tu figurai într-un fel de partid de stînga, Partidul socialist ţărănesc al profesorului Mirandola – de-abia tîrziu ţi-ai dat seama cît de caraghios erai într-un partid şi mai caraghios decît tine –, şi în felul acesta ai rămas nepedepsit pentru îndrăzneala ta, altminteri...

Cu atîta te-ai ales din temporara activitate de profesor de gimnastică la şcoala de pe Ferentari, căci la ore numai ceea ce se cerea să faci nu făceai, ci cu totul altceva, de ţi-a ieşit vorba că ai fi făcînd – profitînd de naivitatea şi candoarea ucenicilor – propagandă de bolşevic. Adunai pe băieţi în curte, îi aliniai frumos şi ordonai: "Drepţi!... Mîine are să ningă, băieţi... Pe loc repaos!" Şi rămînînd ei aşa în poziţie de pe loc repaos, le torăiai te miri ce istorii şi poveşti şi le recitai, cu faţa pierdută-n văzduhuri, versuri, iar ei te ascultau cu frumoasă şi mare uimire.

Şi băieţii te iubeau, aşa cum te-au iubit şi mai tîrziu, în scurtissima ta carieră de profesor, ceilalţi elevi.

"Atenţiuneee! Drepţi!... Mîine are să ningă, băieţi... Pe loc repaos!" Iar după aceea: *Te-am ridicat pe-o coastă cu izvoare / Şi-mprejnuindu-ţi liniştea cu aştri, / Te las albind prin pomi din depărtare, / Cuib fermecat ca de cocori albaştri...,* după care urma povestea cu prinţul fericit, cu ofiţerul roman căzut prizonier la epiroţi, cu privighetoarea şi trandafirul. Apoi: *Mult iscusita vremii slovă / Nu spune clipa milostivă / Ce ne-a-nfrăţit pe veci necazul / Şi veselia deopotrivă...* etc., etc.

Cam aşa făceai tu, nesăbuitule, educaţie comunistă ucenicilor daţi în grija domnilor Ioneşti...

*

Dar să ne întoarcem la punctul de unde am divagat în paranteze şi ocoluri.

Descindeai deci în capitală cu pofte nemăsurate: vroiai să afli, în sfîrşit, de la profesorii cei mari de la universitate, ceea ce nu ţi-au putut da bieţii dascăli din liceu; din bibliotecile metropolei ceea ce nu erau în stare modestele biblioteci de provincie.

Sau totul sau nimic. Erai stăpînit de sentimentul că trebuie să cucereşti şi să stăpîneşti lumea toată, universul, să cunoşti şi să afli chiar şi ceea ce se ascunde dincolo de el, să te umpli, precum infinitul însuşi, de infinitatea Divinităţii. Inima ta era un ocean delirînd sub înstelări, pustie, iar mintea, un deşert încremenit într-o aridă extază înspre aceleaşi înălţimi înstelate şi îndepărtate.

Clocoteai ca un vulcan şi aruncai focul dinlăuntrul fiinţei tale în erupţii teribile, magme incandescente, peste pustia lumii din jurul tău, nu arareori făcînd victime printre cei – cele – care se ataşau de tine şi te iubeau, pentru că reuşeai să creezi, pe o rază mare, un teritoriu magnetic atîta de puternic prin torenţii de lavă care se revărsau afară din abisurile din tine, încît cel, cea care erau prinşi acolo nu mai scăpau teferi, decît după ce plăteau tributul dureros al intîmplării funeste de a te fi cunoscut.

Te cuibăriseşi într-un fel de nişă, un soi de celulă ori debara, în care se intra cîineşte, dintr-o curte supraaglomerată de butoaie cu fructe glasate şi grămezi de alte fructe neglasate încă, dar care-şi aşteptau rîndul într-o dezolantă resemnare: mere, pere, pepeni, harbuji etc. Curtea era proprietatea lui nenea Gheorghe, rudenie după bunica şi om fără carte, dar care mărunţea şi vîra în buzunarul mic de la pantaloni pe toţi diplomaţii, funcţionarii şi doctorii docenţi prin destoinicia, gîndirea sobră şi utilă şi prin mărinimia sufletului său. Te înfruptai după bunu-ţi plac din minunăţiile din butoaie, dar, mai cu deosebire, din buzele Olguţei, tînăra vînzătoare, cu pielea trupului amăruie, de culoarea conopidei, cu ochii mari, verzui şi mereu năpădiţi în zările lor crepusculare de nu ştiu ce boare dureroasă; care se strecura, zburînd ca rîndunica agitată ce caută cuibul de anul trecut, în culcuşul tău, direct în braţele tale.

Vanitos şi închipuit, dorind să arăţi oamenilor că eşti ceea ce ai fi vrut

să fii, dar nu erai, te dădeai în spectacol, făceai pe grozavul. Aşteptînd-o pe Olguţa, desfăşurai pe jos reviste, lăsai deschise pe pat cărţi - pe care nu le citeai, căci o aşteptai întins leneş pe aşternut, cu pălmile sub ceafă -, dar, cînd simţeai că se apropie clipa sosirii acelei ciudate păsări migratoare, te repezeai asupra revistelor şi asupra cărţilor, prefăcîndu-te că iscodeşti febril, scufundat în lumea lor misterioasă, cînd, de fapt, aşteptai să vină şi să-ţi sară de gît şi să te sărute, apoi să plîngă, căci întotdeauna, în timp ce se aduna la pieptul tău şi fremăta şi te săruta, plîngea. Am înţeles, mai tîrziu, prin luna lui februarie, de ce Olguţa dorea atît de mult să fie sărutată, de ce fremăta înfricoşată în braţele tale şi de ce plîngea, de ce îndată ce-ţi întîlnea privirea ochii i se umezeau adînc... În acea zi ursuză de februarie - n-ar mai fi răbdat-o calendarul - Olguţa a murit de tuberculoză galopantă.

Ai remuşcări şi te doare, şi aşa are să te doară pînă la moarte, căci, după ce ai intrat la facultate şi te-ai instalat în cămin şi te-ai pricopsit, treceai tot mai rar pe la fostul tău domiciliu şi te arătai tot mai serios înaintea ei, care, atunci cînd apăreai i se luminau cu lacrimi privirile, se pierdea de bucurie, şi scăpa pe jos tava cu pahare şi farfurioarele cu prăjituri. Ruşinată şi disperată - nici nu te îndurai s-o ajuţi în vreun fel, nemernicule! -, se refugia, tot trăgînd cu ochiul după tine, panicată, se ascundea cine ştie unde, şi acolo plîngea cu amar, aşteptînd, avînd impresia că mîna ta se coboară asupra umerilor ei a mîngîiere, că apoi o întorci cu faţa spre tine şi îi săruţi ochii, obrajii, buzele năpădite de lacrimi.

Ai rămas ultimul în cimitir, retras în umbră, singur de tot, şi te-ai strecurat apoi ca furul, vinovat, pînă la mormîntul ei şi-ai depus peste el o floare, peste celelalte flori, apoi ai plîns rătăcind pe cărări bătute de lapoviţă.

Vezi, de abia tîrziu ţi-ai dat seama că numai după ce nu mai sînt fiinţele care te-au iubit şi-au crezut î tine, ai înţeles cum anume trebuia să te porţi cu ele. Acuma taci, ascultă cum rod adînc în tine căinţele ca nişte cîrtiţe şi-aşteaptă o nouă reîncarnare, cine ştie cînd şi-n ce pămînt, a ta şi-a ei deodată, ca să-ţi răscumperi rana ce i-ai pricinuit-o şi pe care a dus-o cu ea şi-n moarte. Du-te la mormîntul ei şi-ai să vezi cum din ea, din rana aceea deschisă de tine în inima ei făr' de prihană, a crescut o

floare roşie, ce nu se scutură nicidecum, nici iarna - ba parcă atunci arde mai intens - şi despre care se spune că uneori, noaptea tîrziu, picură lacrimi din petalele ei. Şi nu este nici trandafir, nici garoafă, nici bujor, nici dalie şi nici măcar floare de mac, ci o floare ce nu poartă nici un nume.

Nenea Gheorghe, bravul şi înteleptul tău unchi, cel care a ajuns, dintr-un copilandru fără ştire de carte pripăşit la vîrsta de 15 ani în Bucureşti de prin coclaurile Tauriei, unul dintre cei mai bogaţi oameni ai acelei capitale, cu douăzeci de cofetării, fabrică de ciocolată, restaurante pe ţărmul mării, moşii în judeţul Prahova, fermă lîngă Bucureşti, cu seif personal la tezaurul băncii naţionale şi care avea în plan să deschidă în fiecare comună din România cîte o cofetărie, ca să deprindă pe tineri cu purtări şi obiceiuri civilizate şi să-i abată de la cîrciumi, să vină cu fetele la cofetărie, acolo să înveţe cum anume să apuce linguriţa, cum anume să zîmbească şi să curteze pe fata încîntată de ambianţă şi de partener, deci să facă din cofetărie - unde nu s-ar fi fumat, nici băuturi alcoolice nu s-ar fi consumat - un bun loc de educaţie a oamenilor, te îndemna să te înscrii la medicină, căci, zicea tot el: ce poate fi mai sănătos, mai util, mai sigur decît cariera de medic? Oriunde te-ar arunca soarta, tot bine îţi va fi, tot bine vei face.

Gîndul de a te înscrie la medicină te-a păscut şi pe tine, dar într-un alt fel, mai original, mai romantic: voi studia medicina, îţi ziceai, paralel cu aceasta voi studia şi teologia şi filosofia, ca să pot asista pe bieţii oameni în suferinţă nu numai cu tratamente medicamentoase, ci şi cu o vorbă frumoasă, din inimă şi cu înţelepciune meşterită, spusă bolnavului, cu atît mai necesar cu cît bolnavul nu ar mai fi avut nici o şansă de scăpare, iar tu n-ai mai fi avut nici un medicament ca să-i mai administrezi.

Voi studia medicina, îţi ziceai, voi studia şi filosofia laolaltă cu teologia - aceasta din urmă este filosofia cea mai la îndemîna oricui -, chit că teologia ţi se părea o disciplină ridicolă, scormonitoare de poveşti pentru copii, aducătoare de beneficii şi trai bun unor actori cu tichii, işlicuri, camilafuri şi anterie, şi mă voi face misionar. Mă voi duce să profesez acolo unde suferinţa va fi mai crîncenă, între leproşi, între dezrădăcinaţii şi părăsiţii acestei lumi, în Africa Centrală, în centrul Australiei, în Ţara de Foc ori la izvoarele Amazoanelor, să lovesc drept

în cap Răul, să-l lovesc şi să-l usuc acolo unde îi stă rădăcina.

Ce altceva mai nobil, mai înălţător, mai de sfidare a Satanei decît acestă menire?

Sau, zicea şi te îndemna tot nenea Gheorghe, fă-te avocat. Ţi se deschid perspective de afirmare în viaţă... Poţi să ajungi chiar ministru. (Recomandarea aceasta o făcea nenea Gheorghe nu fără o licărire de ironie.)

La facultatea de drept în nici un caz, îţi ziceai. Tu n-ai fi putut apăra decît cauze drepte şi la modul cinstit şi, în felul acesta, ai fi ajuns de rîsul lumii şi-al colegilor tăi, mai ageri la minte decît tine.

A, judecător, da! N-ai făcut nici o greşeală. Ai un simţ al justiţiei cumplit, incoruptibil, dublat de un curaj şi-o fermitate de oţel.

Teribil apărător al dreptăţii ai fi fost! Te cunosc bine, mai eşti născut şi în zodia Scorpionului...

Da, îţi răspundeai tot tu, dar să mă fi născut în Anglia, într-o lume liberă, unde justiţia stă deasupra politicii, nu aici: răspîntie a Asiei, Balcanilor şi Europei, unde nu eşti nici una, nici alta, nici cealaltă, ci doar ce-i mai rău din fiecare din cele trei rele care te-nconjoară. Aici, cel mai bine, mai bine chiar decît avocat, este să te pui în slujba celui de la putere şi să te faci procuror...

Phuuaa!... Mai odios decît a fi cel mai acefal călău, pentru că de fapt eşti tartorul călăilor, arhiereul lor.

Dar dorinţa ta ascunsă era să afli, să ştii, să cunoşti totul, iar din această cunoaştere pînă la capătul capătului să-ţi faci apoi o filosofie a vieţii, o înţelepciune a ei pe care s-o dăruieşti tuturora, spre fericirea – atîta cîtă este permisă şi nu în orice fel înţeleasă, şi numai după ce cunoşti totul – universală, căci dacă fericirea este a ta cu adevărat, ea este atunci fără doar şi poate şi a celorlalţi, dar dacă este neadevărată, şi cazuri avem, slavă domnului, berechet, atunci ea se arată a fi urîciune şi pacoste, tuturora.

Filosofia! filosofia! filosofia!, striga în adîncul fiinţei tale eul tău luciferic şi faustic la acea vîrstă faustică şi lucifericâ. Şi te-ai decis să te înscrii la filosofie, la filosofie şi litere totodată, ca să nu rupi legătura cu limba română, cu săgetător de frumoasa ei poezie, cu ceea ce tu considerai că este religia care te leagă de acest pămînt, icoana la care ai

jurat să te închini şi să nu-ţi trădezi legămîntul.

Filosofia, în care iubirea şi înţelepciunea, îmbinîndu-se înălţător, împlinesc cunoaşterea şi cuceresc fericirea. Ea va răspunde tuturor întrebărilor care răvăşesc şi chinuiesc sufletul tău, ea îţi va da pacea, mulţumirea şi odihna, sublima odihnă spirituală. De la profesori vei afla îndrumare şi dreaptă călăuzire. Te vei face după aceea profesor şi vei îndruma şi călăuzi întru cunoaştere şi înţelepciune pe elevii tăi. După ce vor cunoaşte întreagă taina acestei lumi, vor deprinde în mod necesar şi marile virtuţi ale vieţii, care nu sînt altceva decît traducerea în practică a cunoaşterii.

Aşa încît, în ziua de 1 octombrie, te-ai dus să te supui la examenul de admitere la Facultatea de Filosofie şi Litere. Vedem noi mai tîrziu, îţi ziceai în gînd, poate că după ce terminăm filosofia ne apucăm şi de medicină, dar acolo, la medicină, nu trebuieşte decît memorie şi muncă, vreo altă facultate a minţii nefiind neapărat trebuitoare, or pe tine te pedepsise ursita cu alte cele: fantezie, putere de gîndire, mai cu seamă te-a înzestrat cu patimă.

Cînd ai intrat, prin poarta aulic boltită, în holul de marmoră al Universităţii, ai crescut brusc în statură, te-a cuprins un sentiment de importanţă elevată şi-ai avut pentru prima oară senzaţia că eşti un cuceritor, că ai intrat cu armatele tale biruitoare în nu ştiu ce cetate cu nume glorios. Astfel cred că s-a simţit şi Alexandru, zvînturatul tău sindrom străbun, atunci cînd a intrat în Atena, în Teba, în Babilon.

O, de m-ar vedea acum biata mamă, îţi spuneai cu înduioşată superbie. Stoluri de studente treceau pe lîngă tine. Fremătătoare ca nişte flamuri erau sufletele lor!, dar tu înaintai spre nu ştiai care anume ţintă, dar iluminat tot şi transportat în alte sfere. Cine era ca tine! Părea firesc ca un altul, băiat de familie înstărită, cu tradiţii intelectuale, să treacă pragul Universităţii pentru a se înscrie la cursuri, dar a se înfăţişa un descendent direct din păstori şi haiduci, şi direct dintr-o familie mai mult decît săracă şi pustiită de lume într-o comună din coclaurii Tauriei, aceasta era nu un lucru firesc, ci o minune. Şi-o meritată îndreptăţire, deci, la a te simţi mîndru, în graţia Celui de Sus.

Ai urcat spre amfiteatru unde urma să aibă loc examenul scris, de admitere în facultate, cu atîta demnitate şi măreţie, de parcă tu ai fi fost

Profesorul, Decanul, Rectorul şi nu un oarecare candidat ca mulţi alţii.

În amfiteatru, ai ocupat loc într-o bancă, întîmplător sau atras, lîngă Lydia, ai cărei ochi, cu marginile mereu umede, străluceau ca nişte ocniţe mărgelate.

Aici, sub aceste bolţi, toate întrebările cîte îţi asaltează necontenit mintea îşi vor afla răspunsul odihnitor, tot frămîntul inimii tale şi toate neliniştile şi sfîşierile sufletului tău îşi vor găsi pacea şi împăcarea. Lumea toată va sta într-o bună zi la picioarele tale, sub ochii tăi de cuceritor, adunată în cîteva formule, axiome, postulate, definiţii şi concluzii, însuşi Creatorul ei va fi adunat şi El într-o zicere oarecare aforistic sau apodictic formulată, întîi analitică apoi definitiv sintetică. Aşa îţi vorbeai în taină, cu o superb de naivă şi frumos de jalnică prostie. Lydia, auzindu-ţi parcă gîndurile, pentru că femeile, mai cu seamă cele care ştiu să iubească, aud şi ceea ce urechile nu pot auzi, aud şi mişcările mute ale sufletului, nu numai cele zgomotoase dinafară, a răsucit capul clătinîndu-şi pletele blonde şi te-a privit îndelung, compătimitor din ochii aceia mărginiţi de lacrimi discrete. N-ai priceput nimic, ai răspuns cu privire vagă, fixă, tîmpă, la care răspuns ea a surîs mai drăgălaş, mai compătimitor, mai că te-ar fi sărutat.

S-a deschis o uşiţă şi prin ea, aplecîndu-se ca pentru o umilinţă, s-a strecurat în amfiteatru, la catedră, un om îmbrăcat în negru, monahal aproape. Aplecarea alungită prin care s-a petrecut înlăuntrul amfiteatrului, pe sub uşiţa aceea misterioasă, parcă de mănăstire, te-a înfricoşat.

A apucat între degetele de culoarea varului o cretă lungă – deget şi cretă formau o stranie osmoză – şi a scris pe tablă subiectul lucrării, rostindu-l şi cu vocea – voce înaltă, de muezin: *Marile despărţăminte ale psihologiei.* Cum dracu' poate fi împărţită lumea psihică, a fost prima ta reacţie, ea este una singură, unică şi indivizibilă? Cum dracu' poţi împărţi oceanul în mari, mici sau nu ştiu cîte la număr împărţăminte?

Aceasta este o descoperire a ştiinţei, ţi-ai răspuns, şi-a celor care o predau de la catedră, ca să le fie mai uşor, atît lor cît şi celor care ascultă. Nu poţi face ştiinţă fără despărţăminte, aşa cum nu poţi conduce un popor fără ministere. Lydia iarăşi a fluturat buclele către tine sesizînd nuanţa ironică a gîndurilor tale şi îi plăcea parcă.

I-ai răspuns, de data aceasta zîmbind la rîndu-ţi, gest care a încîntat-o,

şi, vrînd să te sărute, a făcut acest lucru oferindu-ţi dintr-o cutiuţă, frumos ambalată, pe care scria "Bomboneria palatului", o pralină.

După ce-ai gustat pralina, pe-ndelete, ca şi cum ai fi gustat din buzele ei umede, cu o expresie de dulce scrîşnire, te-ai aşezat pe scris.

Da. Este vorba, i-ai şoptit, de sectorul volitiv, afectiv şi intelectiv.

Ea a dilatat a mirare ochii albaştri, umiditatea din zările lor accentuîndu-se tulburător, nu pentru că n-ar fi ştiut subiectul, cît pentru faptul că un provincial – căci se vedea că erai provincial – pronunţa cu emfază aceşti termeni savanţi. Înţelegînd de data aceasta tu gîndul ei, ai reluat într-un alt limbaj aserţiunea: zona actelor de voinţă, aceea a sentimentelor şi cea a gîndirii.

– Nu te necăji să-mi explici, am înţeles, ştiu, a răspuns ea, cu grijă mare, ca nu cumva să te jignească, dar nu şi fără intenţia de a te tachina.

Întîi este impulsul afectiv pe care-l preia gîndirea, îl transformă în idee, iar la urmă ideea este prelucrată de puterea de voinţă şi transformată în acţiune, tradusă-n practică: atelier, uzină, laborator, complexe tehnologice etc., a completat ea, completare pe care mai bine n-ar fi făcut-o, deoarece i-a dat un aer de savantă cam caraghioasă.

Examenul a fost uşor şi intrarea ta în facultate, sigură. Ceva mai greu, adică mai cu emoţii, a fost celălalt examen, pe care l-ai susţinut în numele altcuiva, un tînăr negustor armean care dorea să obţină şi un titlu universitar, de preferinţă dreptul în cazul negustorilor, şi chiar la drept te-ai prezentat şi-ai făcut o foarte frumoasă lucrare la latină şi istoria românilor, drept care tînărul comerciant armean nu numai că a ajuns să intre în facultate, dar a plătit apoi un chef care a durat trei zile şi trei nopţi, cu mîncăruri şi băuturi alese, servite în restaurantele din centru, acolo unde îşi petreceau diplomaţii, şi la care au participat noii tăi prieteni: doi ardeleni, Vasia şi Avesalom, şi un bucovinean, Aurelian Chirilă.

Atunci se intra oricum la o facultate – nu era greu, dacă reuşeai să treci de pragul excesiv de sever al bacalaureatului –, dar facultatea o terminai numai dacă erai vrednic de ea, şi după cine ştie cîţi ani, şi te numeai atunci student bătrîn. Audierea cursurilor era facultativă, dar examinarea era drastică. Puteai eşalona prezentarea la examen după cum îţi plăcea, să dai examene din anul întîi în anul patru ori cinci ori zece,

dar promovarea lor se făcea numai dacă stăpîneai temeinic materia, altminterea picai, chiar dacă erai fiu de prim-ministru, căci, pe atunci, un profesor-şef de catedră era mult mai tare decît primul ministru, în orice caz mai sigur pe materia pe care o preda decît premierul în funcţia pe care o presta, şi aceasta temporar, căci profesorul avea mîndrie şi demnitate, iar constituţia ţării se aplica tuturora, inclusiv celor ce o păzeau sau îngrijeau de aplicarea legilor ei, mai cu seamă acelora!

Adu-ţi aminte de incidentul pe care l-ai avut tu însuţi pe cînd urmai orele practice la seminarul pedagogic, cu elevul din clasa a şaptea, fiul unui ministru, al nu importă cărui minister...

Profesorul titular al catedrei de filosofie de la liceul "Titu Maiorescu", supranumit Seminar Pedagogic, era Virgil Bogdan, fiul criticului literar Bogdan Duică, om minunat acel Virgil, cunoscător al lui Hegel, mult deasupra tuturor celorlalţi exegeţi. Era un adevărat filosof. Şi cît de minunat ştia să vă vorbească, adunîndu-vă precum cloşca puii în jurul lui, studente şi studenţi laolaltă, despre poezia lui Paul Valéry, în mod strălucit despre *Cimitirul marin*.

Într-o zi, trebuind să meargă la minister, unde era chemat pentru nu ştiu ce treabă, te-a rugat pe tine, care aveai nitică experienţă de profesor, să ţii ora de logică, la clasa a VII-a. Era o clasă formată din copii de bogătaşi, printre care se rătăciseră şi cîţiva fii de funcţionari modeşti, mai toţi premianţi. Coleg cu ei era şi unul S., al cărui părinte era ministru.

Acest elev S., bine făcut, învelit în plăpumioare de grăsime fină, cu obrajii roşcovani, arogant, impertinent şi plin de energie, stăpînit necontenit de o nestăvilită dorinţă de a se distra pe seama altora, era teroarea candidaţilor la orele practice de la catedra domnului Virgil Bogdan.

Se deda la tot felul de strîmbături şi scălîmbăieli, lansa şuierături printre buzele întredeschise abia, păstrînd pe faţă un aer de solemnă seriozitate – amănunt care-l făcea şi mai hilar –, lega cu sfoara nişte cutii de cremă de pantofi pe sub bancă, iar după aceea, privind ţintă în ochii candidatului sau a candidatei mai ales, ca şi cum ar fi fost exterm de interesat de lecţia pe care aceia încercau s-o explice, lovea cu vîrful ghetelor de lac în cutiile de sub bancă, făcînd un zgomot asemănător tălăngilor.

Colegii tăi, colegele, mai cu seamă, erau îngrozite cînd le venea rîndul să-şi ţină lecţia de practică. Bineînţeles, nu la toţi profesorii îndrăznea să se producă, ci doar la cei mai slabi de înger, cum era şi minunatul Virgil Bogdan.

Ai luat catalogul şi-ai suit la catedră, cu multă siguranţă. În fundul clasei, pe nişte banchete, ocupau loc colegii şi colegele tale, cam neliniştiţi de ceea ce se putea întîmpla. Întîi ai făcut o glumă ca să cîştigi de partea ta clasa şi să ţi-o faci prietenă, apoi ai încercat să recapitulezi lecţia trecută, pe scurt.

Elevul S., care stătea în rîndul doi de bănci, se uita fix în ochii tăi, foarte grav şi foarte concentrat la cele ce spuneai, iar cu vîrful pantofilor agita pe sub bancă tălăngile.

– Domnule S., i te-ai adresat amical, scoţînd din buzunar pachetul cu ţigări şi întinzîndu-l spre el; serveşte te rog o ţigară, mergi, te rog foarte frumos, afară, fumeaz-o liniştit – pe Dumnezeul meu că nu voi spune la nimeni nimic despre aceasta –, şi lasă-ne pe noi să ne vedem de lecţie. Poate că matale nu ai nevoie de explicaţiile mele, poate ai profesori plătiţi să-ţi vină acasă ca să te instruiască, şi încă ce profesori!, nu ca mine... şi ca domnul Bogdan care m-a rugat să-l suplinesc, şi te rog să-i respecţi rugămintea pe care mi-a adresat-o...

El s-a ridicat din bancă, a scos tacticos, ca pe scenă, o ţigară din pachetul întins, a bătut-o peste unghie, a aşezat-o în colţul buzelor – colegii lui se amuzau, ai mei se simţeau cuprinşi de frică –, "şi-un foc, vă rog", a spus. Tu i-ai servit şi cutia de chibrituri, apoi el a părăsit clasa, păşind apăsat şi legănat.

A tras după el uşa, făcînd o ultimă grimasă către colegii săi care, unii au zîmbit a rîde, alţii nu.

Ai continuat predarea lecţiei. Totul mergea bine. Au trecut astfel vreo zece minute, cînd uşa se deschise încet, în spaţiul ei apare domnul elev S. care, foarte grav, se îndreaptă spre locul său în bancă.

Sărmanul! Tu te-ai coborît îndată de la catedră, i-ai ieşit înainte la jumătatea drumului de la uşă pînă unde trebuia să se strecoare la locul său şi l-ai întrebat liniştit: ...Dumneavoastră?!... Cine sînteţi, şi de ce nu bateţi în uşă înainte de a intra în clasă? Noi aici sîntem la oră de curs, muncim.

El, drept răspuns, a aruncat capul peste spate şi-a dat să înainteze, trecînd pe lîngă tine, făcînd din nou o grimasă... Dar faţa i-a rămas aşa fixată în acea grimasă, căci, fulgerător, s-a pomenit, fiul domnului ministru, cu două perechi de pălmi aprig articulate, apoi s-a mai pomenit şi apucat de gulerul hainei şi aruncat afară din clasă. "Tembel şi putoare, crescut de servitoare", ai scrîşnit spre el, făcînd şi-o rimă, şi-ai tras uşa la locul ei.

Trei dintre colegii lui S., toţi avînd nume de vechi familii de boieri români, au ieşit afară, urmîndu-l, solidari cu el. I-ai lăsat să-l urmeze. Te-ai uitat interogativ asupra clasei: "Vă rog, cine mai poftеşte să părăsească sala?..."

Elevii au rămas la locurile lor, iar tu ai continuat calm lecţia. În pauză, biroul domnului Gheorghiu, directorul liceului şi vrednic profesor de geografie, autor de manuale în această disciplina, se umpluse de tot felul de găi, ciori, coţofene, curci şi bibilici: mătuşi, bunice şi nănaşe ale elevului S., ca să protesteze. Bietul Gheorghiu, care mai era şi şchiop, nu ştia unde şi cum să scape de mînia dezlănţuită într-o gălăgie asurzitoare a gîlcevii ornitologice.

"Cum şi-a permis un bădăran, un sălbatic, un nemernic, un mişel, un nespălat să pălmuiască pe copilul nostru?", aceasta era nedumerirea şi revolta şi disperarea pe care o strigau într-o încîlceală aiuritoare mătuşile, madamele, bibilicile. Sărmanul Gheorghiu dădea din colţ în colţ, gata-gata să fie jumulit, ciugulit, scărmănat, sfîşiat.

"La domnul Praly, la domnul Praly, îndemna el păsăretul, dînsul este directorul Seminarului Pedagogic, nu eu. Eu sînt numai directorul liceului. Mergeţi la dînsul, pentru Dumnezeu!"

Domnul Virgil a venit la mine, palid, dar nu lipsit de zîmbetul său delicat, reverenţios, şi ţi-a spus: "Mare necaz mi-ai aruncat în cap, domnule, dar bine i-ai făcut pramatiei ăleia."

În cancelarie, profesorii, în majoritatea lor, mai cu seamă profesoarele, jubilau, sperioşii, însă, şi prudenţii tăceau şi se făceau că umblă prin cataloage.

La clasa a VII-a, ultima oră de limba italiană, cu domnul Deluvio, un tip brav, impunător şi cu piept şi abdomen cu adevărat diluvian – un fel de Lampedusa –, care, observînd obrazul zebrat al elevului S., l-a

întrebat ce s-a întîmplat. Colegii lui au răspuns că "un seminarist l'a scolpato duramente sotto la figura" (l-a pălmuit zdravăn peste față).

"Belissimo, belissimo", a dat răspuns prompt domnul Deluvio, şi-a deschis catalogul pentru examinări la lecţie.

"Domnule, ţi-ai pierdut anul acesta de seminar. Poţi să nu mai vii la cursuri", ţi-a poruncit, roşu de mînie, domnul Praly, directorul Seminarului Pedagogic, după ce te-a poftit la dînsul în birou.

"Pentru ce motiv, domnule Profesor?" ceri tu lămurire.

"Pentru ca să te dezveţi a distribui pălmi la elevi."

"Numai dacă şi domnul elev S. îşi va pierde anul şcolar."

"Nu dumneata comanzi aici. Şi scoate mîna din buzunar cînd vorbeşti cu mine."

Avea dreptate.

"Poate că vreţi să iau şi poziţie de drepţi?"

"Vreau să pofteşti imediat afară şi să nu mai vii la cursuri."

Domnul Praly, conferenţiar foarte harnic, de altfel, avea virtuţi de om politic şi ştia cum anume se procedează...

Ai ieşit afară şi te-ai dus direct la minister. În cinci minute ai fost primit în audienţă de Ion Petra, Areopagitul, ministru la Departamentul educaţiei şi profesor de istoria filosofiei, prestîndu-şi cu punctualitate cursurile, chiar dacă ministru fiind.

"Care-i necazul, domnule?" te-a întrebat Areopagitul, cu intonaţia lui înalt vibratoare, de tragedian.

"Aşa şi-aşa..." ai explicat tu cazul.

Profesorul a format la telefon, chiar în faţa ta, un anume număr, a dat bineţile de rigoare, pe acelaşi ton sacerdotal, apoi: "Păi bine, colega, aşa educaţie faci matale copilului tău? Ce fel de demnitar eşti, dacă feciorul îşi face de cap şi-mi conturbă studenţii la Seminarul Pedagogic?" A urmat iarăşi o vorbă de bineţe, a aşezat receptorul în furcă, ţi-a întins mîna, ţi-a urat succes în cariera de profesor, îndemnîndu-te totodată să nu uiţi să scrii poezii, căci te îndeletniceai şi cu această naivă vanitate omenească.

Nu ai pierdut anul de seminar, nici tu, dar nici elevul S. nu l-a pierdut pe al său. Elevul S. a primit ceea ce i se cuvenea, seara, de la tatăl său, spre şi mai marea exasperare a orătăniilor cu lornioane. Maică-sa plîngea, retrasă într-o cameră de-alături, cînd părintele administra lecţia de rigoare

odraslei. Pînă la urmă toată lumea a fost mulţumită, numai mătuşile nici pînă astăzi nu.

Cu elevul acela ţi-a fost dat să te întîlneşti nu peste mulţi ani, undeva, pe ţărmul unui fluviu mare, la punctul de unde începea un fel de canal ce trebuia să facă legătura dintre marele fluviu şi marea mare neagră.

Vă amuzaţi în necazul vostru de-acuma, dar necaz nu fleac, de cele întîmplate atunci. "Bine mi-aţi făcut, zicea bietul S., izbind din tîrnăcop, mi-aţi dat o lecţie – completată straşnic de taică-miu seara –; pînă la acea întîmplare eu nu ştiam că aş fi avut vreo obligaţie oarecare faţă de societate, ci numai ea îmi era datoare să-mi accepte toate capriciile... Ce bine-ar fi să ne aflăm acuma nu aici, ci la ora de logică, eu să vă necăjesc, dumneavoastră să vă arătaţi binevoitor faţă de mine, eu să mă obrăznicesc în continuare, iar dumneavoastră, scos din sărite să mă pălmuiţi. Colegii mei, unii, să se indigneze, colegele dumneavoastră să se bucure, apoi să mergem cu toţii la restaurantul "Siret", de pe Ştefan cel Mare, şi să ne petrecem laolaltă." Vă ofereaţi cuvinte de îmbărbătare în momente de cumpănă, vă ţineaţi uneori de braţ, rezimîndu-vă unul pe celălalt, şi vă ajutaţi la îndeplinirea normei de muncă, normă pe care o fixa Ministerul canalurilor, o sporea administraţia canalului, mai adăuga ceva la ea brigadierul, încă nitel şeful de grupă – cum grijania mamei lor şi-ar fi menţinut altfel funcţiile! – la care trebuia să vă aduceţi şi voi contribuţia voastră, ca nişte buni şi disciplinaţi colonişti ce vă aflaţi...

Cînd el, istovit, abia mai purta unealta de lucru, dădeai tu mai tare şi pentru el, ca să împliniţi norma, iar cînd tu te propteai apostat şi îndărătnic în lopată, refuzînd a lucra, indiferent ce ţi s-ar fi întîmplat, pierzîndu-te înfricoşător cu privirile cine ştie unde, poate că-n timpurile lui Spartacus, atunci el, speriat de ce putea urma pentru tine, iuţea loviturile cu lopata, tîrnăcopul, baramina, ciocanul de sfărîmat piatră...

În după-masa acelei isprăvi ai fost copleşit de cadouri din partea colegelor tale: ţigări scumpe, băuturi străine, una ţi-a cumpărat chiar o cravată, şi toate te-au sărutat, şi nu oricum, spre îmbufnarea Lydiei, care, ca să te pedepsească, te-a strîns puternic, cu groază la sînii ei şi, cu ochii de data aceasta cu adevărat năpădiţi de lacrimi, te săruta şi-ţi căuta faţa cu mîinile, cu disperată grijă, ca nu cumva să te piardă.

Ia să vedem care ar fi disciplinele care te-ar interesa mai mult? te-ai

întrebat. Psihologia! Da, asta da. La asta mă voi opri. Ea va fi una dintre cele trei materii la care îmi voi da licenţa! Acolo, în acea lume plină de mister, de alunecări în abisuri, de plonjări în genune, de forfotă a bolgiei, de ridicări în sfere înalte, planante sau săgetătoare, ale luciditătii şi clarviziunii, ale beţiei pure, plenare..., acolo în acele ascunzişuri de taină, acele cămări ale întunericului în care licăresc dureroase luminiscenţe, în toate arcanele, ponoarele, pîclele, oazele, criptele, văgăunile, intrările şerpilor, acolo, în toată acea mozaicală, de infinite nuanţe coloristice şi neîncetată devenire tăcută valpurgie, în acest templu arătat dincolo de timp şi spaţiu, în interiorul lui năpădit de icoane, lumini şi cîntece extatic încremenite în săgetătoarea lor şoptire ori strigare, în aburii miresmelor ce şerpuiesc într-însul aidoma norilor pe cer, în văile deznădejdii şi-ale durerii, în deşertul şi pustietăţile singurătăţii, în preludiile iubirii, ale aşteptării şi-ale arătării, în neagra, muta, neclintita zare a morţii, în labirintul umbrelor şi-al aducerii aminte, în această catedrală fără ziduri, nici turnuri, nici turle, nici contraforţi, aici unde sălăşluieşte sufletul, deci Dumnezeu!

Ia să mai vedem mai departe ce alte discipline se includ în învăţămîntul filosofic. Da. Metafizica şi logica. Ei, aici e aici. Metafizica! Lumea care se află dincolo de lume! Păi tocmai asta căutai, asta doreai, precum un războinic doreşte trupul femeii, asta vroiai să afli: ce anume se ascunde în şi dincolo de lume, de univers, de raţiune, de existenţă. Dar asocierea din cadrul disciplinei, şi anume *Metafizică şi logică,* nu ţi se părea deloc potrivită. Termenul de metafizică dădea logicii o aură de magnificenţă care nu-i şedea bine, ci doar ca un fel de coroană cu diademe aşezată peste fruntea unui fel de eunuc, iar cel de logică asociat metafizicii îţi lăsa impresia că meschinizează oarecum vasta rezonanţă ilogică, supralogică, paralogică, infralogică, epilogică etc. a teritoriilor ce stau netulburate sub aripile albe, majestuoase, misterioase şi temerare, transcendente ale metafizicii.

"Meta ta fizica", îţi suna în gîndire şi-nlăuntrul întregii tale fiinţe, canlăuntrul unei catedrale aprinse în toate ungherele şi paraclisierele ei, vocea areopagitică a marelui stagirit Aristotelles. Cele de dincolo de limitele şi alcătuirea fizică a lumii. Intrarea în acea zare în care îşi are ascunzătoarea Marele Mister. Lumea metafizică - acea zonă sau zodie ce

poate fi înţeleasă ca un fel de psihee a cosmosului.

Astfel îţi perorai ţie însuţi, înaintînd cu capu-n pămînt pe bulevardul înecat de lumini şi invadat de lume. Mai tîrziu era să te trezeşti dezolat, înţelegînd că metafizica nu era ceea ce tu bănuiai a fi, ci un teritoriu unde raţiunea îşi exercită discursul său logic şi dialectic în vid. O logică ce nu se învîrteşte în jurul propriei greutăţi, cum e logica propriu-zisă - cea formală mai ales -, ci peste abisurile fără nici un conţinut a ceea ce credeai că ar fi constituit tocmai conţinutul în sine.

Desigur, îţi spuneai în continuare, voi urma şi prelegerile de la catedra de etică. Cum să nu! Doar acolo vei afla marele secret al virtuţilor, al marilor virtuţi care au făcut şi fac măreţia şi nobleţea vieţii şi-a istoriei omeneşti.

Marile fapte ale istoriei sînt egale cu marile virtuţi ale sufletului: libertatea, demnitatea, curajul, mărinimia, puterea de sacrificiu, sfidarea primejdiilor, înfrîngerea lor, setea de-a cunoaşte şi de-a impune binele sub toate formele sale, refuzul de a colabora cu cel urît, mincinos, abject, lacom şi scelerat, josnic şi setos de putere; sublimul şi neînduplecatul *nu* adresat celui ce te ispiteşte..., ororii.

Acolo, la orele de etică vei desluşi şi vei lămuri aurul ascuns în taina lor, a virtuţilor, şi-ţi vei însuşi puterea de a le practica tu însuţi la rîndul tău. Ce poate fi mai minunat! Metafizica îţi va deschide orizonturile cele nemărginite ale cunoaşterii absolute, iar etica, puterea morală prin care-ţi vei croi drum spre atingerea fericirii care numai în adîncurile cunoaşterii din depărtările metafizicie se află.

Dar estetica?! Ea va fi încununarea tuturor celorlalte discipline, pentru că aşa cum frumuseţea este superba coroană de nuntă a lumii, tot aşa estetica trebuie să fie aura, nimbul care luminează şi înnobilează celelalte ipostaze ale epistemiei, conferindu-le farmec şi dulce trup. Să ştii ce anume ascunde într-însa, în trupul ei blestemat şi departe tremurător, frumuseţea, poezia, iată suprema biruinţă, înaltul jubileu în materie de cunoaştere. Vom dezbrăca-o de toate straiele ei magice în care se ascunde, rînd pe rînd, tremurător, ca pe cea mai blestemat de frumoasă femeie, crîncen de îndelung timp aşteptată, dumnezeiască în tenebroasa ei castitate, deplin arătată şi dăruită acum.

Astfel continuai să-ţi vorbeşti, să-ţi ţii prelegeri, cu creerii în tumult,

ca marea sub furtună. Nu vedeai nimic înaintea ta, nici nu ocoleai pe cei care veneau în valuri, alene înspre tine, pe bulevardul scăldat de lumini, seara tîrziu.

Sărmane, nu-ţi dădeai seama – şi nici nu era cazul, altfel ai fi fost de la bun început un nenoricit – că absolvind şi specializîndu-te în acele trei domenii de gîndire tu nu puteai obţine nici un alt post decît, fie unul de muncitor necalificat – cum ai şi fost – pe la munci sezoniere, ca metafizician, fie unul de scrib la vreo clinică psihiatrică, drept psiholog, fie altul, de vitrinier la vreun magazin gostat sau de coloniale şi delicatesuri, ceea ce dintr-un anumit punct de vedere nici n-ar fi fost neinteresant, ca licenţiat în estetică.

Ca sociolog puteai ajunge inspector la Institutul central de statistică, de pildă, te puteai înscrie în vreun partid şi politicienii să te folosească drept ideolog.

*

Pregătit sufleteşte, trecut prin ploaia purificării, dar nu şi prin focul ei, te-ai prezentat la cursuri ca să primeşti de la profesorii cei mari harul mîntuitoarelor revelaţii întru care sperai cu ardoare.

Oră de introducere în filosofie. La catedră, domnul Sopescu, asistent al domnului B. B. Selenescu, şeful catedrei de... enciclopedia filosofiei. Domnul Sopescu era deci un fel de anticameră prin care treceai ca să intri apoi în marea sală a marilor mistere şi revelaţii: Enciclopedia filosofiei!

Înfiorat ai păşit peste pragul amfiteatrului "Titu Maiorescu". Ce patron! Ce Penate, ce Lar protector! Titu Maiorescu! Vedeai venind în urma lui, iluminate, alte umbre: Eminescu purtînd hlamidă înstelată pe umeri şi trenată pînă departe, în genuni atîrnîndu-i – surîsul lui te-a umplut de lumini eutanasice – , Creangă, ca un Sancho Panza după el, copilăros de înţelept; Negruzzi, grav precum o zeitate a vetrelor vechi, Alecsandri cu fruntea lui ca o prăpastie, interiorizat, gata parcă să se suie pe tron pentru încoronare; şi ceilalţi toţi, în alai.

Te-ai aşezat în bancă, ciudat, tot lîngă Lydia. Parcă era făcut. Lucra asupra voastră o atracţie ocultă. Ţi-a zîmbit. Tu ai răspuns cu un fel de năuceală. Ea nu ţi-a mai zîmbit, a rîs. te-a prins de mînă şi ţi-a strîns-o

camaradereşte.

Domnul Sopescu şi-a făcut apariţia. Înalt, pieptos, senin la faţă, părea un om amabil, îngăduitor, blînd, trăsături de caracter care le moştenea parcă de la şeful său, la care ele străluceau mult mai din adînc.

S-a aşezat pe scaun, a împins pieptul afară, încet, şi-a împreunat mîinile tacticos, trecîndu-şi degetele unele într-altele, le-a aşezat peste catedră, şi-a început să cuvînteze lent, liniştit, egal, într-o adormitoare monotonie, despre problemele fundamentale ale filosofiei: cea cosmologică, cea ontologică, cea epistemologică, cea metodologică, cea istorică, cea axiologică etc. Era un tip de formaţie intelectualistă, scientistă. Cu tot calmul său englezesc, se irita şi devenea veninos - metamorfozîndu-se în închipuirea ta într-un fel de şarpe din deşert, cu clopoţei, crotal - atunci cînd se discuta despre o altă filosofie decît cea în care credea şi activa domnia sa, după care: (şi aceasta era axioma fundamentală şi definiţia exhaustivă) "filosofia se ocupă cu analiza principiilor şi sinteza rezultatelor din ştiinţele pozitive". Mai amarnic se irita cînd venea vorba despre Lucian Blaga. Atunci, liniştitul, calmul, egalul cu sine domnul Sopescu trecea la polemică. Spunea, de pildă, pe acelaşi ton sec, monoton, cursiv, dar rumenindu-se niţel la faţă de iritare, marcînd cu pauze abia perceptibile, dar cu subînţeles cuvintele: "Din punct de vedere filosofic Lucian Blaga este o valoare nulă... A, ca poet nu ştiu, nu mă pricep, nu mă pronunţ, dar, repet, subliniez, din punct de vedere filosofic el este o valoare nulă."

Îţi venea să-i dai cu ceva-n cap. Dacă asta-i filosofia, îţi ziceai, cu mînie, atunci mai bine mă duc să mă înscriu la agronomie!

Cursul pe care vi-l preda domnia-sa era de fapt un rezumat decent şi cu competenţă alcătuit după opera enciclopedică a domnului B. B. Selenescu, şeful plin de o serenisimă autoritate la catedra de enciclopedia filosofiei şi, iertat să fiu dacă greşesc, tată-socru al asistentului.

Un oarecare Malotă, filosof şi el, dar pizmaş pe domnul Sopescu, pentru că acesta ajunsese asistent, iar acela intelectual ambulant, l-a pus pe două coloane, într-un articol din nu ştiu care revistă de pe vremea aceea, poate chiar "Vremea", adică: pe coloana din dreapta, textul lui B. B. Selenescu, iar pe cea din stînga pe cel al domnului Sopescu. În textul domnului Sopescu, fiind mai concentrat, ca orice rezumat, lipseau doar

cîteva cuvinte față de cel dezvoltat al profesorului B. B. Selenescu. A avut loc un proces, proces de calomnie cu grave prejudicii, intentat de domnul Sopescu împotriva lui Malotă.

În ziua dezbaterii, de la tribunal, domnul Sopescu a venit direct la facultate, să-și țină cursul. Era radios, deși cam jenat totuși, a glumit cu noi în timpul orei, lăsînd dracului de data aceasta problemele cosmologice, epistemologice, ontologice și de metodă, mărturisindu-ne cu mare haz, dar și cu o tristă naivitate, cum anume l-a combătut înaintea instanței pe denigratorul Malotă și cum a cîștigat dînsul cu brio procesul.

L-ai compătimit. Dar domnia-sa a continuat să te tulbure și să te facă să te clatini din toate certitudinile și toate speranțele pe care ți le puneai în filosofie ca și-n marii profesori de la Universitate și simțeai cum îți pierzi orice încredere în tine.

Era simpatic, amabil, binevoitor, bine făcut la statură, cu părul brumat de timpuriu, dar mintea lui umbla - asta era impresia ta, căci mulți alții îl admirau, îndeosebi fetele - precum un patefon, cîrîind și rotindu-se în gol uneori. O singură dată l-ai surprins într-o ipostază lirică: își ducea grăbit, de braț, foarte aproape de inima dînsului, soția, o persoană autoritar de frumoasă. Atunci nu numai că l-ai admirat, dar l-ai și invidiat. Ai fi vrut să fii tu acela. Uneori, cînd halucinai, îl zăreai în chip de schelet care își mișcă maxilarele, vorbind, acoperit în mantie și cu tichie de profesor de la Oxford peste capul alb.

Odată însă, în urma unei năpaste căzute asupra ta, l-ai enervat și tu pe domnia-sa. Te-ai năpustit în felul tău asupră-i, patetic, delirînd aproape, în metafore și ziceri paranoice, ca un torent, de-a rămas mut, la catedră, plouat și jumulit, dar cu mare seninătate compătimindu-te pentru nesăbuita-ți neștiință.

Cum și ce s-a întîmplat? Aveai tu un foarte mîndru pardesiu, jumătate palton și jumătate fulgarin - cînd era ger îl purtai ca palton, cu partea de stofă pe dinafară, iar cînd ploua ori bătea vînt, îl purtai cu partea de fulgarin la vedere.

L-ai făcut la domnul Adler, adică mai bine zis ți l-a făcut domnul Adler, drept răsplată că i-ai meditat fiul, scăpîndu-l de corigență la limba latină.

Era un evreu destoinic Adler, avînd el nu numai magazin de stofe, dar

şi atelier de croitorie aferent magazinului.

De altfel erai un elev plin de bani. Primeai bursă de la stat şi mai încasai cam jumătate leafa unui profesor, din meditaţii, fapt care ţi-a permis nu numai să-ţi petreci cu prietenii şi colegii, dar şi să te îmbraci pentru mulţi ani.

Într-o bună zi de primăvară, domnul Adler stătea, în felul în care stau evreii, în poarta magazinului. Tu treceai pe-acolo din întîmplare sau ca s-o întîlneşti cumva pe Ra, tot din întîmplare.

L-ai salutat. Ţi-a răspuns la salut, aplecîndu-se reverenţios înainte-ţi, apoi, cu sfială cuviincioasă te-a rugat să pofteşti înăuntru. Ai poftit. El a tras din rafturi o duzină de baloturi de stofe, rugîndu-te să-ţi alegi ce-ţi place ca să-ţi faci un palton. Ai rămas descumpănit. Îţi plătise de mult şi încă peste aşteptări lecţiile de latină ce le prestaseşi faţă de fiul său.

Ai înţeles că dînsul vroia să-ţi facă un cadou. Şi ţi l-a făcut. Ai ales un cupon de stofă şi unul de trenci, şi peste cîteva zile ieşeai din atelierul de croitorie, cu un superb demi-palton, raglan cu cordon ce se înnoda hoţeşte, în faţă, puţin la dreapta.

Deci veniseşi în capitală bine îmbrăcat, încît colegii şi colegele credeau că eşti vreun fiu de goangă.

Te-ai instalat în cămin, într-un dormitor mare, cu mai mulţi într-însul, ca un student din anul întîi ce erai. Peretele din dreapta uşii cum intrai în dormitor era tot prevăzut cu un şir de cuiere, lung pînă la capătul celălalt.

Ţi-ai aninat liniştit paltonul, împreună cu un alt costum de haine noi, mai groase, în cuier, care era acoperit cu nişte draperii. Într-o zi, lăsîndu-se frigul brusc, te-ai dus să-ţi îmbaci paltonul, dar nu mai era la locul său, nici costumul. Nu-ţi puteai închipui că într-un cămin studenţesc e posibil să dispară lucruri atît de necesare omului.

Te-ai plîns la directorul căminului şi la rectorat. Dar paltonul n-a mai apărut. Era frig şi umblai în talie. Colegele credeau că faci pe sportivul.

Rectoratul ţi-a aprobat un ajutor bănesc, ca să-ţi procuri altul. Acelaşi lucru l-a făcut şi Consiliul de patronaj, şi Casa şcoalelor, precum şi nenea Gheorghe, care te-a dus cu dînsul undeva pe Lipscani şi ţi-a cumpărat un alt palton, frumos şi acesta, nimic de zis.

I-ai mulţumit lui nenea Gheorghe şi-ai apucat-o fălos şi fericit pe

bulevarde-n sus şi-n jos, pînă ce ai ajuns pe strada Griviţei.

Auzi deodată răsunînd freamăt de balălăici de undeva, dintr-un fel de subterană. Te laşi ispitit şi intri.

Ai ocupat loc la o masă, singur. Bani aveai la tine mulţi, deci puteai să-ţi permiţi a te simţi bărbat. Şi te simteai, ca dovadă că una dintre dansatoare a venit să se aşeze la masa ta, fără s-o fi poftit, ca să-ţi ţină de urît, că nu-i frumos să stai singur cuc într-un loc de petrecere. Te-ai bucurat de atenţia ei. S-a servit cu tot ce i-a poftit inima. Văzînd cît eşti de galanton, a mai chemat pe o colegă de-a ei, la masa voastră, ai dansat, ai sporovăit, ţi-ai dat aere de barosan, de cine-mi eşti tu, pînă către dimineaţă, cînd a venit chelnerul să facă plata, iar apoi... ah, apoi să te duci în camera ei, a celei dintîi, căci era mai nostimă şi-avea dinţi de panteră neagră cînd îţi zîmbea, şi, în gînd îngînai după Arghezi: *Cunoşti în vreme visul că sfîrşeşte. / Ţi-ai aşteptat oşteanul trist pe scurt, / Să-ţi intre-n zale reci în aşternut, / Şi să-ţi frămînte trupul tîlhăreşte...*

Abia aşteptai. Deveniseşi palid de nerăbdare. Chelnerul a scris, a adunat, şi-a aşezat creionul blestemat de după ureche şi ţi-a întins nota de plată.

Totalul era de vreo peste şase mii de lei. Ele au dat din aripi şi s-au făcut nevăzute. Tragi portmoneul din buzunar... scoţi vreo patru mii şi ceva. Fireşte nu erau de ajuns. Pitite cine ştie în ce ungher, ele poate şi rîdeau de nefericitul barosan.

Ce era să faci? Chelnerul se arăta a fi de nebiruit. Ai lăsat atunci paltonul, care costase vreo două mii de lei, şi carnetul de student, drept amanet pînă ce aveai să achiţi restul de bani, pe care nu i-ai mai achitat decît în parte, numai preţul carnetului, căci tot fără palton ai rămas.

Se crăpa de ziuă şi te-ai îndepărtat, răzbit de frig, nu spre căminul de pe Matei Voievod, ci, aşa, într-o doară, ca şi chemat de piază rea, înspre Şosea.

Ai ajuns pe malul Herăstrăului. Te-ai aşezat spăsit pe-o bancă. Ai început să meditezi: oare să-mi leg o piatră de gît şi să-mi dau drumul în lac ori – şi te-ai uitat roată-mprejur lung – să caut vreo cracă mai solidă şi mai solitară de care să mă atîrn?! îţi şopteai.

Şi ai pendulat aşa, cumpănind, cînd înspre adîncul lacului, cînd înspre văzduhurile crengii de care urma să te anini. Amarnic de nevrednic te

socoteai, tu omul care vroia să afle toate secretele lumii, stăpînit de setea satanaelică de a şti totul. Greaţă îţi era de tine, de parcă o mîzgă coclită ai fi fost, şi nu omul tînăr şi furtunos.

În fundul gheenei cu tine! ţi-ai zis, cu mînie surdă, şi ai mai privit o dată-n sus şi-mprejur ca să descoperi vreo creangă binevoitoare şi zdravănă care să te primească în atîrnare.

Cuprins de o imensă tristeţe faţă de tine însuţi, îţi tot plimbai privirea prin văzduhuri, cînd, deodată, te-ai simţit oglindit, ţi-ai văzut chipul cum îţi apare de undeva departe, dintr-o volbură mare de lumini, în depărtări invadate de incendii reci, auroral. Apoi, un scut încins în focurile acelea a pornit a se ridica încet peste orizont, iar chipul tău se vedea clar oglindit în chiar rama scutului solar-oglindă.

Mîzga zăcută în care a colcăit pînă atunci sufletul tău mizerabil s-a preschimbat deodată într-o vîlvătaie de flăcări năzuind toate, vertiginos, spre cer, topindu-i bolţile de-azur şi trecînd dincolo de ele, în marea oglindă a soarelui, şi apoi dincolo de ea, de unde însuşi El apărea.

La dracu! ai urlat înlăuntrul tău cu înfricoşare. Pentru atîta tot să-mi ridic viaţa?... Caraghiosule! Viaţa ni-i dată ca s-o acceptăm aşa cum este şi, mai ales, aşa cum poate fi ea depăşită întru frumuseţe şi durere. Şi ne este dată ca să şi greşim, altfel cum am înţelege înalta năzuinţă de a nu greşi!

Soarele biruise asupra oceanului de flăcări, iar acuma strălucea în azur, în superbul său ocol neţărmurit de raze. Aaa, nu! Înapoi, la rosturile noastre! Şi, cu toată răcoarea care pătrunsese adînc în tine, înfometat şi nedormit, ai luat-o din loc cu iureş, iar sufletul tău cînta. Simţeai cum soarele îţi surîdea biruitor.

Şi nu te-ai îndreptat spre cămin, nici n-ai intrat în vreo bodegă ori în vreo lăptărie sau plăcintărie sau cofetărie ca să te hrăneşti cît de cît cu ceva - şi era, slavă Domnului, cu ce - , ci te-ai dus de-a dreptul la facultate, direct în sala în care domul Sopescu îşi ţinea seminarul de introducere în filosofie.

Lydia s-a apropiat cu sfială, pentru că emana din tine, pînă la mare distanţă, întuneric. Te-a compătimit cu suferinţă. Părea întristată şi bănuitoare de rele. Sigur a crezut că vii de la loc de pierzanie, unde te-ai fost desfrînat cu cine ştie ce femei bolnave şi poate că şi tu acum erai

bolnav. A podidit-o plînsul. Şi-a plîns pentru tine, blestemată umbră rătăcitoare printre oameni, aşa cum au mai plîns şi altele şi era să mai plîngă încă multe.

Erai ca un lac de munte ale cărui ape întunecate ajunse la limită erau gata-gata să rupă haitul, zăgazurile şi să se reverse cu urlet mare.

Ceea ce s-a şi întîmplat... Printre problemele care se dezbăteau la acel seminar a venit vorba şi despre muzică. Din sală s-au spus banalităţi şi platitudini, stîngăcii, dar cu importanţă. Domnul Sopescu îmi părea un pom de Crăciun, aşa nins în păr şi cu faţa uşor îmbujorată, înveselitoare. Luînd cuvîntul, a afirmat, cu calm englezesc şi mîinile împreunate, aşezate peste catedră, cum că muzica, toată, de la nu ştiu care melodie populară şi pînă la concertele şi simfoniile beethoveniene, de la fanfara regimentului Peneş Curcanul pînă la uverturile lui Wagner, nu este altceva decît un sistem de semne bazate pe relaţii logice între sunete. Deci un cîmp de judecăţi de logică formală erau frazele muzicale ale lui... Apoteoza sublim îndoliată a simfoniei a cincea, alămurile trezind din moarte zeii şi eroii, la Wagner, viorile lui din acea sfîşietoare valpurgie a năzuinţii tragice înspre ceea ce nu mai este..., toate acestea nu sînt decît texte abstracte de semne logice legate între ele?!... Haiturile s-au rupt. Ai cerut cuvîntul. N-ai vorbit, ci ai fulgerat. Şi nu în propoziţiuni ori fraze logice, ci într-o torenţială expunere metaforică, în aforisme aberante şi fulminaţii teribile, în descărcări verbale abrupte. Domnul Sopescu a înlemnit în zîmbetul care nu-l părăsea niciodată, dar de o lumină deplîngătoare înconjurat. Colegii, unii zîmbeau superior – cei de structură şi formaţie ştiinţifică – , alţii te-au urmărit cu interes, vreo cîţiva cu uimire admirativă, dar colegele s-au speriat pur şi simplu.

Drept răspuns domnul Sopescu te-a cuprins îndelung într-un surîs care s-a întipărit în tine ca o rană. Ai ieşit afară din sală, după terminarea orei, şi ai fugit ca hăituit din urmă de propria ta conştiinţă transformată într-o oştire de cîini asmuţită asupră-ţi din toate părţile.

Ai apărat, cum te-ai priceput, o cauză, indignat şi cătrănit, convins fiind că muzica şi poezia sînt cu totul altceva decît logică. Ele au legi, ceva mai greu de definit, şi ne-au fost date nu ca să cunoaştem lumea prin ele, ci ca s-o iubim, să ni se reveleze în ceea ce are ascuns şi adevărat în ea sau, dacă vreţi, s-o cunoaştem în ceea ce are dumnezeiesc,

viu în alcătuirea ei secretă. Să ne descoperim pe noi înşine, să înviem întunericul neştiinţei despre noi şi să ne regăsim înluminaţi tocmai în ceea ce este lumină adevărată şi adevărată bucurie în profunzimile sacre ale singurătăţii noastre... Cam asta era poziţia teoretică de pe crenelele căreia ai lansat fulgerele peste cîmpurile ştiinţific şi logic gospodărite de domnul Sopescu.

"Nătărău şi gogoman, nebun spulberat şi fără creştere de-acasă, impertinentule!"... Astfel te pedepseai. "Bîiguială umflată sonor, declamaţie teatrală, incoerenţe rostite cu emfază, banalităţi adăpate afectiv..., cine dracu te-a pus să vorbeşti?... mai bine era dacă te aninai de craca stejarului. Acuma erai liniştit, împăcat şi frumos acolo sus... Da' ce?! Un foarte mare poet – o, cît de mare!, ca un Iisus între sfinţi – ne-a mărturisit chiar în scris că a lucrat la poemul *Corbul* întocmai ca la o problemă de algebră?! Şi-atunci de ce l-ai contrazis, impertinentule şi sfruntatule, pe profesorul tău, de ce l-ai umilit? Ceea ce a afirmat dînsul nu este oare o confirmare a celor spuse de Poe? Şi-atunci, tu nu pe domnul Sopescu l-ai jignit, ci pe cel mai duios dintre poeţii lumii... Sacrilegiu! Ai săvîrşit un sacrilegiu, nătîng înfumurat ce eşti". Astfel te judecai.

Obtuzitatea-ţi înflăcărată şi găunoşenia-ţi agresiv entuziastă lua proporţii. N-ai primit ceea ce aşteptai? Loveai... Nu există ceea ce credeai că este? Atunci nimic să nu mai fiinţeze. Nimica nu puteai şti? Nimic să nu rămînă mîine dintr-o lume în jurul căreia ne maimuţărim, cînd ridicoli, cînd smeriţi, jalnici şi funeşti.

Nimica n-are înţeles? De nimic nu mai are rost să ţii seama. Aşa gîndeai şi cu atari criterii de comportare (colegii începuseră a te considera un "nihilist satanic") ai ridicat cuvînt şi la seminarul de enciclopedie a filosofiei, condus de blajinul, milosul, multîngăduitorul B. B. Selenescu, supranumit mielul înţelept. "Şi era un neam de mazil; pre învăţăt, multe limbi ştie: elineşte, frînceşte, briticeşte şi altă adîncă carte şi învăţătură, deplin călugăr şi cucernic şi blînd ca un miel. În ţara noastră pe această vreme nu este om ca acela." Vrednic de condeiul cronicarului se afla a fi acel profesor B. B. Selenescu. Întocmai precum îl arăta şi numele. dacă n-ar fi fost ataşat cu atîta sîrg la principiile marei răzmeriţe frînceze şi dacă n-ar fi uzat de un fel de gîndire empiric-raţionalistă, deci liberal

democrată, uşor ar fi şezut el pe scaun de mitropolie ori tron de patriarh, deşi, cînd te uitai mai bine şi mai îndelung la dînsul, în hainele lui negre, severe, dar cu papion alb, scrobit, ras şi cu chelie încadrată de un misterios cerc luminos, avea înfăţişare, mai degrabă, apostolică, de papistaş.

Vorbise preaîngăduitorul şi continua să vorbească despre atît de multe lucruri, dar fără să pătrundă în adîncul lor. Era, aşa cum am spus, raţionalist, şi făcea mai mult un fel de geografie a filosofiei decît filosofie propriu-zisă; decît ceea ce tu aşteptai, adică o exhaustivă axiomatică, un fel de religie apologetică, vizionară asupra universului, a lumii, a menirii omului în cosmos...

În marea sa operă intitulată *Problema cosmologică,* a vorbit pe aproape trei pagini despre mustaţa lui Hitler. Să fi fost cinism de om blînd? Totuşi... era prea mult. Să fi fost răutate naivă? Meschiniza în acest caz gravitatea însăşi a tematicii. Ironizînd pe seama mustăţii exacerbatului dictator, serenisimul profesor caricaturiza însuşi universul. Era poate în intenţia sa de a bagateliza universul? Bravo magistratului, îţi ziceai ceva mai tîrziu, nici nu merită altceva un astfel de univers.

Altădată, ţinînd un curs, care a durat o iarnă întreagă, despre Tomas Reid, fondatorul Şcolii scoţiene, a făcut întîi şi-ntîi, pe parcursul a trei luni, geografia Scoţiei, într-o descripţie impecabilă, ireproşabilă, pînă-n pînzele albe urmărind amănuntele, iar apoi, preţ de numai două ore a tratat şi tema propusă, adică filosofia scoţiană.

La seminarul cu pricina, iarăşi, ca şi la celelalte, stînd foarte liniştit pe scaun, la catedră, cu veioza trasă aproape de vederea-i împăienjenită, a vorbit despre vrute şi nevrute, lucruri care ţi se păreau enervant de obişnuite, dar rostite *ex catedra,* la lumina becurilor, cu intonaţia de magister, aproape sacerdotal, un fel de sacerdoţiu al raţiunii cuminţi, calme şi serene, fără emfază, nici retorice ridicări de ton ori de membre superioare.

Era o retorică plată, o antiretorică, una a stilului englezesc.

Deodată, dezamăgit, nemulţimit şi neîmpăcat, oţătit precum un vin făcut din rumeguşuri – aşa cum era să-l bem nu mult prea tîrziu –, şi fără nici o reţinere, cu un tupeu scandalos, te-ai ridicat şi-ai zis: (şi azi ţi se face greaţă de ruşinea de-atunci!) "Lucrurile pe care mi le spuneţi

dumneavoastră, domnule profesor, mi le poate spune orice negustor de mărunţişuri din piaţa Obor, numai nu cu atîta pompă şi erudiţie aulică, dar poate mai cu haz."

"Poftim, schimbă-mi catedra", ţi-a răspuns cu pedepsitoare blîndeţe şi serenă tristeţe, desfăcînd braţele lent, larg, ca pentru o predare, o capitulare. Brusc te-a cuprins o milă crîncenă de domnul profesor şi în acelaşi timp o crîncenă mînie asupră-ţi. Cei din sală s-au înfiorat. Trebuiau să te linşeze. Profesorul a rămas într-o poziţie cristică, în spatele catedrei, cu braţele întinse, aşteptînd...

"Uite-l, ăsta-i cel ce l-a făcut zarzavagiu pe B. B. Selenescu", îşi ziceau studenţii şi studentele, adunaţi şi ciorovăind ca vrăbiile prin colţurile culoarelor. "N-ai înţeles nici măcar să-ţi ceri iertare, blestematule! Sfruntatule! Spulberatule! Vîntură-lume morocănos şi neruşinat, obraznic şi nestăvilit în obrăznicie", îţi reproşai şi te ocărai cu amarnică nemulţumire de tine şi fioroasă răzvrătire împotriva ta însăţi.

Ai ieşit din facultate ca o furtună – în tine ploua cu pucioasă şi catran – şi te-ai pustiit în noapte. Nici tu n-ai ştiut a doua zi pe unde anume ţi-ai petrecut, în ce coclauri ţi-ai risipit mînia şi întunericul răzvrătit din tine. Uite, mă uit în ochii tăi: parcă şi-acum îţi mai pare rău de neghioaba ispravă de-atunci. Nu-i aşa? Pînă şi biata Lydia, care degeaba s-a grăbit după tine ca să te-ajungă din urmă, şi-a zis de bună seamă atunci: "Acesta este totuşi cam nebun şi cam sălbatic" şi s-a speriat de tine.

Necazul cel mai mare însă a venit cînd a trebuit să te prezinţi la examen, la domnul B. B. Selenescu. Decît să mă înfăţişez înaintea domniei-sale, îţi ziceai, mai bine mă retrag de la această facultate şi mă duc la anul să mă înscriu la medicină, chiar şi la drept, numai aici nu, examen la domnul Selenescu eu nu mă duc să dau. Aşa îţi ziceai, stînd spăşit, ca un fel de Henric mărunt la Canossa, în faţa uşii, dincolo de care domnul profesor făcea examinările.

Ce-o fi o fi, ai decis pînă la urmă, tăind nodul care te ţinea legat în tine însuţi. Şi-ai intrat, la locul tău, aşteptînd să-ţi vină rîndul la ascultare, la ispas. Deşi nu te uitai la el, aveai impresia că, de îndată ce te-a observat, te-a fixat din ochi, cu satisfacţie zicîndu-şi în mintea sa: mi-ai căzut în mîini, derbedeule, las' că te-nvaţă el, zarzavagiul, minte acum, zănatecule...

Ţi-a venit, în sfîrşit, rîndul. Ai înălţat capul şi-ai aşteptat cu sfruntare să-ţi fie retezat. L-ai privit în ochi, cu demnitate, pe domnul profesor. De fapt era mai mult vanitate rănită decît demnitate. Ai pălit la faţă privindu-l. El ţi-a zîmbit cu o plăcere cre n-avea nimic pervers în ea. Tu aşteptai descumpănit şi răvăşit întrebările. El a zis: "Aaa, domnule... dumneata activezi la seminarii... (îşi bate joc de mine, îţi şopteai, şi te-ai gîndit să părăseşti sala burzuluit). Dumneata activezi la seminarii şi spui lucruri interesante. Dă-mi, te rog, carnetul. Şi cum tu ezitai, el: te rog fii bun şi dă-mi carnetul matale". Dezarmat, ai întins carnetul de student. A trecut tacticos un "f. bine" într-însul, apoi, zîmbindu-ţi fără nici un gînd ascuns, cu bucurie liniştită, înţeleptul şi bunul profesor de enciclopedia filosofiei ţi l-a înmînat. Ai părăsit sala precum un călugăr umil ar fi părăsit încăperea în care-ar fi tronat marele prelat al blîndeţii şi iertării.

Luase drept o glumă ieşirea ta, ca acelea multe care se spun între prieteni la un pahar de vin, te luase drept un bun prieten, bunul profesor, şi astfel pedeapsa ţi-a fost nu atît mai dură, cît de natură să o simţi în toate zilele vieţii tale.

Domnul profesor B. B. Selenescu avea nu numai un asistent, pe domnul Sopescu, dar şi un conferenţiar, pe nume Anton Paremiu, pe lîngă catedra domniei-sale. Bărbat pe cît de solid, pe atîta de chipeş, deşi acel conferenţiar preda o disciplină extrem de seacă: logica matematică, avea minunatul obicei de a vorbi în pilde, parabole şi paremii, de unde i se trăsese probabil şi numele.

La seminariile conduse de Anton Paremiu, nu cutezai nici măcar să te gîndeşti c-ai putea ridica degetul pentru luare de cuvînt, nu atît datorită antecedentelor pe care le-ai avut cu domnul Sopescu şi apoi cu însuşi şeful catedrei şi nici din cauza rigorilor la care te obligau atît logica cît şi maica ei generatoare, matematica, ci din cauza unui anumit fel al domniei-sale de a-ţi zîmbi. Îşi înălta încet, cu drăcească simpatie, colţurile gurii, o dată cu ele şi colţurile stufoaselor sprîncene, împungînd din vîrful bărbiei şi-al nasului, care deveneau atunci mai ascuţite, dîndu-i domnului Anton un aer de silen. Tăios ca tăişul sabiei lui Selim era acel zîmbet şi îţi reteza elanurile metafizico-vitaliste, absolut iraţionaliste, iconoclast agresive. Îţi zîmbea, să zicem, aşa cum şarpele nopţii zîmbeşte firavului animal care i-a ieşit în cale. Îţi cam paraliza elanurile şi pornirile

absolutiste.

Te puteai uşor dovedi fără o chemare, ceea ce în mîndria ta satanelică nu acceptai. De aceea tăceai. Iar dacă, totuşi, vorbeai, spuneai lucruri cuminţi, completînd, subliniind ce spuneau alţii. Cu atîta te ajuta inteligenţa, dar te cuprindea mila faţă de tine, iar zîmbetul tăios al domnului Anton, cam aceeaşi milă exprima faţă de starea în care te aflai.

Femeia este o fiinţă iubitoare de situaţii extreme: ori erou, ori milog, ori leu, ori căţeluş; ori Hyperion, ori Cătălin. Lydia prefera ipostazele dintîi, dar s-a măritat apoi cu un funcţionar ideal, cu o arătare tocmai ca a ta atunci cînd luai cuvîntul la discuţiile despre logica matematică...

Asta nu înseamnă cît de cît că tu ai fi fost vreun erou, vreun leu ori, Doamne fereşte, vreun Hyperion, pe vremea aceea. Aspirai spre aceste cote ale omenescului, dar mai mult îţi dădeai aere. Nostalgia spre ceva nu înseamnă şi posesiunea a însuşi acel ceva. Da, aspirai, cu puteri teribile, şi tu spre ipostazele de sus, dar nu aveai aripi, ci te repezeai spre acele chemări precum mistreţul cînd se repede rănit către vînător, precum şarpele cînd se ridică-n coadă iritat, gata să lovească, iar tu mai mult loveai, muşcai, decît cucereai.

Cu domnul Antot Paremiu ţi-a fost dat să te întîlneşti în viaţă de două ori după aceea, o dată cînd, fiind tu un fel de redactor responsabil la o revistă de cultură – era după instituirea cenzurii absolute în presă, de orice fel ar fi fost ea –, i-ai solicitat colaborarea, rugîndu-l frumos şi insistent să-ţi dea un articol despre, să zicem, *logica în viaţa politică*.

Dînsul ţi-a răspuns: "Nu pot, dragul meu..., mă dor picioarele."

A doua oară a fost în curtea unei clădiri cu ziduri groase, de cetate, casă păzită cu străşnicie şi ferită cu aceeaşi străşnicie de vederea oamenilor. Mîndrul tău profesor, ţăranul de pe malurile Dunării, get dintre cei drepţi şi viteji ori sarmat neguros, încărca, dînd zor cu lopata, ca în bătătura lui tătîne-su, pe o lapovită înverşunată, un camion, cu cartofi şi sfeclă furajeră, hrana pentru sine şi ceilalţi mulţi ca dînsul, în aceeaşi curte şi aceeaşi casă straşnic păzită şi ferită şi liniştită, aflători toţi.

Ţi-a zîmbit întocmai ca la seminare. Dar, peste zîmbetul lui de viteaz, nepăsător şi încrezător în alte zodii decît în acestea pe care le trăia, peste faţa acelui zîmbet-enigmă, cădea cu înverşunare lapoviţă, iar chipul lui

mi-a apărut ca-n aburii unei mari, minunate arătări. Lapoviţa cădea necontenit, îi estompa faţa, îi aburea surîsul, prindea apoi culori felurite şi preschimba într-un vast şi misterios vitraliu întreagă curtea acelui prosper, în acele vremuri, edificiu.

Iar şi mai tîrziu, era să descoperi, cu fericită uimire, că profesorul de logică-matematică era, în structura intimă şi profundă a fiinţei sale, un om cu vocaţia poeziei, ba mai mult, a retragerii isihaste din cercurile lumii spre tăcuta, misterioasa înţelepciune. Încă de pe vremea cînd conlocuiaţi în cu mult sîrg păzita clădire, după ce vă deşertaţi în voi lătura din gamele, adunaţi ca subt un obiect de rit, ca subt o glugă apostolică, el, logicianul şi matematicianul, se dovedea a cunoaşte mult mai multe poezii decît tine, pe care le şi spunea, iaraşi, mult mai frumos şi mai revelator decît o făceai tu.

Alteori, se retrăgea într-o tăcere şi singurătate metalice, iar atunci privirile lui deveneau ceţoase, înfricoşate, iar chipul lua, în închipuirea ta, înfăţişare de solomonar acoperit de negurile vechimii. Reîncarnare a lui Zalmoxe îţi părea, ori a vreunui alt duh de penate al basmului acestui pămînt blestemat de Dumnezeu cu toate darurile şi frumuseţile lumii.

Ultima voastră întîlnire era să se dovedească a fi mirabilă, întru poezie, iarăşi, şi înţelepciune şi retragere în marile, esenţialele înţelesuri ale etniei.

*

Următoarele cursuri la care mergeai să le asculţi au fost cele ţinute de domnul D. Mangusti. Rar o mai potrivită asemănare între un om şi-o altă vietate pămîntească decît între profesor şi agera veveriţă ce se cheamă mangusta, care-i vine de hac celui mai fioros şi mai veninos dintre şerpi, cobra.

Mic de statură, ochelari cu rame de aur, ceas de aur, cu lanţul tot de aur, în costume impecabile, de obicei de culoare maronie, cu dungi mai pronunţate sau mai discrete – ca să ducă probabil mai bine a şarpe –, în pantofi de lac, cu şoşoni, iarna, şi ghete, vara, peste ei, neştiind ce înseamnă starea de repaos, nici măcar pentru o fracţiune de secundă, căci îşi mişca în orbite neîncetat ochii, agita mîinile, se aşeza pe scaun ca pe

ghimpi, şi numaidecît se ridica rapid, iar dacă era obligat să stea timp mai îndelungat pe acel scaun incomod pentru domnia-sa, atunci agita cu neastîmpăr din genunchi picioarele, ca pentru lansarea în cine ştie ce cursă de maraton.

Extrem de activ, mai avea o mare calitate, pe care nu o aveau în aceeaşi măsură şi ceilalţi colegi ai săi: intuiţia oamenilor. Într-adevăr, nici un alt şef de catedră nu ţinea pe lîngă dînsul oameni atît de valoroşi precum cei din jurul domnului Mangusti, ca să nu pomenim decît de masivul, masiv în gîndire, făgărăşeanul Traian Pereni, sau de torenţialul în desfăşurarea fenomenologică, Isaia Vulcanul. (Iarăşi potrivirea frapantă într nume şi natură.)

Memoria nu-l înşela nicoiodată. Datele scînteiau pe ecranul ei ca stelele într-o galaxie ori ca jocul de lumini într-o vitrină de pe marile bulevarde.

Amestec de celeritate grecească şi moldovenească domnie. O atare alcătuire părea să fie domnul Mangusti, şeful catedrei de sociologie, care pentru domnia-sa era cînd rurală, cînd profesională dar, în tot cazul, *militans*.

Plin de iniţiative îndrăzneţe, era un excelent animator, iar pe studenţii buni, dotaţi, îi mirosea imediat cu nasul său fin şi subţire, îi încuraja, le dădea de lucru, le acorda burse în ţară sau străinătate, cu intenţia de a pregăti şi a crea cadre valoroase pentru viaţa culturală de mîine a ţării, cu o singură condiţie – nu conta dacă erai de dreapta ori de stînga: să nu care cumva să te înscrii la vreo altă specialitate decît aceea de sub auspiciile dînsului, adică sociologia. Altminteri erai repudiat cu violenţă.

O atare repudiere a trebuit să suferi şi tu odată. Ce se întîmplase: Ai dat examen scris la etică, examen la care era vorba despre problema egoismului şi-a altruismului. Tu, aşa cum te-ai priceput, dar mereu dornic da paradoxuri, ai susţinut într-un stil efervescent, cu lovituri aforistice şi de metaforă, că altruismul nu este altceva decît un egoism nobil, un egoism umanizat.

Aceasta a fost schema demonstraţiei tale, mai mult patetice decît ştiinţifice.

Domnul profesor s-a aşezat la catedră şi, mişcîndu-şi febril picioarele din genunchi, a desfăcut legătura de foi de hîrtie în care erau cuprinse textele studenţilor. Înmîna fiecăruia foaia, cu grimase, alteori indulgente

aprecieri, alteori cu aluzii ironice, respingea cu dezgust, strîmbînd din nas, lucrările proaste – şi nu erau puţine – , lăuda pe cele bune. Pe prima pagină a lucrării era trecut calificativul, cu creion roşu: "bine", "suficient" sau "insuficient".

Aşteptai cu înfrigurare să te strige. Strigarea întîrzia îngrijorător. Ce naiba, îţi ziceai, de nu mă strigă odată? Se vede treaba că aşteaptă să-mi administreze o lecţie drastică pentru galimatiasul în care eu ameţisem ideea..., care trebuia susţinută ştiinţific, şi nu cu tumbe stilistice la trapez ori paralele, trambulină sau pistă de schi.

Drept e, iarăşi, că te cam simţeai cu musca pe nas, oarecum vinovat că nu participai la seminariile domniei-sale, considerai că acolo se face mai mult gargară speculativă decît ştiinţă filosofică şi că, uneori, discuţiile alunecau în politic – domeniu faţă de care aveai o repulsie incurabilă; ba mai mult, frecventai cu mult sîrg şi multă plăcere, seminariile domnului Tudor Podgoru, faţă de care domnul Mangusti nu nutrea, ca şi faţă de oricare dintre colegii săi şefi de catedre, sentimente de prea mare simpatie, ba dimpotrivă.

Şi lucrarea ta nu se mai arăta la vedere. Va trebui, se pare, să mai dau o dată acest afurisit de examen despre problema egoismului şi-a altruismului, îţi ziceai.

În sfîrşit, ridică în mîini şi ultima foaie. Era lucrarea ta.

"Cine este, domnilor, acest Tutare..., Gutare..., Saltare sau Mutare?..."

Tu ai îngheţat.

Bucuros, dar şi contrariat, domnul profesor a continuat, cu aceeaşi vivacitate: "Cine este, domnilor, căci a făcut o extraordinar de interesantă lucrare. Iată, un om care gîndeşte şi simte, şi încă pe cont propriu, domnilor! Cine eşti, domnule Cutare sau Gutare sau Gustare? Ridică-te să te vedem".

Te-ai ridicat.

Cînd ţi-a văzut statura atletică şi figura întunecată, cu ochii verzi, claia de păr negru în tumult peste ei – arătare de demon tînăr –, a dilatat ochii a mirare şi nedumerire: "Ce specialitate ai dumneata, domnule?" te-a întrebat, scrutîndu-te de sub ochelarii înrămaţi în aur, închizînd pe jumătate ochii, ca scrutarea să fie mai tăioasă.

– Estetica, ai răspuns cu francheţea ta de Ieremie şi oiştea...

– Estetica?!... a sărit mangusta de pe scaun, gata-gata să te înşface de după ceafă şi să te scuture bine, mortal. Auziţi acolo, domnilor, es-te-ti-ca!, apăsînd cu straşnic dispreţ. Domnul Podgoru, teorii abstracte..., aa, domnule, între noi s-a rupt orice posibilitate de comunicare, de înţelegere. Du-te la domnul Podgoru al dumitale. În loc să vii aici, la noi, la sociologie, te-aş trimite prin ţară, pe la mănăstiri, prin fabrici să-mi faci, domnule, portrete de ţărani, călugări, muncitori şi alte categorii sociale, pentru că eşti om de talent şi vezi departe-n lucruri şi oameni, dumneata îţi pierzi vremea cu teoriile abstracte, estetice ale domnului Podgoru. Între noi dialogul s-a curmat definitiv... Poftim!... Şi îţi întinde foaia, nu însă înainte de a-şi scoate cu nevrozitate din mapă creionul roşu, cu care a tras, de să rupă hîrtia nu altceva, peste calificativul "foarte bine", înlocuindu-l cu "bine".

La prelegeri nu făcea altceva decît să umple tabla neagră de vreo trei, patru ori, cu titluri de cărţi şi nume de autori, însoţite invariabil cu cîte o zicere, rostită exclamativ, ceea ce sporea interesul nostru pentru respectiva operă a cutărui autor. De pildă, după ce pronunţa numele lui Nietzsche, scriindu-l apăsat pe tablă, şi după ce înşira titlurile lucrărilor sale celebre *Originea tragediei* şi *Aşa grăit-a Zaratustra,* încheia: "Aaa, domnilor, Nietzsche acesta, cel mai poet dintre filosofi şi cel mai filosof dintre poeţi!", după care, restul lucrului îl lăsa pe seama asistenţilor sau a conferenţiarilor. Guri duşmănoase spuneau despre el cănumai îşi iscăleşte operele, conferenţiarii fiind aceia, îndeosebi Traian Pereni, care i le scriu.

Tîrziu după aceea, cînd a fost să fii un fel de secretar sau secretaur, l-ai văzut pentru ultima oară: se afla într-o lojă centrală din sala cinematografului "Aro", unde ansamblul de front al Grandei Armada dădea un spectacol de cîntece şi dansuri.

Profesorul urmărea cu interes de sociolog *militans* desfăşurarea spectacolului, care era într-adevăr frumos, dar, cînd au apărut pe scenă nişte feciori feţi-frumoşi, îmbrăcaţi în costume româneşti, însoţiţi de nişte fete, tot în costume româneşti şi cu voaluri peste îmbrăcăminte, lungi, de le preschimba în zîne plutitoare-n aer – era un dans din provincia noastră Ştefania, cea încununată cu spini –, l-ai văzut, cu spaimă mare, pe bunul

profesor plîngînd în lojă, precum un copil. Plîngea de emoţie, de durere?... Plîngea în el şi iubirea, şi deznădejdea. A fost cea mai înălţătoare şi mai tulburătoare prelegere pe care ţi-a ţinut-o şi una dintre cele mai adînci lecţii de filosofie. Ai avut atunci vizie: că Ştefan cel Mare coboară din ceruri, împrejurat de lumini ce-şi purtau trenele pînă dincolo de timp, vine hieratic acolo unde se afla şi plîngea domnul profesor, îl mîngîie peste capul chelit şi-i sărută fruntea şi faţa peste care şiroiau lacrimile. O, sacră înfiorare!

Cel mai cu drag mergeai însă la cursurile şi seminariile ţinute şi conduse de Tudor Podgoru, supranumit Crucişătorul. Într-adevăr, profesorul înainta liniştit, imperturbabil, cu magnificenţă la catedră, de parcă venea din mări şi oceane îndepărtate. Cînd te primea în casa lui însă avea tinută şi gesturi de levit, iar atunci cînd apărea pe vreo scenă, în faţa unei mulţimi ca să pronunţe cuvînt despre Eminescu, de pildă, sau Goethe, înfăţişarea lui era aceea a unui Iosua Navi.

Fruntea înaltă, împinsă înapoi, ochi mari, migdalaţi, nas energic, cu nările dilatate, de leu care adulmecă, buzele bogate şi solomonic arcuite, dar cu tăişuri reci în colţuri, trup greu, masiv pe nişte picioare scunde, subţiri, voce metalică, de spadă de războinic, profesorul te-a cucerit prin ţinuta gravă, de statuie antică, prin desfăşurările constructive, arhitectonice ale gîndirii sale, prin generozitatea reţinută, circumspectă uneori, şi printr-un anume aer de prietenie degajată, heidelbergiană pe care ţi-o acorda numai după ce te cîntărea bine şi te găsea vrednic de ea.

Şi pentru că era contemporan cu un alt mare profesor de estetică, istorie şi critică literară, Georgio Tempesti, bine ar fi, cred, ca să-i evocăm aici dimpreună, în paralelă, deoarece i-ai audiat pe amîndoi.

Georgio îţi părea a fi o nebuloasă în convulsii necontenite, gata să se reverse luminos în ape despicare la răstimpuri de trăznete şi fulminaţiuni acute; Tudor, în schimb – liniştit şi grav, sobru şi reţinut, demn şi autoritar, îţi părea o citadelă ridicată pe podişurile abstracte ale gîndirii.

La primul stăpînea inteligenţa, una de gorgonă fosforescentă, la al doilea cugetul ridicat pe propilee; la cel dintîi, fulgeranta intuiţie, la celălalt, o anume raţiune de sacerdot. La unul erau folosite, cu egală destoinicie şi îndemînare spontană, toate liantele posibile ale frazării; la

altul, numai principiul tencuielii seci, aşa ca la construirea templelor greceşti.

La Giorgio Tempesti, stihia pasională se afla într-o continuă ebuliţie şi se manifesta imprevizibil, mereu la pîndă, mereu în stare de veghe şi de atac, efervescent şi bănuitor, de o susceptibilitate muierească; la Tudor Podgoru pasiunea constituia stratul freatic – nevăzut, nici auzit – care susţine, alimentează şi radiază molcom, dînd aură rece lucrărilor gîndirii.

Istoricul Georgio era un umanist de tip renascentiust, mirandolesc, în vreme ce profesorul Tudor, unul de tip clasic, kantian. Acesta menaja cu mare cuviinţă pe semenii săi (compasiune filosofică), pentru ca nu cumva să-i supere, să-i jignească, (nu l-am auzit niciodată să rostească vreun cuvînt ori vreo aluzie malignă la adresa cuiva, şi-ai avut fericita ocazie dee a-i trece de mai multe ori pragul casei în care ne primea precum un mare iniţiat pe nişte neofiţi în cortul său), celălalt, însă, dimpotrivă, se complăcea euforic în a-i provoca, bănuitor, insidios.

Spectacolul pe care-l oferea inteligenţa sa nestăvilită, memoria sa monstruoasă, erudiţia enormă, puterea asociativă derutantă, uluitoare, purta marca stranie a stihiei feminine şi iţi dădea tulburări şi vertigii.

Edificiile pe care le ridica Tudor Podgoru, inginer arhitect şi meşter zidar totodată, cu folosirea cumpănită a materialelor gîndirii ofereau contemplării finalitatea faustică a unei munci susţinute cu voluptate rece.

După ce audiai un curs de-al lui Giorgione Tempesti, simţeai îndemnul amarnic să te duci şi să te îmbeţi... –, unii se apucau să-l imite, ceea ce tot un soi de beţie se cheamă – de necaz ori de răvăşire, pe cînd după audierea unui curs ţinut de Tudor Podgoru, te retrăgeai în tine ori la bibliotecă, întru completarea şi fixarea celor auzite.

Tempesti intra în amfiteatru exact ca o furtună, pornit, vociferînd continuarea unor gînduri, lansa un cuvînt în acută, cu suitoare mereu reverberaţii în glas, arunca, o dată cu apariţia dramatică pe uşă, enorma geantă ce-o purta cu dînsul, peste catedră (fapt în urma căruia se răspîndeau pe jos mulţime de fişe după care se repezeau cu sîrg mare asistenţii să le culeagă) şi se lansa într-o dizertaţie discontinuă, în vertigii... Podgoru însă apărea în spaţiul uşii, după o mică aşteptare, calm şi palid înfiorat, precum un preot ar fi călcat pragul unui templu, înainta – masiv cum era – lent, ca pentru oficierea unei liturghii, urca la catedră

cu solemnitate mare şi se aşeza pe scaun, invitînd, cu o neafectată politeţe, pe cei din sală să facă la fel... Şi nu se mai ridica-n picioare decît atunci cînd ideea urmărită detuna deodată, umplînd amfiteatrul ca de-o aeriană arătare arhitectonică şi în felul acesta lecţia lua forma unei construcţii în care conceptele se metamorfozau în blocuri de piatră, iar gestul mîinilor profesorului, atent şi cumpănit, finisa contururile, mîngîindu-le parcă.

Îţi venea atunci să cînţi un imn . Plecai acasă cu imaginea acelui edificiu în minte şi te gîndeai că şi tu la rîndul tău ai să o foloseşti, cînd vei fi profesor, de la catedră, în faţa elevilor tăi, ceea ce ai şi făcut cu succes, dar pentru foarte scurtă vreme...

Cursurile lui Giorgione Tempesta nu erau, la drept vorbind, prelegeri, ci mai degrabă interpretarea pe scenă – scena fiind catedra cu spaţiile dintre ea şi băncile din amfiteatru, dar, mai cu seamă, fantezia sa aiuritor de mobilă, rulantă – a unui mare rol, mai bine zis a mai multor roluri deodată.

Părea un fel de zeitate apucată, burlescă uneori, prinsă într-un cîmp magnetic ori surprinsă într-un misterios laborator alchimic bîntuit de duhuri malefice, încît părăseai sala răvăşit, la rîndul tău, aşa de tare, încît erai cît pe-aci să te simţi geniu, căci avea darul de a-i dinamiza pe cei dotaţi şi de a zăpăci la cap pe cei slabi de înger. Fericiţi (sau cine ştie?) cei care i-au urmat exemplul, şi-au preschimbat starea de tulburenţă creată de personalitatea maestrului în travaliu şi în idee, nefericiţi pe vecie cei care, crezînd că-l urmează, nu făceau altceva decît să-l maimuţărească.

Iar dacă Tudor Podgoru îţi lăsa impresia clară că atunci cînd vorbeşte se uită-n ochii celor mai diligenţi studenţi, Giorgione Tempesta sărea brusc – lovitură de teatru – de la o idee la alta, fără vreo legătură logică, decît doar abisală, aşa încît, odată, de pildă, de la aserţiunea lansată în acută, pe verticală: "Eminescuuu...! geniu renascentiiist...!" a trecut fulgerător, furat de privirile unei studente frumoase, la următorul compliment spus pe un ton foarte familiar: "Dumneataaa, domnişoarăăă, ai ochi giordaneeşti...!" (de la Giordano Bruno, probabil, pe care l-au ars pe rug pentru păcatul de a fi intuit infinitul universului şi care avea nişte ochi mari, din cale-afară de expresivi în întunecimea lor tragică). Genială

analogie!

Orgoliul lui Tempesta – căci era foarte orgolios – se manifesta naiv şi histrionic, cu gesturi romantice, ca-n tablourile lui Géricault; acela al lui Podgoru – căci si el era un orgolios –, impersonalizat, se întrezărea departe undeva, precum o statuie de Miron. Al lui Podgoru impunea şi încînta, al lui Tempesta intriga şi amuza.

Copilăros, egolatru, interesîndu-l propria persoană excesiv, Tempesta era gata să apostrofeze, să rănească, să te lipească-n insectar printr-o zicere lapidară, să te spioneze, să te bănuiască de ceea ce niciodată n-ai gîndit – intuiţia să sesizînd orice nuanţă, chiar şi inexistentă, căci dacă acea nuanţă nu exista el o inventa pe loc la modul cel mai plauzibil; în timp ce Podgoru nu era în stare să jignească pe nimeni, niciodată, nici chiar pe cei care-l ultragiau, consumîndu-se şi mistuindu-se cu demnitate în amărăciunea unei olimpiene înţelepciuni. Ceva din răbdarea seminţiei căreia aparţinea, seminţie mult încercată, lucra în tăcere şi asupra sa.

Tempesta era un tip heracliteic, Podgoru era unul eleatic. Primul era produsul naturii şi-al fericitelor hazarduri ale acesteia, al doilea era o creaţie a culturii, a unei temeinice tradiţii care acţiona asupră-i cu puterea lucrului deja împlinit şi-a unei munci auster şi stăruitor executate.

Tempesta vine, prin literatura noastră, ca un fluviu încorporînd cu aviditate afluenţi de peste tot şi curgînd apoi, tulbure şi adînc, peste depărtări; Podgoru, în schimb, se arată cum un edificiu vechi, oglindindu-şi liniştea atemporală şi măreţia în adîncul apelor timpului.

Nu întîmplător unul a făcut studii în Italia, celălalt în Germania. Aceasta era de reţinut.

Podgoru nu admitea şi nu ierta prostia; Tempesta se amuza pe seama ei, uneori chiar încurajînd-o, poate din cinism.

Podgoru nu admitea şi nu ierta, de asemeni, impostura; celălalt nu numai că o admitea, dar el însuşi o practica cu dezinvoltură.

Adu-ţi aminte de ruşinea ce era s-o păţeşti odată, la un seminar al lui Tudor Podgoru, dar în loc să păţeşti tu ruşinea a păţit-o altcineva. Fiecare student era obligat să dea, înainte de a se prezenta la examen, o lucrare de seminar. Lucrările se depuneau la secretariatul catedrei, iar cele mai bune se susţineau în faţa sălii, urmate de discuţii. Te-ai înscris şi tu la tema tragicului în Prometeu, dar nu te-ai îndurat să strîngi materialul

bibliografic şi intuitiv pentru a redacta lucrarea. Este timp, îţi ziceai, că doar n-o să mă puie tocmai pe mine să citesc lucrarea la seminar, un nimeni din anul întîi, cînd sînt atîţia rechini din ceilalţi ani: doi, trei şi mai ales patru. Dar, într-o joie blestemată, după ce profesorul şi-a terminat prelegerea, a anunţat: "La seminarul de sîmbătă ne va citi referatul, domnul...", şi s-a uitat cu simpatie la tine. Apoi s-a dus. Alexandru ţi-a dat un ghiont: "Idiotule, aşa-ţi trebuie, că numai de nebunii te ţii, în loc să-ţi fi strîns materialul pentru lucrare şi s-o fi scris. Să te văd pe unde scoţi acum cămaşa." Domnul profesor avea, se vede, mai multă încredere-n tine decît în alţii mai cu moţ. Ţi-a făcut mare cinste, spre înciudarea celorlalţi, care de-abia aşteptau, cu lucrarea gata făcută şi dactilografiată, citită de cîteva ori înaintea oglinzii, să se producă.

Nu citiseşi nimic despre tema cu pricina, nici tragedia lui Eschilos, nici poemul tragic al lui Shelley, nici pe cel tragico-filosofic al lui Goethe, nici chiar piesa lui Victor Eftimiu despre mitul lui Prometeu şi substraturile lui tragice. Aveai la îndemînă doar două nopţi şi-o zi. În prima noapte nu puteai face nimic, decît doar să reflectezi pe cont propriu asupra unui subiect despre care habar n-aveai, adică ştiai, din cursul primar încă, legenda lui Prometeu, căruia i-a mîncat inima şi ficaţii un vultur, căci Zeus îl legase de-o stîncă a Munţilor Caucaz, drept pedeapsă că a descoperit oamenilor lumina. Ca pe şarpele din edenul raiului l-a pedepsit Zeus pe Prometeu pentru vina de a-i fi fost milă de oameni, aducîndu-le din cer focul.

A doua zi te-ai instalat dis de dimineaţă la Biblioteca centrală, unde, pînă seara tîrziu, ai răsfoit textele absolut necesare: pe Eschil, Shelley şi Goethe. Lydia care era foarte îngrijorată de tine, ca nu cumva să te faci de ruşine sau să faci vreo altă trăznaie, a luat repede legătura cu Alexandru şi te-au căutat, amîndoi, la bibliotecă. Erai palid şi căutai febril, nu atît în textele celebrilor autori, cît în propria ta gîndire, nişte adevăruri, nişte înţelesuri şi un anume fel "tragic" de a le rosti. Lydia avea un mare dar de a stimula, de a încuraja, era femeia născută să facă din bărbatul iubit o personalitate. Ţi-au adus şi două chifle cu şuncă de Praga şi icre de Manciuria şi mere şi portocale. Apoi i-ai rugat să te lase-n plata Domnului. Mă descurc eu cumva, le-ai spus. Lydia atunci te-a

sărutat, şi-avea ochii, ca de obicei, înrouraţi, iar buzele îi erau fierbinţi. Sub vraja acelei fierbinţeli ai şi aruncat pe hîrtie nişte aforisme mînioase, nimicind civilizaţia – creaţie a lui Prometeu, şi ridicînd pe podişuri înalte umila însoţitoare a civilizaţiei, poezia.

În ultima noapte i-ai alungat pe Florian şi pe Alexandru din dormitor – duceţi-vă, le-ai strigat, unde poftiţi, la drăguţe, la femei vîndute, unde ştiţi, plimbaţi-vă prin parcuri şi dormiţi pe bănci (lucru ce s-a întîmplat cu voi nu o dată), numai aici nu aveţi ce căuta astă-seară. S-au supus poruncii tale.

Unde s-au dus şi ce anume au făcut nu ţi-au spus niciodată. La răstimpurile chinurilor tale de facere a referatului pe care trebuia să-l citeşti a doua zi în faţa sălii şi, mai ales, în faţa celui mai sever profesor, care mai avea şi încredere în tine, te gîndeai mai cu drag şi pizmă la ei, considerînd că te-ai fi simţit mult mai bine cu ei împreună, decît să stai gheboşit asupra foilor de scris şi-asupra neputincioaselor şi obscurelor tale opinii filosofice.

Dimineata te-ai bărbierit "la modul absolut", aşa cum spunea Romică, adică dînd cu lama în toate direcţiile pînă ce mîna să alunece ca pe obrajii fetelor, neîntîmpinînd nici un fel de asperitate a bărbii, te-ai îmbrăcat în ceea ce aveai ca haine mai de duminică, ai servit ceaiul la cantina căminului, cu salam, telemea, ou şi marmeladă, şi te-ai înfăţişat în amfiteatrul "Titu Maiorescu", decis să-ţi primeşti osînda.

"Domnule Cutare, te ascultăm. Poftеşte", te-a invitat la catedră Profesorul.

De abia ai putut străbate distanţa de la locul tău în bancă, pînă la catedră, deoarece ţi se moleşiseră încheieturile genunchilor. Şi cum naiba să nu ţi se înmoaie, cînd nici măcar n-avuseşi timp să-ţi transcrii lucrarea.

Cum să nu-ţi tremure picioarele? Dacă domnul profesor observă neruşinarea? te întrebai. Şi ţineai în aşa fel hîrtiile, ca nu cumva Crucişătorul să observe avariile de pe textul tău şi să te torpileze.

Cu frică mare, abia îngînînd, ai pornit a intona primele fraze. Danae, ochioasa grecoaică, fiinţa care-ţi purta în ascuns, ca o farmazoană a dracului de ademenitoare ce era, apele sîmbetii – se uita la tine cu faţa aprinsă şi ochii şi mai mari, mistic dilataţi, ca-n icoanele Bizanţului arhanghelii, şi-ţi făcea semne de încurajare. Se părea că ceea ce spuneai

nu erau lucruri obişnuite, şi ea se vedea că era de-a binelea entuziasmată. Dar te şi iubea, mai mult te dorea. Tocmai atunci Profesorul a răsucit brusc corpul său masiv asupra ta: ai îngheţat. A observat probabil că nici măcar nu ţi-ai transcris pe curat lucrarea şi veneai să o citeşti aici ca la cîrciumă... Ai tras, îngheţat aproape, cu coada ochiului spre ochii lui. Ehei! Ce lumină dumnezeiască te-a cuprins deodată-n valurile ei izbăvitoare! Se vedea limpede: faţa profesorului lumina înspre tine cu uimire şi admiraţie.

Ai terminat. În amfiteatru s-a lăsat liniştea. Profesorul continua să-şi ţină asupra ta privirile-i cald admirative. Te-ai aşezat la locul tău, între Alexandru şi Lydia. Lydia ţi-a strîns cu putere mîinile în mîinile ei. Danae parcă ar fi vrut să bată din palme, iar Alexandru pufnea exclamaţii.

Domnul profesor a invitat sala să pornească discuţiile. "S-auzim, a zis domnia-sa, poftiţi, domnişoarelor şi domnilor."

Primul domn nefericit în ziua aceea, unul îmbrăcat extrem de elegant, în haine malagamba, costum în carouri, cu un fel de buzunare pe el, pe dinafară ca şi pe dinlăuntru, mari, mijlocii, mici şi micuţe de tot (în cel mai mic de pe dinlăuntru, partea stîngă a vestonului, Danae zicea că-şi ţine prezervativele), cravată cu bumb de aur, părul negru, ondulat, pieptănat frumos şi dat cu briantină, ochi albaştri, extrem de serioşi şi de indiferenţi la lumea din jur şi cu prelungiri îndoliate înspre obraji, şi gene mari, arcuite, mic de statură, dar pe cît de mic pe atît de grav şi inabordabil, decît doar de către cei îmbrăcaţi la fel cu el; nu de cine ştie ce studente prăpădite, ci de două: una cu ochi cenuşii, tenul alb-gălbui, cu reflexe de smirnă şi părul de culoarea coliliei, ca de fată orfană, dar nu era orfană deloc, ci era odraslă de general, iar cealaltă, cu ochi negri, păr negru şi lucios, sprîncene lungi şi arcuite, ca aripi de pasăre răpitoare, descendentă din cine ştie ce Vogorizi sau boieri turciţi, fiică de mare negustor, cu straie alese peste trupurile lor, cu aleasă grijă şi alese bucate hrănite, cu broşe, inele şi lanţuri de aur şi încrustături de pietre scumpe - predominau safirele -, el însuşi purtînd inele cu diamante, a cerut cuvîntul. Era, de fapt, fiul adoptat al unui meseriaş cinstit şi harnic, om milostiv şi care-şi iubea adopţiunea pînă la a-i da orice.

"Poftim", a zis profesorul. "S-auzim ce ne va spune domnul Firfiriu",

căci acesta era numele studentului din anul patru, care ceruse să vorbească. (Iarăşi potrivire între nume şi om, al naibii acest popor, ce inteligent botezător este!)

Sărmanul Firfiriu – care, deşi nu umbla şi nu sta de vorbă decît cu fii şi fiice de mari bogătani, nutrea idei (speranţe) comuniste, drept care a urcat, mai tîrziu, toate treptele scării lui Avram în nomenclatorul funcţiilor social-politice, ajungînd director, preşedinte, ambasador, ministru, în timp ce profesorul Podgoru a rămas numai profesor şi tot ca profesor s-a pensionat şi-a murit.

A luat, aşadar, cuvîntul... În timp ce vorbea – într-o regie perfectă –, scotea din geanta-i somptuoasă, de culoarea gălbenuşului de ou, cu multe, variate departamente într-însa, reviste şi cărţi în limba engleză şi le etala pe bancă înaintea domniei-sale, ca la o conferinţă de presă un ministru de externe, precum şi fişe de tot soiul, scrise tot pe anglezeşte, din hîrtie comandă specială. Milostivul, mult milostivul său tată adoptiv, fericit şi mîndru din cale-afară că fiul său învaţă carte la şcolile cele înalte din Bucureşti – el lucra undeva într-un tîrguşor din Oltenia – şi că va ajunge un domn mare – cum a şi ajuns –, era în stare să-i aducă şi luna de pe cer ca să-i facă din ea pălărie sombrero. Avea să poarte mai tîrziu şi astfel de pălărie, pe cînd lucra (!) ca diplomat în Mexic.

Deci, ciugulind el cu eleganţă şi grimă distantă citate din sfidător desfăşuratele reviste, cărţi şi fişe înaintea sa – admirat de cele două zeităţi protectoare – lovea cu ele în conţinutul lucrării tale, considerînd-o "nefondată, nedocumentată, superficială". Şi cita în englezeşte frumuşelul oltean, buclat şi îmbrăcat ca o păpuşă de Ţarigrad sau de Hollywood, texte, titluri, nume de autori, de gîndeai că mestecă nu cuvinte în gură, ci corcoduşe.

Profesorul s-a îndoit peste speteaza scaunului, ca să ia distanţa şi să-l poată cumpăni mai bine, apoi, ridicîndu-se brusc în picioare – ca atunci cînd explodau în verbul lui ideile – şi punîndu-şi mîinile împreunate peste pîntecele de arhiereu, l-a electrocutat astfel: "Ştii cum faci dumneata, domnule Firfiriu?... Apoi către sală: Închipuiţi-vă, domnişoarelor şi domnilor studenţi, că ne-am afla pe ţărmul mării. Departe, din adîncul apelor, răsare soarele. Întreg orizontul se umple de lumini... Şi în timp ce noi toţi privim şi admirăm minunata privelişte, dumneata, domnule

Firfiriu, sari ca broasca, la mal. Colegul dumitale ne-a oferit un asemenea tablou, iar dumneata îmi umbli aici prin ziare. Noi nu facem gazetărie, domnule Firfiriu, noi facem ştiinţă aici, şi încă despre frumos."

După care replică, frumuşelul şi-a strîns, vexat, revistele, cărţile şi fişele (cu fişele a mai lucrat el, şi încă cu ce sîrg, notînd pe ele în taină mare, gesturile, gîndurile, cuvintele, ţinuta şi chinestezia muşchilor de pe faţa acelora care lucrau în vreo instituţie unde el se strecura ca băgător de seamă cu înaltă răspundere şi calificare, sau cu alte ocazii, în ceva săli de adunare şi consfătuiri, iar după aceea elegantele fişe, elegant şi pedant acoperite de un scris foarte artistic, erau predate serviciilor antropologice ale uriaşei, înaltei, nevăzutei Epistemii) şi-a părsit sala, lăsînd un loc irecuperabil; în spaţiul dintre cele două studente arhontese. "Ei, cine mai are de spus ceva?" a reluat, zîmbind ironic profesorul şi-a pus capăt discuţiilor, deoarece nimeni n-a mai cutezat să-şi spună părerea după execuţia capitală făcută de domnul Podgoru, supranumit Crucişătorul, domnului Firfiriu.

Nu mult prea tîrziu, într-o detestabilă împrejurare, ţi s-a oferit prilejul fericit de a-i răspunde profesorului tău printr-un act de bravură, la generoasa şi măgulitoarea intervenţie de-atunci, de la seminarul acela.

Era curînd după instalarea la putere a verzilor. Facultăţile şi căminele foiau de cămăşi verzi şi răsunau de tocurile cizmelor negre. Brusc, se adunau în cete, ca din neunde, şi se porneau a mărşălui, cîntînd.

Fetele păreau mai aprinse decît băieţii. Unul din punctele programului lor politic era desiudaizarea. La insistentele lor intervenţii pe lîngă decanat, rectorat şi minister, prin care cereau înlăturarea de la catedră a jidanului Podgoru, nu au primit satisfacţie, deoarece atît decanul – George Brătianu, rectorul P. P. Panaitescu şi ministrul Traian Brăileanu rămăseseră oameni.

Atunci, ei, cei care formau conducerea politică a facultăţii şi-a căminului studenţesc Asistenţa universitară, au luat hotărîrea de a-l alunga pe Podgoru de la catedră, prin busculadă, cu forţa.

Ne-au adunat, deci, în sala mare a căminului, pe la ora trei după prînz, pe toţi studenţii aici adăpostiţi, şi şeful lor ne-a ordonat ca imediat să ne îmbrăcăm în cămăşi de rigoare, să ne încolonăm şi, cu cîntec înainte, să mergem la facultate, să-l alungăm cu huiduieli pe jidan de la catedră. "A

mai tolera pe acest evreu în mijlocul studenţilor este o ruşine şi-o laşitate", a încheiat şeful.

Atunci tu – îţi aminteşti? – ai cerut cuvîntul, retrăgîndu-te, strategic, către uşă. Ştiai tu bine de ce. Şi-ai spus: "Ceea ce ne cereţi să facem, fără a vea vreun drept de a ne porunci, nu face altceva decît să ne umple de ruşine şi de murdărie."

S-a vociferat cu vehemenţă. Cîţiva au şi sărit asupra ta să te lovească. Bănuind o asemenea agresiune, erai pregătit. Înainte de a te atinge ei, apărat de uşa care-ţi stătea în spate, i-ai trăznit tu din pumni, fulgerător, şi-ai tulit-o.

Ei, vreo patru, după tine, de-a lungul coridorului şi-apoi de-a lungul străzilor în zig-zag. Erau plini de elan, dar nu lucrau deloc organizat.

În această situaţie ţi-a fost foarte uşor să aplici tactica lui Spartacus. Cum ei veneau în urma ta, unul în urma celuilalt, tu întîmpinai pe primul, îl pocneai, apoi fugeai şi iarăşi te opreai, luîndu-l în primire pe al doilea, şi uite-aşa, pînă ce ţi-au pierdut urma.

După ce pericolul a fost îndepărtat şi lupta terminată, te-ai strecurat într-o cofetărie, "Urania" se chema şi-avea o firmă scrisă cu alb peste un fond roşu-englezesc, şi-ai telefonat imediat profesorului tău, rugîndu-l să nu se prezinte la curs după-masă la cinci.

"Dar cine sînteţi?" a întrebat cu o voce speriată, domnul profesor.

"Un student de-al dumneavoastră", ai răspuns.

Nu ştiu dacă ţi-a recunoscut vocea, dar a doua zi s-a aflat peste tot de isprava ta, de care ai fost şi vei fi mereu mîndru, în toate zilele vieţii tale. De-atunci profesorul Podgoru nu numai că a continuat să te aprecieze, dar te-a şi iubit ca pe-un fiu de-al său. Ai crescut şi-n ochii altor profesori, îndeosebi în ochii lui Mihu Mirandola, taurul de Moldova, cum îl supranumiseră studentele, prieten bun cu Tudor Podgoru, dar şi şarpe iubitor de voluptăţi întunecate.

Au nu el, Tudor Podgoru, umbla peste tot ca să te redea vieţii, după ce, în urma altor isprăvi la fel cu cea din sala festivă a căminului, dar acestea cu alte urmări, mult mai drastice, a trebuit să lipseşti de-acasă timp de opt ani aproape, şi s-o faci pe cea care te-a iubit fără seamăn să sufere din cauza nesăbuinţelor tale? Au nu el dădea, peste tot unde solicitai slujbă, referinţe, intrînd personal în birourile noilor şefi şi

mărturisind cu aplecată suferinţă: "Dau această referinţă în spiritul celei mai mari încrederi în acest om!".

Au nu el a fost acela care, atunci cînd, după expierea osîndei fără vină, decît că ai înţeles să rămîi bărbat întreg, aflîndu-te la Bucureşti, te-ai dus să-l asculţi pe bunul tău profesor care ţinea cuvîntare despre Eminescu în sala Studioului Naţional şi care, de îndată ce te-a observat în hol, în timpul pauzei, a venit la tine, înaintînd lent şi sigur, tot ca un crucişător, printre valurile de oameni, ţi-a aşezat mîna binecuvîntătoare peste creştetul capului tuns, te-a mîngîiat privind la faţa ta cu adîncă şi mare tristeţe şi zicîndu-ţi: "Ai suferit, dragul meu, ai suferit."

Pe Giorgio Tempesta l-ai văzut o dată, după nişte ani.

Te aflai, aminteşte-ţi, într-un fel de dugheană, pe-un pasaj care se desprindea modest şi umil din Calea cea mare a Victoriei. Acolo, în acea dugheană, cu tavanul jos de tot şi cu prelingeri de igrasie peste pereţii groşi, mai erau de faţă doi cărturari harnici şi destoinici - unul avea şi har - Iordache Vladimir, Sevan Ghionoaie şi poetul foarte înalt şi cu ochelari fumurii, pierdut parcă în pîclele de fum de la Delfi, Costel Tonegarul.

Ei, cărturarii, îşi vindeau - adică îşi scoteau la mezat biblioteca -, fiindcă fuseseră daţi afară de la catedre, ca duşmani ai culturii, dar Tempesta zicea că "o fac doar pe oropsiţii şi oprimaţii, deoarece primesc tot ceea ce le trebuie de la părinţii lor chiaburi, mai ales de la socrul lor comun", ba chiar de la dînsul, se lăuda iarăşi el, care, prin nişte studenţi curajoşi, le aruncă în fiecare dimineaţă în casă, cînd soţiile lor deschideau ferestrele să aerisească, cîte un plic cu bani.

Tu şi cu Tonegaru stăteaţi în picioare, rezimaţi de perete, Vladimirul călărea o sobă mică de tuci, ţinînd-o între picioare şi jucîndu-se cu o riglă pe care o lovea de palma stîngă cu mîna dreaptă, iar Sevan Ghionoaia cotrobăia prin rafturi, izbind cu ciocul încoace şi-ncolo, întocmai cum ciocănitoarea bate-n coaja copacilor în căutarea viermilor.

Era iarnă, iar afară cădea lapoviţă. Atunci, aşa, ca de-o rafală straşnică izbită, s-a deschis brusc uşa şi înlăuntru şi-a strecurat, ca urmărit de lupi, umbra o mogîldeaţă de om cu geantă mare la subţiori. N-a dat bună seara, n-a cerut adăpost, ci s-a pornit a umbla nervos prin rafturi, scoţînd de-acolo cărţi una după alta şi răsfoindu-le cu fervoare simulată.

Voi v-aţi uitat uimiţi la el. Era Giorgione Tempesta în persoană.

Era curios să ştie ce fac cei doi cărturari aruncaţi în afara zidurilor cetăţii, dar era şi invidios pe ei, crezînd că, astfel comportîndu-se cei doi cărturari, să nu cîştige mai multă cinste şi glorie decît dînsul în faţa naţiunii, care se dăduse cu totul şi cu tot "optimismul", celor mai optimişti stăpîni din cîţi a cunoscut istoria ţării vreodată.

După ce a smuls din raft mai multe cărţi, prefăcîndu-se că le citeşte - altceva îl muncea pe dînsul –, a dat să iasă pe uşă-afară, dar, înainte de-a izbi după umbra dînsului uşa, s-a răsucit copilăreşte, grimasînd, şi-a spus, arătînd cu degetul înspre cei doi cărturari surghiuniţi, cu strigare înaltă: "Oportuniştilooor, oportuniştilooor!"

"Ştii că eşti bine! i-a replicat Vladimir, ce fel de oportunism este acesta, şi ce soi de oportunişti, noi?"

"Oportuniştii viitorului!", a împroşcat răspuns aforistic domnul Tempesta, şi-a zbughit-o-n noapte afară.

Iar după cele întîmplate la seminar, zăpăcit de succes, copleşit de glorie ca un războinic victorios, ai chemat lîngă tine pe Alexandru, pe Vasia, pe Ion şi pe George şi te-ai dus să-ţi peterci la restaurantul numit "La cioarec". Unde altundeva putea să tragă fiul de păstor din tine, decît la cioarec? Lydia s-a dus, cam supărată, acasă. Nu o puteaţi lua cu voi în Piaţa Amzei, la cioareci, decît dacă aţi fi dus-o, ca prin minune, într-un alt local, mai din centru, unde s-ar fi cîntat valsuri vieneze şi romanţe şi unde s-ar fi simţit foarte fericită s-o dansaţi toţi, chiar şi Vasia, scundul, grăsunul şi neîngrijitul niciodată Vasia. (Din această cauză, odată s-a umplut de rîie şi, cum nu avea domiciliu stabil, dormind pe unde se nimerea, fie la căminul studenţilor ardeleni din nord, fie la vreo prietenă, fie la vreo altă te miri care şi de pe unde "iubită", fie, foarte des, la voi, la căminul Asistenţa studenţească, în acelaşi pat şi aşternut cu voi, v-a dat-o cadou şi vouă tuturora. Şi cum Vasia se credea geniu – el pronunţa "jeniu" –, voi toţi cei procopsiţi cu scabie de la el vă consolaţi, glumind şi zicînd: "acesta este darul jeniului. Să-l purtăm cu cinste." Şi l-aţi purtat, timp de vreo lună.

Un hazard fericit făcea ca exact în acea zi să apară în ziarul "Decalogul", al creştinilor catolici din România, pe care-l conducea Coriolan Gheţie, produs al marii Şcoli de la Blaj, un articol iscălit de

tine, publicat chiar pe prima pagină, despre Luţă Ioviţă. Şi George i-a arătat bătrînului bard ziarul, apoi i-a citit articolul, bătrînul Ioviţă s-a bucurat cu bucurie mare - nu i se făcuse nici odinioară lui atîta cinste -, apoi a purces a cînta şi-a băsni din întunecatul suflător, cum niciodată în viaţa sa. Cînta şi plîngea totodată. Nu-ţi dădeai seama ce anume se rostogolea cîntător peste pustia sufletelor celor de la mese: mărgelele teribile ale sunetelor de taragot ori lacrimile din ochii lui Ioviţă, ţie-i Dumnezeu mîna peste creştetul capului pleşuv de ţigan, acolo dincolo, în vecii vecilor. *Pasărea şi pitulicu, / s-au vorbit s-aducă frigu', / Pasărea şi pituleaua / s-au vorbit s-aducă neaua...* zicea bătrînul Luţă, cu faţa pierdută în negurile aprinse ale sufletului sau mare şi pustiu.

Şi zicea şi din taragot, şi cu glasul, răsunător, de vuiau coclauri de aur şi aramă pînă foarte adînc şi foarte departe, într-o nepămînteasc ă şi din afara timpului geografie.

Cu cerneala ochilor, cu peana sprîncenelor, tînguia magnific mai departe Luţă, *Codrule răcătănat, / cătă mine te-ai jurat, / Că dacă m-oi pribeji, / mi-i scuti şi mi-i-nveli, / Că dacă m-oi fa* (ocolea prin Maramureş el) *pribag, / Mi-i face leagăn şi pat,* răscolea tot mai amarnic în stihia noastră Luţă.

Toată lumea-i dintr-un sînge, / numai inima mea plînge, tărăgăna majestuos el, poposind pe Tîrnave de data aceasta.

Rozmarin din colţul mesii, / frumos plîng ochii miresii, / Las' să plîngă cît de rău, / florile de pe pîrău, / Las' să plîngă cît de tare / florile de pe răzoare, lumina din voce şi din taragot el, la nu ştiu ce nuntă de prin ţara Năsăudului, căci Luţă Ioviţă era cunoscător al sufletului românesc din Transilvania toată.

Vasia, cuprins de mînii crîncene, îşi îndoia degetul arătător şi, punîndu-l între dinţi, tot muşca din el cu scrîşnete şi ţipuritură. "Nu mai răcni atîta", îi şoptea duios la ureche celălalt oşan, Ion Şugariu, opusul lui Vasia prin cuminţenia şi sfiiciunea lui de fecioară.

Alexandru îşi tot freca cu pălmile obrajii încinşi; George se arăta foarte uimit de cele ce vedea şi auzea - ca un oltean ce era, cu faţă de poet şi ochi ageri de pandur prea de timpuriu brumat la păr, iar tu te lăsai legănat şi ogoit de ondulările acelor vechi şi răscolitoare cîntece, spuse de Luţă Ioviţă. Cînd restaurantul s-a golit şi cînd s-a făcut ora de

închidere, crîşmarul a tras obloanele peste poartă şi ferestre, voi aţi rămas mai departe la masa voastră, iar bătrînul bard a venit şi s-a aşezat între voi, şi-apoi să vezi tu petrecere şi cîntece! Nu se poate povesti cît de frumos a fost.

După miezul nopţii v-aţi ridicat, l-aţi sărutat îndelung pe Ioviţă peste obrajii acoperiţi de lacrimi ca de stele, i-aţi mulţumit patronului pentru înţelegere şi omenire, şi-aţi ieşit afară-n stradă, cu capetele şi inimile încă tulburate şi înfierbîntate de vinuri şi cîntece cumplite.

Nu ştiaţi ce să mai faceţi. Atunci v-aţi priponit toţi cinci drept în mijlocul drumului, în faţa maşinilor care tot veneau...

"Ce-i domnilor cu voi aici? Ce aşteptaţi?" a scos capul afară pe geam un şofer, întrebîndu-vă.

"Te rugăm foarte mult, a implorat George, fă bine, omule, şi calcă-ne!" "Calcă-ne odată, striveşte-ne sub roţi", a scrîşnit rugăminte şi Vasia. "Calcă-ne, da", ai subliniat şi tu împreună cu Ion Şugariu, numai Alexandru cel prudent şi plin de taine nu a zis nimic către şofer, ci doar către noi: "Ai, nu mai faceţi pe nebunii, nu cardiţi!"

Şoferul însă, care era un om înţelept – cînd a scos capul din maşină afară pe geam, parcă Diogene şi l-ar fi scos pe al său din butoi –, a rîs cu plăcere de noi, de trăznaia noastră, şi ne-a poftit unul peste altul grămadă în maşina sa, zicînd: "Poftiţi, poftiţi, domnilor studenţi, înainte de a vă călca vă voi duce altundeva, unde tot un fel de călcare veţi primi, dar una mult mai plăcută decît cea de sub roţi." Şi ne-a tot dus cu maşina – noi cîntam cu toţii în neorînduială, fiecare pe portativul său, *Pasărea şi pitulicu, / s-au vorbit s-aducă frigul...* etc., pînă într-o stradă străjuită la capăt de o mare, solitară cruce din piatră, unde ne-a descărcat şi ne-a aruncat într-o casă cu două etaje, avînd la parter salon mare, populat cu tot genul de femei care se lăfăiau picior peste picior şi cu braţele destinse peste speteaza scaunelor, toate aproape dezgolite, sînii şi picioarele, cel puţin, arătîndu-se pe deplin la vedere, picioarele pînă la întunericul acela triunghiular de-acolo. Şi toate trăgeau din ţigări alene şi lansau la răstimpuri ziceri afrodiziace... Unele stăteau mai sfioase, în ungherele salonului, ţinte fragile pentru versatele lor colege atoateştiutoare într-ale meseriei.

"Ce ziceţi, băieţi, nu-i aşa că-i mai bine aici decît sub roţile maşinii?"

George a dat din cap că aşa este, cum zicea el, şoferul. Vasia, cam zgîrcit, dar undeva, într-un fel, cinstit şi curat - deoarece aşa neîngrijit cum se purta (aşa-i stătea bine unui jeniu) nu umbla pe la casele perdiţiei, ci işi avea "iubitele" lui -, a părăsit acel loc, "ca o rană în care în loc de viermi mişună trupuri de femei", după cum aprecia el, burzuluit contra voastră, a celorlalţi.

A urmat Ion care, sfielnic, duios de tolerant faţă de necazurile voastre, s-a înroşit tot la faţă şi s-a dus, înfundînd mîinile în buzunare şi trăgînd gulerul de la haină peste ceafa-i patrată, de ţapinar, la logodnica sa, Lucia.

Aţi rămas acolo, ca să vă mîngîiaţi, tu, George şi Alexandru, acesta total descurajat şi descumpănit şi chiar înfricoşat. În gîndurile lui răvăşite, în mintea lui bulversată îşi zicea: "ce-o fi să fie... Maica Fecioară mă va ajuta cumva să nu cad în păcatul acesta", căci, aşa cum îl alintaţi voi şi fetele, era evlavios din fire, fără de prihană şi, credincios, îşi făcea semnul crucii nu numai cînd se culca şi cînd se scula din somn, dar şi cînd se aşeza la masă, cînd se ridica de la masă, cînd pornea la drum spre te miri unde...

George avea experienţă bogată, variată şi îndelungă în acest domeniu. Îl cunoşteau şi-l tutuiau femeile de la acele aşezăminte cu ferestrele luminate pînă dimineaţa (în timpul războiului camuflate, totuşi, dar se năzărea lumină misterioasă prin marginile perdelelor şi-atunci). Şi era meşter iscusit, deţinînd mari secrete, dedat la delicii deja, şi cunoştea absolut toate punerile-n scenă ale acelui act şi-ale acelei desfătări, încît, atunci cînd povestea, cu buzele lui subţiri, cum anume a alintat-o pe una, cu răutate subliniind amănuntele cele mai picante, bietul Alexandru se înflăcăra de mînie şi ruşine, îşi făcea semnul crucii mărunt, înclinînd capul peste piept, şi se ducea glonţ la biserica din vecini, pe Mătăsari, şi acolo, stînd smerit în faţa icoanei Maicii Domnului, se ruga să-l ferească de păcatul în care căzuse George şi să-l ierte pe George şi să-l mîntuiască de diavolul desfrînării.

Nu degeaba era Al om cuminte, ascultător, cu frica şi credinţa în Dumnezeu, pentru că lui i-a mers cel mai bine-n viaţă, şi-n timpul studenţiei, şi, mai ales, după aceea, în vremurile grele care au urmat. Sărac de tot, ca şi noi ceilalţi, afară de George, refugiat din Ardealul de

nord, el avea totuşi bani la C.E.C., nimeni nu ştia cîţi anume, dar avea destui. Se strecura, făcînd semnul crucii, la directorul Casei Şcoalelor, la preşedinta Consiliului de patronaj, în biroul rectorului sau al casierului Universităţii sau cine ştie pe unde, şi atunci cînd voi ceilalţi eraţi lipsiţi de bani şi doreaţi din tot sufletul să faceţi un chef, el se lăsa uşor înduplecat, scotea nişte parale şi vă plătea.

Iarăşi, în timp ce voi vă cheltuiaţi visurile şi tinereţea pe suprafaţa cuprinsă între Universitate, Biblioteca centrală, cămin şi cîteva plăcintării, berării şi bodegi şi case de noapte, el străbătea nesfîrşitele spaţii stăpînite de ruşi, acum de nemţi, fie pe urmele lui Gogol, fie pe acelea ale lui Dostoievski. Şi toate le făcea într-o discreţie desăvîrşită, care-l scotea din sărite de multe ori pe George. Vă pomeneaţi numai că lipseşte dintre voi săptămîni de-a rîndul şi de-abia după ce se întorcea, fie din Germania, fie din Italia, fie din Ucraina, aflaţi, şi nu de la el, ferească Domnul!, ci de la te miri cine, vreunul care întîmplător descoperise că în timpul absenţei dintre voi el se afla, singur, în vilegiatură, în documentare.

Plăcerea aceasta, a călătoriilor, făcute într-o taină şi-o discreţie absolute, a cultivat-o şi mai tîrziu - aşa e cînd te-ajută Dumnezeu - după ce se înscrisese în partidul stalinist, el, fiul cel cuminte al bisericii, călcînd pe rînd toate ţările din Europa. În Japonia, U.S.A., Sud-America, pînă în insulele Tahiti, pe urmele, de data aceasta, ale lui Gauguin, nu ale lui Gogol.

Aceasta era una din vocaţiile sale. De multe ori, mergînd voi pe stradă şi teatralizînd tinereşte în felul vostru cam trufaş, el dispărea deodată ca năluca. "Unde naiba ai dispărut?" îl întrebaţi cînd vă regăsea. "Aaa, răspundea el foindu-se jenat şi înroşindu-se la faţă: mici treburi, mici treburi", şi dădea acel răspuns cu un fel de emoţie reprimată, autoironică, La fel făcea atunci cînd vă înţelegea gîndul că aţi fi dorit să mîncaţi şi să beţi ceva, iarăşi dispărea dintre voi neobservat, ca să reapară după aceea. Iar cînd George iarăşi îl întreba: "Unde dracu' te duci, bre, preotul ardelean?", Alexandru răspundea, scoţînd din buzunar nişte bancnote: "mici treburi, mici treburi... Mergem să... ceva?" Şi mergeaţi. Alecu plătea. În timp ce voi nu reuşeaţi să vă cumpăraţi o maşină de bărbierit, folosind-o cu schimbul pe una singură, care era de fapt tot a lui Alexandru, el şi-a cumpărat şi una de scris, o zdravănă şi frumoasă

"Erika".

Nu s-a bucurat el prea mult de folosinţa ei, deoarece a avut "Erika" lui Alexandru soarta paltonului tău. Au folosit-o pînă la urmă alţii. El vă bănuia pe voi, că voi i-aţi fi vîndut-o - ar fi fost mai bine - ca să aveţi bani de petreceri, dar nu v-ar fi dat să înţelegeţi cît de cît aceste bănuieli, nici să-i fi picurat cu lumînarea, într-atîta era el de cu grijă să nu jignească pe cineva, cu atît mai mult pe voi, prietenii lui. Şi vă iubea, în felul lui, mai mult decît voi pe el. Voi se părea că-i simţiţi mai mult nevoia, prezenţa printre voi, căci vă asculta şi vă înţelegea cu sinceră înflăcărare, şi vă încuraja în încercările voastre poetice, iar entuziasmul său faţă de producţile voastre vă făcea foarte bine, căci el vă admira, vă iubea şi era mîndru că vă poate fi prieten, iar voi simţeaţi o mare nevoie de a fi admiraţi, mai mult decît de a fi iubiţi. Iar el vă şi admira, dar vă şi iubea.

Deci Alexandru, după ce Vasia s-a dus la vreo "iubită" iar Ionel la Lucia, logodnica sa, a rămas cu voi, nu atît ca să facă ceea ce voi era să faceţi, ci să vă ocrotească de năpastă, de diavol.

Nărăvitul George s-a înţeles cu una dintre femeile nărăvite ca şi el, una versată şi cu îndemînări pedagogice, să se ocupe de Alexandru.

"Ai grijă, tu, i-a şoptit George la ureche, cu gîdiliş, femeii, fii atentă cum te porţi cu el, căci este fecior neprihănit şi să nu-i faci traumă şi să-l nefericeşti, să-l ai pe suflet."

"Las' pe mine" a răspuns ea, sigură de talentele ei în materie de educaţie.

George şi cu tine v-aţi retras în cîte o cameră de sus; tu cu una blondă, legănată-n mers cu supleţe, aeriană precum Raa cea de altădată, George cu una uriaşă, ca aceea din poezia lui Baudelaire, cu ochii leneşi adulmecînd pînă departe-n deşert prăzile, căci lui George atari moşii de femeie-i plăceau, deoarece el îl imita nu numai în versurile pe care le scria pe marele poet francez, ci şi în gusturile şi mofturile lui din viaţa intimă.

Alecu rămăsese-n seama "profesoarei", care, cu multă delicateţă, l-a atras în camera ei.

Aţi isprăvit cu... necazurile bărbăteşti, aţi plătit cinstit şi-aţi ieşit.

Pe coridor, însă, vă aştepta, amuzîndu-se straşnic, partenera, adică

educatoarea lui Alexandru. Rîdea din răsputeri... "Cînd m-am dezbrăcat – după ce l-am giugiulit cuminte, precum o soră ori o mamă, şi-am dat să-l despoi şi pe el, văzîndu-mă goală, a belit ochii mari de tot, de credeam că îi dă peste cap pentru totdeauna, a îngălbenit ca-n faţa unei arătări din ailaltă lume, a căutat cu disperare o ieşire şi, tremurînd, în mare panică, a năvălit afară, coborînd cîte trei trepte deodată, de-am crezut că-şi rupe picioarele", explica rîzînd de zor femeia, într-o frazare – după cum aţi băgat de seamă – destul de îngrijită, căci, se destăinuise ea, altădată, lui George, făcuse liceul, că era o elevă foarte bună, că ar fi putut termina facultatea, dar un fante de ofiţer a ademenit-o, a lăsat-o însărcinată şi-a abandonat-o, după care ispravă a fost dată afară din liceu, repudiată de părinţi, şi-atunci, lepădîndu-şi cu buruieni motroşite de-o babă copilul, s-a angajat aici, la Casanova, căci ăsta era patronul aşezămîntului unde vă aflaţi.

I-aţi plătit, şi ei pentru deranjul pricinuit de întîmplarea cu Al şi v-aţi văzut de drum, căutîndu-l acuma, cu îngrijorare, peste tot. Căutaţi în dreapta, căutaţi în stînga: Alexandru nicăieri. "S-o fi dus la cămin", conchide George, şi v-aţi continuat drumul, împăcaţi. Dar ce să vezi! La cîţiva paşi înaintea voastră, cine credeţi că apare!... Rezemat de un stîlp, în mare suferinţă şi pocăinţă, cu becul electric luminînd deasupra capului lui descoperit ca al ţăranului în dreptul vreunei troiţe, parcă legat cu frînghii precum sfîntul Anton, Alexandru!

George l-a cuprins în braţe şi l-a sărutat.

"Sînteţi neserioşi", a răspuns cuviincios, compătimindu-vă Alexandru, şi v-aţi urmat drumul către cămin. Se crăpa de ziuă şi parcă aţi început, ca din senin, să fredonaţi, tu şi cu George, o romanţă sfîşietor de tragică, ungurească, despre o tristă duminecă..., iar ziua care urma era chiar ziua Domnului.

Dar ce crezi, c-aţi ajuns la cămin? Da' de unde. Aţi cîntat voi ce-aţi cîntat romanţe ungureşti şi alte cîntece mai mult jalnice decît triste ca: "Ooof, mor, Aida, lasă-mă să of, of, of, mor... În braţele cui mi-e dor, Aida, în braţele cui mi-e dor", cîntece la a căror psalmodiere era meşter mare olteanul George, caricaturizîndu-le în grime şi intonaţii deşănţate şi făcîndu-le şi mai jalnice încă decît erau, iar pînă la urmă v-aţi strecurat umbrele într-un depozit de vinuri şi rachiuri, unde, deasupra butoaielor,

v-aţi aranjat paharele şi farfuria cu măsline şi bucăţele de telemea, v-aţi ameţit de-a binelea, obosiţi şi storşi cum eraţi – Alexandru numai obosit –, după care v-aţi dus să vă culcaţi? – da' de unde! , aţi intrat, invitaţi de George, în bodega lui barba Iani grecul.

Dădea el, George, din ţigările lui la toţi, servea pe absolut toată lumea, cu aere de gentleman, dar n-ar fi scos o leţcaie din buzunar să plătească măcar un corn ori un bilet de tramvai. El avea obiceiul omenesc de a bea pe banii altora. Iar cînd i se făcea de petrecere, atunci, pur şi simplu, cumpăra bonurile de masă la cantina căminului, de la tine îndeosebi, căci el nu avea bursă şi, deci, trebuia să-şi plătească întreţinerile – tatăl său avea cîrciumă la Craoiva şi pescărie – şi astfel petrecea pe banii pe care i-ai încasat tu de la el pe bonurile transferate. Dar nu era bai, căci vă veseleaţi bine.

Ce mîncai tu după aceea, era treaba ta. Îi luai pe rînd pe consătenii tăi, taurienii, din Bucureşti, oameni vrednici şi economi mari, care se făleau cu tine că eşti student, că au şi ei dintre ai lor pe cineva la universitate, ba unii mai aveau şi fete de măritat şi se gîndeau, ca toţi părinţii, la viitorul fetei lor, şi la cine altul ar fi dat fata mai bun decît la unul din aceeaşi spiţă cu ei, ba chiar şi din acelaşi sat, căci le grăia lor un proverb din bătrîni: "poartă încălţăminte cîrpită, dar să fie din locul şi obîrşia ta", şi astfel compensai – şi încă excesiv de consistent – înstrăinarea bonurilor de la cantină.

George şi-a descoperit reverenţios, ca un ministru de externe al Angliei, capul brumat, ridicînd, atîta cît cerea eticheta şi protocoolul, gambeta – căci el purta gambetă, cravată la cămaşa albă şi la costumul negru, totdeauna călcat, cu batistă la buzunarul hainei, arborată ceremonios, în vreme ce voi ceilalţi, fără cravată – mai ales tu –, în haine rebel aruncate peste voi, cu chica în tumult şi pantofii nevăcsuiţi –, către barba Iani, a ocupat loc la o masă, cam laterală, şi v-a poftit şi pe voi să cuprindeţi loc la o masă, ca pe nişte angajaţi ooarecare de-ai săi.

Văzînd barba Iani un asemenea fiu de boier că-i cinsteşte prăvălia a şi făcut semn viclean cu ochiul chelnerului să se ocupe imediat şi în mod special de masa la care se instalase.

Chelnerul s-a şi înfăţişat, aruncînd cu mîna dreaptă peste braţul stîng prosopul alb, atunci schimbat anume. George nu-şi mai încăpea în piele

şi ştia, al dracului, să se pună-n scenă pe un astfel de rol de odraslă de nabab, el, fiul cîrciumarului Nică din Craiova. Se uita din cooada ochilor peste reverele hainei impecabile şi înlătura imaginare scame de pe ele, pocnindu-le, precum un mofturos prinţ din degetele arătător şi cel gros, coroborate.

"Cu ce vă putem servi?" a întrebat chelnerul, adresîndu-se numai lui George.

"Ce ne puteţi oferi?" răspunde George, întrebîndu-l la rîndu-i şi aprinzîndu-şi ţigara. cu o impresionantă eleganţă, şi lăsînd dîre de fum înspre tavan.

"Vă facem întîi o mică gustare din salam de Sibiu, şuncă de Praga, caşcaval grecesc, măsline de Volos şi cu o ţuiculiţă."

"Şii, altceva?"...

"Avem, apoi, pentru dumneavoastră, plăcintă proaspăt scoasă din cuptor, plăcintă cu carne, cu caş şi cu spanac. Merge o bere Bragadiru, proaspătă şi ea, lîngă ele."

"Şi după aceea!" insistă George.

Noi, ceilalţi, uimiţi, nici nu cutezam să ne uităm unul la altul, darămite la chelner.

"După aceea nişte grătare: vrăbioare şi cotlete..., putem adăuga şi nişte fudulii, rinichi, ficăţei... ştiţi... face bine. Lîngă ele vă putem oferi un vin negru, puterea ursului."

"Fă te rog cum te pricepi mai bine şi adu-ne ce vei crede că ne va plăcea."

Şi chelnerul a adus din toate cîte le înşirase, iar noi am mîntuit tot, admonestaţi din priviri de George din cînd în cînd, în sensul că să potolim ceva mai ca oamenii, aşa cum făcea, de pildă, el care, pişicherul, nici măcar nu se îndoia cît de cît asupra farfuriei sau furculiţei, ci, stînd drept, ca un chiparos, îşi purta unealta dinţată de la farfurie pînă la gură precum un tînăr rege mire.

Băgînd noi în trupuri nutremînt ales şi cu vinuri şi mai alese, am purces a ne înflăcăra, a ne îmbujora la obraji, încît uitasem cu desăvîrşire de oboseala nopţii nedormite şi mai că ne venea – cu excepţia lui Alexandru – să facem cale-ntoarsă înspre cartierul acela străjuit de-o singuratică cruce de piatră la intrare...

"Nu vă tutuiţi dracului aşa cu mine, ne-a certat la un moment George, purtaţi-vă mai reverenţios, căci stricăm calimera cu domnul barba-Iani. Mai cuviincioşi, mai cu supunere faţă de boier."

"Eşti neserios", a şoptit printre buzele aprinse Alexandru, care, de altfel, se simţea foarte bine, decît că nu putea să scape de vedenia ispitei din noaptea trecută, care-i apărea înaintea ochilor la răstimpuri şi-l tulbura amarnic.

Sătui ca nişte vlădici după praznicul Sfintei Marii ori ca nişte şefi în vreo cabană la sfîrşitul săptămînii ori după sărbători naţionale, vă fumaţi cu americănească placiditate ţigările cînd, George, pufnind puternic fumul afară din piept, v-a scrîşnit din buzele-i subţiri, poruncă, în mare taină: "Luaţi-o din loc. Nu uitaţi să vă aplecaţi înaintea mea înainte de-a părăsi masa, de asemenea şi înaintea domnului barba Iani, atunci cînd veţi trece pe dinaintea lui."

Barba Iani stătea la casa de bani, cu burdihanul pînă deasupra mesei, cu ochii atenţi peste tot şi cu mustăţile încîrligate-n sus, peste nări, ca la un palicar de-ai lui Constantin bazileu.

Aţi făcut ce v-a poruncit în şoaptă George, Alexandru mai cu nehotărîre, mai şovăielnic.

"V-ajung din urmă... după ce achit nota de plată", a insinuat cu vicleşug George.

Ne-am dus, spăşiţi şi reverenţioşi. În dreptul bisericii armeneşti ne-a ajuns din urmă şi George, victorios, ridicînd în mers picioarele-n sus, ca la defilare. Rîdea şi ne-a cuprins de după umeri: "De-acuma putem merge la cursuri chiar şi la iluminatul", căci aşa îl poreclise George pe şeful catedrei de pedagogie, domnul G. G. Solemno.

"Daţi-o naibii! Sîntem neserioşi", a ridicat cuvîntul în surdină, scrupulosul ardelean, popă năsăudean cum îl necăjea George. Puteam să merg la C.E.C. să scot banii necesari şi nu săăă..."

"N-ai decît să te duci", i-a replicat, rîzînd, George. Tu tăceai şi te gîndeai la Lydia. Ce-ar zice ea dacă-ar şti toate cele prin cîte ai trecut de-aseară, cînd te-ai despărţit de ea şi pînă la orele acestea?

Te-ai fi spălat în şapte ape calde, săpunindu-te de şapte ori, cu şapte deosebite săpunuri, te-ai fi supus la alte şapte duşuri reci, ca să-ţi vină mintea la cap, te-ai fi zvîntat, destins şi cu pălmile după ceafă, la vîntul

şi soarele dimineţii, şi-apoi te-ai fi supus trupului şi iubirii ei în şapte vămi învelite, una mai albă decît alta, şi de cîte şapte ori...

Dar v-aţi dus, mai mult din cinism decît din interes pentru studiu, să-l audiaţi pe domnul G. G. Solemno.

Era, acel Solemno, magistru peste catedra de pedagogie, discipol, ca şi Ion Petra Areopagitul şi B. B. Selenescu, al marelui prelat - un fel de Deceneu metamorfozat în zilele noastre, după două mii de ani, un cărturar de pe vremile de aur ale scrisului românesc, Titus Augustus. Numai că Solemno îl imita doar în gesturi şi-n ţinută pe marele sacerdot şi înaintaş al lui, Titus.

Pe bună dreptate, George îl supraporeclise pe Solemno, iluminatul. Căci într-adevăr, cînd apărea, după ce un sau o asistentă - căci avea mulţi şi multe - îi deschidea uşa cu smerită reverenţă, ca la un rege nişte copii de casă, în amfiteatru parcă nu călca pe podele, ci plutea purtat parcă de nişte nouri delfici, prin aer. capul îl ţinea sus de tot şi aplecat pe spate, aşa ca să poată avea înaintea ochilor, în extază, cine ştie ce supranaturală arătare.

Apoi, înălţat în acei aburi dodonici, ca un preot eleusin, intona pierdut, destăinuindu-ne şi nouă, nevrednicii, cîte ceva din funambuleştile idei ce-i treceau prin minte, cum norii pe cerul albastru: "Domnişoarelor şi domnilor studenţi, în pedagogie există două ramuri: ramuri mai mari şi ramuri mai mici."

Cum dracu' să nu simtă nevoia de a muşca isteric George în faţa unor atît de grave şi nemaipomenite postulate filosofice?!

Revelatoarea aserţiune era însoţită de gesturi în stilul sacerdotal al augustului Titus, penatele său în ceruri. Iar ochii, albaştri, rămîneau fixaţi în extază, undeva departe, sus, în sfera arhetipurilor, căci ce altceva decît o adevărată zicere arhetipală era apoftegma: "În pedagogie există două ramuri: ramuri mai mari şi ramuri mai mici!"

Asistenţii şi asistentele stăteau smirnă, la dreapta şi la stînga uşii, înşiraţi de-a lungul pereţilor, veghind cu străşnicie asupra bunei noastre purtări.

Era singurul profesor care pretindea frecvenţa la cursurile domniei-sale, întocmai ca profesorii de liceu. Dacă lipseai de şase ori, nu te mai primea la examen. Asistenţii şi asistentele lui, deci, nu făceau nimic, sau

mai nimic altceva, decît să urmărească, cu strășnicie de gardieni, prezența și ședereа cuviincioasă în bancă a auditoriului atunci cînd domnul profesor își ratea olimpian prelegerea.

Asta nu era minic, necazul mai mare venea din altă particularitate a domnului profesor: îți pretindea să repeți întocmai cum spusese dînsul frazele din cursul susținut. Dacă, de pildă, spuneai, în loc de, să zicem, "în pedagogie există două ramuri: ramuri mai mari și ramuri mai mici", "obiectul pedagogiei cuprinde probleme principale și altele secundare", te considera libertin sfruntător care-și dă aere de originalitate, și obțineai doar "suficient" în loc de "bine" sau "foarte bine". Calificativul maxim îl obțineau de regulă studentele - mai puțin studenții - cele mai lipsite de vreo drăgălășenie, care se așezau chiar în primele rînduri și-i sorbeau din priviri vorbele și enunțurile aulice care zburau din buzele magistrului.

"După unii, pedagogia ar fi o disciplină speculativă, după alții, pedagogia ar fi o disciplină normativă; după părerea noastră ea nu este nici speculație și nici normă... Ea este o ramură a filosofiei, a teoriei cunoașterii", continua domnul profesor, pierdut undeva în norii de pe Olimp.

"Nu mai pot! mă sufoc! îmi pun unghia-n gît!" se tînguia lingă tine George, înfigîndu-și unghiile nu în gîtul său, ci în mușchii de pe picioarele tale.

"Nu te pierde cu firea, îi răspundeai, amuză-te! Nu te costă nimic. E mult deasupra lui Stan, partenerul lui Bran, ca idioțenie candidă... Stan imită candoarea imbecilității americane, în timp ce candoarea și imbecilitatea ăstuia au ceva înălțător, metafizic aproape, în starea lor solemnă."

Căscînd ochii, îmi face semn să mă uit la Alexandru; Alexandru lua de zor notițe, cu un aer de diligență care te îndemna să-l iei la pălmi. Da, da, scria pe caiet, cu mare atenție și grabă în același timp, ca nu cumva să omită sau să inverseze termeni din iluminata prelegere a iluminatului șef de catedră.

"O atît de enormă neghiobie nu poate rămîne nepedepsită, a zis George. După asta, ori merge și scoate bani de la C.E.C. și plătește astăzi un chef ca aseară, sau o cină ca micul dejun de la barba Iani, ori facem cerere la minister să-l numească imediat asistent la catedra lui G.

G. Solemno."

Alexandru nici nu auzea, nici nu vedea, ci scria de zor, cu sîrg, pierzîndu-se din cînd în cînd, cu ochii extaziaţi, în ochii de mult căzuţi în extaz ai domnului profesor. Şi scria grăbit şi mărunt, cu scrisul acela al său straniu, făcut numai din linii şi liniuţe, sau, mai bine zis, din liniuţe mai mari şi liniuţe mai mici, pe care numai el le ştia citi şi nimeni altul. Era şi acesta un alt secret al lui Alexandru, pe lîngă altele.

După o lună de la amarnica ispită, în care l-aţi împins George şi cu tine, te-a chemat: "Hai, nu vii cu mine?" "Unde?" răspunzi tu. "Hai, nu mai face pe nebunul", a zis el. Apoi a dispărut într-o prăvălie şi a reapărut cu ceva pacheţele în mînă. "Ai să mergem", zice. "Unde, mă omule?" întrebi iarăşi tu. "Numai aici, numai aici", răspunde el.

Şi iarăşi dă să dispară. "Unde dispari?" îl întrebi din nou. Dar el s-a şi făcut nevăzut. Cînd a reapărut, iarăşi l-ai întrebat: "Unde-ai fost, dracului?"

"Mici treburi, mici treburi", a răspuns el ca de obicei. Apoi v-aţi suit în tramvai şi v-aţi dus departe, pînă-n cartierul vilelor din grădina botanică. "Unde mă duci, omule?" întrebi iarăşi.

"Sssst! sssst!" îmi face el semn cu degetul pe buze. Aţi intrat pe-o poartă boierească, aţi suit nişte trepte sumbre, aţi sunat la o sonerie, s-a deschis o uşă, iar dincolo de uşă ai putut vedea un stol de fete, care au şi zburat de la locurile lor şi s-au repezit să-l îmbrăţişeze şi să-l sărute pe Alexandru, dar din greşeală, grăbite, şi pe tine. Nu te-ai supărat. "Ce se petrece-aici, mă, Casanova", glumeşti tu întrebîndu-l din nou. "A, nimic, nimic, mici treburi", răspunde el. Apoi, peste cîteva minute, una înaltă şi uscată, care se credea că ar fi fost avînd o chemare de sus, a luat-o de mînă pe una mică şi grăsună, a apropiat-o de Alexandru, te-a tras energic şi pe tine lîngă dînsa, ţi-a întins nişte lănţişoare şi ţi-a poruncit, zîmbinduţi: "hai, ce stai ca viţelul la poarta nouă, fă oficiul de nănaş". Şi te-a apucat de braţ - tu erai, deci, nănaş, iar ea nănaşa, Alexandru era logodnicul, iar Veronica era logodnica.

N-ai avut ce face - deşi tu ai fi preferat-o de nănaşă, alături de tine, şi apoi în braţele tale pe Mioara, ochioasa aceea de olteancă albă la trup şi cu păr mult, negru - ai devenit deodată grav, adică caraghios, şi, uitîndu-te cu jale la Mioara, ai introdus, în degetele logodiţilor,

lănţişoarele care ţineau loc de verighete. Fetele, în stol adunate, emoţionate - ah, cît erau de frumoase aşa emoţionate! -, au început să cînte *Gaudeamus* şi *Mulţi ani trăiască*, iar Mioara se făcea că trage cu coada ochiului înspre tine. Erai cam contrariat, zăpăcit. Nu ştiai a ce anume trage cu coada ochiului, îşi mişca ochii negri cu albul de sub pleoape ca albul de sub aripi la rîndunici - a dulce dorire sau ca să te perpelească, în batjocură? Simţea stihia din tine, dar şi orgoliul din aceeaşi stihie. Era de faţă şi Vasia, palid de grav şi cu Scarlet lîngă el, cu mare iubire ţinută aproape de tot de după mijloc.

Ţi-ai dat seama, şi n-aveai ce face: acele mici treburi după care dispărea Alexandru erau pregătiri pentru logodna la care acum prestai oficiu de nănaş.

Vasia apoi s-a îmbătat crîncen. Pe amărîta de Scarlet a bătut-o-n faţa voastră - nu-ţi dădeai seama pentru ce motive. Alexandru a tăcut, nănaşa aceea osoasă a dat din cap, spunînd că-l va bate Dumnezeu pentru purtările lui, Mioara l-ar fi sfîşiat, Veronica a plîns de mila sărmanei Scarlet, iar tu de-abia te-ai abţinut să nu-i arunci nişte pumni în mutră lui Vasia. "Dacă vrei s-o baţi, nemernicule, fă asta casă,între voi doi numai, nu aici", îţi ziceai cu încrîncenare.

Dar Vasia era nu logodit cu Scarlet, ci căsătorit, şi atîta fericire a turnat pe ea, atîta de fioros răcnea cînd îl apucau dracii, punînd degetul arătător îndoit între dinţi şi muşcîndu-l pînă la sînge, şi scoţînd afară din orbite ochii ca de fiară, şi atîta de înverşunat o bătea după aceea, plîngînd cu disperare şi tînguindu-se că din cauza ei a asfinţit şi-a murit geniul din el - şi iar o dezbrăca, şi sfîşiind straiele de pe ea şi urlînd, şi gemînd, orbeşte, o săruta şi-o muşca şi-o iubea, încît misterioasa Scarlet, acea plăpîndă Magdalenă, într-o bună zi, dis-de-dimineaţă, s-a dus de una singură la lacul Herăstrău, şi-a privit îndelung şi cu amară indulgenţă chipul tumefiat sub părul răvăşit şi s-a aruncat în apa lacului, cu pietroi legat de gît, ca nu cumva să dea greş şi să revină la locurile vieţii. Iar Vasia, după ce a pierdut-o şi negăsind alta care să-l rabde aşa cum ea l-a răbdat, umbla schelălăind, seară de seară, roată-mprejur pe malul lacului, chemînd-o să vie acasă, că nu o va mai bate niciodată. Şi plîngea Vasia cu urlete amare şi răcnea la lună şi stele, muşcîndu-şi degetul.

Iar Alexandru, care s-a logodit în acea noapte de februar, fără însă să

se fi şi nuntit, deoarece el nu concepea că ar putea să pună mîna peste trupul logodnicei - studentă la medicină în anul doi! - înainte de a le fi pus cununa pe capetele lor sfîntul preot, s-a deslogodit în luna iunie, pentru faptul că a aflat de la oameni pizmaşi cum că, în timpul cît el a lipsit din oraş, fiind internat la sanatoriu, Veronica trăise, nici ca logodnică nici ca mireasă, ci pur şi sumplu ca femeie, cu un student de la Politehnică, student care, e drept, nu ştia el filosofie, nici teologie, dar înţelegea şi practica, fără amînări de nici un fel, ceea ce îi trebuia unei femei.

Nu vroia să creadă spuselor pizmaşei persoane şi continua să se plimbe în mare duioşie cu Veronica, micuţa, grăsuna şi şireata Veronica, ţinînd-o cu deosebită grijă de mînă. Uite-aşa mergeaţi voi: el, Veronica lîngă el, lipită aproape de el, şi tu, prietenul lui Alexandru, şi naş amîndurora, la stînga lor. Lănţişoarele de legămînt, care ţineau loc de verighete, se aflau pe degetele lor. Alexandru l-a purtat pe al său mereu, sărutîndu-l din timp în timp, lucru pe care nu-l făcea însă şi Veronica. Ea-l purta doar acuma, cînd stătea lîngă Alexandru, cu mare linguşeală alintîndu-se şi gudurîndu-se pe lîngă el.

Şi mergeaţi voi voioşi - mai ales ei doi, care se revedeau după nişte luni, cînd deodată, Veronica, tot vorbindu-i lui Alexandru faţă către fată, şi-a tras discret, cu mare grijă lănţişorul din deget şi l-a strecurat în poşetuţă, făcîndu-se că-şi caută acolo o batistă ca să-şi şteargă ochii înlăcrimaţi de bucuria că se află lîngă logodnicul ei. Tu, distrat şi absent ca totdeauna la ce se petrece în preajma ta, nu ai observat gestul, dar Alexandru, cu ochii lui săgetători ca ai uliului, a văzut îndată. Nu a zis nimic. S-a schimbat numai niţel la faţă şi, trăgînd încet lănţişorul din degetul inelar, l-a strecurat în poşeta Veronicăi zicînd: "Pune-l şi pe ăsta acolo, lîngă celălalt". Atîta tot. A plîns Veronica, s-a rugat de el, nu s-o ierte, căci nu avea nici o vină - decît că venea din partea opusă tocmai studentul cu care trăia ca femeie şi nu înţelegea să se facă de ruşine cu lănţişor pe deget de logodnică -, s-a rugat de mine, părintele lor spiritual, nănaşul, ca să-l înduplec şi să revină la ea, a făcut chiar penitenţă la uşa dormitorului nostru, al lui Alexandru şi al meu, de cîteva ori, o dată chiar pînă dimineaţa, dar în zadar, Alexandru a rămas nemilostiv şi fecior neprihănit pe mai departe.

Dar cu toate aceste necazuri la care l-a supus viaţa, adică diavolul, căci viaţă şi diavol una sînt, tot lui i-a mers cel mai bine în lumea care a urmat. Căci, sfătuit de duhul cel sfînt, a intrat în politichie, s-a pus în slujba lui Anticrist, el odorul şi creaţia sfintei biserici – căci de neînţeles sînt gîndurile şi sfaturile tale, Doamne –, a prosperat, a ajuns şef, şi pe linie administrativă, şi pe cea educativă, a văzut lumea în chip de colindător, s-a căsătorit la 50 de ani cu o Magdalenă de 21 de ani, frumoasă ca şarpele din Paradisul Edenului, a avut două reşedinţe, una familială şi alta personală, unde să se poată retrage ca să mediteze, a menţinut relaţii la nivel onorabil cu preoţimea, călugărimea şi mai ales cu înalta conducere duhovnicească, n-a mai fost bolnav niciodată şi va sfîrşi în pace şi cu sufletul curat că n-a luat în deşert niciodată cuvîntul Domnului şi nici ofertele vieţii... În timp ce Vasia a tot urlat la lună şi stele de jur-împrejurul lacului, strigînd-o pe Scarlet şi muşcîndu-şi degetul şi, la răstimpuri, ţărîna de sub picioare, pînă ce s-a stins într-un spital şi-a fost ars în crematoriul acelui spital, după ce se făcuseră lecţii de anatomie necesare asupra cadavrului său. George a murit şi el de timpuriu, de rac la plămîni, după ce în toate zilele cîte i-au fost date n-a făcut altceva decît să muncească zi de zi ca funcţionar mizerabil la institutul hidrologic, să scrie versuri, să poarte grija familiei – căci se însurase şi avea o fată – şi să înjure pe toate căile, în cîrciumi şî la toate sindrofiile, zilele de glorie şi fericire care se abătuseră asupra ţării, scuipîndu-i în faţă pe oportuniştii şi paraziţii conjuncturii, mai cu patos pe cei ridicaţi pe socluri şi adulaţi (!), neiertînd pe absolut nici unul, tratîndu-i de gorobeţi, de gunoaie, de lepre şi lepădături, de curve şi de scursori...; Ion a căzut pe front, iar chipul lui frumos, de seraf, odihneşte acum, printre alte zeci de mii de chipuri de ostaşi români, sub pămîntul de la Zvolen, la poalele Carpaţilor Scunzi, în Slovacia, iar noaptea, tîrziu, toate acele chipuri ies din pămînt şi luminează-n văzduh, reverberînd ca stelele unei galaxii, timp de cîteva clipe, şi iarăşi se retrag în pămînt – tu ai văzut acel minunat epifaneu cînd te-ai plimbat într-o noapte printre morminte, în căutarea lui Ion, iar cine nu te crede, fără nici o credinţă să rămînă toată viaţa lui şi cu tot neamul său, căci tu juri pe Dumnezeul cel bun, al iubirii, că ai văzut acea dumnezeiască arătare, iar tu vei mai trăi mult încă, deoarece ai de văzut, de pătimit şi de mărturisit încă, şi mai ai şi o

inimă tare, dată anume ţie de la Cel de Sus ca să te chinuieşti mult înainte de a-ţi da duhul, şi să cunoşti pînă la capăt taina suferinţei, şi ca să fii iertat astfel pentru păcatele tale.

Ştiu cum anume şi cînd şi unde vei sfîrşi cu viaţa, dar nu-ţi spun, pentru că... te iubesc, îmi eşti drag, am fost părtaşi la toate, şi la cele bune, şi la cele rele. Acolo unde erai tu eram şi eu, unul şi acelaşi ins, unul şi acelaşi blestem, una şi aceeaşi crimă, unul cu fărădelegile şi crimele săvîrşite.

Iar Florian, cel care vă umilea pe toţi prin inteligenţa lui placidă, de sofist, demonstrînd, ore în şir şi nopţi de-a rîndul, cum că albul este negru şi negrul alb, că bărbatul este femeie iar femeia bărbat, că muntele este mare şi invers, că atomii nu există; există doar un tot (aici zicea ceva), dar ce te faci cu totul care poate fi distrus de atom în doar cîteva secunde?, care nu lipsea de la nici un bal, mişcîndu-se ca un ursuleţ pe lîngă studentele zvelte şi aeriene, uluite de el, căci era considerat drept cel mai înzestrat filosof dintre noi toţi - a şi reuşit să devină doctor în filosofie cu tema: *Imposibilitatea existenţei atomului,* obţinînd calificativul suprem, a lîncezit toată viaţa prin secretariatul nu ştiu cărei mari instituţii de artă şi lînced va muri pînă la urmă şi sterp, după ce a fost de trei ori căsătorit. Fără urmaşi au rămas şi Vasia, şi Ion, şi Alexandru, dar fiecare din motivele sale.

"Fericitul" Ion! Ce frumoşi erau ochii lui albaştri! A fost chemat întîia oară pe front, căci era locotenent de rezervă, şi s-a întors teafăr. A plecat din nou şi din nou s-a întors. A plecat şi a treia oară, şi nu s-a mai întors. Îţi aminteşti de ultima voastră întîlnire, la restaurantul "Tic-Tac"?... Era şi Lucia acolo, logodnica lui *in aeternum* credincioasă, iar cînd Lucia cu Veronica şi Lydia au lipsit pentru cîteva minute, Ion, surîzîndu-vă ca un Iisus, v-a spus, ridicînd paharul: "Fraţii mei, nu ne mai vedem!" şi-a dat paharul pînă la fund pe gît.

Aţi făcut şi voi la fel. V-aţi îmbrăţişat. Parcă aţi şi lăcrimat, unii. El a rămas senin, surîzător ca un Crist între apostoli. A adăugat apoi, în taină, conjurîndu-vă: "Să nu ştie ea"... adică Lucia.

Adevăr a spus el atunci. Căci a plecat a doua zi pe front şi într-a patra a căzut. Iar sfînta Lucia nu s-a mai logodit, ci a rămas doar atît: sfînta Lucia, logodnica lui Ion, al cărui chip luminează acolo la Zvolen printre

alte zeci de mii de chipuri şi chipie româneşti.

Şi iarăşi vin şi mă reîntorc la Alexandru, căci pe el l-ai iubit mai mult decît pe ceilalţi toţi, căci şi el te-a iubit pe tine ca pe-un frate bun, dar prăpădit, care credea în tine, că ai fi fiind ceva, şi simţea datoria de a se îngriji de tine, de harul pe care, iarăşi credea el, cu statornicie şi admiraţie în sinea lui, că ţi l-a dat Dumnezeu... şi că...

Adu-ţi aminte, numai, cît de mult a suferit - plîngînd după tine ca după un mort drag - atunci cînd ai dispărut pentru cîteva zile din colonia de la Breaza, fără să înştiinţezi pe nimeni de dispariţia ta. De fapt, cum rătăceai pe şosea cu minţile aiurea, a oprit un camion lîngă tine, te-ai suit deodată în acel camion condus de bunul tău coleg de bancă din liceu - şofer de cursă lungă acum, preot mai tîrziu - şi numai Dumnezeu ştie cît de greu ţi-a fost în acele zile petrecute prin restaurante şi prin case cu femei frumoase, cu drag colegul tău de bancă de altădată, bîntuiţi de chemări şi nostalgii şi de vedenia iubitelor, cele rămase fără de prihană, dorite, dar neademenite, în empireul tinereţii.

În naivitatea lui serafică şi sigur de cunoaşterea psihologiei tale (!), Alexandru credea că te-ai sinucis. Era convins de aceasta şi se simţea chiar vinovat:

Cunoscuserăţi voi acolo pe fata unui colonel, elevă în clasa a şaptea de liceu, nostimă şi foarte jucăuşă. O chema, parcă, Mirela. Şi se simţea extrem de fericită şi mîndră că o curtează deodată doi studenţi, unul poet - acela erai tu - şi unul foarte deştept - acela era Alexandru. Şi erau mîndre în felul lor şi cele două mătuşe ale ei, care o aveau în grijă.

Şi ştia, frumoasa năpîrcă, şi codană la ochi, să se gudure şi să se lipească de sufletul vostru al amîndurora cu atîta alint şi cu atîta drăgălăşenie, ştia să se dorească sărutată cu atîta nevinovăţie, încît v-a cam transformat pe amîndoi, în scurtă vreme, din studenţi la filosofie în căţeii ei supuşi şi... ascultători.

Uite cum făcea: în timp ce se lipea cu tot trupul de Alexandru, cu buzele lipite aproape de bărbia lui, trăgea, păcătoasa cea mică, din coada ochilor spre tine, şi în aşa fel săgeta şi atît de viclean, încît aveai sentimentul nu că te priveşte, ci că te sărută. Uite-aşa făcea cu voi. Aşa vă fraierea, vă perpelea, ducîndu-vă de lesă după voia ei. Decît să ajungă orgoliul tău de rîsul unei fetişcane, cu atît mai mult cu cît erai convins că

ţine mai mult la Alexandru decît la tine, i-ai lăsat brusc de capul lor şi te-ai retras, nemaiprezentîndu-te la întîlnirile lor, spre burzuluirea lui Alexandru - "Eşti nebun", repeta el întruna, căci nu există femeie să-i pară rău după un curtezan pe care-l pierde, indiferent cine-ar fi acela - ba mai rău, dispărînd fără urmă timp de cîteva zile.

Atunci l-ai amărît tu pe Alexandru rău de tot. Căci umbla, săracul de el, urmat de Mirela, de-a lungul căii ferate, în căutarea ta, a trupului tău retezat de tren. Copleşit umbla, adus din umeri şi plîngînd cu amar, iar în urma lui Mirela, plîngînd şi ea, căci gîndea: "din cauza mea s-a sinucis..., săracul".

La un moment dat, tot căutînd ei de-a lungul liniilor ferate trupul tău, iată că le năzare-n faţa ochilor o mogîldeaţă, ca o adunătură de oase! şi nu încăpea îndoială că erai tu cel mort acolo, deoarece mogîldeaţa avea tocmai culoarea hainelor tale. S-a prins el cu mîinile de cap strigînd atunci: "Iată-l, el este! Dumnezeule, de ce ai făcut una ca asta?!" Şi s-a aşezat pup pe calea ferată, plîngînd cu deznădejde şi neîndrăznind să dea ochii cu realitatea, adică cu prietenul său mort astfel. Mirela şi ea a udat atunci leoarcă două batiste pentru tine, care, instalat într-un divan, în casa aceea cu femei frumoase din Ploieşti, prietenele lui Pompiliuc, şoferul plin de bani, perorai despre vrute şi nevrute, cu aere de cine îmi erai tu, spunînd versuri şi cîntînd laolaltă cu ele, după ce cu toţii v-aţi ameţit frumos: *Mă dusei la director, / Să mă fac măturător; / Măturai un loc bătut, / Şi m-apucai de barbut... / Dau cu zaru una trei, / Vai de părăluţii mei, / Dau cu zaru una una / Şi mă-nconjură patrula. / Dau cu zaru şase-şase, /Şi-am rămas fără cămaşă...*, iar Pompei, întorcînd-o pe ardeleneşte, sentimentaliza de unul singur: *Pe sub fereastră curge-un rîu, / Sînt lacrimile mele... / Nevestele cu şorţu-n brîu, / Îşi spală faţa-n ele.*

În sfîrşit, tot tremurînd de frică şi jale, el şi Mirela şi-au luat inima-n dinţi şi s-au apropiat cu evlavie mare de vechitura aceea de haină aruncată de cine ştie cine acolo, dar care pe bietul Alexandru l-a făcut să halucineze cu înfricoşare.

Le-a venit inima la loc, dar tot nu s-au lăsat. S-au prezentat la poliţie şi au cerut sprijin pentru descoperirea locului morţii tale.

"Dar de ce să se fi sinucis?" a întrebat unul dintre poliţeri, pe bună dreptate... "Aaa, cum să vă explic, reia Alexandru, ştiţi... din motive...

ca să le numesc aşa... metafizice. Din angoasă transcendentală, *mal d'absolut..."*

"Avea bani asupra lui?"

"Avea, dar nu mulţi, ia acolo de nişte ţigări", a dat răspuns Alexandru.

"Atunci mergeţi liniştiţi acasă, că trebuie să apară."

Cum de fapt ai şi apărut. Era după-amiază tîrziu. Ai intrat în dormitor: cei de-acolo, cînd te-au văzut, au holbat ochii mari ca la o minune.

"Unde-ai fost, domnule?" întrebă unul. Prietenul tău este disperat. Te caută prin toate coclaurile, rîpile, marginile de şosele şi de-a lungul căii ferate. Nu mănîncă, nu doarme şi se frămîntă şi se sfîşie toată noaptea, ca vai de el."

Ai început să te amuzi. Dar cînd te distrai mai bine de cele ce auzeai, uitîndu-te pe geam afară, l-ai zărit pe Alexandru venind, cu capu-n pămînt, adus din spate mult, cu mers încet şi faţa spăşită, întocmai ca după un mort.

Iar mortul acela erai tu, şi îţi mai ardea şi de glume, căci, ca să-l necăjeşti şi mai tare decît era, te-ai ascuns sub pat. Colegii de cameră au acceptat şi ei farsa. La intrarea lui Alexandru pe uşă l-au întrebat cu mutre îngrijorate: "Ce-i? Ai aflat ceva?" la care întrebare vicleană el a răspuns cu o candidă sinceritate şi adînc dureroasă: "Nu, fraţilor, nu! S-a dus, s-a dus omul acesta bun şi minunat!"

Atunci tu ai pufnit în rîs de sub pat, iar el, auzindu-te şi înţelegînd că nu-i vedenie, s-a schimbat deodată la faţă şi, de bucurie, dar şi de mînie, s-a aruncat ca o torpilă peste patul sub care te ascunseseşi tu, s-a prăbuşit peste tine cu pat cu tot, te-a strîns în braţe, în plînsete şi ocări, pipăinduţi hainele şi faţa, să se convingă de adevăr, şi ţi-a tras şi două pălmi, pe care le-ai primit fără să crîcneşti. Le meritai. În schimb nu le-ai meritat deloc pe celelalte două pe care le-ai încasat tot de la el, atunci, în seara aceea, în dormitorul căminului, cînd te-ai lansat în teorii procomuniste, fulminînd împotriva ordinii sociale, a bisericii, a lui Dumnezeu, drept care, ieşit din minţi, ai replicat în felul tău barbar, cu nişte pumni care l-au răsturnat, pe omul care te-a iubit ca pe-un frate prăpădit, la podea, spre jubilarea celor de faţă stătători, majoritatea agenţi informatori la siguranţă, pe care tu, fulgerător, în acea clipă, ai bănuit că-i cunoaşte, de aceea ai şi lovit cu atîta patimă, crezînd că-n ei loveai şi nu în prietenul

tău bun. Da, el te-a pălmuit pentru cutezanţa şi neruşinarea cu care tu exacerbai comunismul, prin 1942, şi te-a certat cu vehemenţă, de nenumărate ori, pentru delirurile tale nihiliste, bolşevice, iar tu, tîrziu după aceea, nici nu i-ai spus du-te-ncolo, cînd el se înfrupta cu seninătate din privilegiile acordate lui de către domnii la care s-a înscris, iar tu umblai, credincios firii tale – ca şi el – firii lui – , cu bocceaua-n băţ, de la o temniţă la alta sau de la colonia Poarta-Albă la cea de la Valea-Neagră, de la aprozar la fruct-export, în căutare de lucru. Iată ce-nseamnă să fii bun şi ascultător – pentru că pe aceştia îi iubeşte Dumnezeu, aceştia vor moşteni pămîntul, şi iată ce te aşteaptă dacă te răzvrăteşti şi ceri dreptate, căzînd în păcatul teribil al setei de libertate şi-n acela, şi mai teribil încă, al demnităţii omeneşti, căci şi Libertatea, şi Dreptatea, şi Demnitatea sînt daruri ale diavolului, îndemnuri luciferice, şi nu venite prin graţia lui Dumnezeu, care binecuvintează şi proteguie pe cei blînzi, supuşi, umili şi curaţi la inimă, nu pe cei munciţi de Satana, ca pe tine, sfruntatule!

"Dar să mor eu de cancer, îţi ziceai, şi-ţi zici şi-acum, părăsit de toată lumea, dacă-l pizmuiesc pe Alexandru pentru tot binele său (n-aş vrea să par orgolios, spunînd că-l compătimesc), dar, totodată, să mor şi mai rău încă decît aşa, dacă mi-ar părea cumva rău vreodată de cele ce mi s-au întîmplat."

Şi să revin puţin la George, ca să-ţi mai amintesc ceva despre el, după care îl vom lăsa să se odihnească-n pacea lui de dincolo...

De seara aceea ploioasă vreau să-ţi aduc aminte, cînd voi doi rătăceaţi pe străzile desfundate de pe lîngă Vatra Luminoasă, mînaţi de frămîntul sîngelui vostru care cerea ceva şi cînd două păsări de noapte au coborît aripile asupra voastră, venind din ţinuturile plutonice ale ploii, v-au cuprins sub ele şi v-au depus într-o casă părăsită în aşa fel că picurii năşteau o muzică sinistru-şugubeaţă, ca de xilofon... Scîncind nerăbdător, George a şi culcat-o pe una peste patul cu salteaua ruptă, din care se scurgeau paiele afară, unde, spre înfricoşarea şi îngreţoşarea ta, şi-a vîrît capul între aripile păsării aceleia, acolo...

L-ai apucat de chică, l-ai smuls afară din întunecimea aceea, lovindu-l – ca să se trezească – cu pumnul în bărbie. "Monstrule!" ai gemut asupra lui.

Apoi ați ieșit din hruba aceea și, mergînd voi spre cămin, prin ploaie și prin noroaie, George te-a cuprins de după braț și, călcînd în felul lui, cu pașii ridicați ca la defilare și cu fața de asemeni ridicată-n văzduhuri, a început să recite pierdut: *De toamna aceea cu pînzele-n aer / Și vînt șuierat în ferești, / Îți amintești? / Ca un cîine de ceață-mi făcusem / La gleznele tale popas îndelung...* (Nu-mi amintesc mai departe.) Apoi: *Dar mai presus de mine, adoratii / La porți necunoscute mă smeresc: / O, pururi țărmurite incantații, / În care necuprinsele zvîcnesc...* Și: *Sînt cast și de văzduh iluminat, / De-atîta pace sînt neliniștit, /În puritatea vastă risipit, / Eu sînt un pretutindeni întrupat.*

Ajunși la cămin, căci George stătea în chirie, dar schimba gazda tot la o lună, deoarece cînd se apropia termenul de plată a chiriei dispărea și dormea cu voi la cămin pînă ce se cuibărea la vreo altă gazdă, și toate gazdele-l primeau cu mare bucurie, cum să nu primești un gentleman ca el, îmbrăcat impecabil –, l-ai trezit din somn și pe Alexandru și-ați discutat cu aprindere, în spălător, pînă tîrziu, după miezul nopții probleme de filosofie.

– După tot ceea ce vedem, trăim și constatăm, eu consider – și nu-ncape îndoială – că lumea aceasta este lucrarea parșiv-infernală a lui Avizuha și nu a lui Elohim, dacă cumva Elohim n-ar fi deghizarea Celuilalt. Un Creator-tată nu putea da naștere unei atari monstruozități cu ispititoare chemări de meduză dulce, decît dacă nu cumva El însuși ar fi un... monstru, o brută superrafinată. Un Dumnezeu-Tată, cu grijă față de odraslă, nu ar îngădui ca oamenii să îndure atîta urîciune groaznică, iar unor anume inși nu le-ar îngădui să arunce asupra semenilor atîta obidă și-atîta sadică, savantă crimă..., în afară de situația cînd El însuși nu ar fi decît un extraordinar gîde, a continuat peroratia George. Creatorul ideal, așa precum l-am dori noi să fie – și cum atît de bine-ar fi să fie –, pare să nu fie altceva decît nostalgia noastră fie după o lume pierdută, fie după una posibilă...

– Ceea ce faci tu acuma nu este filosofie, ci fifizofie sau fie-fie-zofie, a replicat Alexandru, agățîndu-se de nenumăratii "fie" folosiți de George în alocuțiunea sa filosofică.

– Măi al dracului! Știi că ai umor?! Și eu care credeam, săracul, că ești ardelean.

– Eşti neserios. Cele afirmate de tine sînt lucruri ieftine, fumate de mult. Răzvrătirea ta scaraoţchiană este aceea a unui oltenaş pehlivan... În loc să gîndeşti, tu cardeşti, adică epatezi, ca să mă exprim precum malagambiştii.

– Atunci, no, spune-ne tu, rugămu-ne frumos, dom'părinte, cam ce crezi sau, mai pe ardeleneşte, cam ce socoţi c-ar fi lumea aceasta şi viaţa?

– Nici unul din voi nu aveţi căpătînă de filosofi. Era mai bine dacă mergeaţi să vă înscrieţi la Sport şi Educaţie Fizică, deoarece felul în care gîndiţi nu se deosebeşte mult de nişte exerciţii stîngace, anevoioase, de handicapaţi, de inşi gheboşi şi îmbîrligaţi, executate la bară sau la paralele, dar în nici un caz judecăţi de cunoaştere. Ceea ce spuneţi voi este un fel de naivă scamatorie verbală şi nicidecum filosofie, a intervenit, sobru şi sigur de sine, Florian, care, nu ştiu din ce motive, se afla în seara aceea şi el cu voi, la cămin. Pierduse probabil tramvaiul.

– Unui individ ca tine, total lipsit de fantezie şi sensibilitate, nici n-ar trebui sa i se permită să vorbească despre filosofie, ci să se aplice pe studiul fizicii şi chimiei. O minte indiferentă faţă de substraturile absconse ale realităţii, pînă la placiditate, care placiditate este afişată apoi arogant, ar trebui să-şi ceară exmatricularea de la Facultaea de Filosofie şi Litere şi să se duc la naiba... de pildă la Institutul de roboţi.

– Filosofia nu se face cu poezie. Ea nu este versificaţie, cu atît mai puţin una... suprarealistă sau dadaistă sau... futuristă, a replicat prompt Florian, aprinzîndu-şi ţigara servită din pachetul de ţigări al lui George.

– Eşti cu desăvîrşire tîmpit, lovit în cap cu leuca. Păi nici atît nu ştii, filoscosule, că adevărata cunoaştere a adevărului se face cu ajutorul intuiţiei creatoare, a viziunii poetice? A evadării din grotă înspre obiectele expuse Luminii, prin anamnezis? Ia mai răsfoieşte lucrările lui Platon şi-ale lui Aristotel şi opreşte-te acolo unde unul vorbeşte despre cunoaşterea arhetipurilor prin mijlocirea instituţiei poetice şi-a reamintirii propriei noastre existenţe arhetipale, iar celălalt vorbeşte despre cunoaşterea pasivă şi cea creatoare, poetică... Dar să auzim ce crezi tu despre... lume.

– Simplu: O condensare de energie, energie devenită precipitat, iar energia aceea cuprinde-n sinea ei, potenţial, toate legile care guvernează universul şi, virtual, toată devenirea posibilă, la absolut toate gradele şi modalităţile existenţiale.

– În cazul acesta te potriveşti de minune cu Alexandru, credinciosul şi bisericosul, care socoate, ca orice copil ascultător, cum că lumea este creaţia şi darul lui Dumnezeu cel Bun, făcută din iubire, dar că oamenii, picînd în păcatul trufiei, au fost pedepsiţi prin izgonirea din edenul paradisului şi trimişi să ispăşească greşeala săvîrşită, pe planeta aceasta, pînă la o eventuală răscumpărare...

– Se mai spune că omul a fost făcut după chipul şi asemnarea Lui...! Ce oroare! Groaznic! Scabros! Admiţînd – prin tîmpenie – că aşa ceva ar fi adevărat, atunci Divinitatea s-a degradat pe sine divulgîndu-şi "esenţa" naturii sale – a aţîţat şi mai tare discuţia George. O brută sadică.

– Deci, condensîndu-şi energia în care se ascundea, şi dînd astfel naştere universului, universul în cazul acesta este parte din Creator, divinitate în ipostază concret materială, "Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat". Florian prin urmare este un mistic, un credincios ca Alexandru, aparţinînd tipului panteistic... încît mă întreb dacă nu era mai nimerit să se fi înscris la teologie şi nu la filosofie...

– Dar tu, tu, nihilist satanic, cam ce crezi în problema aceasta?, că tare te ţii fudul, mai ales de cînd te cam laudă şi te iau în serios profesorii... Să ştii de la mine că nu-i nici o scofală să te ia în serios şi să te laude magiştrii... Rişti să ajungi un foarte impersonal funcţionar, chiar superior, a marcat cu ironie George.

– Adevărul *este* – ai început tu a cuvînta – în ceea ce nu este de cunoscut. Mintea noastră şi fiinţa noastră întreagă se străduiesc zadarnic în a ataca acel teritoriu intangibil al Adevărului. Un simplu concept, produs al intelectului şi nimic mai mult. E ceva asemănător cu povestea bătrînului dascăl "zgribulit şî de nimic", care ţine-n degetul său mic "universul cel himeric"... Un simplu cuvînt, o noţiune, o abstracţiune care se pronunţă printr-o singură deschizătură de gură, să cuprindă adevărul despre univers şi despre Creatorul lui?! Ridicolă sfruntare şi orgoliu naiv! A nu şti, deci, şi a avea deplină conştiinţă a lui "a nu şti" este singurul adevăr valabil şi decent, sursa eternă a fericirii noastre şi esenţa cunoaşterii.

– Tu nu eşti un nihilist, ci un agnostic obtuz, a replicat Florian. O astfel de gîndire, în loc să indice drumul spre fericire, îl închide ermetic oricărei tentative de progres şi civilizaţie.

– La dracu' să te duci cu civilizaţia ta cu tot! a ţîşnit George, această infernal de zgomotoasă expediţie în preajma neantului şi pe marginile prăpăstiilor... Produs al unor sifilitici oligofreni (de aci, mai degrabă, denumirea de sifilizaţie decît de civilizaţie) al unor orgolii de rable, prilej fericit pentru afirmarea altor orgolii, a altor oligofreni geniali, produs care va duce la dezumanizarea totală a umanităţii şi la infestarea – pînă la dezagregare – a universului.

– Atîta pagubă... Poate că nici n-ar fi rău să fie aşa.

– De! Individul dezumanizat este mult mai fericit decît omul..., ai subliniat tu cu amărăciune. Robotul nu are morală, nu sensibilitate, nu sentimente, nu nelinişti, deci este un... *beatus*.

Alexandru la auzul unor atari enormităţi a căzut într-un soi de suferinţă religioasă ca a călugărului care, intrînd la o prostituată, în loc să facă el acolo ce face tot omul, nu, el a îngenuncheat într-un colţ al camerei, rugîndu-se de zor pentru nişte biete fiinţe pierdute. În ochii lui, noi ceilalţi nu eram decît nişte biete oi rătăcite, iar mîhnirea lui era cu atît mai dură cu cît acele oi pierdute erau prietenii lui. Şi nu era chip să ne mîntuiască, anticriştii fioroşi cum eram din fire, puşi pe distrugeri şi sacrilegii.

– O sublimă simfonie, ai declamat tu, este lumea! O întruînlănţuire fără margini de enigme. O dureroasă alcătuire de miracole. O feerică suferinţă. Un mister foind, strălucind de contradicţii. Ca-ntr-o imensă catedrală mă simt în mijlocul acestui univers, în care lucrurile toate – adică minunile toate – îmi luminează, pe cît de tăcute, pe atîta de departe cîntătoare. Eu însumi nu sînt nimic altceva decît o altă minune, o altă enigmă în mijlocul universalei alcătuiri de miracole, o notă sau nălucă muzicală străbătînd prin imensitatea celeilalte simfonii – universul!

Iar dincolo de această simfonie mută, tocmai pentru că ultrasonoră, profund orifică, simt prezenţa înfricoşată a Marelui Dirijor, creatorul de mioracole, Enigma enigmelor, orga de lumini, El, energia necontestabilă, principiu creator şi susţinător totodată, Dirijorul pe cît de furtunos pe atîta de calm, cu spectrale baghete în mîinile Lui spectrale!

– Gata, ai luat-o razna de tot, s-a amărît George, aşezîndu-şi palma peste fruntea ta, părinteşte, halucinezi. Hai mai bine să spunem nişte bancuri...

– Eşti neserios, l-a apostrofat, oftînd aproape, Alexandru. Iar Florian trăgea liniştit din ţigară şi dădea din cap a compătimire?, a mirare? nu puteai şti.

– Bine, bine, interesantă această viziune feerică, sublim idilică, dar ce facem cu răul? De ce atîta rău, atîta suferinţă în lume, şi de ce slujitorii răului sînt stăpînii acestui pămînt (cu ironie), ale acestei mirifice, orifice alcătuiri simfonice de minuni, în timp ce slujitorii binelui sînt amărîţi şi prigoniţi? s-a cătrănit George.

– Ca să se minuneze deşteptăciunea oltenească din tine, i-a replicat Alexandru, iar tu, sărind undeva într-ajutorul lui Alexandru, ai citat, cu emfază, din Sfîntul Augustin: "Dumnezeu a crezut că este mai bine să facă din rău binele, decît să nu permită deloc existenţa răului", iar Alexandru, în continuarea ideii lui Augustin, a exemplificat şi explicitat printr-o poveste, aceea a prea bunului monah, şi preacurat, care, îndemnat de către un ins ciudat – trimis al cerului –, a trebuit să fure, apoi să dea foc la casa unui om necăjit, iar la urmă să azvîrle în apele unei cascade pe un copil nevinovat, care se juca alături. Disperat, omul cel bun l-a întrebat pe emisarul cerului că de ce din om cinstit l-a făcut să fie hoţ, din om bun un tîlhar şi din om milos, fără prihană, ucigaş de copii?! Pentru că, a răspuns vedenia, paharul pe care l-ai furat era uns cu otravă şi, bînd din el, fratele aceluia la care am găzduit urma să moară şi familia să-i rămînă pe drumuri... Casa acelui sărman ins ascundea sub ea o comoară pe care, descoperind-o după ardere, omul putea să-şi ridice altă casă, nouă şi încăpătoare, să-şi poarte femeia la doctori şi copiii la şcoli şi meserii.

Povestea cu omul cel bun care a fost îndemnat de către trimisul cerului să fure, să dea foc şi să curme viaţă de copil v-a impresionat, numai că George a precizat: "Păi ce naiba a trebuit să distrugă cu foc casa cînd era mai simplu să-l pună pe om să sape la locul unde se afla comoara şi totul era în regulă..."

– Iarăşi ca să se mire deşteptăciunea din tine, l-a contrat Alexandru.

– Iată cum, ai subliniat tu cu încîntare, iată cum se face că basmele, poveştile, miturile şi ficţiunile poetice cuprind mai mult adevăr, mai multă esenţă sau, măcar, un mod mai fericit de a ne convinge despre adevăr, decît toate tratatele chinuite ale disciplinelor exacte, ca şi

construcţiile teoretice ale filosofilor. Şi iată cît de misterioase sînt gîndurile Dirijorului.

– Dar cum rămînem cu... pruncul împins în apele cascadei? Nu ne-ai lămurit, a cerut precizarea Florian.

– Copilul acela, a răspuns, înclinat precum un franciscan, Alexandru, dacă ar fi trăit ar fi fost ucigaşul părinţilor săi şi-a multor oameni nevinovaţi...

– Să reluăm: Deci, dacă lumea ar fi datul unei întîmplări, un simplu accident în inerţia originară a materiei sau a neantului, iar viaţa un produs, mai precis o emanaţie a materiei în colaborare cu soarele şi cu timpul: M + S + T, deci rezultat al unui proces de fermentaţie a magmei primordiale – cine şi ce este anume fermentul nu conetază, pentru că nu vom şti, –, aşadar, dacă universul este rezultatul unei întîmplări, al unui hazard funest – teorie susţinută de Florian –, atunci orice este permis în viaţă s ă faci ca să-ţi fie bine, orice abjecţie, orice ticăloşie, etica, morala fiind refugii pentru slăbănogi şi impotenţi. Idealul, de orice natură şi oricît de nobil, pare un nonsens, o absurditate sau o invenţie ipocrită. În concluzie: dacă viaţa este un hazard absurd, ceva ce se naşte din materia care devine hazna în contact cu soarele şi timpul, şi încep să fermenteze, creînd toate formele de viaţă existente şi altele posibile, atunci orice ideal ar fi un fel de parafenomen, singurul scop fiind acela de-a trăi – indiferent pe ce căi – cît mai mult şi cît mai bine... Dacă este o întîmplare, vom trăi-o la voia întîmplării şi după cum ne ajută egoismul şi setea de-a trăi; dacă însă este o minune, un mister, atunci sîntem datori s-o trăim minunat.

Astfel ai perorat tu, în continuarea dezbaterii.

– Ba nu. Tocmai pentru că viaţa este o întîmplare fără sens, nenorocită, atunci sîntem noi datori, conştienţi de această situaţie, să-i dăm un sens, o raţiune umană de-a fi, mînaţi de ciuda nenorocirii noastre genetice, de revolta împotriva ursitei noastre maştere, mizerabile, a conchis, ca un umanist pozitivist ce era, Florian.

– Va fi imposibil să-i convingi pe oameni să se angajeze într-o astfel de operă idealistă, dată fiind condiţia lor mizerabilă în care sînt sortiţi să trăiască, mînaţi orbeşte numai şi numai de instinctul unui egoism feroce, capabil de orice abjecţie, numai ca să-i fie lui bine şi vanităţii din el.

Suprastructura adevărată se cheamă vanitatea. Iar cînd vanitatea devine putere, atunci ea se cheamă monstruozitate, calamitate, oroare, întoarcerea în closetul originar. Cei care ar iniţia o astfel de acţiune recuperatoare, de fericită răzbunare asupra unei moire nefericite ar fi nişte sărmani cuvîntători la lună sau crişti pironiţi pe cruce. Şi cîţi n-au fost dintr-ăştia.

– Aţi luat-o razna. Bateţi cîmpii cu grandilocvenţă, v-a retezat cu vorba lui tăioasă George. Mai interesant ar fi să vă uitaţi la aia de-acolo... Ce bulane superbe are, ticăloasa!

– Eşti nebun de-a binelea, a strivit cuvînt de scîrbă între dinţi Alexandru.

– Dar dacă ne punem pe poziţia opusă? Dacă admitem că viaţa este un dar, un miracol, o taină, o minune, atunci care ar fi corolarul practic în faţa ei? Cum ar fi trebuit să ne comportăm atunci?, ai mers tu mai departe.

– Numai tu poţi da răspuns aici, căci tu eşti moţatul care dă răspunsurile ce încîntă pe profesori la seminarii. Îţi pregăteşti carieră de filistin. Tu ai şanse să ajungi îndrumător, dascăl, profesor, ideolog şi chiar arhiereu..., a persiflat George.

– Tu ai date mai plauzibile pentru a deveni arhiereu, ţinută mai potrivită, a intervenit Florian, căci ai deja părul albit, ai prestanţă, ştii să te pui în scenă, ştii să cardeşti, aşa cum bine spune Alexandru, ştii să-ţi dai ifose solemne şi... te uiţi cu onctuoasă milostenie şi osîndire la "bulanele superbe".

– Ai sictir, a scuipat George, rîzînd satisfăcut – întinzîndu-şi pachetul cu ţigări Carpaţi ca să servească.

– Şi... cum zici că zici? s-a băgat iarăşi în discuţie Alexandru, cu bine cunoscuta – uneori iritantă, alteori amuzantă – a sa aserţiune: "cum zici că zici sau ce zici că zici", dorind să afle ce anume aveai a grăi mai departe despre viaţa ca dar, ca minune.

– Aici trebuie să apelăm la Tagore, să ne zică el ce zice, ai răspuns tu, parafrazînd. Poetul şi înţeleptul Tagore – unul dintre cei care au grăit în pustii – zice: "Viaţa este un dar, iar ca să-l meritäm, trebuie să ne dăruim."

– Minunat! a exclamat Alexandru.

– Al dracului, a ridicat din sprîncene George.

– Interesant, a articulat răspuns şi Florian.

– Asta înseamnă intuiţie poetică şi transpusă în formă înţeleaptă, ai exultat tu, apoi ai continuat: Dacă viaţa este un dar – şi mie aşa îmi vine să cred – atunci se cuvine, ce zic, ni se impune să o cinstim, indiferent cum anume ni se dă, căci nu ştim de ce ni se dă astfel şi nu atfel, pînă la a găsi superba voluptate a jertfirii de noi înşine, pentru a ne dovedi vrednicia de a-l merita, a fi demni de taina şi frumuseţea lui misterioasă. Dumnezeu este teza, Satana antiteza – negarea –, iar omul sinteza. Iată dialectica. Să fim, deci, eroii propriei noastre vieţi, sfinţii darului cu care am fost dăruiţi, eroi ai înaltelor idealuri umane şi devoţiune în marele templu al universului alcătuit din miracole teribil luminătoare. Şi să ne închinăm înaintea a ceea ce niciodată nu vom putea a şti ce anume este şi unde se află aievea. Spre pacea şi fericirea noastră, căci dacă într-o bună zi am cunoaşte totul, am şti toate cîte sînt şi pentru ce noimă anume, dacă am descifra şi-am stăpîni toate secretele universului, vă daţi bine seama ce s-ar alege de el... Fericiţi, aşadar, că nu ştim altceva decît că niciodată nu vom şti nimic, dacă-mi permiteţi să-l citez aici pe Socrate parafrazat, acel raby îmbrăcat în alb, al Atenei. Şi această stare a spiritului nostru, acest adevăr dincolo de conceptul adevărului să ne fie îndemn peren întru cucerirea libertăţii de noi înşine, cucerirea cunoaşterii de noi înşine în ceea ce este-n noi miracol iluminător, Libertatea, singura zeitate cu adevărat creatoare în această viaţă, în acest ocol al universului, Mumă a Poeziei şi-a oricărui triumf, şi-a oricărei mîngîieri, Principiu viu, unicul creator al tuturor celorlalte virtuţi umane, Libertatea! Unica mîndrie legitimă a cestei lumi, unica ei aură şi măreţie, dar responsabilă...

– Dar ce? crezi că mai este o lume afară de asta? Hai cuvîntează, căci văd că ai început să ai vedenii, a tăiat cu vorba George, iar Alexandru tăcea cu mîinile împreunate pe pîntece.

– O hooo! Nu numai încă una – afară de unica, ce se află dincolo de ceea ce există –, ci atît de multe încă, de nu-i cu putinţă a le număra.

– Cum adică?! Ia să vedem ce mai scorneşte "fantezia" ta filosofică apucată în clipa aceasta, a lovit Florian.

– Eu aşa cred, am adică sentimentul, la dimensiunea plenitudinii lui,

sentiment ce explodează din el însuşi şi-şi configurează dincolo de el un fel de galaxie, devenind propria-i contemplaţie, că noi toţi trecem prin absolut toate formele pe cîte le îmbracă viaţa, de la protozoare la genii, şi nu numai cele din această galaxie, ci şi în toate cîte vor fi existînd în cine ştie cîte altele...

– S-ar părea că suferi de ceea ce în psiho-patologie se cheamă fugă de idei, a remarcat, nu atît ca să te jignească, ci să te instige pe mai departe, Florian.

– Rîdeţi voi, dar rîzînd nu se obţine nimic, decît, poate, hazul de noi al lumii. El este necesar atunci cînd cenzurează evaziunile ridicole ale insului, dar nu şi cînd inhibă şi veştejeşte fervoarea. Atunci se cheamă că este o perversitate.

– Iar la tine acuma cam ce crezi că este? Ce se petrece? Ceva de rîs ori ceva de... plîns? a ironizat şi Alexandru.

– Nici una, nici alta, ai replicat tu cu fermitate puţin mînioasă. Apoi, reluînd firul gîndirii, ai urmat: Fie că lumea aceasta este marcată de urmările păcatului originar, fie că este un *armonium* infinit de miracole – cealaltă ipoteză, după care ea ar fi produsul unui proces de fermentaţie a materiei sub influenţa timpului şi-a căldurii, adică M + T + C, nu mă interesează, mă jigneşte, mă degradează, îmi scîrbeşte gîndirea în ceea ce ea are mai împărătesc – ea presupune trecerea noastră prin toate elementele existente ca şi prin toate formele de viaţă posibile, aceasta în virtutea solidarităţii imanente, primordiale a tot ce există-n sînul existenţii, deoarece totul aparţine aceleiaşi surse şi aceleiaşi substanţe. O încercare, ininteligibilă, este viaţa aceasta, iar cei aleşi trec prin ea cu lumină. Este absurd să crezi că tot ceea ce s-a întîmplat sublim în această lume nu e decît o deşertăciune, n-a fost decît o jalnică vanitate. Am nega lumea înţeleasă ca miracol. Şi cu cît încercarea se dovedeşte a fi mai dură, cu atît mai larg se deschide calea spre Singurătatea Pură. Cei care refuză confruntarea eroică cu viaţa, cu examenul ei, căci Examen este, nu dobîndesc favoarea reîncarnării lor în ipostaze superioare, ci vor coborî mereu, îmbrăcînd forme de viaţă involute. Şi reiei suişul ciclic de la început. Iubirea, mila şi înduioşarea faţă de vietăţile neajutorate, în suferinţă, nu sînt altceva decît afecţiunea ce o resimţim faţă de noi înşine cei care-am fost cîndva în ele sau care putem fi, iar admiraţia faţă de eroi

este cea mai nobilă a noastră năzuinţă spre noi înşine, cei care iarăşi putem fi la rîndu-ne.

– Mă, tu trebuia să te faci şaman la vreun trib de incaşi, de prin Peru! a exclamat George, fără a şti că tocmai acolo era să meargă, peste nu chiar mulţi ani, Alexandru, singurul cu şanse de afirmare, deoarece singurul care mai mult tăcea şi asculta dcît vorbea, singurul prudent, atent, credincios, în timp ce voi, cu modul vostru de a gîndi şi de-a fi, înaintaţi victorioşi spre eşec şi ratare...

– Pe acest pămînt vom mai călca, pe aceste piatre vom mai odihni, de aceea ce am iubit astăzi ne vom bucura cine ştie cînd şi unde, poate chiar în acest loc, peste nu pot să vă spun cîte mii de ami lumină. La munţii învăluiţi în lumina asfinţitului, peste mările înstelate ne vom mai uita, şi multă suferinţă încă vom mai vedea şi o vom îndura noi înşine, ai adăugat. Iată corolarul practic al gîndirii mele.

Ceilalţi s-au uitat unul la celălalt, au ridicat din umeri, au clipit din gene, iar George a insinuat:

– Ahaaa! De aceea, va să zică, tu evoci mereu în versurile tale fiinţe pe care cică le-ai fi fost iubit într-alte timpuri, într-o altă existenţă, poate că şi-n alte planete, din alte galaxii; ce crezi? a continuat el insinuările. Cu... Maria... care avea sînii... nu ştiu cum, ai să te reîntîlneşti cîndva, undeva, prin Aldebaran? Ascultă: *Maria, / Dă-mi astăzi sînii calzi şi buieţi, / Să vîr în ei mîinile înfiorate / de tristeţi... / Cafeaua neagră a ochilor tăi fierbinţi / Să-i sorb cu aburi şi cu arome printre dinţi. / Dă-mi pocalele gurii tale să beau veninul fluid, / Ruga sufletului tău cînd va fi să mă sinucid. / Maria, şoaptele tale / Mai şerpuiesc în mine – tîrzii izvoare... / Minune, cosiţele tale mici / Au adormit în mine – vipere sfioase şi cuminţi. / Dă-mi talia, neastîmpărată Maria, / Ca pe-o cruce s-o port, pe culmi, în asfinţit...* Îţi aminteşti?

– Desigur, desigur, ai răspuns tu cu tulburare, o voi mai întîlni cine ştie cînd şi Dumnezeu ştie unde. Iată de ce nu trebuie să facem rău niciodată, nimănui, decît numai răului.

Cam în halul acesta combăteaţi voi.

Dimineaţa v-aţi dus direct la Biblioteca centrală, unde Alexandru a scotocit cu sîrg prin toate revistele, făcînd de zor fişe, George s-a făcut că-l citeşte pe Barbu, dar compunea în taină versuri în stil ermetic: *Fata*

morarului din Süsex, / Iubea întunecatul vrăbioi, / Dar cerului căzură norii-n silex / Şi bănui isprava de război...

Florian îşi studia, concentrat, pe Rudolf Carnap, iar tu atîta ai tot citit din *Cimitirul marin* al lui Valery, încît l-ai reţinut aproape în întregime pe de rost.

La ieşirea din bibliotecă, plini de idei, date, impresii şi importanţă, coborînd treptele de marmoră, pe sub bolţi aulice, în care planau fantasme de lari şi penaţi şi pluteau duhuri stranii peste zugrăveli cu chipuri din vremuri vechi, tu, cuprins deodată ca de un fior, ai murmurat: "de m-ar vedea acum sărmana mamă", iar Alexandru ţi-a răspuns nu ca de obicei, "eşti nebun, eşti nebun", ci "eşti poet, eşti poet"! Îţi aminteşti?... George a tăcut înfiorat parcă şi el, pînă şi empireo-pozitivistul Florian, care a aplecat faţa ca să nu i-o vedeţi. «Şi, într-adevăr, mă vede şi e fericită»...

Iar după-amiază v-aţi dus să-l audiaţi pe Ion Petra Areopagitul, şeful catedrei de istoria filosofiei moderne.

*

Era acel Petra Areopagitul om mare la suflet, aparent uşuratec, dar de-o demnitate socratică în eul său, ascunsă din decenţă şi nobleţe, adus din umeri şi înghesuit din gît, dar în arătarea aceea se ascundea un împărat al gîndului, cu priviri viclean surîzătoare, ca de satir, dar această vicleníe surîzătoare nu era altceva decît surîsul şi viclenia îndoielii de sine şi-a ironiei despre sine însuşi şi ceea ce spune, căci era în felul lui un înţelept sentimental, îndrăgostit numai de cele sublime.

Şi nu era atît un mare filosof, cît un mare orator despre filosofie. Pe indescifrabilul, labirinticul Kant el îl transforma, ca prin minune, într-un povestitor de lucruri hazlii, metamorfozîndu-i şi lămurindu-i întortocheatele-i abstracte galerii ale raţiunii pure sau practice într-un fel de istorisire galantă, încît servitoarele, după ce-şi făceau cumpărăturile-n piaţa Sfîntul Gheorghe, intrau la Universitate, îşi lăsau coşurile în hol şi intrau în amfiteatrul "Titu Maiorescu" şi ocupau, demne, loc în bănci, ca să-l asculte pe Petra Areopagitul predicînd, fie despre Kant - raţiune pură - , fie despre Hegel - spiritul absolut - , fie despre Leibnitz - basmul

monadelor – , fie despre Bergson – elanul vital. Şi, superb şi minunat! servitoarele înţelegeau totul.

Continuator al tradiţiei create de însuşi patronul sălii, Titu Maiorescu, vorbea cu intonaţii sacerdotale, ridicînd deasupra umerilor săi încovoiaţi degetul mîinii, profetic. "Onorată asistenţă!" rostea el primele acorduri ale prelegerii aşa ca şi cum ar fi spus: "Pace vouă!"

Iar cînd observa că a mers prea departe cu abstracţiunile, fin cunoscător de oameni şi plin de bun simţ – deşi unii pizmaşi îl considerau arogant şi ritos –, Areopagitul schimba subiectul, plasînd în ţesătura indigestă a abstracţiunilor kantiene fie o anecdotă, o glumă sau o amintire hazlie, după care, din nou, se ridica în sferele rarefiate ale discursului, arătînd acolo, printre idei, ca printre stele, nu ştiu ce anume semne.

Şi iarăşi nu ştiu dacă îmi aduc bine aminte, dar parcă nu avea nici un asistent codiţă după el. Aşa cum nici Tudor Podgoru Crucişătorul nu avea.

Deşi din viţă de boier, Petra era un democrat, bonom şi iubitor de discuţii, indiferent cu cine, mai cu aplicaţie faţă de cei simpli şi modeşti. Deşi fiu de bani gata, cum şuşoteau inamicii lui şi cei care nu-l agreau din cauză că îi considera proşti şi nu le dădea atenţia obişnuită, bucurîndu-se de mari succese timpurii în viaţă – la douăzeci şi ceva de ani a fost profesor universitar, apoi membru la academii de peste mări –, totuşi el a făcut, la timp şi cu prisosinţă, dovada unei puteri ascetice serene şi-a unei demnităţi de preot dac, cu o putere de dăruire solară, el, cel cît o namilă, avînd nevoie de mult nutremînt pentru carcasa-i alcătuită dulghereşte.

Fericit te vei socoti tu, şi un protejat al lui Dumnezeu, în toate zilele vieţii tale, pentru că ţi s-a dat cinstea de a-l cunoaşte nu numai ca areopagit la catedră şi ca ministru, dar acolo, în peşterile staliniste, ca zeitate, adică om întreg, exemplar.

Mîndria ta că se ridică şi dintre valahi oameni – şi încă ce oameni! – a fost odată în plus întărită de exemplul lui Petra Areopagitul, acolo, unde domnii cei gingaşi, de la Apus, ar fi ajuns, în cazul că ar fi dat şi peste ei fericirile căzute din belşug şi mereu peste neamul lui Petra, nişte viermi tîrîtori printre blide şi potăi drăgălaş linguşindu-se pe lîngă paznici, cu preşedinţii lor în frunte, cei lătrători cu neruşinare în pustiu

despre libertate şi onoare, cu tot.

Deci adevărata mare bucurie pentru tine n-a fost cunoaşterea profesorului, oricît de limpede şi înălţător vorbea, nici a ministrului înţelept, drept şi la locul său, ci a Omului care sta ascuns în fiinţa lui şi aştepta clipa ieşirii pe cîmpul de luptă, în mare lumină, la grea, doveditoare cumpănă.

Impresionaţi de verbul lui Petra, timp de şase zile v-aţi ţinut numai de cursuri şi de bibliotecă, arătîndu-vă din cale-afară de silitori şi lacomi de învăţătură. De la cursurile de filosofie, specialitatea voastră, vă abăteaţi şi pe la celelalte secţii ale Universităţii: literatura română veche sau modernă, limba şi literatura franceză, istorie, ba, într-o zi, v-aţi înfăţişat chiar şi la un curs de axiomatică, pe care-l preda domnul şi poetul Ion Barbu, poreclit de voi Morsa.

A fost un deliciu şi-o mare mirare pentru voi audierea acelei ore de curs. A fost întocmai cum trebuia să fie la o lecţie ţinută de un poet, şi încă ce poet!, idol şi ideal pentru voi!

Stătea la catedră domnul profesor-poet întocmai precum stă pe ţărmul mării arctice morsa, cu o liniştе imensă, albă în ochii retraşi într-o placidă, extatică îngheţare. Dar dincolo de acel îngheţ, se mişca parcă şi mai înfricoşător o grea umbră neagră, ca fiara în ocol închis se mişca încoace şi-ncolo umbra aceea – fiara mîniei, a unei mînii anume, a aceluia care caută să afle totul şi neputînd ieşi din ocolul temniţei, din "ars, nedemn pămînt", umblă ca tigrul, fioros şi nemulţumit, aruncînd neguri reci pe nări, mîrîind la răstimpuri şi arătîndu-şi dinţii lucioşi şi gingiile roşii, dînd dintr-un colţ în celălalt al implacabilului ocol.

În sală, doar cîţiva studenţi şi cîteva studente, cu frică stînd înghesuiţi în propria lor neputinţă, ca nişte vrăbii zgribulite în faţa bătrînului, mustăcios motan. Ochii profesorului păreau cînd de padişah, cînd de aiatolah, cînd, iarăşi, de nu ştiu ce fiară blajină a deşertului, încetul cu încetul arătîndu-se neagră din cenuşiul nisipurilor. Becul din sală parcă era o lună peste acel deşert. În memoria ta ca într-un alt deşert se ridicau răsunete de tobe, rar, liturgic, runic, cabalistic lovite: *Din timp dedus adîncul acestei calme creste, / Trecută prin oglindă în mîntuit azur...*, iar apoi, precum nişte prime acorduri dintr-o simfonie beethoveniană: *Înalt în orga prismei cîntăresc, / Un saturat de semn, porof infoliu...* sau te

lăsai desfătat ca-ntr-un somptuos iatac oriental în lascivele învăluiri de catifea caldă cu aburi ademenitori, în misterul cărora litera *l* pulsa precum o inimă, sau altceva: *Se ploconea răsăritean şi moale, / Mălai din mîna ta să ciugulească, / Albastru pîlpîia şi cald în poale, / Ca pînzele alcoolului în ceaşcă...*

Fără a se ridica de pe scaun – fără a se mişca de pe ţărmul unde contempla gheţarii –, fără a scrie cu creta pe tablă nici o cifră ori formulă, profesorul a desfăşurat, absolut *in abstracto,* nişte demonstraţii de calcul infinitezimal ori teoria mulţimilor, ca şi cum ar fi spus o poveste, după care i-a întrebat pe studenţii din sală, cu ton apăsat: "Aţi priceput?" Bieţii studenţi care n-au priceput nimic, căscînd ochii a nevinovată mirare, au răspuns, dînd din umeri şi ridicînd din sprîncene, cum că... nu...

Profesorul a repetat întocmai demonstraţia, ceva mai iritat de data aceasta, şi iarăşi a întrebat sala: "Aţi priceput?" mai cu apăsare şi mai ameninţător, după care, precipitat, furios, a reluat pentru a treia oară demonstraţia, tot *in abstracto,* ca mai înainte, stînd liniştit pe ţărm, şi iarăşi a adresat aceeaşi întrebare studenţilor, dar mult mai apăsat de data aceasta, şi iarăşi au ridicat studenţii din umeri precum că nu au înţeles, iar atunci profesorul, cu voce aprigă, i-a poftit să iasă afară, chemînd în locul lor pe pedelii de pe coridor, cărora le-a explicat, acelora, pe mai departe lecţia cu abstracţii infinitezimale, tot *in abstracto.* Dar v-a întrebat şi pe voi, că de ce n-aţi ieşit... Şi te-ai ridicat atunci tu în picioare cuviincios şi, surîzînd, i-ai răspuns: "Noi nu sîntem studenţi, noi sîntem... poeţi". "Daaa?! Atunci rămîneţi la locurile voastre. Voi veţi înţelege. La părăsirea sălii v-a mai atras atenţia: "Şi băgaţi de seamă că poezia este un anamnezis înfiorat!"

După alte cîteva zile l-aţi mai văzut la restaurantul-cafenea "Capşa". Înlăuntrul vestitei cafenele era rumoare mare. S-a deschis ca izbită de furtună uşa. Întîi a năvălit înlăuntrul localului un izbuc de aer rece, apoi, din negura rece a izbucului s-a desluşit arătarea poetului însoţit de-o femeie frumoasă, brunetă, cam la treizeci de ani. Rumoarea a încetat brusc. S-a repezit la o masă, a ajutat-o pe parteneră să-şi lepede paltonul – parcă ar fi dezbrăcat-o –, l-a atîrnat de cuier, l-a scos şi pe-al său, l-a aruncat peste spetează scaunului, s-a instalat pe scaun, a mîrîit ceva prin

mustăţile brumate chelnerului şi-a rămas cu ocii ficşi, mari, copleşitori asupra femeii de vizavi. Nu s-a uitat la nimeni, n-a salutat pe nimeni, deşi toată sala a încetat pe loc orice vorbă la intrarea sa. Chelnerul a adus pe farfurie salam de Sibiu tăiat în felii subţiri şi a destupat două sticle de bere străină. Mare ţi-a fost mirarea, şi vă lăsa gura apă, să-l vedeţi cum, cu muchia pălmii stîngi ridica mustăţiile în sus, iar cu dreapta, în care ţinea furculiţa, ca pe-o unealtă de lovire, vîra feliile rotunde de salam, pe sub mustăţile stufos agitate, în gură. Apoi dădea drumul pînă la fund paharului plin cu bere, adunîndu-şi laolaltă mustăţile şi ştergîndu-le tot cu palma. A plătit, s-a ridicat şi-a dispărut, fără să rotească măcar ochii lui de oriental cu pleoape mari, leneşe, în jur. Rumoarea de dinaintea intrării poetului în cafenea a reizbucnit din toate părţile, asurzitor, ca o havră.

Cînd o fi ajuns acasă, desigur şi-ngîndurat, ca în orice stare de *post festum,* desigur că s-o fi oprit la jumătatea distantei dintre poarta curţii şi cea a casei, pe alee, sub salcia desfăşurată ca o bocitoare deasupra unui pumn de pămînt acoperit de flori şi înconjurat de verdeaţă – mormîntul lui Fox, cel cu: *Botul cafeniu pătat, / Cu miros de dimineaţă, / De zăvozii mari din piaţă / În trei locuri sîngerat...,* ca să se înfioare, să se reculeagă şi să rostească o rugăciune pentru mîntuirea sufletului acelui căţel-om, *"Cu măsele de oţele..."*

Era ins aprig şi absurd. Cădea brusc din sferele mîntuite prin poezie şi canon pitagoreic, ca un *tohú-bohú,* în teluricul nestăvilit, la instinctul violenţei, făcînd, cu aplomburi, gesturi rebarbativ naive, ca atunci cînd a admis să patruleze în chip de năimit al nu ştiu cărui partid politic de extremă, îmbrăcat în costumaţie de rigoare, într-o anumită zi, pe trotuarul din faţa Teatrului Naţional, sau cînd a scris şi publicat un soi de odă la adresa lui Tilher, pe care-l asemuia – şi dacă citeai cu atenţie pitagoreică îţi dădeai seama că nu era admiraţie în acel poem de slăvire, ci o sadică ironie – cu Alexandru Machedonul... După apariţia în presă a escatologicului panegiric la adresa lui Tilher, bunul său prieten de pe vremea profesoratului la Giurgiu, a studiilor la Tübingen, ca şi de după aceea, în toată viaţa lor, Tudor Podgoru, l-a chemat la telefon şi l-a întrebat jovial, ca-ntre prieteni: "Păi bine, măi Barbule, te-ai apucat să scrii poezii boşiste?", la care întrebare, morocănosul poet impulsiv i-a trîntit telefonul în nas, răspunzîndu-i: "Du-te-n mă-ta de jidan", faptă care

l-a urmărit cu mare amărăciune apoi pe Podgoru, mereu, pînă-n clipa morţii. Dar, "Trup sfînt şi hrană sieşi, hagi rupea din el...", vinovatul, şi nu din prietenul său care se afla fără vină.

Dar Podgoru era obişnuit să primească lovituri din partea bunilor săi prieteni, căci un altul, Mihu Mirandola, şi-a strecurat şarpele pînă şi-n cele mai intime unghere, făcîndu-şi plăcere vinovată din scormonitul peacolo. căci Mihu Mirandola era mare scormonitor, nu numai întru cele ale spiritului, ci şi întru cele ale lui Satana desfătări, cu egală sîrguinţă.

*

Apoi v-aţi dus să-l audiaţi tocmai pe Mihu Mirandola, poreclit Taurul de la Moldova. Acesta avea o inteligenţă strălucitoare, ca a franţujilor celor mari, dar susţinută nu de senzivitate, ca la gali, ci cu senzualitate, ca la dînsul.

Gîndea limpede şi aforistic. Cozeria lui era şi deliciu, dar şi un foarte grav spectacol al gîndirii. Unii spuneau că-şi scria articolele – consistente şi voluptos colorate – între două feluri de mîncare. Avea într-adevăr o fluenţă şi-un debit frazeologic pe cît de concentrat, pe atît de lejer şi de spontan. Nu gesticula deloc atunci cînd vorbea de la catedră.

Vă făcea impresia că este omul în stare să vorbească oricînd, oricît, despre orice, fără să spună mare lucru, dar dacă te arătai mai atent îţi dădeai seama că spunea lucruri esenţiale. Împresura tema, subiectul cu un fel de acupuncturi impresioniste, pentru ca la un moment dat să surprindă schema, ştima eidetică a lucrurilor, într-o rostire sentenţioasă. Despre tine însuţi a rostit odată, cînd ţi-a citit nişte producte de-ale tale poetice, că eşti "un amestec de ironie şi spirit metafizic, de poezie şi aluzie sarcastică" şi n-a greşit cu nimica, surprinzîndu-te exact în ceea ce ai arhetipal în alcătuirea ta temperamental caracterologică. Şi tot aşa despre mulţi alţii, mult mai importanţi decît tine.

Era un pătimaş, dar nu avea atît patima inteligenţei sale neobişnuite, cît, într-o măsură forte, a politicii şi-a voluptăţii epicureice. Trecea de la un partid la altul – de la centru stînga, trecînd prin centru dreapta, la extrema stîngă – cu dezinvoltura convingerii totale, aşa cum sărea de peste o femeie foarte frumoasă peste alta şi mai frumoaasă, cu aceeaşi

dezinvoltură.

Părea sentimental, dar mai degrabă o făcea pe sentimentalul înaintea partenerelor. Odată, pe vremea verzilor, în urma unei asemenea scene sentimentale jucată cu mult talent actoricesc, o foarte frumoasă studentă de la Iaşi s-a sinucis. Era pe vremea cînd îşi pusese capăt zilelor Petre Andrei, marele profesor ieşean şi adversar al extremei drepte. Bănuind ce-l aşteaptă, ca să nu aibă soarta celor lichidaţi la Jilava de tineretul verde, Andrei şi-a ridicat mai bine singur viaţa, decît să i-o ridice alţii.

Mihi Mirandola a fost foarte afectat de moartea colegului său. A venit la iubita sa, deci, şi mărturisindu-i hotărîrea de a face şi el la fel ca Petre Andrei – mărturisire făcută ca pe scenă de un mare actor de tragedie, deci cum să nu-l crezi! – ea a răspuns, hotărîtă, că şi ea va face la fel dacă el se sinucide.

Şi femeia s-a ţinut de cuvînt. După o noapte de plăceri – cu ultimele din această lume, în braţele taurului de Moldova –, copleşită de plînger, către dimineaţă a înghiţit somnifere şi a adormit pentru vecie.

Dar nu şi Mihu Mirandola, care a mai trăit zile multe şi fericite pe pămînt, fericind şi nefericind în dreapra şi-n stînga, pînă pe ţărmurile oceanelor cu coaste azurii, alte minunate, femei.

La catedră era luminos şi ademenitor. În viaţa liberă însă se comporta ca un partizan politic. Era însă foarte generos. Plătea mese la "Parcul trandafirilor" dintre cele îmbelşugate şi cu vin negru, infernal de tulburător. Cînd a ajuns ministru al Cultelor şi Artelor, unde s-au amestecat fraţii întru Hristos cu măscăricii, şi măicuţele călugăriţe cu nărăvitele actriţe, s-a dovedit din cale-afară de darnic. Aproba cereri de ajutoare la toţi cîţi cereau ajutor, chiar şi la studenţii verzi. Am fost martor într-o zi cînd s-a prezentat un astfel de student cu cerere de ajutor la şeful de cabinet, colegul meu Dinu. Dinu s-a dus cu cererea la Mihu ministrul. Acesta a respins-o cu vehemenţă – pentru că-i ura pe verzi cu ură mare. Dinu s-a întors şi i-a reînmînat cererea petiţionarului, spunîndu-i că regretă, dar domnul ministru nu aprobă. Studentul, hăituit şi flămînd, s-a ridicat şi-a ieşit cu mîhnire-n suflet, dar n-a apucat să închidă după el uşa, căci Mihu ministrul a apărut în cea a cabinetului său, zicînd către şeful de cabinet: "Unde dracu e?, cheamă-l încoace!" Studentul s-a întors, iar profesorul i-a aprobat un ajutor de 1500 de lei

din fondurile nescriptice ale ministerului. Era deci un om, şi această slăbiciune ţi-l făcea mai frumos şi mai iubit decît strălucirea inteligenţei sale şerpeşti.

Era un sentimental, cartezian, şi-un umanist născut, şi nu pregătit teoretic de cine ştie ce şcoli; un umanist dincoace şi dincolo de orice ideologie. De aici mărinimia şi dărnicia sa, dar şi din înclinaţiile adînc epicureice, hedonice, ale plămadei sale. Omul conştient de slăbiciunile sale este mai om decît cel conştient de virtuţile sale.

Ca politician însă arăta apucături de faţă faţă de adversari, ocărînd fără nici o jenă, nici o cenzură – el profesorul de estetica muzicii – pe adversari, împotriva unor merite ale acelora vizibile pînă şi orbilor. Întocmai precum o lele ulcerată de ură, nărăvită la clevetire, îi ponegrea.

Iubea pe evrei în aceeaşi măsură în care-i ura pe verzi, dar era în stare să-i ajute omeneşte pe aceştia atunci cînd erau la strîmtoare omenească, aşa precum sancţiona şi abuzurile celorlalţi.

Tu însuţi te-ai bucurat – zadarnic însă, pentru că "oamenii" puterii se dovedeau excesivi şi inflexibili în vigilenţă faţă de duşmanii poporului, iar tu erai considerat un duşman, şi încă unul fioros de tot – de bunătatea şi mărinimia lui, după ce te-ai întors de pe drumurile nebuniei tale întunecate, alergînd, săracul, şi punîndu-şi obrazul şi vorba cea bună în sprijinul tău, a "reabilitării" tale, peste tot.

Nu avea asistenţi pe lîngă sine; la un moment dat, a transferat, peste noapte pe unul, de la catedra de gramatică a limbii române la cea condusă de domnia-sa, după ce, însă, în prealabil o asistase pe soţia acestuia – o blondă leit Elena din Troia – în aşternut.

Adu-ţi aminte cum vă lua cu dînsul la restaurante şi grădini lăturalnice, acolo se dezbrăca de haină, rămînînd numai în cămaşa pe care-o sufleca, să facă pe proletarul – căci şi în această ipostază a pozat, foarte reuşit, şi-n uniforma dictaturii militare –, vă hrănea bine, cu grătare şi vinuri roşii, după care îl conduceaţi pînă-n Piaţa Rosetti, unde dînsul se oprea şi urca scările unui bloc, la nu ştiu care garsonieră închiriată pentru Elena din Troia.

Şi a murit bietul Mihu Mirandola atît de rău – abominabil! –, încît abia l-au putut scoate afară din cuşeta trenului în care şi-a dat sufletul, într-atîta de înfricoşător s-a umflat într-însul duhul înainte de a părăsi minunatul trup ce-l adăpostise cu atîta dărnicie în această viaţă.

*

...De la cursul lui Mihu Mirandola v-aţi abătut la cel de metafizică susţinut de domnul Marcelus Flora. Acel Marcelus Flora era opusul lui Mirandola, iar în închipuirea voastră numai la el, la orele de metafizică credeaţi că veţi găsi satisfacţiile depline pe care le aşteptaţi să vi le dea filosofia. El urma să vă lămurească, deci, asupra a ceea ce există dincolo de lumea opacă şi oribilă a materiei, să vă transporte cu gîndirea dincolo de lumea fizică şi legile ei, în cea a nevăzutului, a misteriosului, a ascunsului în El Însuşi.

Marcelus era tot atît de viguros alcătuit ca şi Mirandola şi tot atît de chipeş, dar avea o anume paloare pe faţa-i de sihastru, mai degrabă, decît de epicureu. Acesta trăia şi se desfăta între întrebările fundamentale ale filosofiei, printre sfişietoarele ei interogaţii, întocmai cum Mirandola trăia şi-şi petrecea sufleteşte şi trupeşte printre atîtea şi atîtea Elene.

Marcelus Flora se mulţumise – şi se mulţumea în continuare, cu aceeaşi bucurie şi fericire ca imediat după nuntă – cu numai soţia pe care pronia metafizică i-o dăruise lui şi pe care-acum, ca şi atunci cînd erau logodiţi, o ducea cu multă tandreţe de braţ, şi cu aceeaşi sfială pierdută-n beatitudine se apropia de ea şi în aşternutul petrecerii lor lumeşti. O, de cîte ori nu l-aţi văzut intrînd în cîte un cinema sau sală de teatru, ducînd-o ca pe-o comoară la braţ pe fericita lui soţie, fără să se uite la nimeni în jurul său, căci nu vedea pe nimeni afară de vedeniile metafizicii, sus, şi pe consoartă, mamă a copilului lor, aici, jos.

Intra şi urca la catedră palid, de parcă dintr-un vis minunat şi înfricoşat s-ar fi trezit, în care a avut o revelaţie, şi-acum venea, emoţionat, să o împărtăşească şi vouă. Parcă vedeai cum şerpuiesc în sufletul şi mintea lui neliniştile şi cum se arată în lumină întrebările de tot felul, încrucişîndu-se unele cu altele ca pe cîmpul de război săbiile sau căzînd în abisuri, aidoma fulgerelor pe vreme de furtună.

"Tomnilor!" lansa domnia-sa, palid de tot, ca transfigurat, apelul către studenţi, şi în clipa în care lansa invocaţia, un smoc de păr i se smulgea din restul podoabei capilare, frumos netezită şi cu luciu, şi i se revărsa

peste fruntea albă, de var, zbătîndu-se apoi acolo peste frunte pînă la sfîrşitul prelegerii. În zadar domnul profesor căuta să-l aşeze la locul său printre ceilalţi peri pieptănaţi, smocul revenea, ca împins de un resort, din nou, peste frunte, şi acolo se zbărea şi se zbenguia ca una din întrebările îndărătnice care la fel se ghiduşea şi se ştrengărea în mintea lui, refuzînd orice răspuns care ar fi potolit-o şi cuminţit-o.

"Mă, să ştii că ăsta îşi aranjează anume acel smoc pentru ca atunci cînd spune "Tomnilor", mişcînd din cap, el, smocul, să cadă imediat peste frunte şi să-i dea astfel, în tot timpul cît ţine prelegerea, un aer de eroică tulburare interioară. N-ai mai văzut că şi George Vraca, compatriotul tău, tot aşa apare pe scenă şi tot aşa i se răvăşeşte smocul pe frunte în momentele cînd trebuie să rostească o replică năpraznică?" comenta în felul său răutăcios George, la care ironie Alexandru răspundea, tot în felul său: "Eşti neserios". Ironia şi umorul la acel ardelean era o formă neserioasă, chiar parşivă de a se manifesta a inteligenţei. În locul aluziilor umoristice el prefera exclamaţiile de entuziasm şi uimire. Era mai copil, deci mai fericit.

Deci, "Tomnilor!" (domnu! Floru pronunţa *t* în loc de *d*) îşi începea domnia-sa prelegerea, metafizica, această *bête noire* a filosofiei...! şi, chinuindu-se a dovedi că într-adevăr acea disciplină avea un caracter obscur şi iraţional, deşi susţinută de raţiune, nu făcea altceva decît să arate că este şi mai interesant, şi mai atrăgător, şi mai misterios obiectul şi problematica ei, şi tot în felul acesta îşi divulga nu atît nemulţumirea şi oprobriul, ci admiraţia şi iubirea faţă de "bestia neagră".

Un ciudat cavaler părea, descinzînd din orizonturi crepusculare, sau că ar fi slujit cu sacră înflăcărare în armata lui Mircea cel Bătrîn, că ar fi căzut, fericit, la Rovine, şi că, reîncarnat acum, din sîngele amestecat atunci, acolo, cu ţărîna, se arăta spectral, ca să ne încredinţeze greu inteligibile lucruri. Iar zbenghiul acela de păr castaniu i se tot zbătea peste frunte, iar el tot căuta să-l aşeze la locul său, amănunte şî gesturi care-l făceau să semene şi cu Pinocchio. Un Pinocchio care se luptă din răsputeri cu fumegoşii balauri şi şerpuitoarele himere ale metafizicii.

Plecaţi de la el frumos tulburaţi şi cu sentimentul că azi mîine înaltele porţi albe ale necunoscutului, zidurile întunecate ale absolutului se vor clătina - aveaţi uneori senzaţia că verbul strighat al lui Floru le făcea să

se scuture –, sigiliile şi peceţile morţii vor sări în aer, iar setea voastră, a ta mai ales, de a şti totul, era să se adape şi să se răcorească în sfîrşit pe deplin.

*

Acel sentiment că era gata-gata să se dezvăluie ceea ce voi căutaţi cu ardoare faustică îl întărea încă şi mai mult Isaia Vulcanul, conferenţiarul de la catedra de etică.

Într-adevăr, sufletul lui Isaia se înfăţişa aidoma stihiilor subterane ce-şi caută craterul pentru a izbucni spre soare. Adevărate izbucniri, din adîncuri, la lumină, erau uneori rostirile lui filosofice, tălăzuind în sus cum apele din havuz şi împrăştiindu-şi stropii şi spumele pînă în ultimul rînd de bănci din amfiteatru. Şi acest spectacol al bătăliei cunoaşterii dată de unul singur, în faţa unei săli încremenite-n uimire nu dura patruzeci şi cinci de minute ca la alţi profesori, ci, fără oprire, trei ceasuri împlinite, de la orele trei după-masă, pînă la şase. Cu fiecare frază pe care o repezea lua distanţe faţă de lume tot mai mari, iar oraşul, pe măsură ce se înnopta şi se aprindeau luminile, se îndepărta în timp şi spaţiu ca o enormă flotă navigînd peste abisuri, în derută.

Dropie care cutreieră stepele ori caşalot leneş adulmecînd văzduhurile înstelate îţi părea a fi uneori sau, alteori, balaur ieşind din ascunzătorile cele pecetluite cu mare taină în vetrele de demult ale munţilor Daciei. Apoi, din acele forme apocaliptice se smulgea încet, ca din nişte arătări de nouri în tumult, şi se metamorfoza în ultima sa ipostază, aceea a unei negre, uriaşe caracatiţe cu enorm de multe tentacule tîrîndu-se după ea şi stîrnind pulberea pămîntului ori trezind liniştea din adîncul apelor. Leit arătarea vedeniei fenomenologice, pe care el, Isaia Vulcanul, o stăpînea cu o putere de desfăşurare care întrecea pe a tuturor filosofilor fenomenologici strînşi laolaltă din apus.

În temniţă – căci pentru meritele sale extraordinare a fost pedepsit la douăzeci de ani temniţă grea – se preschimbase în cangur bolnav, în al cărui sac făcut din abdomenul degresat total şi atîrnîndu-i pînă peste genunchi de-acum, în chip de poală, aduna şi ocrotea la scuteală pe cei tineri – căci şi tineri de 16 ani erau pe vremurile acelea pedepsiţi pentru

tinereţea lor – mai slabi de rezistenţă şi care, judeca el, aveau datoria să trăiască, iar dînsul, Isaia-profet, să-i grijească şi să-i redea vieţii, neamului, sănătoşi, întregi...

Marele şi grasul animal din Marea Insulă a reginelor, cu cap de cîine mops şi corp porcin, Dealbiserică, deoarece aşa se chema pe limba ţării sale, afirma cum că Isaia Vulcanul din Roumenia este "cea mai strălucită personalitate din întreagă lumea ca om de finanţe".

Pustiitoare erau impulsurile sale, ale minţii sale dezlănţuite asemeni caracatiţei întărîtate peste deşerturile lumii, iar în urma analizelor sale fenomenologice nu mai rămînea absolut nimic în urmă decît alt deşert, acela al reducţiilor eidetice.

Şi, răvăşit de tot, părăseai încăperea sălii, în care, după ce înceta vocea profesorului şi se golea de auditoriu, îşi arăta parcă de prin unghere vedenia-i hieratică, singurătatea. Mare îţi era tulburarea, adînc clocotul, sfîşietoare neliniştile, semnele de întrebare se preschimbau în şerpi veninoşi, iar acolo de unde muşcau, răsăreau, ca în adîncul cerului, răni. Matilda se arăta a fi o miraculoasă tămăduire pentru prea rătăcit sufletul tău şi prea trudit al tău trup, cînd trebuia să te lupţi cu infernala meduză a adîncurilor ei. Mîntuitoare tămăduire a fost Matilda cea cuminte primitoare, cea cu trup unduitor ca de ondină, cald şi cu luciri de sidef, cu ochii de verdele mătăsurilor acvatice şi cu părul de culoarea mierei poliflore, bogat ca un cîntec de orgă peste sufletul tău gol ca o catedrală goală, în care înviau, din temelii, stafiile metafizicii.

Era liniştită şi mereu senină acea stranie încrucişare dintre sămînţa daco-romanilor şi cea a suabilor, şi era de prin ţara de baştină a lui Negru-împărat, la poalele Făgăraşilor munţi. Îţi părea că renăscuse, pentru tine, renăscut cavaler trac, frumusetea fără de cusur a mîndrei castelane – mîndră ca să pară şi mai dureroasă încă frumuseţea ei de femeie – Uta, cea al cărei surîs "otrăvea toate văile Rinului" şi "grea suferinţă era frumuseţea ei pentru o ţară întreagă, pentru ţara burgundă..." aşa cum pe bună dreptate şi cu drepată tînjire ne spune poetul. Ca un vin din coastele Rinului se revărsa sărutul ei peste trupul tău întunecat şi bîntuit de furtună, dar mai ales peste sufletul tău adînc îndoliat şi crîncen nemîngîiat în zadarnica lui căutare a adevărurilor eterne şi jalnica speranţă pusă-n puterile filosofiei şi-ale bieţilor ei

profesori, unii impunători, alţii chinuiţi, alţii sacerdotal elevaţi, şi mai toţi, fără deosebire, împodobiţi cu aura unei jalnice strădanii şi-a unei aulice neputinţe.

Matilda ştia despre tainele lumii infinit mai mult decît ei, într-un anumit fel – în felul ei misterios, şoptit, îngînat şi suspinat alene, cu surîs de soare-răsare boreal – şi ştia să te ucidă, nu metodic şi cu rece, savantă iscusinţă, precum făceau profesorii, ci lin şi îndelung, fără cuvînt, numai cu surîsul şi cu şoapta ei încărcate de-un funest parfum, ca-ntr-o beatitudine a perdiţiei edenice.

*

La catedra de psihologie era un alt sacerdot, şi decan totodată al facultăţii, care se chema, şi acesta ca şi ceilalţi toţi, cu tîlc, Ion Rădulescu Scorila, poreclit, spre completarea semnificaţiilor numelui său, Sfinxul, de către voi.

Şi arăta aievea unui sfinx care privea înspre lume, nu în deşert, cum cel din pustiul Egipetului, ci înspre întunericul lumii, din încercatele văgăuni ale ponoarelor şi văilor şi crestelor din munţii lui Zalmoxes. Ei bine, îţi ziceai, nu degeaba este supranumit Sfinxul acest mai mult sculptat decît făcut profesor! De la el vom afla dezlegarea tuturor enigmelor, atîta timp cît el însuşi nu este altceva decit o enigmă! Enigmă fiind, nu se poate să nu ştie despre enigme, numai de n-ar vrea să catadicsească a ni le divulga şi nouă ca să nu se facă vinovat de osîndă ca primii oameni.

Se aşeza pe scaun, înaintea catedrei, îşi încrucişa braţele peste suptafaţa catedrei şi-apoi, fixînd sala cu o privire vagă, ca de statuie, începea a vorbi, nu mai clar, dar nici mai puţin tulburător decît o zeitate delfică mutată-n vetrele păduroase ale Daciei. Sfinxul vorbea, dar te lăsa pe tine să desluşeşti ce anume ar fi vrut el să spună, să-l lămureşti adică pe el însuşi despre ştiinţa sa.

Era şi aceasta un fel de metodă maieutică, era şi el, Sfinxul, un fel de Socrate al acestor zodii, unde soarele dimineaţa nu bate peste propilee de marmoră, ci peste adîncimi de codri şi cîmpii năpădite de ierburi şi de holde grele de rod. Da, un sfinx părea, cioplit în piatră de bazalt, acel

masiv profesor de psihologie a personalismului energetic, un sfinx ivit din vîrful Scorila, ca să asculte acolo vînturile şi viscolele iernii, să adulmece sfîşietoarele destrămări simfonice ale toamnei şi să se desfete-n soarele amiezilor.

Părea rece şi indiferent, aproape plictisit de ceea ce spunea.

Tot ca un bun şi veritabil oltean ce era, de pe rîul ce s-a botezat pe vremea cînd au venit aici, în Dacia, Romeii cei mari, Ladrul, căci de pe cursul lui întunecat apăreau şi loveau năpraznic cetele lotrilor daci în acele vremi, presărase facultatea cu rubedenii, unul mai "cine mi-s eu" decît altul. Avea şi un nepot de nepot care locuia la domnia-sa, într-o mansardă bine plasată şi tot bine mobilată... Nu se putea loc mai nimerit pentru a vă ţine voi şedinţele secrete, de natură politică, pentru că tu apucaseşi pe-atunci pe drumurile stîngii, iar nepotul de nepot al decanului era pornit deja pe stînga, nu pentru că ar fi fost oltean – oltenii mai tîrziu au dat năvală în cămările de sus ale stîngii, pînă atunci ei fiind reacţionari înrăiţi –, ci pentru că maică-sa era de neam străin. Acolo, deci, ţineaţi voi şedinţele în care puneaţi la cale viitorul ţării.

Sfinxul habar n-avea de ce se petrecea peste tavanul camerei sale de lucru, peste somnul său.

Odată, figura şi alura sa de zeitate, jumătate om, jumătate himeră, te-a impresionat pînă la a te cutremura. Scena s-a petrecut în capela de la cimitirul Bellu.

În ziua aceea l-am înmormîntat pe marele filosof Nicolaos Iona, supranumit Vrăjitorul pentru verva dialectică şi mobilitatea uluitoare a minţii sale de spadasin. Cel care avea cap de lup cenuşiu, sprîncenat la ochi, bine făcut, foarte bine îmbrăcat, foarte darnic cu studenţii – pe cei buni îi vizita acasă, prin mansarde şi cămine sordide, dîndu-le bani şi stînd la taifas filosofic cu ei – şi cu glezna de cardinal, după aprecierea şi gustul Lydiei. Pe şoptite se spunea că nu murise de moarte bună, ci otrăvit de însăşi majestatea-sa, pentru că decesul s-a petrecut imediat după ce terminase o vizită la palat, unde filosoful a refuzat categoric, chiar cu sumeţie de înţelept – admiratorii îi spuneau şi Socrate al românilor – nişte propuneri regeşti dintre cele josnice, în scandaloasă contradicţie cu adevărul, cu demnitatea omenească şi cu orgoliul său filosoficesc.

Cel care intra în sală, distant, se aşeza distins la catedră, îşi aşeza

picior peste picior în aşa fel ca să i se vadă glezna de cardinal şi ciorapii de culoarea mov-cardinal, se uita la ceasul de aur pe care-l scotea afară din buzunarul de la jiletcă, legat cu lanţ de aur de copca hainei noi, ultraelegante, parcă atunci scoasă de la croitor, se uita deci la ceas ca şi cum s-ar fi aflat în aşteptarea a cine ştie ce, se uita pe geam afară, poate că anume, după acel ceva, observa trecînd pe stradă, să zicem, un automobil, iar de la acel amănunt pornind, apariţia automobilului, începea şi lecţia de filosofie, care era o demonstraţie orbitoare, de acrobat şi la care el executa salturi în toate stilurile tuturor circurilor mari, căci demonstraţie de circ – în înţelesul fantastic al cuvîntului, de joc peste abisuri şi prăpăstii – erau prelegerile sale. Chipeş ca un Platon, neliniştit ca un om al Renaşterii, grav şi misterios ca un cavaler din Evul Mediu şi pus pe harţă ca un condotier gata-gata să se bată-n spadă, floretă ori şiş cu Dumnezeu însuşi.

Pe acel om straniu, pe cît de inteligent pe atîta de impunător ca frumuseţe bărbătească, îl înmormîntau în acea zi de toamnă tîrzie, ploioasă.

Capela era arhiplină, tixită de lume îmbrobădită-n jale şi tăcere. Te-ai dus şi tu, ca să-l vezi cum arăta mort superbul vrăjitor.

Atunci s-a petrecut scena care te-a cutremurat: bătrînul Sfinx Scorila a înaintat, spre înfricoşarea lumii tăcute din capelă, pînă la catafalc, făcîndu-şi orbeşte loc cu trupul, din umeri şi din mîini – avea mîini foarte lungi! –, a cuprins sicriul în braţe, a aplecat capul pînă peste obrajii mortului, s-a uitat fix, nedumerit, mut cîteva clipe, apoi a gemut: "De ce? De ce au făcut-o?!"

Ce înţeles avea întrebarea repetată cu mîhnire grea nimeni n-a priceput, nici tu, nici pînă-n ziua de astăzi. Apoi discipolii lui Nicolas Iona, înainte de a arunca groparii cu pămînt peste sicriul lui, au făcut să zboare peste mort nişte cărţi. Nimeni n-a scos nici un cuvînt, nici în capelă, nici la groapă. Tot discursul funebru s-a mărginit doar la cele două cuvinte gemute de bătrînul Sfinx: "De ce? De ce...?!"

*

Nu se putea să nu te duci, măcar să-l vezi îndeaproape şi să-l auzi vorbind pe marele istoric, levit, judecător şi profet totodată, cel apărînd în sală ca din adîncurile mării un Neptun, cu trident în mîini, şiroind de ape peste înfăţişarea sa, Iosua Iorgas, zis şi Ieremia.

Alteori apărea la catedră într-o învălmăşeală de lumini, ţinînd în mîini nu tridentul plutonic, ci mănunchi de fulgere mişcător ca de vipere, gata-gata să le arunce asupra sălii, să le risipească-n văzduhuri. Atunci venea nu din Hades, ci din Olimpul negurilor albe.

Înalt, cu barba fluturîndu-i pînă la fereastră şi pînă-n tavan uneori, cu albul ochilor terifiant prin felul în care se dilata amenințător şi vizionar în acelaşi timp, parcă ar fi fost însuşi Moise atunci cînd, răzvrătit în sine, a izbit de stîncă tablele legii, sfărîmîndu-le..

Gîndea proteic şi solar totodată, în învălmăşiri, suprapuneri şi paranteze peste paranteze, cu divagaţii în toate direcţiile vîntului, aduse din infernala sa memorie. Dinamica gîndirii sale era spectaculară, iar memoria un adevărat fund de ocean ori o galactică bolgie, la nivelul cărora se asemăna cu Giorgio Tempesta, căci aveau şi temperamente şi caractere asemănătoare, cu diferenţa că la Iosua Iorgas acele două stihii îşi aveau lăcaşul într-o catedrală, în vreme ce, la celălalt, ele sălăşluiau într-o incintă ctonică.

Nu se admitea să fie deranjat în nici un fel. După ce se urca la catedră, uşile se închideau şi nimeni nu avea voie să intre, decît numai dacă nu dorea să rămîie fulgerat în spaţiul uşii. Şi profesorul ucidea nu numai cu vorba, ci în egală măsură cu ochii, cu albul acela al lor, teribil. Cînd a fost prim-ministru, pleznea peste genunchii goi, cu umbrela, pe femeile indecent îmbrăcate. În lumea islamică el ar fi ajuns, cu siguranţă, un mare Aiatolah, ar fi dezlănţuit războaie, ar fi dat legi înfricoşate şi-ar fi făcut mari vărsări de sînge, în numele lui Alah şi-al profetului său Mohamed. Avea toate calităţile pentru o asemenea slujbă. Iar dacă ar fi ajuns Papă, ar fi ars pe rug, de la cercul arctic pînă la Capul Bunei Speranţe şi de la Atlantic pînă la Indian, pe absolut toţi ereticii. Numai ruguri ar fi fost văzute arzînd în toate pieţele, peste toate dealurile, pe punţile vaselor şi pe culmile munţilor.

Deci dracul te lua dacă te încumetai şi cutezai să apari în uşă după ce

El îşi începuse cursul. Uite-aşa l-a luat dracu' pe un ins care a îndrăznit să calce într-o zi acea regulă:

Trecuseră cam zece minute de cînd îşi începuse domnul profesor vorbirea. Desfăşurase pînă atunci – şi l-ai audiat cu asiduitate, fără nici o absenţă – un adevărat film color, cu de toate într-însul, despre popoarele barbare. Acum ajunsese la punctul cînd, din totalul datelor acumulate pînă atunci, trebuia să extragă o definiţie despre barbari.

"Barbarii...", intonează El începutul definiţiei, şi exact atunci uşa se deschide, încet, şi în sală apare un tip durduliu, îmbrăcat elegant, într-un costum maroniu, se aşază-n bancă, deschide tacticos geanta-i superbă, scoate de-acolo fişe, un creion şi-o ascuţitoare cu care începe, iarăşi tacticos, să ascută vîrful creionului.

La toate actele acelea tacticos executate de către imprudentul musafir, vocea profesorului lua elanuri, se ridica tot mai sus, mai ameninţător: "Barbariii! Barbariii! Baarbaaiii! (căci profesorul graseia, iar acuma şi mai tare din cauza mîniei de care era cuprins) şi definiţia era găsită, "sînt acei indivizi indezirabili care intră peste mine la orele de curs", spuse, desface aripile-i imense, barba i se vînzoleşte laolaltă cu penele de la aripi, ochii i se dilată haotic, zboară asupra intrusului, gata-gata să-l apuce de guler şi să-l zvîrle afară pe uşă ori pe fereastră...

"Was, was, her Profesor!" se apără, cu coatele ascunzîndu-şi faţa, oaspetele, care nu era altcineva decît ataşatul cultural de la Ambasada germană şi care s-a gîndit să vină să-l asculte pe reputatul profesor de istorie, Iosua Iorgas.

Iar pe acel Iosua Iorgas, levit, legiuitor, judecător, istoric mare şi profet adînc şi departe văzător, l-au fost tîrît noaptea, pe ploaie şi ceaţă, din casă-i afară, de la masa lui de lucru, şi-a fost ucis cu lovituri aplicate peste cap, peste faţă, în grumaz, lovituri date cu tocurile de la încălţări. După ce şi-au făcut pofta şi plăcerile toate, inclusiv cerinţele, asupra profetului, l-au prăvălit mort într-un şanţ şi s-au dus în noaptea lor, cîntînd răsunător cîntece de biruinţă. Pentru ei trecea drept criminal.

*

Erau şi alţi profesori iluştri pe vremea aceea, care slujeau marea universitate din capitala ţării. Te-ai dus să-i audiezi şi pe aceia, dar numai o singură dată, deoarece, de pildă, unul, care preda literatura frîncă, avea un fel de nas mic şi moale ca un sfirc, iar cînd punea trenele specifice limbii frînce - şi le punea îndelung apăsat - îţi lăsa impresia că gura i se deschide şi se întinde pînă la urechi... Era urît, dar a scris o minunată carte despre literatura românească. Iar tu erai un soi de estet năzuros.

Un altul, impunător la statură şi foarte negru sprîncenat, de unde şi numele de Negrumanea, avea un prost obicei care te enerva şi-l făcea ridicol. Cînd, de exemplu, se afla faţă-n faţă cu un vers frumos din Eminescu ori cu vreo altă zicere frumoasă, după ce îşi aşeza ochelarii pe nas, se apropia de text şi-l citea, apoi lua distanţă, scoţîndu-şi în acelaşi timp ochelarii d e pe nas şi dîndu-i în lături şi zicînd invariabil: "Remarcabil, domnilor!".

...si tot aşa: "remarcabil vers, remarcabilă pagină, remarcabil poet, iată o poezie remarcabilă" etc., întocmai precum colegul său de la pedagogie cînd o împărţea în "ramuri mai mari şi ramuri mai mici".

Un altul care ţi-a cucerit inima, umplînd-o de admiraţie şi iubire, a fost la catedra de istorie, George Brădescu. Omul acela inspira cinste, seriozitate, demnitate şi onestitate profesională, înaintea cărora îşi puteau îndoi genunchii multe dintre celebrităţile apusului în materie de... Lordul englez se putea înclina înainte-i, pentru că-l depăşea cu mult în înălţimea sobrietăţii sale, iar pe deasupra mai avea, înnăscută, ca pe-o inestimabilă cunună, faţă de lordul distant, cununa modestiei, care-i dădea o anume măreţie profund omenească. Şi era - cum să nu fi fost! - un mare, adevărat patriot. Ca un alt Cincinatus, atunci cînd Ţara s-a aflat în război, el şi-a părăsit catedra, a îmbrăcat uniforma de căpitan în armata română, şi-a luat în primire compania şi a luptat pe primele linii, îndurînd toate nevolile frontului, egal împărtăşite cu soldaţii din subordine. Era fratele lor, un frate mai mare, şi-atîta tot, de aceea soldaţii îl iubeau aşa precum şi tu l-ai iubit; ai iubit şi aţi iubit, şi tu şi ostaşii lui, nimic altceva decît un suflet de-o inegalabilă, exemplară noblete. Şi parcă de aşa ceva are omenirea mai multă trebuinţă decît de altele...

Mult doreai în intimitatea sufletului tău să fii asemeni lui. Poate că în felul acesta ai fi realizat mai mult, ai fi avut un sentiment de împlinire

mai puternic decît dacă ai fi cunoscut şi dezlegat pînă la capăt toate tainele cunoaşterii. Dar cum să fii tu George Brădescu cînd erai plămădit din cu totul altă făină, iar la el acele virtuţi care-l înălţau în ochii tăi, luminos, erau înnăscute, dăruite ca un har de la Dumnezeu sau sădite-n el de-o tradiţie şi-o moştenire care acţionează asupra omului cu puterea lucrului deja împlinit şi judecat.

Făina din care-ai fost frămîntat şi întocmit tu era una din grăunţe amare, otrăvitoare, cu blestem în ele, cultivate-n locuri aride, prin coclauri şi văgăuni, de diavol. Aşa că...

Am păcătui rău de tot, fără iertare, dacă n-am pomeni aici şi de domnul Pius Petrescu, doctor în sociologie şi conferenţiar, chiar dacă avea peste cincizeci de ani, la catedra domnului Mangusti, unde preda un curs de sociologie comparată. Deosebit de temeinic pregătit, stăpîn calm peste materia pe care o preda, materie întinsă pe cîmpuri vaste şi varii, într-o desăvîrşită linişte şi împăcare cu sine, fără ambiţii şi nici ranchiună faţă de acel care în mod vădit îl persecuta, îl sabota în fel şi chip, cu tot felul de şicane, ca de pildă aceea de a fixa, exact la ora cînd domnul Petrescu îşi susţinea lecţia, propria sa prelegere, pentru ca astfel studenţii să meargă la dînsul - şi mergeau, deoarece el era şeful catedrei - şi nu la bietul conferenţiar. Dar pe dînsul nu-l afecta deloc acea politică a aiatolahului catedrei, ci îşi vedea liniştit şi indiferent de treaba sa, susţinîndu-şi cursul chiar şi în faţa a numai patru studenţi, ca-n ziua rebeliunii, cînd a fost singurul dintre cadrele didactice care a venit la facultate şi, în amfiteatrul "Titu Maiorescu", în faţa a numai patru studenţi, două studente şi doi studenţi, adică Cecilia, Ana-Maria, Florian şi tu, a vorbit timp de trei sferturi de oră, după ce şi-a început expunerea cu ceremoniosul: "domnişoarelor şi domnilor studenţi". Nu ştiu cum anume s-a strecurat pe poartă în incinta instituţiei, deoarece acolo sta de pază un cerber mic, turtit şi crăcănat, pe nume Mănăstire.

Nici Cecilia, nici Ana-Maria şi nici Florian nu ştiu cum anume s-au fofilat, dar de tine mi-aduc bine aminte că, atunci cînd Mănăstire a vrut să te oprească să intri, i-ai vîrît un cot în stomac şi ţi-ai văzut de treabă.

Era foarte zelos şi sertic nevoie mare, Mănăstire, chiar dacă era micuţ de statură, şi mai avea şi-o putere de adaptare la împrejurări, oricît de contradictorii ar fi fost ele, uluitoare. Nu prea tîrziu - adică peste cinci ani -, micuţul în cămaşă verde şi cu diagonală şi pistol la cingătoare a sărit, fără nici cea mai mică remuşcare ori îndoială, direct într-o altă

cămaşă cu croi de rubaşcă, cu şapcă peste căpăţîna-i ageră şi însemn încolţat. S-a dovedit şi aici tot atît de devotat slujitor ca la ceilalţi. Nu degeaba i-ai spus odată profesorului tău Mihu Mirandola o zicere care i-a plăcut îndeosebi, şi anume: "Dacă vrei să compromiţi rapid şi cu desăvîrşire o idee, adu-o în România', sau cealaltă: "Haosul asiatic infestat cu lichelism românesc va da cea mai oribilă formă de degradare a colectivităţii umane", sau încă una: "Civilizaţia creşte pe măsură ce decad şi-şi arată inutilitatea trei instituţii: biserica, armata şi poliţia".

*

Aceştia ţi-au fost profesorii, aceştia mentorii, marile călăuze prin teritoriile dezerte ale cunoaşterii, teritorii însemnate ici-colo cu cîte un pom stingher, ca un chinuit, înfricoşat semn de-ntrebare. Aşteptai de la ei totul. N-ai primit decît adîncirea şi mai tristă-n aceleaşi întrebări cu care întîmpinai omniscienţa lor. Aşteptai de la ei lumina şi ai căzut mai adînc în noaptea neputinţei. Aşteptai potolirea furtunii, iar furtuna a devenit deznădejde urlînd peste prăpăstii.

Aşteptai o consolare şi s-a aşternut peste inima ta dezordinea. Liniştirea aşteptai, dar s-au înmulţit şi înteţit în tine, ca limbile de şerpi ale focului, neliniştile; împăcarea cu Dumnezeu năzuiai şi-ai căzut cu totul în mrejele Celuilalt. Îl blestemai cu încrîncenare pe El, dar te supuneai tot mai cu patimă, îndemnurilor Altuia. De la cine să mai aştepţi, şi ce anume?! Te-ai scufundat atunci cu disperare în Nietzsche şi Kirkegaard. Din labirintul kantian ai ieşit teafăr, bun pentru a fi fost angajat ca eunuc la orice catedră a cuminţeniei.

Din Nietzsche n-ai reţimnut decît opiumul stilului său de poet vizionar şi tragic. Ideea cu depăşirea omului înspre supraom, aşa cum depăşirea maimuţei a dus la om, te făcea să zîmbeşti cu încruntare.

Pe Kirkegaard l-ai iubit, ca pe tine însuţi. Era nostalgia după divinitate, aspiraţia înspre lumea posibilă sau pierdută. O frază din el era egală cu voluptatea îmbrăţişării calei mai triste şi mai frumoase femei. Iar cartea *Spaimă şi cutremurare* a fost pentru tine cea mai sublimă şi mai frumos tulburătoare beţie a propriei tale zadarnice aspiraţii spre absolut.

Dar sentimentul de fundal al întregii sale solitare disperări metafizice era unul jalnic, al absolutei neputinţe şi nimicniciі. Ai sfîrşit prin a-ţi fi

milă de el, milă ca de unul care a dorit cu toată frumusețea ființei sale să iubească. Nu. Erai "dăruit" de la părinți cu vitalitate infernală, cu prea multă sete de viață ca să te lași adormit în imperiul suspendat între cer și pământ al celui mai trist om dintre poeți și filosofi.

Ce-ți puteau da mai mult decît atît construcțiile eleatice ale profesorului Podgoru, verbul șerpuitor, ca un sărut prin trupul înfierbîntat al femeii, al lui Mihu Mirandola, undițele aruncate-n văzduhul deșertului metafizic cu tragică strigare de către Marcelus Floru, fără a prinde acolo decît iluzia și amăgirea; la ce-ți puteau folosi, decît doar ca să te junghie în sec, scăpările arforistice ale aiatolahului Mangusti; la ce privirile vagi, căzute-n vagul depărtării ale sfinxului de pe Scorila; la ce zîmbetul metafizic ironic și strădaniile de-a reduce gîndirea la simple operații matematice, care se vor logistice, ale lui Antoniu, la ce panegiricele lui Petra Areopagitul, enciclopedica desfășurare a cuvîntului la B. B. Selenescu, fulgerele aruncate-n pustiu de către Ieremia Iorgas, exclamațiile în "remarcabil" și iarăși "remarcabil" ale domnului Negrumanea sau savantele dihotomii în "ramuri mai mari șî ramuri mai mici" ale prelatului pedagogiei?! Atîta doar a rămas întipărit în memoria ta: onestitatea, demnitatea, modestia acelui Cincinatus care se chema pe limba noastră George Brădescu. Și, ca să nu facem greșeala de a nu-l mai aminti aici pe Giorgio Tempesta, spectacolele vertiginoase date de către un genial actor! El a creat nu o școală, ci o patimă, numai că discipolii lui au moștenit de la magistru toate defectele, fără să le fi fost dat însă și ceva din geniul lui. În loc de demoni, acestia erau munciți de viermi.

Ce era de făcut? Întrebările rămîneau ca niște fulgere încremenite-n pustie. Disperarea își arăta prăpăstiile și striga zadarnic către alcătuirea granitică a întrebărilor rămase nu numai fără răspuns, dar înfricoșător crescute în muțenia lor. Deasupra lor flutura flamura cenușie a singurătății.

Nestatornic și satanelic nemulțumit de toate, de orice ți se oferea, negăsind nici odihnă și nici tihnă niciunde, niciodată, izbeai, din coarne și copite, în toate.

Ce buni și cît de neajutorați, de sărmani în magnificența lor îți păreau maeștrii deținători ai adevărurilor, profesorii. Nimeni nu te-a convins despre nimica, fiecare cîntîndu-și partitura sa în ansamblul vocal al

ştiinţei, al epistemeiei. A făcut fiecare tot ce ştia şi atîta cît putea şi cum anume putea, iar tu, pînă la urmă, ai făcut ca şi ei, exact ceea ce-ţi poruncea felul alcătuirii tale, adică te-a tăiat capul şi exact atîta cît a putut să te taie.

Podgoru, cu pieptul şi pîntecele scoase afară, ca pe arenă de luptător, un halterofil, cu nas de levit şi privire de vultur al coclaurilor, cu buzele sculptate parcă de-un sculptor-femeie obsedat de beţia sărutului, cînta, cu faţa ridiçată, grav şi concentrat, la orgă. Ion Petra Areopagitul, surîzînd, într-o stare de rugăciune, nu ştiu cărei vedenii, cu amară îndoială, dus din spate şi vîrît cu capul în gît, executa la celestină; vibratilul, plebeul şi neastîmpăratul, bănuitorul Tempesta, la ţambal şi xilofon deodată; Mihu Mirandola, surîzînd ademenitor, ca unei femei pe care o aduce vrăjită înspre voluptatea aşternutului, cînta la violă, pe care la răstimpuri o schimba cu chitara şi benjuul; B. B. Selenescu executa în surdină, calm şi egal, surîzînd, la oboi; Mangusti, vivace şi stînd ca pe jăratec, lucra la baterie; Marcelus Flora, copilăros de serios, cînta din saxofon; Iosua Iorgas la trîmbiţă şi la toate celelalte alămuri; Ion Barbul la harfă şi la bătrîna cobză şi la alăută; Antoniu la pian, Scorila, sfinxul, la tubă şi la bucium, iar şeful de cactedră de la pedagogie, la contrabas şi drîmbă, cu ochii şi faţa iluminate. Vulcanul îşi mişca buzele de la un suflător la altul, trecînd apoi brusc de la claviaturi la violoncel şi aşa mai departe, orchestra simfoniza în aula universităţii şi sub bolţile întunecate ale minţii tale tiranic şi orgolios însetate de absolut, în re minor, do major etc., o muzică a deşertăciunii. Dar absolutul nu se arăta a fi decît doar în ţesătura încîlcită, labirintică, haotică, aparent ariadnică a relaţionismului. Tu vroiai să dai faţă cu Înfricoşata Ţesătoare care făcea şi desfăcea într-o taină şi iscusinţă albe, universala alcătuire de paianjen.

Cu ochiul care se arată şi se ascunde în nucleul central al pînzei de paianjen, tenebrosul ochi din care purcede şi se mişcă şi se întocmeşte totul, ochiul înfricoşător care stă ascuns, în grinda serii din casa ta, în colţul ferestrei ori după icoane, doreai să te afli faţă-n faţă, să te contopeşti apoi ori să te răzvrăteşti pentru totdeauna. Nucleul-ochi, ochiul nucleu, central, năzuiai să-l afli, să ţi-l descopere profesorii, cărţile, poeţii, profeţiile; ei să-ţi arate măcar drumul. Dar ei, sărmanii, şi ele, săracele, în loc să ridice mîini dezvelind tărîmul miracolelor, ele, ei

cîntau la margine de stradă, cu solemnitate e drept, cerşind ceea ce tu credeai că ei au cucerit şi deţin deja demult. Dar n-au făcut nici un rău nimănui, ba dimpotrivă, au bucurat, au îndemnat, au încurajat, au consolat tineretul în eroica lui sete de-a şti şi de-a făptui, Dumnezeu să le mîngîie sufletele nefericite, acolo, cine ştie unde şi ce anume vor fi fiind.

Iar tu, nesăbuinţă oarbă, nestatornicie sfîşiată, năzuros pînă la a scoate din fire fie chiar şi pe cel mai milostiv şi înţelegător om din lume, adus în stare să se arunce în valurile tulburi şi furioase ale unui rîu ca să-l treacă, să vină la tine şi să te strîngă de gît pentru răutatea de vîrcolac a îndărătnicirilor tale, tu, cel care, cu nemulţumirea din tine ajunsă disperare nebună şi cutremur continuu, în continuă agresiune împotriva ta şi a tot ce există, ai apucat pe drumurile tenebrei, săvîrşind blăstămăţii, făcînd victime nevinovate. Şi prima a fost Silvia.

*

Într-o zi, ca să scapi de infernul în care te zbăteai, ca şi cel din afara ta, al Capitalei, ai hotărît să te duci, să ieşi. Mă voi îndrepta, ţi-ai zis, încotro mă va porni primul tren din gară spre oriunde. Oriunde, numai să nu mai stai pe loc, talazurile să înceteze a se mişca pe verticală în tine, să se risipească, schimbîndu-şi mişcarea înspre orizonturi.

Ai cumpărat bilet pe distanţa Bucureşti-Cernăuţi. Şi s-a nimerit ca primul tren care părăsea staţia să fi fost unul care pornea tocmai spre direcţia aceea. Şi te-ai dat jos la Iaşi. Ai rătăcit cîteva zile prin frumosul oraş al colinelor şi monastirilor, al poeţilor, voievozilor şi povestitorilor celor mari, apoi te-ai gîndit să te prezinţi la inspectoratul statistic şi să ceri de lucru. Se făcea recensămîntul general pe toată ţara, şi Institutul central de statistică precum şi inspectoratele-i judeţene aveau nevoie de cenzori care să efectueze pe teren lucrările recensămîntului. Din cauza frontului era criză de cadre şi inspectorul a fost foarte bucuros să te angajeze ca cenzor statistic pe timp de trei luni; şi te-a trimis în tîrgul Podul-Ghionoaiei, să săvîrşeşti tu acolo toate lucrările care ţineau de recensămînt: agricol (terenuri arabile, păşuni, vetre, grădini, tarlale etc.) imobiliar sau cele privind populaţia. Aveai de întocmit tot felul de situaţii

în cîte două, trei exemplare. Lucrai cu primarul, notarul şi agentul agricol. Nu era lucru greu, dar era foarte bine plătit. Cînd te-ai întors în Capitală, după trei luni de zile de muncă pe "teren", iar tu luai toate datele trebuitoare de la primărie şi notariat fără să te deplasezi, aşa cum atestau foile de deplasare fictive, decit arareori, şi atunci nu atît în interes de serviciu cît în interese strict intime, pentru petreceri în cîte vreun sat cu notar tînăr şi cu trecere la vădance – şi ce ţi-o plătea inspectorul statistic din iaşi, încă 60.000 de lei, reprezentînd cheltuieli de diurnă, erai bogat. Însă tu ai încasat puţin fată de alţii, mult mai iscusiţi, care au încasat de trei ori mai mult decît tine, cuviinciosul şi scrupulosul...

Te-ai prezentat la Podul Ghionoaiei, la notariat. Notarul, om tînăr, mărunţel şi descurcăreţ, după ce şi-a exprimat mulţumirea de a te avea de colaborator, te-a condus personal la o "casă ca lumea, curată, de oameni gospodari", aşa cum preciza dînsul şi, tot dînsul, "ca pentru un student simpatic".

Era pe la scăpătat şi casa unde te-a condus ca să te instalezi era cu adevărat frumoasă, ca-ntr-o povestire din Sadoveanu. (Sadoveanu? Hai să ne amintim – căci are haz – întîlnirea dintre Tudor Podgoru şi Mihail Sadoveanu la librăria "Cartea Românească", întîlnire la care am fost martori despre o cuvîntare a marelui scriitor, şi încă o întîlnire dintre profesor şi un student revoluţionar.)

Tudor Podgoru te-a întîlnit, după ce şi-a ţinut cursul, pe coridorul Universităţii, te-a cuprins de după braţ şi şi-a continuat drumul: "Hai să ne plimbăm prin oraş", a zis profesorul. În hol, însă, se opreşte înaintea profesorului un student mărunţel, dar hotărît în acţiuni, cu mîinile în buzunar şi şapcă leninistă pe cap. O şi purta exact ca Ilici Lenin şi-i stătea perfect, lipsindu-i doar ciocul. Priveşte fix şi decis în ochii profesorului şi spune: "Dom'leee profesor...", dar n-apucă bietul de el să-şi continue gîndirea, căci profesorul, cu o lovitură precisă şi rapidă din vîrful bastonului îi şi zboară şapca de pe cap exact în ochii portarului: "Înainte de-a vorbi cu mine, scoţi mîinile din buzunar şi te descoperi...", i-a întors-o răspicat Podgoru, l-a lăsat acolo ca... şi ne-am văzut de drum.

"Începe să-mi fie lehamite de tot ce-am făcut, am îndrăgit şi-am năzuit în viaţă, dragul meu. Îţi mărturisesc aceasta deoarece eşti un om care

inspiră încredere şi înţelegere."

"Păi vorbiţi ca şi cum eu aş vorbi, domnule Profesor", ai replicat tu cam pripit.

"Nu. Pentru dumneata este prea devreme. Dumneata ai datoria să mai crezi, să mai iubeşti, să mai năzuieşti spre idealuri frumoase. Eşti menit podişurilor înalte. N-ai voie să vorbeşti aşa, chiar dacă ceea ce ai spus ar fi... adevărat. Oricît de just ar fi ceea ce am spus eu şi ceea ce ai subliniat matale, dumneata ai datoria să nu crezi în ele. Mai ai de îndurat şi de suferit încă. Aceste două încercări sînt căi care duc spre o cunoaştere mai adîncă a lumii. A suferi, a îndura şi, mai ales, a accepta cu orgoliu suferinţa şi îndurarea sînt virtuţi şi forţe morale şi de cunoaştere care stau mai presus decît orice facultate a intelectului."

"Chiar şi decît raţiunea pură?" ai încercat tu a ironiza, cu fineţe, marea lui admiraţie pentru Kant.

"Da, da! Chiar aşa cum spui." Apoi aţi intrat în librărie. Acolo, înaintea primului stand, plin cu cărţile sale, sta, precum un arhiereu din vremuri de demult înaintea soborului ecumenic sau ca un împărat înaintea imperiului său, rezemat în cîrjă, Mihail Sadoveanu.

Sta şi privea, unde numai el ştia. Şi tăcea ca zimbrul în faţa pădurii. Jubila ascuns şi mut în sufletul său, inundat parcă de o lumină venind din alte izvoade ale timpului.

"Ce faceţi, maestre?" îl întreabă cu sfială mare şi distinsă cuviinţă Podgoru.

..."Şăd", a răspuns, de undeva din adîncuri şi din mari depărtări, solomonarul împărat, fără să se mişte din poziţia în care se afla, fără a roti măcar ochii înspre cel ce întrebase.

Podgoru l-a mai privit, cîrmind privirea de jos în sus, a încercat a-i da nişte tîrcoale, ca-n faţa unei statui enigmatice, pe care o studiezi cu atenţie şi veneraţie, dar degeaba; Sadoveanu a rămas în faţa împărăţiei cărţilor sale, netulburat.

În fine, s-a răsucit din greaua lui alcătuire şi-a pornit încet, ca după oficierea unui mister un druid, spre ieşire. Noi, după el. Ajunşi în stradă, Podgoru a ocupat loc la stînga, mergînd alături de El, iar tu codiţă după ei, la doi metri în urmă.

Cînd aţi ajuns în dreptul statuii lui Brătianu - pe care mai tîrziu

subdezvoltaţii lombrozieni, vorbind despre fericirea patriei,au dărîmat-o, mînaţi de zelul lor patriotic, pentru vina de a fi fost printre făuritorii Unirii Principatelor, făuritori ai Unirii celei mari, ai cîştigării independenţei naţionale, constructorul şcolilor, al bisericilor, al căilor ferate şi al şoselelor, al capitalurilor bancare româneşti, care-a făcut din moneda noastră o valută fortisimă - , Sadoveanu a ridicat glas: "Ai scris o nouă carte, domnule Podgoru..." (cartea *Teoria valorilor).*

Podgoru, vădit impresionat, aştepta ca vorbitorul să-şi continue discursul.

Într-adevăr, tocmai apăruse o carte a sa, la care ţinea mai mult ca la oricare alta şi, firește, îl interesa părerea marelui povestitor şi departe văzător în tainele lumii şi-ale cărţilor.

Da' de unde! Sadoveanu-Deceneul a căzut din nou în tăcerea lui, aceea, şi v-aţi continuat drumul toţi trei.

Cînd aţi ajuns în Piaţa Rosetti, în dreptul statuii - nu mai ştiu dacă au sau n-au distrus-o şi pe aceasta patrioţii, căci şi acesta s-a făcut vinovat de grave servicii adu.se ţării -, omul de la Izvorul Alb a ridicat din nou cuvînt, spunînd: "Am cetit-o".

Tudor Podgoru de data aceasta a fost cuprins de fiori. Emoţia i se citea pe faţă. Cum să nu fi fost emoţionat cînd maestrul îi citise cartea, şi încă cea la care ţinea cel mai mult, iar acuma îi va împărtăşi ceva din impresiile lecturii! I-a plăcut, nu i-a plăcut?... Cum şi cît... i-o fi plăcut?, aceste întrebări munceau mintea lui Podgoru şi aştepta cu sufletul la gură ca maestrul, cititor ales, să-şi continue discursul...

Da' de unde! El a continuat să tacă şi-a tăcut pînă ce aţi ajuns, îţi aminteşti?, în dreptul bisericii armeneşti. Iar acolo, din nou, dar şi pentru ultima oară, marea arătare de la izvoarele albe iarăşi a ridicat glas, zicînd: "La Ieşi", după care n-a mai vorbit nimic, iar voi, la un răstimp, l-aţi părăsit, închinîndu-vă înainte-i cu plecăciune mare. Discursul a durat aproape o jumătate de oră şi se alcătuia din trei părţi: "Ai scris o nouă carte Domnule Podgoru", "Am cetit-o", "La Ieşi".

Să ne întoarcem aşadar la Silvia. Casa părintrească a Silviei era frumoasă ca-ntr-o povestire de Sadoveanu. De la poartă şi pînă la intrarea pe prispă, la dreapta şi la stînga aleii, bîntuiau hieratice flori de regina nopţii. Ele asaltau cu privirile veranda, se căţărau apoi şi năpădeau

bordurile ei pînă la picioarele şi pînă în poalele Silviei.

Stăpînul casei, tatăl Silviei, îndeplinea slujbă de plutonier de jandarmi, într-un sat de pe cîmpia Bărăganului. Casa stătea sub autoritatea deplină a aprigei sale soţii, bucătăreasă foarte iscusită, ca orice mooldoveancă adevărată, gospodină pedantă şi îndemînatecă. Ştia să pregătească mîncăruri atîta de gustoase şi de felurite, încît cu mare cinste ar fi slujit ca bucătar-şef pe cel mai mare vapor transatlantic de pasageri, fără a crea vreo nemulţumire cît de cît călătorilor de orice rang, naţie sau gust ar fi fost ei.

În casă, pe lîngă Silvia şi mama, stăpîna casei, mai trăia un băiat de vreo treisprezece ani şi un căteluş pe nume Pufi. Te-au primit cu mare bucurie şi cu drag toţi, Silvia cu o anume tresărire aparte, iar maică-sa cu un interes şi-anumite calcule proprii tuturor mamelor. Fratele ei se uita la tine ca la o zeitate, iar Pufi mai că nu ţi se vîra în inimă, într-atîta se lipise de tine şi se gudura şi se înghesuia în braţele tale, ca şi cum ar fi vrut să ţi se strecoare, tot, în adîncul fiinţei tale.

Silvia înflorise într-o clipă. Ochii ei erau numai lumină izvorînd din alte flori ale reginei nopţii, adiind într-o altă grădină, care se arăta vederii dincolo de ochi, într-o lume de vis. Şi trupul şi sufletul ei erau o stranie grădină, plasată-n două lumi: una, ale cărei flori le puteai culege şi le puteai face jerbă pe care s-o strîngi apoi în braţe, pe cealaltă o puteai doar vedea undeva departe, într-un fel de zarişte nepămîntească, ale cărei flori işi tremurau doar părelnicul trup şi îşi trimiteau parfumul asupra ta, peste fiinţa dinlăuntrul tău nepămîntesc. Nu-şi găsea nicăieri locul, plină de neastîmpăr şi de bucurie.

Trecea dintr-o cameră-ntr-alta, din grădină-n casă, din casă iarăşi, prin faţa ta, în grădină, sărea într-ajutorul mamei sale ca niciodată de voioasă şi de harnică, încît o uimea peste fire cu hărnicia ei, îl prindea, fără motiv, pe fratele ei – iarăşi spre marea lui uimire, căci de obicei se purta rezervată faţă de el – în braţe şi-l săruta, de asemenea, îl lua în mîini şi-l aduna la sîn pe preafericitul în acea clipă căţel Pufi.

Era elevă în penultima clasă de liceu, părea suflată cu funingine, tuciurie şi şocolatie cum era la faţă şi la trup. Părul ii era negru-lucios, aspru şi atîta de mult încît, cum alerga de ici colo grăbita, i se zbătea peste căpşorul ei, ca o coamă de cal tătară sau ca un fînaţ în furtună.

Avea ochii negri pătrunzători, ca două negre făclii alergînd prin însetate ceruri pustii şi purtate de-o nevăzută mînă demonică.

Şi trupul ei mirosea a grădina din faţa prispei cînd se lăsa peste ea noaptea şi regina nopţii îşi dezvăluia tainele.

Iar cînd rîdea, un stol de lăstuni zburau şi făceau tot soiul de săgetări prin aer ca atunci cînd lăsturii presimt furtuna ori plecarea migratorie.

Mîna îi era mică şi catifelată; cînd o lăsa să i-o cuprinzi în mîinile tale, parcă nu în mîini ţi se strecura, ci în inimă, acolo unde mîngîierea este mai dulce.

Iar cînd tăcea, parcă era a evea un cîntec, un lied, o colindă!

Cînd o cuprindeai şi o apropiai la pieptul tău îi auzeai inima cum îi bătea ca la o pasăre înfricoşată, de bucurie... Iar după ce o sărutai, i se umpleau ochii de lacrimi precum grădina îi era plină cu regina nopţii. Grădini înlăcrimate, cu flori albe şi cu cerc negru arzător în mijloc erau ochii ei. Părul aspru, lucios ca bitumul şi des, sălbatic ca pirul de pe bărăganele nopţii cînd îl munceşte vîntul, stătea acuma în bratele tale ca un culcuş de pantere negre, adînc şi cuminte adormite.

Casa părintească era formată din prispă – în care se urca pe cinci trepte de scîndură –, o tindă, iar din tindă se intra, la dreapta, într-o cameră mare, cu lăicere încărcate de perini şi plocăzi, iar la stînga se intra într-o altă cameră, tot atît de mare. Aceasta era dormitorul stăpînei casei. Aici dormea ea singură, iar atunci cînd îi venea soţul, cu el. În cea din dreapta dormea Silvia, asemeni fetei cu zestre din pictura lui Grigorescu.

Din camera de la stînga tinzii se afla, în continuarea ei, înspre grădina de legume din spatele casei, o altă încăpere, un fel de garsonieră, în care se intra deschizînd o uşă şi coborînd trei trepte. Cămăruţa aceasta, liniştită şi intimă, avea ieşire şi înspre grădină. Aici dormea frăţiorul Silviei.

La sosirea ta, însă, mama Silviei, odată ce a acceptat – şi încă foarte bucuroasă – să le fii chiriaş, a făcut o primă modificare: pe băiat l-a mutat în camera Silviei şi tainica garsonieră ţi-a fost alocată ţie. Nici că se putea mai bine. iar mama Silviei dormea în continuare în dormitorul ei conjugal, prin care se intra în cuibul tău.

Totul mergea foarte bine. Toţi din casă erau fericiţi, inclusiv Pufi, afară de tine, care încercai o anume jenă faţă de atenţia şi simpatia cu

care te înconjurau toţi. Dacă se întîmpla să pleci pe "teren" (de fapt mergeai la Iaşi, la hotelul Săndulescului, la meduza aceea albă, cu infernalele tentacule fierbinţi, ori în vreo comună, la petrecere cu notarul burlac de-acolo...), mama Silviei te copleşea cu daruri: pui fripţi, şniţele, dulciuri, fructe, prăjituri, ca nu cumva să faci foame, ci să-ţi fie bine. Ba îţi mai strecura şi cîte o sticlă cu vin. Toate acestea îţi prindeau bine, de minune, dar nu la notarăşul acela burlac de la comuna Focuri, cît în camera de hotel, împreună cu meduza aceea, care, după ce înfuleca şi bea, se pornea a-şi mişca răscolitor tentaculele, pe care, precum rechinul orbit, abia aşteptai să te cuprindă şi să te scufunzi cotropit de ea, în ea, cu ruinătoare revărsări. Nemernicule! Monstrule! Fiară! Moloh! Avizuha! Prăpăditule, în plin, dezlănţuit prăpăd!

Covîrşit de rănile urgiei şi-ale desfrîului, aidoma unei ruini fumegoase ori unui pămînt lovit de calamităţi, te întorceai, a doua zi, sau cînd terminai munca de statistician pe "teren", la domiciliul tău, unde toţi, mama Silviei, Silvia, mai ales, fratele ei, pur ca un heruvim, şi Pufi căţelul, şi mai pur încă decît Ninel – acesta era numele fratelui Silviei –, te primeau cu iubire mare şi mare bucurie.

Iar tu, întunecatule şi spurcatule, te lăsai primit cu dragoste, cînd ar fi trebuit să-ţi strecori umbra blestemată pe furiş, ca tîlharul, prin uşa de din dos, din grădină, să-ţi iei bocceaua cu mai nimica în ea de folos, plus nişte cărţi, care tot nimica însemnau, dar pe care tu le foloseai ca să impresionezi, şi să te pierzi în noaptea de-afară, aşa cum erai deja risipit în noaptea din tine.

Dar te-ai spălat pe faţă şi pe mîini, ţi-ai spălat şi picioarele de tîlhar, deşi ar fi trebuit să te speli cu apă tare, ai stat la cina îmbelşugată, înconjurat de dragostea tuturora, apoi, după ce stăpîna-gospodină a casei, spălînd vasele, curăţînd camera şi desfăcînd albiturile peste patul ei de femeie singură, s-a culcat (dar nu dormea, ci veghea...), tu, singur cu Silvia, pe prispă, între florile de regina nopţii din grădina din faţă şi celelalte care luminau din adîncul ochilor ei, vă jucaţi un joc de-a mare primejdie, şuşotind, îngăimînd, uneori suspinînd adînc, ca şi cum nişte pomi grei de rod ori de ploaie se scuturau în trupurile şi sufletele voastre.

În această stare ai săvîrşit tu începutul păcatului. Mai mult pentru că înţelegeai că ea dorea şi aştepta, decît că tu ai fi dorit – deşi dorinţa te

îndemna –, dintr-o îndatorire omenească mai mult decît dintr-o pornire pătimaşă, ţi-ai apropiat faţa de faţa ei, ai lipit-o, cu ticăloşie, de catifeaua ei vie şi caldă, apoi ai răsucit încet, cu viclenie, buzele înspre buzele ei care aşteptau întredeschise şi, într-o tăcere în care nici răsufletul nu se mai auzea, le-ai lipit de-ale ei şi le-ai ţinut aşa, acolo, lipite, absorbind-o-n stihia ta şi tot mai fremătător trezind în ea izvoarele femeii.

După ce le-ai desprins precum ventuza de pe trupul bolnav – bolnav de o întunecată fericire –, le-ai depus peste ochii ei înlăcrimaţi, ca de stele noaptea, şi iarăşi ai sorbit-o din buze, de data aceasta înverşunat de lacrimile care-i înveninau cerimile ochilor.

Apoi ea a început să plîngă, adunată toată-n braţele tale; privind pierdută în ochii tăi, implorînd astfel, aidoma disperării celui naufragiat, mîntuirea. "Acum ce mă fac?" a îngăimat. "Ce va fi cu mine?"

Ce-i puteai răspunde? Îţi era şi milă şi-ţi venea să şi rîzi de stîngacia, ca şi de viclenia ingenuă, nevinovată, a ei.

Nu i-ai răspuns, dar ţi-ai aplecat iarăşi gura şi-ai lipit-o de a ei cu mare şi prefăcută iubire. Ea ofta. Nu te-ai mai smuls din buzele ei, ca să nu fii nevoit să-i dai răspuns. Şi-aţi stat aşa pînă după miezul nopţii, ea în braţele tale, la dumnezeiesc adăpost, tu, în buzele ei.

În braţe ai purtat-o şi-ai depus-o-n patul ei desfăcut, care aştepta.

Te-ai dus, iar în urma ta, precum strigătul crimei în urma ucigaşului: "De ce pleci? Nu mă părăsi... Nu te duce... Aşa-i că n-ai să mă părăseşti?... Nu te du!"

Dimineaţa, din cale-afară de serios, te-ai arătat excesiv de conştiincios.

Te-ai bărbierit şi te-ai grăbit să pleci la Fîntînele, pentru efectuarea recensămîntului vetrei satului acolo. Pe dracu! te-ai dus la Iaşi, în camera aceea dinspre nord, unde te-ai descărcat de ploile adunate înfricoşător sub cerul şi-n sîngele tău.

Întors acasă, ai fost primit ca un ginere nou intrat în familie. Mama Silviei părea gravă, tăcută şi-a pregătit o cină ca de nuntă.

Silvia, în schimb, părea jenată, frumos ruşinată, ca mireasa după noaptea nunţii, avea cearcăne negre sub ochii negri, alburoşi şi trecea pe lîngă tine ca pe lîngă un străin, furîndu-te şi mijindu-ţi din colţul genelor şi-al buzelor.

A mîncat puţin şi se uita în jos a sfiiciune, aranjîndu-şi după urechi,

la răstimpuri, şuviţele de păr care-i tot cădeau peste ochi şi peste obraji.

Ai mulţumit de cină, te-ai scuzat că nu mai poţi sta deoarece erai obosit – şi erai într-adevăr, dar nu din cauza muncii statistice – şi te-ai retras în garsoniera ta. Ai spus noapte bună stăruind, bineînţeles, cu drag, asupra Silviei. Surpriză: în camera dinaintea camerei tale, unde pînă atunci dormea gazda, se dezbrăca pentru culcare Silvia... Ai văzut limpede cum îşi dădea jos fusta albastră şi cum îmbrăca peste trupul ei de fecioară, tuciuriu, ridicînd braţele pentru a le introduce-n mîneci, cămaşa albă, transparentă, de noapte.

Ce se întîmplase? Mama Silviei, care în noaptea precedentă, cînd voi aţi stat pînă tîrziu pe prispă, în credinţa că nimeni nu vă vede, decît doar ochii cu mărgea de aur a florilor reginei nopţii, veghea de după fereastră cu ochii de paianjen, văzînd toate cele întîmplate şi auzind tot ce-aţi şuşotit voi.

Părinţii, de multe ori, din grijă prea mare pentru viitorul copiilor, le fac un rău de neiertat. Aşa a făcut şi mama Silviei. Crezînd că fata ei se află deja căpătuită, că are un ginere în casă, la singura ei fată, tu fiind al nimănui, deci cum nu se putea mai nimerit, a aranjat ca totul să decurgă-n ordine, mutîndu-se ea în camera Silviei şi pe Silvia oferind-o drept pradă în bîrlogul fiarei.

Te-ai răzvrătit în tine crîncen. Cum se poate atîta inconştienţă? îţi ziceai. Este o crimă strigătoare la cer. O mamă care-şi aruncă unica fată-n braţele unui vîntură-lume. Tenebros calcul. Vai de voi amîndouă, îţi spuneai, sărmană Silvie, mai ales, miel pascal în fălcile unui lup.

S-a întins pe pat, dezvelindu-şi pînă sus de tot, pînă aproape acolo, de sub cămaşă, picioarele, a tras plapoma peste ea pînă la piept, a aprins veioza şi... se făcea că citeşte, dar nu citea, ci aştepta. Iar aşteptarea devenea suferinţă, amărăciune, jignire, şi-atunci ai auzit-o plîngînd cu suspine.

Te-ai gîndit brusc să-ţi faci bagajele, care erau foarte sumare, şi să dispari ca măgarul prin negură. Ar fi fost o cruzime, o faptă feroce, chiar dacă necesară. Inima ta miloasă te-a oprit să faci o asemenea nelegiuire, aşa că, din pură compătimire, din revoltă faţă de neghiobia mamei, nu din vreo dorinţă bărbătească, de apucat, te-ai ridicat din patul tău, ai dat de-o parte cartea de filosofie în care te prefăceai că citeşti... te-ai dus la

ea, ai luat-o-n braţe şi-ai dus-o-n patul tău. Palpita ca o pasăre. Ochii i s-au luminat şi toată fiinţa ei era numai o lumină ce mocnea sub lemnele stivuite pentru holocaust. Era toată numai o fericită aşteptare, freamăt plin care-şi aştepta revărsarea luminoasă.

V-a prins ziua frămîntîndu-vă, îmbrăţişîndu-vă, căutîndu-vă - ea abia aşteptînd, tu ferindu-te cu dureroasă grijă de-a răspunde aşteptării ei suferinde, dulce chinuite, oftate; v-aţi sărutat orbeşte, căutînd intrarea unul în celălalt întru prăpăstioasa contopire. Nu s-a întîmplat... Dimineaţa ai alergat direct pe teren, dar nu la Focuri, nici la Fîntînele, ci tot în ponoarele acelea albe ale femeii-meduze.

Ea se simţea jignită, nedumerită. Era totuşi fericită şi de-abia aştepta să vină seara pentru ca iarăşi să se adune la sînul tău, destrămată pe-ndelete-n sărutări, mîngîieri şi şoapte învăluitoare. Nu mai zăboveaţi pe prispă. Acuma stăteaţi ca soţul şi soţia sa în intimitatea patului şi-a cămării voastre.

Fata dorea şi aştepta, dar neştiind încă ce-nsemna capătul aşteptării se mulţumea doar cu dezmierdările tale, fericită şi convinsă fiind ea că aceasta este fericirea de-a fi femeie.

Altcineva era însă nedumerit. Primul lucru pe care-l făcea dimineaţa mama Silviei era să meargă şi să examineze patul vostru, adică cearşafurile, să vadă dacă s-a întîmplat ori nu ceea ce ea pusese la cale să se întîmple şi aştepta cu interes şi nerăbdare... Şi tare era necăjită că nu-i ieşea la socoteală aranjamentul, că nu se petrecea ceea ce era firesc să se petreacă.

Pe Silvia ai lămurit-o uşor. După ce ai răspuns afirmativ la propunerea ei de căsătorie şi după ce te-a convins - o, cît puteai fi de jalnic şi de caraghios - să mergi împreună cu ea la maică-sa ca să confirmi şi faţă de ea consimţămîntul tău de nuntă, i-ai ţinut un fel de predică plină de smerenie şi de filosofie în acelaşi timp, cum că nu trebuie să intri la ea înainte de a pune cununile sfinţirii pe capete, în biserică, şi înainte de-a da iscălitura înaintea ofiţerului stării civile. Aşa este cuminte, aşa este civilizat, aşa este buna cuviinţă şi datina. Mai mult: vremile sînt nesigure, neştiindu-se ce se poate întîmpla cu tine de azi pe mîine. Poţi fi chemat la regiment şi de-acolo să te trimită pe front, iar de-acolo în lumea cealaltă. Nu este prudent a te angaja total într-o căsătorie care, deşi

sigură, stă totuşi sub semn de întrebare din cauza războiului. (Pentru unii, uneori, războiul este un bun subterfugiu.) Că nu-ţi poţi permite nechibzuinţa de-a o lăsa în viaţă cu un copil orfan de tată după ea, şi astfel să rămînă singură şi nefericită.

"Nefericită voi fi numai dacă mă părăseşti, şi nu dacă vei pieri pe front. Dacă se va întîmpla ceva cu tine pe front eu nu voi accepta o altă căsătorie şi-ţi voi păstra amintirea vie şi cu cinste pînă ce şi eu mă voi muta acolo, lîngă tine, în lumea cealaltă."

"Da, dar va fi nefericit eventualul nostru copil", ai replicat tu.

"Ba nu, ba nu, mă voi îngriji de el ca o tigroaică", şi-aici a pornit să plîngă. "Dacă ţii la mine, atunci trebuie să mergem şi să ne căsătorim."

"Draga mea, trebuie să mă pregătesc, să merg la Bucureşti, să-i anunţ pe unchii mei care se-ngrijesc de mine, să-mi lichidez examenele şi să facem ca lumea lucrurile... Deocamdată plec pînă în Capitală, după o lună mă reîntorc şi totul se va aranja cum se cuvine. Mă voi întoarce împreună cu rudele mele şi vom face o nuntă aşa cum o meriţi. Altminteri ne facem oarecum de rîs şi ne va durea această imprudenţă, această grabă a ta, în toate zilele vieţii noastre."

În felul acesta ai convins-o să amînaţi nunta.

Era însă în acel tîrg ce se cheamă şi astăzi Podul Ghionoaiei altcineva care suferea de moarte, un tînăr cu ochi albaştri şi faţa roză, absolvent de liceu, cu stare foarte bună acasă, singurul copil la părinţi, şi care o iubea cu adevărat pe Silvia de mulţi ani înainte şi aştepta să se însoare cu ea şi să-şi statornicească familie. Şi se chema el Simion, deci Simion Petru, pe a cărui tărie sufletească ea îşi putea întemeia casa şi fericirea, nu pe a unui spulberat prin lume, ca tine.

Dar ea te-a dorit pe tine. Cu demonii nu te poţi bate, decît numai dacă renunţi definitiv la viaţă şi te retragi la mănăstire, în post, singurătate şi rugăciune. Şi poate nici acolo. Şi Simion era un băiat tare frumuşel şi cuviincios şi a arătat faţă de tine – poate din teamă – de la bun început, multă şi adevărată simpatie şi admiraţie. O făcea pentru a-ţi cîştiga înţelegerea, omenia, ca un apel la cinstea şi lealitatea ta faţă de sentimentele lui pentru Silvia. Dar suferea îndurerat cînd ştia, sau îşi închipuia, că şederea ta în casa ei nu putea să rămînă fără urmări... Şi avea amarnic frămînt în patul suferinţii sale, nereuşind a închide

pleoapele pînă-n zori, căci străvedea limpede – nici nu greşea – cum voi staţi unul în braţele celuilalt şi vă sărutaţi şi vă spuneţi vorbe adînci şi vă culcaţi apoi împreună cuprinşi laolaltă. Şi suferea de moarte bietul băiat, slăbea văzînd cu ochii, venea zilnic la Silvia – mama Silviei îl privea cam de sus, ca pe unul care-i încurcă socotelile –, cu jale şi durere fără grai se uita la cearcănele Silviei, ea îl trata cu indulgenţă, fapt care te durea mai mult încă pe tine, se juca de-a suferinţa lui cu voluptatea sadic drăgălaşă a pisicii faţă de şoarecele prins în gheare. Îţi era milă de el şi nu ştiai cum anume să-l încredinţezi că nu se va întîmpla nimic, că tu vei părăsi Podul Ghionoaiei curînd şi lucrurile vor reveni la normal. Înţelegea gîndul tău fără să i-l mărturiseşti, se lumina la faţă pentru cîteva clipe cu recunoştinţă-n ochi şi pleca acasă abătut, umilit şi repudiat, ca un cîine alungat de stăpîn, cu dragostea pentru Silvia toată numai o rană-n inima sa curată. iar Silvia jubila ascuns, iar aceasta te mînia, drept care apoi o sărutai şi o dezmierdai cu şi mai înverşunată patimă. Iar această a ta purtare furioasă, sălbatică îi dădea o mare plăcere, şi în această asmuţire parcă îi erai mai drag. Şi să mai spui că viaţa aceasta nu este o creaţie a fantasiei lui Satan!

Umilinţa şi deruta bietului Simion s-au transformat în deznădejde, încît zadarnic încerca maică-sa să-l ogoiască, zicînd că sînt pe lume fete cu nemiluita şi că nu trebuie să-şi distrugă viaţa pentru fata plutonierului acela cu traista-n băţ de pe Bărăgane pe dealurile Transilvaniei, şi de la munte te mai miri unde, că-i va găsi ea fată bună şi cuminte şi cu stare la părinţi şi cu nume de cinste. Era disperat şi se zvîrcolea în insomnii muncit de erinii, mai ales cînd doamna mamă a Silviei, ca să arate ce noroc a căzut pe capul fiicei sale, într-o duminică a dat o masă mare, cu de toate, ca să arate că nici ea nu este o soţie de plutonier oarecare, ci că are relaţii, iar acum şi un ginere filosof, la care masă au participat toate profesoarele de la liceul din Iaşi unde învăţa Silvia. Şi masa a fost aranjată în grădina din faţa casei, între florile de regina nopţii, aşa ca să vadă tot natul din tîrg. Iar tu şi Silvia stăteaţi în fruntea mesei ca nişte adevăraţi mire şi mireasă, cărora le mai lipseau doar cununile pe cap. Cum să nu sufere bietul Simion!

Profesoarele participante la banchetul de nuntă au mîncat bine, au băut, au bîrfit, au spus vorbe de şagă, dar să fie al dracului cine ar crede că ele

au fost convinse că voi veţi fi soţ şî soţie, aşa cum ţinea cu tot dinadinsul şi tot ridicolul funest mama Silviei, a sărmanei Silvii.

Şi toate acestea se petreceau în lipsa totală de-acasă şi de la norocul căzut ca din senin peste capul şi fericirea unicei sale fete, a bietului plutonier de jandarmi, care se lupta cu nevoile serviciului său, izbite de alte nevoi, ale ţăranilor şi flăcăilor de pe Bărăgan care, primii, nu vroiau să dea tot ceea ce cerea statul, ceilalţi refuzînd sau întîrziind a merge la recrutare.

Supărarea mare s-a abătut peste sufletul Silviei în ziua cînd, ca să arate ea că s-a măritat şi încă cu cine (!), a aranjat o vizită la Dumbrava, la casa unei prietene de-ale ei din liceu, care, din cauză că tatăl ei era avut, cu casă frumoasă, aşezată între dumbrăvi, departe de linii ferate şi de oraşe şi centre administrative, taman ca pe vremea de bejenie, o cam privea de sus. La aroganţa fetei de mic moşier ea răspundea cu emfaza norocului ce-a căzut peste ea şi că, deci, nu este neapărată nevoie să fii bogată pentru a fi şi fericită, ci trebuie să te caute fericirea aşa cum a căutat-o pe ea.

Atunci, la conacul acela modest, ferit şi liniştit şi împresurat de dumbrăvi minunate pline de vînat şi de multe alte mistere, a cunoscut Silvia adevărata durere, şi-atunci, numai atunci a plîns de-adevăratelea, din suferinţă crîncenă şi nu din starea fericirii care se vroia statornicită.

Colega ei era o moldoveancă dalbă şi ochioasă şi molcomă în întinderea mrejelor. Femeia din ea stătea ascunsă tenebros în albul frumuseţii ei teribile, aşa precum o panteră albă stă în mare taină, pitită-n junglă, adulmecînd, atrăgînd, sărind apoi asupra pradei şi devorînd-o cu aprigă voluptate. N-ai putut scăpa antenelor ei viclene şi nici n-ai izbutit să rămîi în afara cîmpului magnetic puternic pe care-l creau radiaţiile ei de femeie cu aere de doamnă, de stăpînă, cu reţinută şi disimulată mîndrie, conştientă de graţiile ei primejdioase.

Şi i-ai dat atenţie deosebită – nici nu se putea altfel –, vorbind cu ea lucruri "elevate", în care împrejurare biata Silvia se făcea tot mai mică, mai nevoiaşă, se veştejea şi începea a mirosi a cenuşă. Parcă era o creangă în uscare, alături de un mălin înflorit. S-a simţit umilită, sărmană, şi-a bănuit cu spaimă primejdia ce-o aşteaptă, iar Harieta tot mai biruitor îşi etala aroganţa frumuseţii ei stăpînitoare. În noaptea care

a urmat a plîns în braţele tale pînă s-a făcut dimineaţă. Pînă s-o ogoi a trebuit să dovedeşti iscusinţă mare în a născoci vorbe încîntătoare, pe cît de deşarte, răbdare şi teatrală afecţiune. De-abia aşteptai ziua plecării. Bietul Simion se topea ca o lumînare, arzînd în pustiu şi întuneric, Silvia avea vedenii înfricoşate, arătîndu-i-se mereu, şi ziua în amiază, umbra albă a Harietei, ca o mare năpastă, care-i dădea cutremur şi spaime, şi altele asemeni ei, care se arătau departe, şi toate venind spre tine cu ademenitor surîs şi vicleană chemare; mama ei nu mai prididea cu gătitul mîncărurilor de tot felul, una mai gustoasă decît cealaltă, fratele Silviei era mîndru că are un sprijin în tine şi-a devenit mai cutezător între prieteni şi colegii de şcoală şi de uliţă, iar tu aşteptai cu nerăbdare şi puţin tremur nervos ziua plecării.

Cel mai frumos, mai adevărat, mai curat şi mai duios dintre toţi însă te iubea căţelul Pufi. Cînd soseai acasă începea să facă un adevărat circ, sărind ca o minge, ca un pui de diavol, învîrtindu-se în jurul cozii ca o sfîrlează, săltînd asupra ta pînă la obraz, unde îşi lăsa sărutul, iarăşi făcea fulgerătoare ocoluri primprejur, cu coada sub burtică, scîncea şi schelălăia de fericire, din cînd în cînd sărea şi asupra Silviei, dar imediat sărea de cinci ori asupra ta, pînă la frunte, şi uite-aşa îşi exprima el starea de euforie de care se lăsa cuprins la sosirea ta acasă. Era de invidiat, într-atît de frumos ştia el să iubească şi să-şi demonstreze iubirea. O explozie solară, a unui soare minuscul, era Pufi în clipele acelea!

Într-o zi l-ai suit în pom şi l-ai lăsat să stea singur, spre marea şi parşiva bucurie a pisicii care întreţinea cu Pufi relaţii nu tocmai cordiale. Cînd să-l dai jos din corcoduş, Pufi – şi-acest amănunt te-a îngrozit! – plîngea aidoma unui copil pedepsit pe nedrept. Chiar aşa.

Hain cum eşti din fire, nu din răutate, ci dintr-o fudulă indolenţă faţă de slăbiciunile vieţii – considerînd că a arăta înţelegere slăbiciunilor înseamnă a face dovada unei şi mai jenante slăbiciuni –, nu te-ai aplecat asupra lui să-l mîngîi – şi simţea atîta nevoie! –, să-l alinţi, să-i spui că ai glumit prosteşte, din drăgălăşenie cu el atunci cînd l-ai certat, iar apoi l-ai suit în pom spre bucuria parşivă a pisicii, ci l-ai lăsat în ruşine şi umilinţă, singur, cu marea lui iubire pentru tine, toată numai o rană.

Drept ripostă, Pufi a dispărut din faţa voastră a tuturora pentru două zile.

Te-ai speriat. Ai gîndit că s-a sinucis, răzvrătit împotriva ticăloşiilor vieţii.

La ora mesei a fost chemat stăruitor de mama Silviei şi de Silvia şi de fratele ei – tu însă nu, şi el tocmai chemarea ta o aştepta –, dar n-a răspuns de nicăieri. Ţi-ai făcut reproşuri. Te-ai considerat criminal. Nu îndrăzneai să te uiţi în oglindă dimineaţa cînd te bărbiereai, ci dădeai cu lama pe-ntuneric, ca orbetele, urmărit şi pedepsit de imaginea duhului lui Pufi care acum, credeai tu, zace undeva pe-o şosea, strivit de vreo maşină, ori pe vreun morman de gunoaie.

Ai fi vrut să fredonezi un cîntec, aşa cum făceai totdeauna atunci cînd te bărbiereai, dar notele se sugrumau în gîtlejul tău podidit de plînsul după sufletul lui Pufi. Îţi păreai odios. Nici n-ai mai îmbrăţişat-o, n-ai mai sărutat-o pe Silvia, iar mama Silviei credea că eşti supărat pe ei şi se temea ca nu cumva să eşueze aranjamentul pe care-l pusese ea la cale cu atîta americănească diplomaţie.

Seara te-ai culcat mai devreme, spre îmbufnarea Silviei. Ai încercat să citeşti. Nu te puteai concentra. Păcatul săvîrşit asupra lui Pufi, atentatul moral la iubirea lui faţă de tine, mai întîi, apoi atentatul asupra vieţii lui însăşi te chinuiau. Îţi era şi de ea milă, dar nu puteai fugi de pedepsitoarea nălucă a lui Pufi.

Pe la miezul nopţii frămîntul Silviei începu să se aline. Se răsucea dintr-o parte pe alta tot mai cu încetineală şi suspina la răstimpuri.

Simţeai îndemn întunecat să te duci la Silvia şi, de data aceasta, să n-o mai cruţi. Să-ţi duci pînă la capăt cruzimea şi blăstămăţiile. Dar, pe măsură ce se potolea neastîmpărul Silviei, desluşeai vagi mişcări, ca de pasăre legată care-şi mişcă sfios şi neputincios aripile, pe-aproape, în preajmă, fără să ştii precis de unde anume veneau. Ai crezut că aiurezi. Apoi te-au trecut fiori, pe măsură ce zgomotele acelea ca de foială a unei păsări deveneau tot mai adevărate, mai lămurite. Strigoiul lui Pufi! ţi-ai zis; ba nu, strigoi nu poate fi sufletul lui curat, ci vedenie îngerească... Năluca îngerească a lui Pufi, căţelul, mă cercetează pedepsitor. Acuşi o să apară ca din neunde, de sub podea sau pur şi simplu din aer, şi-ai să vezi tu ce-ai să simţi atunci. Pufi! ai strigat ca pentru tine, către vedenia lui... Atunci foiala aceea s-a auzit clar de tot şi de la locul de unde venea anume, adică de sub pat. Te-ai aplecat în grabă. Sub pat, exact acolo

unde deasupra lui se afla capul tău, Pufi, adunat ghem, foia ca un arici, cuprins de o stare euforică, şi de sfială, dar şi de fericire. Cu coada între picioruşe îşi dădea capul încoace şi încolo, şerpuind din corp, ridicînd din lăbuţe...

"Vino, măi băiete, aici, i-ai zis cu mare iubire şi mulţumire. hai la păcătosul să te mîngîie şi să te pupe, şi să-l cerţi pentru răutatea şi ticăloşiile lui. Aide, vino..."

Pufi s-a tîrît, tot mişcînd din coadă şi ridicînd din lăbuţe şi şerpuind din corp, pînă ce-a ajuns la picioarele tale. Apoi a pornit să ţi le sărute, iar dacă a simţit mîna ta bucuroasă şi alintătoare pe blana lui, s-a dat pe spate, invitîndu-te să-l mîngîi şi pe burtă. După aceea să vezi tu zbenguială! După aceea să vezi tumbe şi acrobaţii şi sărutări peste obrazul tău neobrăzat; după aceea să auzi tu scîncete şi schelălăieli de bucurie! L-ai strîns în braţe, l-ai adunat la piept şi te-ai dus cu el, aşa, la Silvia. Ai tras cearşaful de pe faţa ei şi-ai sărutat-o. Silvia avea faţa toată acoperită de lacrimi.

V-aţi mirat, v-aţi bucurat, v-aţi mîngîiat pe faţă şi pe păr, iar Pufi nu mai ştia ce să mai inventeze, ce figuri de circar, ce salturi mortale peste aşternutul Silviei, ca să-şi arate bucuria, ca să vă distreze, întocmai ca paiaţa Maicii Domnului din povestea lui Anatole France.

"Încetează, băiete, i-ai zis, cu grijă mare ca nu cumva iarăşi să-l superi, încetează cu demonstraţiile, minunate desigur, dar trebuie că-ţi este foame. Hăi şi mănîncă ceva, şi-apoi iarăşi începem spectacolul. Bine?"

"Bine", a răspuns el, dînd frenetic din coadă şi aprobînd din capul miţos.

Niciodată nu mi s-a părut mai frumoasă Silvia ca în noaptea aceea, cînd se uita surîzător şi distrat înţelegătoare faţă de prestidigitaţiile şi presticodiţiile lui Pufi. Arăta ca o doamnă înalt îngăduitoare. Avea prestanţă înţeleaptă şi-o nobilă putere de atracţie. Frumuseţea ei fără de prihană avea demnitate, iar feminitatea ei, ceva din acea putere de chemare severă.

A doua zi te-ai înfăţişat în comuna Dudeşti ca să faci recensămîntul vetrei, precum şi-al moşiei lui Sturza. Nu mică ti-a fost mirarea cînd, intrînd în curtea boierului, l-ai văzut pe el, om distins, cu alură sportivă,

că duce de mîncare la porci, iar pe ea, maică-sa, culegînd de zor prune pe care apoi le ducea să le vînză în piaţă, la Iaşi, ea personal. Vechilul moşiei, ispravnicul sau cum vrei să-i spui, administratorul era un maghiar. Boierul român nu avea încredere în români, dar avea mare trebuinţă de braţele lor de muncă. Aceasta era o poveste foarte veche şi totodată foarte tristă. În România, cei de la conducere au dispreţuit şi jupuit întotdeauna naţia, nepunînd nici un preţ pe ea, afară de acela al puterii ei de muncă în tăcere şi umilinţă şi obidă, iar poporul de abia aştepta să vie alţi străini ca să le deie-n cap la cei dinaintea lor, dispreţuind şi sabotînd la rîndul lor statul, fiecare aşa cum se pricepe, aceasta fiind singura lege statornică şi respectabilă în această ţară. Şi tot dosind discret cîte ceva din ceea ce i se smulge cu samavolnicie, din ceea ce i se fură, din produsul muncii lui care i se ia cu abjectă sfidare, de către cei care îl "conduc", i-a ieşit vorba că-i hoţ. O singură dată s-a bucurat şi naţia aceasta de cinste, respect şi libertate, şi rezultatele s-au văzut, leul românesc ajunsese valută fortissimă în Europa: în perioada Carol I, Ferdinand, sub Brătieni, pînă la instaurarea dictaturii lui Carol al II-lea, după care viaţa acestui neam a reintrat în matca-i fatală, legiferată prin destin, cea a damnării la robie, înjosire, batjocură.

Iar după ce te-ai întors de la Dumeşti, a doua zi ai plecat la Bucureşti, de unde nu te-ai mai întors niciodată la Podul Ghionoaiei, nici să te însori, nici ca să-l bucuri pe Pufi, nici ca să-ţi petreci cu notarăşi burlaci ori cu fata din camera de hotel.

Totul s-a transformat într-o amintire tristă, într-un fel de rană ce luminează şi doare mereu tot mai înceţoşată. Simion, abia salvat de la o tuberculoză galopantă, s-a însurat cu o altă fată, a făcut copii, s-a căpătuit mai mult decît era de la părinţi; Silvia s-a măritat şi ea cu un medic (ehei!), aşa încît s-a aflat infinit mai fericită-n viaţa ei decît dacă făcea idioţenia să se lege de tine. N-ar fi obţinut nimic altceva decît necazuri şi neajunsuri de tot felul, chiar dacă te-ar fi iubit mai mult şi s-ar fi simţit mult mai fericită în braţele tale. Iar atunci, după nuntă, după noaptea nunţii mai ales, cînd s-a dovedit a fi nevătămată de trupul tău, ai ajuns tu în iubirea şi profunda recunoştinţă a tuturora, a mamei Silviei îndeosebi. Căci se auzise peste tot de isprava cinstită din partea ta, a purtării tale cugetate (chiar dacă uneori, într-un anumit fel, te durea) şi s-a bucurat şi

te-a cinstit în cugetul său şi domnul doctor, soţul Silviei, cu care a făcut casă îmbelşugată, chiar dacă el a murit de timpuriu.

Ajuns la Bucureşti, ai scris de cîteva ori nişte scrisori de consolare, apoi ai anunţat că eşti chemat la regiment ca să-ţi iei în primire plutonul – tu nici măcar nu făcuseşi serviciul militar – şi, în sfîrşit, c-ai plecat pe front, pe primele linii, aşa ca să nu mai aştepte mult timp scrisoare... Alexandru te-a certat rău, cu asprime de călugăr iezuit, George s-a amuzat, Vasia s-a îmbătat, iar Florian a surîs cu filosofie.

Altcineva însă n-a crezut nici o iotă din toate bazaconiile scrise de tine în scrisorile adresate Silviei: mama, apriga mamă şi stăpînă a casei, straşnică şi fără de greş cunoscătoare de oameni. Ceea ce n-a vrut să cunoască însă, ceea ce nici măcar n-a dorit să bănuiască a fost gîndul tău de a nu te căsători, firea ta de vîntură-lume, de fluture de noapte, care numai de căsnicie, de familie şi de copii nu-ţi ardea, cu atît mai puţin de soacre, oricît de grijulie ar fi fost faţă de tine una dintre ele.

Ea era sigură că te ascunzi după vorbe mincinoase şi că-ţi vezi de treabă prin Bucureşti cu colegii şi prietenii şi prietenele, ceea ce nu era prea greşit. Drept care, după ce ţi-a adresat cîteva scrisori, la care n-ai răspuns, căci *erai pe front*, a scris ultima, foarte lungă, din toată inima ei de mamă, cu alean şi jale şi reţinute reproşuri, dar pe care nu ţi-a adresat-o ţie, ci – de unde o fi aflat adresa, numai ea ştie! – de-a dreptul mătuşii tale Catina. Tanti Catina, care avea şi ea o fată, s-a transpus deodată în situaţia bietei mame a Silviei, ea însăşi rănită şi indignată ca femeie şi ca mamă – ce s-ar întîmpla dacă un alt încurcă-lume ca nepotul meu ar face la fel cu Zetuţa mea? –, te-a chemat la ea acasă, în camera de taină, şi-acolo, ce perdaf ai primit şi ce păruială, nici duşmanul să nu fi fost în pielea ta de măgar: "Nu-ţi iasti-aruşîni si ţ-arînzi tini di featili a oaminiloru?! Afurisitu şi anticristu ţi eşti tini! Va ti chiarî Dumnidzău, blistimate! Va nî faţi numili di-arşîni! Du-ti, ş-nu ti vedu altu la ocli, anatema-ţi caplu, anatema-ţi! Inimî di cîni ai tini, nu di omu. Asparsiş feata. Aestu iasti aţelu ma marli picatu la Dumnidzău! Şti tini?!"

"Mătuşă dragă, n..."

"Mie să nu-mi spui dragă altu, avdzîş?"

"Mătuşă, n-am stricat nici o fată."

"Alasî, alasî, mutrescu la tini şi ştiu tuti. Mutrita-ţ iasti di furu..."

"Ma pri Dumnidzău cî nu u-asparşu."

"Destul cî u fîţeş di-arşîni!... Du-ti ş-nu ti vedu la ocli, baldîru ţi eşti. Si ti duţi şî si-u liai di niveastî, altî soi cu mini nu-ai ţi si grîleşti. iar mutrea la nîsu, şî-chirutlu!"

Aşa te-a pedepsit mătuşa Catina, femeie pe cît de simplă pe atîta de demnă şi de doamnă. N-ai măi văzut zile bune cu ea de-atunci încolo.

Setea ta de absolut, de-a afla tot adevărul despre lume, viaţă şi Dumnezeu se preschimbase într-o amarnică resemnare, iar trufia din tine a devenit umilinţă. Capul tău, jumătate frunte de răzvrătit şi jumătate fălci de fiară, purtat cu sfidare în sus, înainte doar cu cîteva luni, acuma îl duceai aplecat peste pămînt, cu şuviţele negre, cîrlionţate atîrnînd peste faţa palidă, ca peste înserare nişte cetini de molid pustii.

Prietenii nu-ţi mai spuneau nimic. Nu te interesau nici chefurile lor, nici legăturile noi şi interesante, nici alte desfrîuri faustice. Aveai impresia că toate colegele, şi cele de an, şi cele din ceilalţi ani, se uită la tine cu frică. Parcă te ocoleau. Singura la care te-ai fi dus să te spovedeşti, să-i spui toate, frăţeşte, căci te-ar fi ascultat cu atenţie şi cu surîs luminos pe buze, ar fi fost Lydia. Dar Lydia se măritase şi-avea probleme noi, iar tu, cu necazurile tale jalnice, îi puteai crea altele, foarte neplăcute. Puteai stîrni gelozia soţului ei, un vienez, funcţionar la ambasada Austriei, încorporată acum la Reichul german, şi să comiţi altă vreo ispravă. Te duceai la cursuri, te aşezai în bancă şi ascultai - da' de unde! mai mult te făceai că asculţi, căci pluteai cu minţile aiurea, în acel gol prăpăstios din tine.

Unii profesori se mirau că nu iei cuvîntul la seminarii. Te credeau supărat, bolnav şi se dovedeau înţelepţi cu tine. Ţi-au dat şi examenele, fără ca să dai examen, din oficiu, calificativ maxim, afară de profesorul titular de la catedra de pedagogie, la care n-ai promovat decît în ultimul an, cu menţiunea "suficient".

Crăciunul l-ai petrecut la sanatoriul Moroieni, unde te-ai dus ca s-l vizitezi şi să-l bucuri pe Alexandru, internat acolo cu un infiltrat T.B.C. bilateral. Altceva mai bun nu era de făcut. Alexandru suferea şi era singur, iar tu la rîndul tău sufereai, dar de-o boală pe care medicii nu o cunosc, nici chiar cei mai ai dracului psihiatri. Alexandru ajunsese acolo din marea grijă pe care ţi-o purta ţie: De la un timp tu începuseşi să

tuşeşti întruna şi să faci febră. Atunci Alexandru, grijuliu şi discret, te-a luat într-o zi şi, cu vorbe şirete, ca pentru copii, te-a dus la Oficiul medical al Universităţii ca să-ţi faci un consult la plămîni. Era sigur că ai făcut ftizie, după felul tău nesăbuit de a trăi şi de a te risipi necreştineşte. Doctorul te-a pus la aparatul cu raze, s-a uitat cu atenţie, şi pe faţă şi în spate, şi ţi-a spus că nu ai nimic, decît o traheită. Apoi ţi-a prescris un sirop expectorant şi te-a sfătuit să nu bei băuturi reci, să nu vorbeşti prea mult şi să stai la temperatură constantă. Să bei ceaiuri îndulcite cu miere de stup, dar şi acelea să nu fie prea fierbinţi.

Apoi, pentru că se afla acolo, l-a poftit şi pe Alexandru la aparat, ca să-l vadă şi pe el la raze. "Odată ce eşti aici, hai să te consult şi pe dumneata", i-a zis lui Alexandru, iar el s-a supus invitaţiei medicului, ca orice copil cuminte şi ascultător.

Doctorul zăboveşte cam prea mult, apoi îl suceşte şi pe partea cealaltă, unde zăboveşte şi mai mult, fapt care te-a făcut să tresari cu teamă...

Doctorul a îndepărtat mîinile, a ridicat din sprîncene, a umflat buzele împingîndu-le înainte, apoi i-a făcut lui Alexandru, pe loc, bilet de trimitere la sanatoriul T.B.C. de la Moroieni. Avea un infiltrat bilateral şi dacă nu-l descoperea, din grijă pentru mine, pentru sănătatea mea mai mult decît a lui, risca să facă o galopantă, harnic cum era şi muncind, citind pînă noaptea tîrziu, şi să se cureţe.

Cînd ai ajuns la Moroieni ningea, ca pe timpul domniei lui Mircea cel Bătrîn.

Cum îţi place să te dai în spectacol, să impresionezi, să epatezi, n-ai intrat direct în camera bolnavului, ci ai stat întîi vreo zece minute afară, sub ninsoare, pînă ce te-ai nins tot, de arătai ca o vedenie de pe alte tărîmuri. Şi-aşa, cu bagajele în mîini, în care se aflau şunci de Praga, miere de stup, vinuri tonice, cutii cu bomboane de şocolată, miez de nucă şi de migdale, fursecuri şi pricomigdale, tot ce ţi-a trecut prin minte, dar mai ales tot ce ţi-a dat pentru Alexandru unchiul Gheorghe, cel cu cofetării şi restaurante-n capitală, şi care era un om filotim, cu suflet mare şi minte ageră, ai apărut înaintea lui, în camera unde era cazat, singur. Cînd te-a văzut întîi a crezut că-i stafie, apoi, cînd s-a dumirit, a sărit ca un apucat la tine şi v-aţi îmbrăţişat şi v-aţi sărutat şi v-aţi tras de păr –, el ţipînd înfundat de bucurie, înroşindu-se tot la faţă şi dilatîndu-şi

ca un arhanghel ochii lui şi-aşa destul de mari.

Aţi povestit pînă tîrziu... I-ai spus de toate, numai despre cele necurate şi necinstite lucruri şi apucături ale Veronicăi, logodnica lui, nu i-ai spus nimic, deşi el tot încerca să te aducă pe fir... ca să-i spui. Tu susţineai cu tărie că n-ai mai vzut-o şi că, e drept, nici n-ai prea căutat-o.

A doua zi v-aţi uitat la film, căci sanatoriul era prevăzut şi cu o sală de cinematograf, cu scenă pentru spectacole. Ai ţinut, la rugămintea lui, şi un fel de conferinţă în faţa bolnavilor despre poezia română, mai mult recitînd decît vorbind, lucru ce i-a impresionat mult mai frumos pe ascultători, din Eminescu, Blaga, Arghezi, Pilat, evitîndu-l pe Bacovia, anume..., Voiculescu, Gyr şi alţi atîţia.

*

La întoarcerea în Capitală, ţi-a ieşit necuratul în cale. Da, da. El în persoană, la miez de noapte, pe-o stradă pustie, în chip de femeie cum nu se poate mai seducătoare, mai tulburătoare şi mai frumos îmbrăcată. El era, astfel travestit.

Ningea peste Bucureşti ca peste Ninive ori ca peste Sodoma şi Gomora, ca peste podişurile şi burgurile Evului Mediu sau ca peste o aşezare mare, "dată-n var ca o raia", din Isarlîk. Nici ţipenie de vietate pe străzi. Circulaţia era moartă, casele adormite sub linţoliile de nea, peste care ningea cu solemnitate nocturnă.

Bolnavii, mai ales muribunzii, se ilumineză copleşiţi de sentimentul unei risipiri albe în albul imaculat al nefiinţei astfel arătată, precum o ninsoare care cade tăcută şi necontenită peste infinitul din lume şi din noi înşine. Mai frumos ningea a pustietate, peste parcuri ningea a somptuoasă solitudine, peste edificiile publice a înverşunare, iar peste sufletul şi memoria ta, cea din timpul acesta ca şi, mai ales, cea din timpul fără dimensiuni, ningea ca peste un fabulos cîmp peste care s-a dat cîndva o mare bătălie.

Ca peste mii de morţi ningea peste cîmpurile pustii din inima ta.

Sosiseşi la gară tîrziu, pe la miezul nopţii, iar de-acolo ai apucat pe jos să străbaţi străzile capitalei deşerte, prin ninsoare, ca o vedenie, nins de tot, înspre căminul studenţesc Asistenţa Universitară. Şi, în timpul cît a

durat parcurgerea drumului, destul de lung şi întortocheat, ai putut să vezi toate acele vedenii îndepărtate cîte ţi s-au arătat. Dar către sfîrşit ţi s-a arătat una mai înfricoşată decît toate celelalte.

Ai intrat pe strada Matei Voievod. Strada era pustie şi peste ea, ca şi peste casele ce o însoţeau în dreapta şi-n stînga, ningea pieziş. Era aproape beznă de atîta alb, căci viscolea dinspre răsărit. Înaintai într-o stare de euforie care venea şi din starea de oboseală şi nemîncare, dar mai cu seamă din presentimentul că te pîndeşte ceva. Iar acel ceva nu a întîrziat să se arate aievea.

Mai aveai doar cîţiva paşi pînă să ajungi la cămin, cînd, pe partea dreaptă a străzii, din volbura de fulgi se desprinde, adică se desluşeşte, o nălucă albă, care umblă nedumerită, căutînd ceva pe pereţii caselor, la locul unde stă scris numărul lor de ordine. Nălucire este, ţi-ai zis..., dar nu era deloc nălucire, ci o femeie îmbrăcată-n alb, acoperită de alt veşmînt alb, de fulgi de zăpadă, care s-a întors spre tine, fericită că i-ai ieşit în cale, şi te-a întrebat:

"Domnule, nu vă supăraţi, aceasta este strada Matei Voievod?"

"Da, doamnă", ai răspuns cu bunăvoinţă, deşi cu nitică teamă-n oase...

"Dar numărul 39?"

"Păi... numărul treizeci şi nouă este chiar cel dinaintea dumneavoastră."

"Vai de mine, dar atunci nu aici trebuia să vin! Ce mă fac?"

"Doamnă, zici tu, inspirat, poate că trebuia să mergeţi pe strada Matei Basarab, căci este şi o asemenea stradă."

"Vai! a răspuns ea, lămurită, întocmai acolo vroiam să merg! Ce să mă fac?"

"Doamnă, răspunzi tu exact cum trebuia şi cum ea aştepta, dacă nu v-ar deranja, v-aş conduce pînă acolo. Cunosc bine strada.

"Vai, v-aş rămîne foarte recunoscătoare, sînteţi foarte drăguţ!"

Spune tu, dacă această arătare de femeie, frumoasă ca un blestem, cu ochii negri, mai mult doritori de tine decît speriaţi de starea în care se afla ea, nu era El, El, îmbîrligatul, căci se uita la tine pe sub căciula albă, de hermină, pe sub genele negre, lungi şi ninse, şi te iscodea cu albul acela fierbinte, nins şi el, din jurul cercului negru de cărbune viu, din ochii ei?

Şi-aţi pornit prin viscol şi prin miez de noapte înspre strada Matei Basarab.

Era învelită într-o blană albă, de hermină, ori de ursoaică de la pol, dar pe sub ea mocnea o căldură diavolească... O simţeai, iar ea a simţit la rîndu-i că eşti tulburat, ca un netot, şi s-a bucurat în sinea ei de diavol.

S-a uitat la tine, din ochii aceia negri, mari şi plini de-o radioasă viclenie: "Ţi-e frig!" a zis, şi s-a lipit de tine puţin.

"A, nu, nu!" ai răspuns tu cu minciună, deşi îţi era într-adevăr frig, dar nu de oboseala drumului, nici de-a nemîncării, ci de ea îţi era frig, de căldura care venea dinspre iadul ei. Şi-ai început să ai frisoane, pe care te chinuiai să le ascunzi, dar ea a simţit, ştiind totodată şi din care cauză te scuturi şi tremuri.

Atunci ea şi-a desfăcut aripa paltonului de blană şi te-a cuprins sub căldura ei. Ca un aisberg care intră brusc într-o zonă de curenţi calzi te-ai simţit. I-a părut bine şi – ai observat limpede – a surîs cu şiretenie.

Nu mai încape îndoială, El era. Ea nu era ea, ci era El astfel travestit. Te lăsai dus, tîrîş aproape, ca un fel de numaliu la tăiere. Dar te duceai cu plăcere mare, cu voluptate. "Unde n-ar da Dumnezeu să fiu sacrificat pe trupul ei ca peste un foc de jertfire, fie şi pentru Satana!" îţi ziceai.

Şi cum să nu-ţi fi fost auzit glasul, şi împlinit, cînd Cornelia – căci acesta era numele pe care-l purta femeia aceea, durere mîndră şi mîndrie dureroasă însemnînd şi magnifică resemnare de matroană romană – era însuşi Vicleanul în carne şi oase, şi încă ce carnaţie! şi ce priviri! cîtă viclean de dulce căldură şi chemare nocturnă!

Aţi ajuns, spre părerea ta de rău, spre disperarea şi înfricoşarea ta, pe strada Matei Basarab – şi nu Matei Voievod – şi chiar în dreptul numărului 39. Casa era luminată şi dinlăuntru se auzea rumoare mare, de petrecere.

"Aaa, aici e! Aici trebuia să vin! Îţi mulţumesc! Ai fost foarte gentil cu mine!"

Tu era să te clatini, căci la auzul acestor ultime cuvinte ai simţit că ţi se înmoaie genunchii, cînd însă ea a continuat, surîzîndu-ţi adînc şi sfredelitor: "Poimîine, după masă, la orele cinci, te aştept. Uite adresa mea", şi-ţi întinde o carte de vizită, scoasă cu graţie din poşetă. "Ai înţeles?... Te aştept...", a soptit cu şoaptă ticălos de săgetătoare şi te-a

sărutat în grabă, hoţeşte şi a sunat la sonerie, cu ochii aţintiţi surîzător asupra ta, care te-ai retras îndepărtîndu-te singur, prin zăpada care nu mai înceta să cadă, înspre cămin, iar în urma ta, ca un voal fermecat, plutea în văzduhul nins, şuşotind, vocea ei stinsă, solitară: "Te aştept! Te aştept! Ai înţeles? Te aştept!"

Dimineaţa te-ai îndepărtat spre Biblioteca centrală, căci facultatea era în vacanţă, şi-acolo, în ambianţa aceea, aidoma aceleia din poezia lui Barbu, intitulată *Dioptrii*, ţi-a aminteşti? *Înalt în orga prismei cîntăresc, / Un saturat de semn, poros infoliu. / Ca fruntea vinului cotoarele roşesc, / Iar soarele, pe muchii curs, de doliu...* Ai citit cu mare concentrare şi sublimă gelozie pe Jean Marı Guyeau, acel Nietzsche francez, nu aşa de satanic înaripat ca fiara aceea mustăcioasă, dar mai senzual şi mai angelilc în stil şi atitudine, acela care spune la un moment dat, biologizînd nu vitalizînd, precum înaintaşul său german, că "un pahar de lapte proaspăt servit pe vîrful unui munte este egal cu plăcerea pe care ţi-o dă audiţia unei pastorale".

Ai mai spicuit şi din cele *Cinci meditaţii asupra existenţei* ale lui Berdiaef, cîte ceva şi din *Meditaţii sudamericane* de Keyserling, după care, saţiat pînă la lehamite, l-ai deschis pe Esenin şi te-ai simţit ceva mai bine, ca după o injecţie cu morfină administrată unui bolnav de cancer, căci setea ta nu de a te instrui, ci de a istovi întreaga cunoaştere, toate întrebările într-un singur răspuns mîntuitor, era nu ceva normal, ci un fel de pretenţie excesivă, patologică, asemănătoare neoplasmului, căci căutîndu-i leac, operîndu-l, îl întăriţi şi mai tare şi-i stimulezi evoluţia spre distrugerea vieţii, scopul lui în sine.

Între timp s-a mai petrecut ceva diavolesc, de neînţeles, care te-a descumpănit şi mai tare decît erai: se întorsese de pe front Laurenţiu, rănit. Era internat la Spitalul Militar din Capitală. V-aţi dus numaidecît, cu flori şi prăjituri de tot felul: cataifuri, tricoarne, baclavale, ştrudele, ecleruri, carpaţi, cremeşuri, sufletul călugăriţei şi Jofre etc... etc., căci Bucureştiul era vestit prin patiseria şi zaharoplastia lui, combinaţie dintre industria dulciurilor la turci, greci, vienezi şi români, ca să-l bucuraţi şi să-l consolaţi, să-i arătaţi că sînteţi alături de el: George, prietenul cel mai bun al lui Laurenţiu, Cristiana, iubita lui George, şi cu tine. Aţi făcut uz de toate talentele voastre de histrioni ca să-l distraţi pe Laurenţiu. I-aţi

pălăvrăgit verzi şi uscate, ca unui om care vă era drag şi care venea de pe front, unde văzuse – şi nu numai o dată – moartea cu ochii, nu ca voi care huzureaţi prin biblioteci, săli de cursuri, localuri de noapte şi vă dezmăţaţi cu femei pierdute, în alcovuri sordide.

N-au trecut nici zece zile însă de la prima voastră vizită la spitalul militar – între timp v-aţi mai dus tot a doua zi –, căci aţi aflat cu uimire că Laurenţiu s-a logodit cu Cristiana, iubita de mai bine de un an a lui George. Desigur, Laurenţiu purta uniformă de sublocotenent, care, în ochii unei femeiuşti, frumoasă la chip ca o mască scitică, impunea mai multă atracţie şi admiraţie decît costumul negru, chiar şi din stofă englezească al lui George, şi cu gambeta aceea scorţoasă care-i dădea un aer de ministru de externe, mult mai de dispreţuit decît chipiul hoţeşte potrivindu-şi cozorocul peste sprînceană, al lui Laurenţiu, dar totuşi, opţiunea s-a făcut prea brusc, ininteligibil de brusc.

Se cunoştea bine, pe de altă parte, de către noi, vraja verbală extraordinară a lui Laurenţiu în faţa fetelor. Le uluia, pur şi simplu, iar el, văzîndu-le în aşa hal fascinate, surîdea înalt, năpădit de o mare încîntare de sine, pentru ca apoi să-şi intensifice predicile măgulitoare la adresa lor, îmbinate cu cele care urmăreau etalarea spectaculară a talentului său de prozator explorînd în zona fantasticului. Şi totuşi, ne uitam unul la altul muţi şi nu înţelegeam nimic. George se arăta foarte tulburat, iar tu burzuluit.

Laurenţiu era un exemplar tipic de ţăran român. Sceptic şi neîncrezător faţă de toate şi de toţi, ştiind să-şi rezolve interesele cu discreţie abilă, strecurîndu-se cu mintea lui iscoditoare şi omenoasă în sufletul oricui, fără însă a şi-l dezvălui pe al său, conştient de virtuţile sale în lupta cu viaţa, care ştie să obţină ce doreşte fără a face scandal, fără scrupule, dar totuşi de omenie, egoist şi pudic totodată. Era un om mărinimos şi naiv, curat trupeşte şi sufleteşte, cu repulsie faţă de măscărie – tot ca ţăranul român –, mult mai curat decît noi ceilalţi, afară de Alexandru, căci el zăpăcea de cap fetele, ca la horă flăcăii cînd le învîrtesc şi le chiuiesc, dar pentru nimic în lume nu ar fi frecventat, nici măcar de curiozitate de scriitor, de prozator, vreo casă de toleranţă, aşa cum noi ceilalţi – iarăşi afară de Alexandru.

Laurenţiu s-a logodit cu Cristiana, miniona, crepuscular lunara

frumusețe scitică, cea cu păr negru ca la tătăroaice, obrajii ca de smalț tibetan și cu șiret îngăduitor surîs, și-un discret săgetător venin al lui vino-ncoa.

I-a fost însă de piază rea acea logodnă. Îl căuta prin ea nu fericirea, ci Îmbîrligatul, ca să-l vicleneasc㠹i să-l deie morții. Demonul morții a pus la cale acea misterioasă logodnă ca să-l atragă-n mrejele ei și să-l ucidă. Într-adevăr, așa a fost. Scaraoțchi a oficiat aici în chip de nănaș funesta liturghie a unirii dintre cei doi nefericiți, iar frumusețea cu chip de prințesă sumeriană a Cristianei n-a fost altceva dcît momeală iscusită în mîna Satanei.

Cînd tatăl Cristianei a aflat despre isprava fiicei sale, unica de altfel, a strîns monoclul între pleoape cu mînie aprigă, ostășească, cîrmind feroce din nas – căci era general de Stat major – , a chemat fulgerător la telefon pe directorul spitalului militar și i-a poruncit ca imediat să-l trimită pe front, în primele linii, pe sublocotenentul de rezervă Laurențiu Popescu, mișelul și nemernicul, bolșevicul.

Măcar să fi fost ofiter activ și din ceva familie cît de cît mai răsărită, dar nu un amărît de rezervist, sărăntoc și țărănoi, iar pe deasupra și... scriitor. Pe front imediat!

"Să trăiți, domnule general, dar sublocotenentul de rezervă Popescu Laurențiu nu este încă vindecat. Rănile-i supurează..."

"Îți ordon, doctore, să execuți ordinul și să nu discuți cu mine, că altfel te duci și tu cu el! Mîine raportezi de executare. Ai înțeles?"

"Înțeles, să trăiți!, a dat răspuns, cu mîhnire, doctorul colonel.

Și Laurențiu a murit, visînd că o îmbrățișează-n noaptea nunții, într-o voluptate fără grai, pe păstruga, nostima din cale-afară frumusețe scitică, Cristiana. Prescură, nu altceva, din făină de grîu adus din lună era!

A fost făcut fărîmituri de un proiectil de brand care a căzut chiar lîngă el, în groapa tătărească pe care și-o făcuse cu lopata drept adăpost.

Și sîngele din el se scurgea în pămînt de parcă trupul lui cel viu s-ar fi revărsat nupțial, în noaptea fierbinte, densă din trupul ei dezvelit și dăruit.

Cristiana s-ar fi întors la George, ar fi reluat legaturile de prietenie cu noi, căci se simtea foarte bine în anturajul nostru, în vîrtejurile discuțiilor dintre noi, cînd năpraznice, cînd elevat domoale, cînd foarte

lumeşti, cînd năzuind transcendenţa, trecînd de la invectivă la adoraţie, de la pamflet la ţvaziuni metafizice, de la vulgaritate suburbană sau de la vehemenţa barbară la metaforica butaforie, de la hilar la extatic, dar pocăinţa ei ni se părea a fi nedemnă de iertare.

Am fi acceptat-o, şi pentru că era foarte nostimă şi prietenoasă, fără ifose nici prejudecăţi, dar şi pentru că prezenţa ei în mijlocul nostru ne înflăcăra inteligenţa, ne înaripa fantasia creatoare, ne stimula bărbăţia, dar memoria lui Laurenţiu o respingea ca pe-o măghistră. Lîngă ea ne simţeam mai tineri, mai bărbaţi, mai războinici, dar tocmai bărbăţia ne cerea s-o repudiem. George însă o trata ca pe-o păpuşă oarecare, ceea ce o rănea şi mai mult ca orice. S-a căsătorit cu un avocat de familie bună, chel şi cu picioare subţiri, de domnişoară bătrînă, dar cu o serioasă avere imobilă.

Dar să revenim la vizita pe care trebuia s-o faci în ziua următoare Corneliei. După ce-ai servit masa de prînz, te-ai întins ca să te odihneşti puţin.

Numai că de odihnă nu-ţi ardea ţie în acele ceasuri. Te-ai întors pe-o parte şi pe cealaltă, pe burtă şi pe spate, ai încercat prin tot felul de tehnici yoga să te sustragi gîndurilor care te asaltau în trombă şi vedeniilor pe care fantezia ta bogată le tot desfăşura pe ecranul închipuirilor a ceea ce s-ar fi putut întîmpla, noaptea, în casa Corneliei, dar degeaba: gîndurile şi nălucile sporeau şi se înverşunau mai înteţite.

Şi, tot fredonînd, şi dintr-o stare de bucurie, dar şi pentru a alunga gîndurile şi vedeniile care te asaltau dinlăuntru, te-ai dus în spălător şi te-ai bărbierit, trecînd cu lama în absolut toate direcţiile, în aşa fel ca obrazul Corneliei – în cazul că... –, atunci cînd s-ar lipi de-al tău, să nu întîlnească nici o asperitate şi să nu se irite cumva, deoarece era fin şi trandafiriu de-l puteai reteza cu un fir de păr.

Apoi ai făcut duşuri suedeze, de straşnică înviorare. O problemă mai încurcată era îmbrăcămintea. Spălaseşi cămaşa cu o seară înainte, ai uscat-o pe calorifer, dar părea boţită şi n-aveai unde s-o calci. Nu puteai merge cu ea aşa, în nici un caz. Pantalonii, necălcaţi, erau cam ponosiţi şi-ţi creau stări de inhibare, te complexau şi te umileau. Cine ştie ce casă boierească va fi avînd, îţi ziceai, şi cum naiba să apari acolo ca un mizerabil?!

Ciorapii erau traşi cam pe la etajul trei. Dar dacă ai fi fost obligat să-i scoţi, iar ea, atunci, ar fi văzut trei etape consumate pe ei, deoarece, cum se rupeau la călcîi, nu-i peticeai, nici nu-i aruncai, ci îi aduceai înspre talpă cu partea dinspre pulpă, şi tot aşa, în etaje, cum jargonizaţi voi, studenţeşte.

Te-ai îmbrăcat atunci în haine de împrumut, de la ciorapi - afară de chiloţi - pînă la pantaloni, cravată şi veston. Peste veston ai luat totuşi sărmanul fulgarin, în plină iarnă. Colegii din cămin au fost înţelegători cu tine. S-au arătat chiar bucuroşi să te servească, deoarece treceai în ochii lor, a celora de la medicină mai ales, drept un tip aparte; "Este un poet!" ziceau ei, cu naivă şi admirativă exclamaţie.

Ai pornit. Fluierai din Mica Serenadă a lui Mozart, dar, cînd te-ai aflat pe stradă, ai schimbat pe Mozart cu Wagner, intonînd, de data aceasta, numai pentru tine, corul pelerinilor din Tanhäuser, iar mai apoi ai trecut, cu întreagă fiinţa ta muncită de grele neguri jurasice parcă, şi te-ai revărsat cu apoteotică îndoliere în marşul amurgirii zeilor, al aceluiaşi Wagner.

Odată intrat în tramvai, concertul s-a terminat. Instrumentele acelea legendar şi mitologic strigătoare-n empireu, ca şi viorile, acel fluviu în care se îneacă şi-şi strigă-n pustie moartea alaiuri nesfîrşite de femei vrăjitoare, ca şi vocile pelerinilor care rup ziduri şi deschid luminătoare zări în noaptea blestemului din lume, au amuţit.

Cum? Ce va fi? te întrebai întruna, şi peste întrebările tale năvălea întuneric. Nu care cumva să păţesc? te întrebai iarăşi cu înfricare, ce-a păţit Avesalom, colegul tău. Mare minune şi spurcată totodată: Stătea el la o masă, la braseria "Gambrinus", unde, ca orice viitor profesor de liceu într-un oraş de provincie, dar, mai cu seamă, şi de limba latină - căci Avesalom studia limbile clasice -, îşi servea cele două pateuri, unul cu carne, celălalt cu brînză, şi-şi bea spumoasa halbă de bere. Ahei! Ce bere! Şi ce timpuri! E drept că era vreme de război... Deodată se înfăţişează o pereche înaintea lui şi-l roagă, dacă nu se supără, să stea şi ei cu el la aceeaşi masă, deoarece toate celelalte erau ocupate. Poftiţi, poftiţi, s-a ridicat în picioare Avesalom, fiul de ţăran de la Haţeg, dacul cum îl lăudam noi, şi i-a poftit să şadă. Peste bărbia lui roşcată, de dac, firească, i s-au risipit nişte firimituri din foiţele fine de la plăcintă, dar,

dîndu-şi seama, le-a înlăturat repere cu dosul palmei. Şi oamenii aceia, perechea, mai bine zis, a luat loc în scaunele libere. El, soţul, era din cale-afară de distins. Se vedea clar că trecuse pe la Paris, adică nu trecuse, ci şezuse timp îndelungat. Părea un demnitar occidental, nu altceva, unul dintre aceia care ştiu să vorbească despre drepturi umane şi democraţie aşa cum ştiu să se dea şi la tot felul de inversiuni. Avea părul grisat, dat cu briantină, avea palton cu blană pe dinlăuntru, de nu ştiu ce dihanie scumpă, exotică, de asemenea şi guler, şi stătea pe scaun drept ca lumînarea, întocmai cum l-au învăţat domnişoarele bătrîne de la cine ştie care pension, fără să facă vreun gest în plus faţă de cele cerute de codul bunelor maniere, tot în pension şi tot de la domnişoare bătrîne învăţate; zîmbea afabil şi se arăta suspect de simpatic. Să tot fi avut vreo cincizeci de ani. Ea, soţia lui, era o femeie plinuţă, mînca, vorbea şi rîdea cu lăcomie şi iscodea din ocheade către el, către Avesalom. Altfel, foarte manierată. Au plătit, cu toate protestele stîngace ale lui Avesalom, toată consumaţia, şi cea comandată de Avesalom şi, bineînţeles, şi pe cea mai deosebită, comandată de ei, cu ceva icre şi vinuri de soi ales.

La despărţire, l-au invitat, cu insistenţă, să le facă o vizită, sîmbătă seara, întocmai cum îţi făcuse şi ţie invitaţia s-o vizitezi – şi uite că mergeai s-o vizitezi – Cornelia,

Şi Avesalom s-a dus. Nici nu ştia sărmanul, şi-şi rîdea de propria-i nătîngeală, cum anume să calce peste covoarele ca nişte finaţuri bogate şi bogat mirositoare. Cînd a rotit ochii împrejur avusese credinţa că ochii i-au ieşit din orbite, c-au părăsit capul şi că au rămas lipiţi peste tablourile, goblenurile şi-n candelabrele care, atîrnînd ca la biserică, din catapeteasmă, le luminau ca pentru o obscură liturghie pe toate din jur.

Şi l-a întîmpinat ea, numai ea, îmbrăcată abia, într-un fel de halat de casă lejer de tot şi-n aşa fel strîns, oarecum, la mijloc, încît, atunci cînd înainta cu piciorul, să i se vadă tot, pînă acolo unde se întrevedea nălucitor şi triunghiul tenebrei.

Avesalom s-a pierdut de tot cu firea, neştiind ce să facă, neîndemînare nătîngă ce-a stîrnit rîsul drăgălaş şi îngăduitor, aproape alintător al ciudatei Circe. Şi n-a întrebat nici atunci şi niciodată, în toate nopţile cîte le-a petrecut împreună cu ea, invitat mereu, despre soţul, distinsul şi occidentalul ei soţ. La început şi-a făcut nişte scrupule. Acele scrupule îl

paralizau. Nici măcar nu se gîndea c-ar putea să aşeze mîna pe umerii ei, nu să o cuprindă şi s-o sărute ca pe fînaţurile de la Haţeg un bărbat zdravăn pe-o straşnică femeie, aşa cum s-a întîmplat după aceea curînd, deoarece nu i-a fost greu odihnitei, bine ţinutei, pofticioasei şi îndemînaticei femei să-l convingă să se culce cu ea. Şi s-a culcat, pe deplin regăsit în forţele şi încrederea-n el de bărbat, luptîndu-se cu ea tîlhăreşte, ca un fiu de ţapinar vrednic ce se afla de la naştere. Ea înflorea, iar el cam pălea. Dar, bine hrănit, cu proteine nobile şi pure şi cu vinuri negre, îi revenea iute fierbinţeala.

Dar Avesalom, ca orice om trăit din moşi-strămoşi, de la Adam, numai în natură, avea simţiri deosebite. Dispunea de antene prin care vedea ceea ce nu vedeau ochii, şi intuia, dibuia, ghicea evenimentele absconse, primejdiile tainic mişcătoare împrejur.

De la bunică-sa, care atinsese 110 ani şi tot mai dădea la vite de mîncare, spăla rufele cu leşie la rîu şi bătea cu maiul cînepa încă, moştenise un anume simţ al premoniţiei, al corespondenţei cu lumea nevăzută, cea care nu poate fi atinsă nici cu sensibilitatea kantiană şi nici cu raţiunea pură a aceluiaşi Kant. Vedea ceea ce nu se poate vedea, străbătea cu privirea mult dincolo de zarea pînă unde ajunge vederea obişnuită a oamenilor. Deci, Avesalom auzea şi ceea ce nu este de auzit şi vedea ceea ce este ascuns. Aşa se explică de ce, într-o seară, sătul oarecum de-acuma de ospăţul trupului acelei femei mănoase, a auzit şi-a văzut aproape ceea ce nu era de auzit, nici de văzut pentru altcineva, oricine ar fi fost el, şi nu departe de locul unde se afla, ci foarte aproape, primprejur, de pildă în cealaltă încăpere. Ceva ca o foială, ca un fel de frămînt, de exclamaţii letargice, înăbuşite, ca un fel de scîncete de copil care visează ceva... ciudat, în somn.

Instinctul de om al pădurii l-a trezit deodată din dulcele infern al voluptăţii şi l-a dus în stare de veghe, de apărare.

"Ce-i, dragule?" a încercat să-l reţină muierea... Dar ţăranul s-a ridicat brusc, a tras peste el hainele şi, aşteptînd să fie atacat, se pregătea să se apere lovind.

"Dragule!, implora femeia, ce-i cu tine? Ce-ţi căşună?... Vino! Te rog, vino! Ce-ţi năzare ţie chiar aaacum?!"

Dar Avesalom, cu pumnii strînşi, se ducea, precum Greuceanul, gata

să trăznească pe intrusul inamic. Dar... cel de dincolo nu era nici intrus, nici inamic, ci... un ins fericit. Chiar aşa:

Vedea, contempla scenele a toate cele cîte se petreceau în alcovul unde Avesalom se războia dulce şi adînc cu Circe, şi fremăta de satisfacţii cum putea şi el, sărmanul "inamic".

Avesalom s-a îmbrăcat, a tulit-o şi a venit la cămin scuipînd în dreapta şi-n stînga, şi-n sîn şi ţi-a povestit cu scîrbă despre cele petrecute acolo şi văzute cu ochii lui.

Aceste gînduri te-au muncit pînă ce tramvaiul a ajuns în Piaţa Brătianu, unde trebuia să te dai jos. Şi te-ai dat, cam tulburat. Nu-ţi mai venea să cînţi, să fredonezi, ci te-ai îndreptat cu hotărîre spre Cornelia.

Ai ajuns, ai sunat, cu mare curaj, cu fermitatea aceluia care venea pentru cine ştie a cîta oară la ea. Ţi-a deschis, sigur că erai tu. A rîs din toată fiinţa ei, încît uşa s-a umplut ca de-o lumină surîzătoare. Apoi ai intrat înlăuntrul acelei lumini, acelei torţe molcome, şi, odată cu ea, sub pîlpîirile ei line, biruitoare, ai intrat şi tu în casă. Ce casă! Ce interioare! Ce mobilă grea din trunchi de nuc, altele din lemn de trandafir! Ce tablouri rare, unicate, şi ce nuduri impărăteşti, cu femei tolănite şi răsucite în toate felurile printre halucinant de frumoase peisaje! Şi ce faianţe şi oglinzi deformante în baie! N-ai mai întrebat-o dacă are sau nu bărbat.

Ci, abia îmbrăcată Cornelia, ca şi femeia aceea care-l muncise pe Avesalom, ai cuprins-o fără zăbavă în braţe şi-ai sărutat-o puternic, ca un soţ cînd se întoarce la soţia sa dorită după o lungă şi dureroasă absenţă.

"Niciodată în viaţa mea nu am simţit o atît de adîncă şi frumoasă cutremurare ca atunci cînd m-ai îmbrăţişat, pe neaşteptate, şi m-ai sărutat. Doream demult, ca orice femeie, aşa ceva, şi visam aşa ceva, dar..., iată că s-a întîmplat. Niciodată nu m-am simţit mai femeie, în trupul meu, ca atunci", mărturisea Cornelia în răstimpurile de după aceea.

Ce a urmat, începînd chiar la o oră după ce am cinat, într-o lumină crepusculară, cu icre, homari, chiudemuri tătărăşti, brînzeturi fermentate şi peste toate acestea turnînd vinuri arhiereşti, de o înaltă duhovnicie, precum şi din cele pe care le beau la banchete iluştrii tembeli, nu se poate mărturisi nici de pana celui mai iscusit scriitor, nici dacă el ar fi însuşi Moise, deoarece nici el, Moise, nu a spus pînă la capăt toate cele

întîmplate în Sodoma şi Gomora. Nu avea capăt şi chema şi o doreai fără contenire.

După cîteva săptămîni de atari ascensiuni pe Himalaia şi de alte incursiuni, de scafandru descreierat, lansate printre rîpile de corali ale fundurilor de genune oceanică, arătai ca o stafie, ca un plop desfrunzit.

Cînd ajungeai la cămin, dimineaţa, pe la opt, de-abia urcai treptele scărilor şi de-abia te tîrai pînă la pat, în care te răsturnai ca un mort în închisoare, pe care-l aruncă direct, rostogolindu-l, dintr-o pătură de serviciu, în groapa ce poate fi chiar comună.

După-masă nu te interesau nici cursurile, nici seminariile, cu toate discuţiile interesante ce se purtau acolo, nici cinul prietenesc, nici studentele cărora le dictai – la patru, cinci deodată – jos, la bufetul facultăţii, în faţă cu o cafea, textul la lucrările obligatorii de seminar, căci fără o asemenea lucrare premergătoare nu erai primit la examen, ci, după ce te înviorai cu un duş suedez, te duceai orbeşte direct la Cornelia...

Mesele sardonice abia dacă pridideau să compenseze risipa desfrîului, încît începuseşi să transpiri şi să devii transparent.

Între timp venise de la sanatoriu şi Alexandru, pentru examene. Te-a văzut, a intrat la griji, a încercat în van să te lămurească să încetezi – căci bănuise ce se petrece cu tine, fiind şi puţin gelos că, în loc să povesteşti cu el, tu dispăreai pentru jumătate zi şi-o noapte, după care timp mort, sau al morţii, te culcai şi dormeai cataleptic. S-a dus glonţ la nenea Gheorghe, unchiul tău, la care te-a pîrît că ai ajuns în mrejele unei meduze satanelice şi că te distrugi cu o inconştienţă strigătoare la cer. O moarte lentă, dar sublimă era Cornelia. Toate întrebările cărora nu le-au dat răspuns nici profesorii, nici autorii celebri de tratate de filosofie, le-a istovit în abisurile ei înstelate, ale trupului ei mereu nupţial, eleusinic, înverşunata, punica, fluviala Cornelia. Întocmai ce doreai. Numai că setea şi neistovita foame a ta de adevăruri totale, absolute, s-a transformat într-o funestă beatitudine a nimicirii de sine.

Nenea Gheorghe l-a rugat pe Alexandru să poftească împreună cu tine să serviţi masa împreună, la un mare restaurant din centrul capitalei, proprietatea sa personală, undeva pe Lipscani, colţ cu Victoriei.

Fireşte, te-ai prezentat. Nu-i puteai refuza invitaţia. Îi erai îndatorat şi ştiai că ţine la tine, cu mîndrie. Aţi servit o masă ca pentru prim-miniştri,

după care, nenea Gheorghe a zis să mergi cu el la medic, deoarece arătai foarte prost, stors, istovit şi străveziu... "De bună seamă eforturile pentru examene se fac resimţite", a zis dînsul, deşi ştia foarte bine care era adevărata cauză a şubrezeniei tale. "N-aş vrea să se intîmple şi cu tine ceea ce s-a întîmplat cu bietul Stere, care a pierit în ultimul an de facultate, din cauza eforturilor exagerate... la învăţătură. Nu mi-aş ierta o asemenea greşeală repetată, căci dacă-l vedeam, îl duceam la medic şi-l salvam", a mai adăugat nenea Gheorghe. (Stere era student la Politehnică, consătean cu tine, ţi-l mai aminteşti? Era înalt, cu ochi albaştri, te iubea şi credea în steaua ta, şi tuşea din cînd în cînd, apoi a făcut o galopantă şi-a murit în numai două săptămîni de la internare, la sanatoriul Geoagiu.)

V-aţi suit în maşină şi v-aţi oprit de-a dreptul la casa doctorului radiolog Moisescu, prieten bun de-ai lui nenea Gheorghe, căci acest aromân analfabet era prieten numai cu magistraţi, doctori, patriarhi şi profesori universitari, pe care îi şi depăşea ca inteligenţă şi înţelepciune şi generozitate.

Cu o faţă tare smerită, mai dibaci decît orice mare actor, l-a rugat pe prietenul său – faţă de care se arăta doar ca un simplu, umil solicitant – să te consulte la raze, căci "nepotul meu arată alarmant de rău de la o vreme, din cauza eforturilor la care se supune el studiului, cu un zel exagerat", se lamenta el.

Te-ai dezbrăcat şi-ai intrat sub aparat. Doctorul Moisescu te-a examinat cu mare atenţie. După ce te-ai reîmbrăcat a avut loc, în salonul sobru al doctorului, un fel de conferinţă în trei, unde s-a discutat serios, ca între bărbaţi.

"Tinere, a luat primul cuvîntul domnul doctor, am auzit cuvinte frumoase despre dumneata. Ţi-am citit articolele şi poeziile din presa noastră. Foarte interesante... Eşti ceea ce se cheamă un om sănătos, cu o rezistenţă a organismului neobişnuită şi cu o inimă de zeu, dar eşti atîta de slăbit, încît poţi face o tuberculoză galopantă de azi pe mîine, cu toată vitalitatea şi tăria inimii tale. Te afli pe marginea unei prăpăstii. Poţi cădea din moment într-altul într-însa. Ce s-a întîmplat? Nu te hrăneşti ca lumea..."

"Vai de mine, a sărit cu vorba, disperat, unchiul Gheorghe, are voie

să servească tot ce doreşte, la absolut toate cofetăriile mele şi să mănînce de prînz şi cină la restaurantul din centru , dacă-i vine greu să se deplaseze pînă acasă."

"Atunci, desigur, că ai depus eforturi prea mari pentru pregătirea examenelor. Sînteţi, parcă, în plină perioadă de examene. Da? Dar să ştii de la mine un lucru: decît filosof ofticos, mai bine măgar sănătos. Dar cu somnul cum stăm? Desigur prost. La ce oră te culci?"

"Păi, răspunzi tu, cam după miezul nopţii."

"Exclus, a răspuns prompt doctorul. Dacă ţii la viaţă şi vrei să te bucuri de ea, de talentele cu care te-a înzestrat natura, atunci la ora opt seara va trebui să fii în pat. Mai poţi răsfoi un curs stînd întins, pînă ce adormi. Dar nici o întîrziere. La opt, culcarea. Ai nevoie de somn ca de hrană. Nu cumva foloseşti alcool?"

"Nuu, numai din cînd în cînd, cîte o bere, cu prietenii, aşa, ca să pălăvrăgim."

"Nu. Deloc. Alcoolul distruge vitamina B din organism şi avem trebuinţă mare de ea în combaterea stării tale de anemie pernicioasă în care te afli. Vei mai veni la control, şi vom mai vedea..., dar..., sîntem între noi bărbaţii aici, cu... femeile... cum stăm? Te duci des...?"

"Aaa, aşa, din cînd în cînd, în cîte-o sîmbătă, cînd unchiul Gheorghe îmi dă cîte un cincisutar..."

"Ei bine, aici e-aici! Contactul cu femeile consumă proteinele din organism, or, fără ele sîntem pierduţi. Vine galopanta şi vine trimiterea la Geoagiu, unde nu se ştie dacă ajungi viu. Pînă la un nou control şi fără dezlegare de la mine, deloc. Abstinenţă totală. dacă cumva situaţia se va ameliora atunci, hai..., o dată pe lună, să zicem. (Tu atunci, în gîndul tău: "Poate că - şi arătînd imaginar cu degetul înspre cer - acolo, pe **lună**"...)

Ai plecat din cabinetul doctorului speriat bine. Dar mai speriat şi abătut părea să fie marele actor de lîngă tine, unchiul Gheorghe, care regizase şi jucase excelent în acea farsă care te-a lipsit de praznicul la care te invita, la care mergeai orbeşte, singuratica moşieriţă a Bărăganelor, văduvă prin deces.

Ai devenit de-o cuminţenie nu tocmai potrivită cu filosofia sa. Cine mi se culca, suspinînd, exact la orele opt?... Tu. Cine mînca de cinci ori pe

zi, cu noduri în gît deseori?... Tot tu. Cine trecea cu sfială şi cuminţenie de călugăr franciscan pe lîngă femeile frumoase – şi erau, Dumnezeule, în Bucureşti femei strălucitoare cît o galaxie de multe! – fără să întoarcă ochii înspre ele?... Tot tu.

Iar într-o zi, aflîndu-te în tramvaiul care te ducea înspre cămin, cînd să treci prin Piaţa Rosetti, ai văzut-o, îmbrăcată in aceeaşi blană albă – purta, se vede, un fel de doliu alb – cam dureros adunată acolo în căldura blănii, cam mîhnită. Ai simţit atunci îndemn să sari prin fereastră afară, ca un bolid, şi să te duci la... Ai muşcat din tine şi te-ai înfrînat.

Anul nou îl petrecuseşi la Lydia. Era măritată şi încerca să-i facă viaţa plăcută soţului ei, chemîndu-te la ea împreună cu Florian şi Alexandru, ca să aibă Fridrich, sărmanul, căci a murit la cîţiva ani, de neoplasm la creier, anturaj. Avea toate calităţile vienezului: rigoare germană îmbinată cu o anume luminozitate latină şi cu nu ştiu ce natură nedisciplinată încă, de ilir. Cunoscîndu-l pe Fridrich ai sfîrşit prin a iubi şi a-i considera pe austrieci ca pe cei mai simpatici oameni, şi mai oameni, din lume.

În seara de Revelion au mai participat la sărbătorirea sfîrşitului de an, la Lydia, şi patru ofiţeri germani, din Wermacht. Era o dispoziţie emisă de Ambasada Reichului din Bucureşti, ca fiecare familie de germani din oraş să primească doi pînă la zece ofiţeri sau soldaţi nemţi – fiecare după posibilităţile de care dispunea –, ca să nu se simtă părăsiţi tocmai de sărbătorile Crăciunului.

Erau cam sumbri şi distanţi faţă de voi. Chiar vădit aroganţi. Fridrich austriacul a spart gheaţa şi comunicarea dintre voi a început să se înfiripe. Mai ales şi sub influenţa aperitivelor. "Apres avoir manger l'homme est mellieur" (după ce-a mîncat omul este mai bun) zice un poet francez.

Discuţiile s-au purtat în contradictoriu, dar cu politeţe. Erau îndoctrinaţi. Hitler era pentru ei un fel de Odin, şi-l adorau. Parcă erau nibelungi care veneau direct din Valhala. Îi adorau şi doctrina. Vorbeau cu o răceală ce te înfricoşa despre omoruri, despre exterminarea tuturor acelora care infestează şi dezagregă buna alcătuire şi dreapta, eugenica evoluţie a omenirii către supraom, despre ecarisarea totală şi radicală a lumii de hibrisuri şi elemente patogene, degradante, încît luau înfăţişarea nu de oameni în ochii voştri, ci de nişte cavaleri exterminatori. Erau aşa de fermi în credinţele lor, încît, de la un moment dat v-aţi speriat şi nu

aţi mai îndrăznit a-i contrazice. Numai tu ai precizat: "N-ar fi rău, totuşi, domnilor ofiteri, să vă mai îndoiţi cîte puţin, din cînd în cînd, de convingerile voastre. Convingerile, oricare ar fi ele, nu devin valori umane adevărate decît atunci cind sînt supuse controlului: şi, mai ales, atunci cind nu crezi orbeşte-n ele."

"N-ar trebui să gîndiţi aşa, ti-a replicat unul dintre ei, din moment ce sînteţi născut în spaţiul elen."

"Ba, tocmai de-aceea, ai dat tu pe loc răspuns. Pentru că acolo s-a născut democraţia, adică tocmai acel regim social politic care pune ambiţiile şi fanatismele sub cenzura omului, a societăţii, a libertăţii lucide."

"Nein! Nein!" au ripostat cu aprindere fioroasă ei, în cor. Gîndire anarhică! Nihilism slavo-iudaic! Nein! Asta nu Elada!"

"Vă veţi distruge reciproc pînă la urmă. Primii care vor fi astîmpăraţi şi potoliţi, şi aduşi la normal veţi fi voi. Şi veţi plăti scump, unora care nu vor merita o asemenea plată. După voi vor urma ei... Iar după aceea se va naşte, poate, un sentiment antisemit atîta de puternic în U.S.A., încît evreii nu vor mai avea unde să se mai refugieze decît doar în lumea arabă."

"Asta-i halucinaţie de poet. Asta nu va fi niciodată. Noi von cîştiga războiu, şi von ţerbreşen (distruge din rădăcină) tot ce ni se va opune."

"Numai să nu vă ţerbreşen pe voi înşivă."

"Asta nein, asta nein! Tot element negativ, tot factor de disoluţie socială, alles ţigoainer, distrus tot, ţerbreşen. Nu rămîi nimeni."

"Dar cu copiii, ce facem?"

"Asta pui de viperă. Ţerbreşen şi ei tot. Unul nu rămîi. Evghenizăm totul, eugenizare radicală, total. Rasă arian pur va domina şi va decide. Rase inferioare, infestante, nimicit."

"Bine, dar nu vedeţi, domnilor, că nu puteţi cîştiga războiul? Vede şi orbul aceasta..."

"Nein, nein, herr, nein!"

"Ba da, *mon cher,* ba da. Veţi ajunge slugi la dîrloagă. Ba chiar la două dîrloage."

Lydia atunci, ca să pună capăt discuţiilor care se înteţiseră supărător, s-a dus şi-a aprins sideralul pom, cel care stătea ca un fel de mesaj

transcendent undeva în singurătăţi alpine. Ofiţerii nemţi, de unde pînă atunci se încinseseră furioşi în apărarea cauzei catarctice, cu feţele cuprinse de vîlvătăi şi ochii injectaţi de mînie, brusc s-au înfiorat din toată fiinţa lor, paloarea a luat locul flăcărilor, s-au ridicat cu mare şi metafizică înfrigurare, ochii li s-au dilatat şi au dispărut din ei săgeţile acelea de foc, s-au pus cu mîinile la piept înaintea misteriosului brad ca-n faţa unei divinităţi astfel arătate, apoi, unul din ei a scos o muzicuţă dintr-un buzunărel şi-a început să picure din ea săgetătoare colinzi de Crăciun, dintr-acelea minunate de tot, de-ale lor: "Stile Nacht..." şi "O Tanen-Baum..."

Şi chipurile lor de războinici crînceni înainte, acuma arătau a chipuri de copii care cîntă-n biserică, şi-au pornit cu toţii să plîngă, şi erau atîta de frumoşi, atîta de oameni. Apoi aţi ciocnit, v-aţi îmbrăţişat, aţi cîntat, aşa cum ei cîntă, în cor şi legănîndu-vă-n dreapta şi-n stînga, şi-aţi dansat-o tangouri şi, mai ales, valsuri, toţi, fără excepţie, pe Lydia, care s-a simţit foarte fericită. Cu înfrigurată tristeţe v-aţi risipit dimineaţa, care-ncotro.

Atunci ai sărutat-o pentru prima şi ultima oară pe Lydia, cea mai bună prietenă a ta, bună şi dragă pînă astăzi, poate din cauză că nu v-aţi cunoscut ca bărbat şi femeie, ci v-aţi aşteptat numai. Atunci ai înţeles tu – după ce simţiseşi ceea ce trebuie să simţi atunci cînd citeşti o poezie adevărată – ce anume vroia să spună poetul Tudor în versurile: *păstrează-ţi sărutarea, ca florile otrava, / Ca să o dăm tărînii, întreagă, înapoi.* Sau aceste şi mai tulburătoare, pe aceeaşi temă, ale lui Rilke: *Există dorinţi care nu se-ncheie / Precum brăţara pe mîna ta.* (Est gipt Wünsche die nie sich ründen / Wi das Reinhardt an deinen Hand...)

Restul zilelor, pînă-n vacanţa de vară, ni le-am petrecut în tihnă şi silinţă la învăţătură. Frica de "galopantă", pe care ţi-a strecurat-o-n inimă şi-n oase doctorul acela Moisescu în înţelegere cu vicleanul tău unchi, îşi dădea din plin rezultatele.

Te culcai la opt seara, mai citeai, întins în pat, cărţi ori reviste, te trezeai la cinci dimineaţa, intrai în sala de lectură a căminului şi acolo studiai pînă la orele opt, cînd coborai la micul dejun, iar apoi o porneai spre facultate.

Dacă erau cursuri, te duceai la cursuri, iar dacă nu, fugeai la

Biblioteca centrală, unde citeai febril din tot felul de cărţi, în special eseuri metafizice, poezie şi studii despre poezie. Mîncai de cinci ori pe zi – aşa cum ţi-a prescris Moisescu – şi, ciudat lucru, te simteai mult mai obosit, mai apăsat, mai irascibil şi mai inuman aşa, supraîncărcat de energie şi proteine cum erai, decît atunci cînd te întorceai acasă, stors şi epuizat, vibrător ca o harfă eolină, uitată undeva afară, în vînt.

După un nou control medical la domnul doctor, l-ai întrebat dacă poţi să faci sport. "Daaa! a răspuns medicul, sportul pune în mişcare sîngele şi intensifică metabolismul dintre celule şi fixează proteinele şi vitaminele-n organism, dîndu-i tărie şi rezistenţă. Desigur, desigur, cît de mult. Trei, patru ore pe zi..."

"Dar, laaa..., ştiţi dumneavoastră..."

"Eh! Hai să fie o dată pe lună!"

"Poate sus, pe lună!" ai îndrăznit tu a glumi făţiş de data aceasta, arătînd cu degetul înspre cer.

"Vom mai vedea, vom mai vedea. Mai poftească peste trei săptămîni la încă un control."

Te-ai apucat deci şi de gimnastică: două ore pe zi, după-masa, în sala de educaţie fizică a căminului, mai mergeai şi la bazin, chiar şi la clubul de box din cartier, unde deveneai sacul de antrenament al mardeiaşilor de-acolo, dar unde mai aplicai şi tu cîte o directă ori cîte un upercut ori vreo laterală năpraznică, de nu se mai ridica omul de la podea timp de minute: "Aa, mă, domnu' student, ce dracu' dai aşa, de moarte, ca la Mărăşeşti", ocărau prieteneşte partenerii.

Serile de sîmbătă şi duminica ţi le petreceai, de regulă, la colegul tău Arghir. Ce minunat băiat era Arghir! Leit prinţ moştenitor al tronului de la Bizanţ, coborîtor fie din Vasile cel Mare Bulgaroctonul, fie din ultimul împărat paleolog, cel care a murit sub arcada altarului de la Sfînta Sofia, cînd a pătruns turcul în cetate, apărînd astfel, el, ultima fortăreaţă a împărăţiei, ultima ei rezistenţă: credinţa în Dumnezeu.

Era pe cît de înalt, pe atîta de grav. Pe cît de alb la faţă, pe atîta de negru sprîncenat. Pe cît de frumos la chip, pe atîta de monastic în relaţiile cu fiinţele frumoase. Pe cît de prietenos, pe atîta de ceremonios. Pe cît de plin de dorinţa de a se bucura de darurile vieţii, pe atîta de reţinut, cu noblеţe şi fără ostentaţie, fără a leza slăbiciunile altora.

Împărat trebuia să fie, la Vizandion, ori chiar mare patriarh, tot acolo, pe scaunul apostolic al pantocratoarei ortodoxii...

Desigur, veneau cu tine acolo şi Florian, Alexandru, George şi citeaţi din producţiile voastre literare. Alexandru era un tip nebulos. Nu pricepeai nimic din ceea ce scria. Emana dintr-însul nu ştiu ce care tulbura cuvîntul, dar nu-i dădea sens, idee, elevaţie afectivă. George, imitîndu-l pe Baudelaire – dar numai în latura diabolică – sau pe Barbu – în topica ermetică –, citea şi el lucruri care tulburau, intrigau, dar nu încîntau şi nu înaripau decît foarte pe-alocurea. Florian, cel mai iscusit sofist dintre toţi studenţii de la filosofie, făcea nişte compuneri atît de naive, aşa de lipsite de orice har literar şi fior liric, încît spuneai că "ele trebuiesc citite neapărat unei viţele atunci cînd stă cuminte în iesle şi salută luna cu botul ei încă prelins cu lapte de la mama-vacă."

Ale tale, în schimb, sufereau de un anume vitalism preţios, cu evaziuni în metafizic pe-alocurea, dar ostentativ elementare. Arghir era judecătorul infailibil. Nu cruţa pe nimeni, dar nici nu se supăra nimeni pentru aprecierile sale. Onestitatea şi gustul său pentru frumos erau ale unui împărat care nu înţelegea să-şi compromită demnitatea de imperator, făcînd te miri ce concesii ori lansînd cine ştie ce sorcove plebee.

Mai mergeaţi şi pe la Lydia, ca să-i ţineţi de urît soţului ei, să nu se plictisească stînd mereu lîngă ea sau între colegii săi de birou, toţi avînd mentalitate de funcţionari aulici, unde discutaţi cu predilecţie despre Dostoievski. Fridrich spunea, de pildă, că tu eşti un personaj dostoievskian din spaţiul balcanic, combinaţie de Mîşkin şi Rogojin, de Ivan şi Mitia, de Rascolnicov şi Zosima. Avea intuiţii interesante uneori Fridrich. Îi făcea o mare plăcere să vă asculte. Cred că cele mai fericite zile ale vieţii sale, nu prea lungi, au fost nopţile petrecute în apartamentul pe care-l ocupa alături de Lydia şi pe care ea le aranja şi le patrona în chip de distinsă şi prietenoasă amfitrioană.

Dar Arghir, într-o după-amiază tîrzie, s-a aruncat de la etajul trei al hotelului de la Sinaia. De ce?! Numai Dumnezeu ştie. A lăsat o scrisoare catre voi, prietenii lui, în care scria doar atît: "Dragii mei..."

Nu era nici canceros – dar canceroşii se agaţă de viaţă pînă în ultima secundă a suferinţii lor! –, nu era schilod, nu era bolnav psihic, din contră, era cel mai echilibrat dintre voi toţi, cel mai normal urzit de la

natură, nu trecuse prin vreo criză erotică, deşi care femeie nu l-ar fi dorit pe omul minunat şi pe nobilul bărbat care era Arghir?! De ce anume umbra morţii l-a ispitit şi l-a dus cu ea nu ştiu a spune.

Nu aţi aflat unde şi cînd anume l-au înmormîntat părinţii - poate că nici nu l-au înmormîntat în pămîntul acesta al nostru, ci l-a dus moartea cu ea, de tot, dincolo de lume, acolo, în empireul ei deplin, ca pe toţi aceia prea buni şi prea frumoşi.

Memento mori! ai strigat în imensitatea pustiului din tine. Îţi venea să urci pe cel mai înalt pisc din munţii lumii şi de-acolo să arunci cu fulgere asupra ei pînă cînd să nu mai rămînă din ea decît o pînză rătăcitoare de cenuşi purtate peste ape, ca înainte de facere, duhul lui Dumnezeu. "Dar, preamărit fii în veci, Doamne, că ne-ai făcut neştuitori! Cîtă adîncime cuprinde într-însa neştiinţa! Ce monstruozitate!: Să ştii totul! Ce monstruos! N-ar mai exista întrebări, nici aspiraţii spre Tine, nici suferinţă, nici moarte, şi-atunci viaţa ar fi lipsită de religiozitate, ca şi de cea mai sus luminătoare a ei aureolă: Poezia ei! Ce fericiţi sîntem că nu ştim, nici că vom şti ceva vreodată cu adevărat, dar şi mai fericit de nefericiţi că nu vom înceta niciodată să năzuim spre cunoaşterea Ta! Primeşte, Prea-Bunule, şi iartă cutezanţa nemernicului de mine de a-Ţi vorbi prin aceste prosteşti cuvinte, ca prin cea mai din adînc izvorîtă rugăciune a mea de mulţumire către Tine!

Dar ce să mă fac, Părinte al lumii, că umblînd mereu după Tine, întîlnesc la tot pasul pe celălalt? Doresc şi caut binele, dar săvîrşesc neabătut răul?! Din această oribilă dilemă cum să ies? Unde-i scăparea? Năzuiesc spre tine, iar iubirea mea sfîrşeşte-n braţele Lui!, şi pe măsură ce încerc să urc înspre Tine, cad tot mai afund în apele tălăzuind aiurea şi urlînd haotic ale împărăţiei Luciferului!

Eşti, însă, nostalgia şi năzuinţa mea, din toate cîte sînt, cele mai înalte şi mai plenar ispititoare, şi rămîn credincios, cu toată dragostea mea de adevăr, dreptate şi poezie, lor."

Aşa îţi vorbeai şi astfel te rugai în cugetul tău nesigur şi inima ta zvînturată.

A venit apoi vacanţa de vară, cu toate distracţiile şi minunile ei, vacanţă în timpul căreia, geniul eternului feminin, acest al doilea principiu creator de viaţă, s-a răzbunat asupra ta, luîndu-şi astfel revanşa

pentru smintelile ce i le-ai adus, în felul purtării tale, Silviei, Corneliei şi celorlalte toate cîte au crezut în tine şi te-au iubit cu adevărat şi cu dăruire, nu cu orgoliu şi patimă, ca tine.

Abia de data aceasta ai înţeles şi tu ce-nseamnă să suferi atunci cînd iubeşti. Ţi-ai găsit, cum se zice, naşul. Ţi-a venit şi ţie, în fine, cineva de hac.

Aceasta a fost Eda. Litera E din numele ei sugera şi evoca înalta chemare a iubirii pentru ea, albastrul înstelat cu care te deschideai către fiinţa şi frumuseţea ei. Litera D vroia să însemne durerea ce-aveai s-o simţi, a loviturilor date de ea în plin, neîndurător. Iar ultima literă, A, era întruparea grafică a beatitudinii împlinită-n voluptatea unică şi ultimă, îndelung amînată.

Eda nu era eleva ingenuă şi naivă, gata să cadă victimă primului tembel, ca Silvia, nici femeia văduvă, singură şi în duşmănie cu viaţa, rătăcind flămîndă, ca pantera prin junglă, după pradă, ca biata Cornelia, ci era o fiinţă care ştia ce vroia, stînd zdravăn cu picioarele pe pămînt şi, mai ales, într-o orgolioasă încredere şi conştiinţă de frumuseţea şi graţiile ei. Nu era mai tînără decît tine, ca să o mlădiezi după voia ta şi să se uite la tine ca la te miri ce zeitate, nici mai în vîrstă, ca să-ţi tolereze şi să-ţi cultive toate ciudăţeniile, jucîndu-se plăcut cu ele, ci era de aceeaşi vîrstă cu tine, deci vorbeaţi şi vă confruntaţi de la egal la egal, faţă către faţă, vîrstă către vîrstă. Iată de ce aici nu ţi-a mers nici s-o faci pe vrăjitorul, nici pe copilul alintat care scoate apoi ghearele şi dinţii şi devine fiară. Eda deci nu era nici sălbăticiune dresată ca Silvia, nici dresorul tău superb, cum era Cornelia. Era o studentă, şi încă la drept, aşa că pas de te angajează într-un joc de--a iubirea cu un viitor avocat, magistrat ori (îngrozitor!) procuror.

Şi era Eda atît de întreagă în frumuseţea ei de femeie, atît de sigură de virtuţile ei, încît avea toate şansele să devină o femeie frigidă, adică procuror.

Ministerul Educaţiei şi al Învăţămîntului a luat hotărîrea să înfiinţeze, peste vară, colonii, atît pentru elevii de peste hotare - şi erau destui, fie din Ardealul de nord, Valea Timocului ori Macedonia - cît şi pentru studenţi.

Părinţii Edei erau refugiaţi din Bucovina şi, deşi această provincie

românească, de la dacii liberi moştenită, fusese recîştigată de la ocupantul temporar, ei continuau a se considera şi mai departe refugiaţi, datorită slujbei de grefier pe care tatăl ei presta undeva prin Dobrogea sau datorită cine ştie cărei presimţiri.

Ministerul, aşadar, a creat două mici colonii, una la Suzana, de studenţi, lîngă mănăstirea de maici de-acolo, iar alta în satul Cheia, de studente, lîngă care se afla o altă mănăstire, de călugări.

Aţi pornit înspre acolo, voioşi, studenţeşte. Sentimentul vacanţei vă deschidea unul faţă de celălalt mai altfel, cu o mai mare dorinţă de a vă apropia şi de a vă cunoaşte. Pădurile, cerurile albastre, munţii Găvanului în fundal, apa limpede şi ager alergînd la vale a Teleajenului şi libertatea care vă stăpînea, toate îndemnau la cîntec, excursii, jocuri şi la jocul de-a iubirea. Fiecare şi-a găsit o parteneră. Chiar şi studentele sau studenţii care erau angajaţi demult în dialoguri amoroase la Bucureşti, cu parteneri şi partenere rămase acolo, nici ei şi nici ele n-au scăpat acelei mai mult decît firești, adică necesare, ispite. Combinaţiile se conturaseră din tren, s-au substanţializat sub coviltirurile căruţelor care v-au dus de la gara Măneci-Ungureni pînă la Suzana şi Cheia – căci vă apucase ploaia pe drum – şi s-au desăvîrşit acolo, în serile acelea prelungi şi vrăjite de lumina lunii, în camerele fetelor, pe prispele cu flori ale caselor, în poienile năpădite de ferigi înalte, din care abia vă vedeaţi – mai ales pentru că vă plăcea să vă întindeţi peste ele, acoperiţi apoi de ele şi, ascunşi, să staţi alături, contemplînd din culcuşul acela de taină, albastrul adînc şi înalt al cerului.

Nu din întîmplare se nimerise să te afli în aceeaşi căruţă, sub acelaşi coviltir de rogojini, peste care ploaia, căzînd, crea o muzică din te miri ce instrumente primitive de percuţie, sub care se afla şi Eda. Ochii voştri se întîlniseră de mai multe ori încă din tren şi, de cîte ori vi s-au întîlnit privirile, tot de atîtea ori aţi simţit că izvorăsc din voi lumini, iar inimile voastre parcă răsunau atunci.

Ea rîdea în acele clipe mai cu hohote ca de obicei, iar tu ridicai în acut glasul, ţîşnind mult deasupra celorlalţi alcătuitori ai corului din tren.

Cînd trupurile voastre s-au atins, sub coviltirul de rogojină, v-aţi înfiorat cu frică mare, de parcă eraţi doi pomi care se scuturăde ploaie şi de floare unul asupra celuilalt, unul întru celălalt.

Tu tăceai, inundat de ființa ei, ca de vînturile de aprilie o culme, iar ea era numai rîs clocotitor. Căci rîdea întruna, cu gura mare, lacomă și cu șirul de mărgele albe într-însa, scăpărător, care dădea vocii ei reverberații de metal saturnal. Parcă era o prăpastie peste care cădea cu nemiluita, din cer, grindină.

Și, adunat acolo lîngă trupul ei răscolit de rîs, ți se năzărea vedenie, cum că preot neofit ai fi fost, singur rămas în interiorul unei bazilici iluminată crepuscular de candelabre înalte și de răsunetul orgii și uitîndu-se vedenia în tine adînc, prin misterioase vitralii...

Dar și ea, pe măsură ce simțea că te tulburi și te umpli răsunător de ea, tot mai luminător rîdea și tot mai otrăvitor te fulgera cu luminile privirii și te secera din șiragul cu largi tăișuri albe al dinților.

Parcă era o apă adîncă, limpede, în care-și oglindea abrupțiile un munte năpădit de soare. O cascadă care cădea cu țipăt mare, înfricoșat peste tine, ca peste fața unui proteu înmărmurit sub stele. Un alai de iele cutreiera negurile căzute asupra ta. O vedenie subpămînteană călca peste apele freatice din tine, cutremurîndu-le singurătatea pură. Șarpele cald al sufletului ei, care se încolăcea lent peste sufletul tău de tigru plăcut adormit sub învăluirile ei plăcut constrictoare. Și cum afară ploua, iar voi vă apropiați de zona muntoasă, v-a cam zgribulit frigul și ați simțit nevoia să vă strîngeți unul de celălalt. Îți pipăia toate slăbiciunile, vedea limpede cum te pierzi pentru ea, din cauza ei, că deja ești cucerit și subjugat, și își permitea, la răstimpuri, să te alinte, trecîndu-și degetele prin părul tău negru, des, vălurit, iar cînd tu te sileai șovăielnic să-ți apropii buzele de ale ei, se răsucea încolo, făcea un moft dojenitor, ca pentru copiii gata să comită cine știe ce necuviință, și-ți închidea gura, acoperind-o cochet cu palma mîinii ei nervoase.

Eda parcă era o urzeală diavolească a pădurilor din țara de la nord. Avea ochii negri, mari, migdalați, păr negru, aspru, care, căzînd în șuvoaie liniștite, îi încadra fața într-un oval de icoană și se încheiau cele două aripi căzute ale părului, sub bărbie, închizînd ovalul ca-ntr-o enigmă ermetică, sporind dureroasa chemare ascunsă adînc în întunericul ochilor ei.

Fruntea îi era îngustă, pătimașă, de ființă telurică. Buzele împlineau firea ei pătimașă prin arcul-suveică al tegumentelor de culoarea

trandafirului negru.

Corpul îi era croit ca la sirene: strîmt în umeri, cu sînii mici, lat şi legănat uşor din coapse, cu picioare lungi. Mersul îi era lent şi egal. Pentru nimic nu ar fi accelerat paşii. Dispunea de o vitalitate şi-o voie bună debordante. Rîdea cred pînă şi-n biserică şi era plină de draci mărunţi ca sămînţa de in într-un pătul. Şi mirosea ca gutuiul încărcat de rod, în plină noapte.

O noapte hohotind de rîs, cotropită de rod era Eda. Iar tu, tot mai umil, mai supus şi căţeluş la picioarele ei.

Dimineaţa te deplasai la mănăstirea de maici, să cumperi lapte de la maica Emilia, cea care ţesea la război, căreia nu i se vedea mult mai mult din chipul ei de icoană decît se vedea de sub poalele de păr ale Edei şi în tovărăşia căreia petreceai ore întregi, povestindu-i lucruri frumoase, spunîndu-i poezii şi, uneori, brusc, ea înteţea loviturile din spată peste canură, ca înfiorată de un demon nepoftit, trezit în noaptea din ea. Maica Emilia, de la care cumpărai în fiecare zi lapte, care ţesea covoare minunate, care atunci cînd se uita mai îndelung la tine parcă plîngea, era atît de frumoasă, încît frumuseţea ei o apăra de orice atingere. După ce părăseai încăperea micului ei atelier de ţesut covoare, simţeai, auzeai în urma ta cum suspină adînc şi cum se preschimba într-un fel de cîntec liturgic, pe care nu-l auzea nimeni altul decît numai singurătatea sau demonul singurătăţii din ea.

Dimineaţa îţi petreceai ore pline de har lîngă maica Emilia, iar după-masa te duceai la Eda. Şi nu te duceai singur, căci eraţi o ceată întreagă, fiecare avîndu-şi acolo, la Cheia, prietena sa. Numai bietul Aurelian, Reluş cum îl alintaţi voi, nu avea nici o iubită, dar era, în schimb, prieten cu absolut toate fetele şi făcea şi oficiu de poştaş, între timp şi de mediator atunci cînd se iveau mici conflicte nevinovate între perechile de îndrăgostiţi. Condiţia aceasta nu tocmai plăcută o datora Reluş unei infirmităţi din naştere: avea ghebă, şi purta peste nişte picioare subţiri ca două vrejuri un fel de sac umlput cu oseminte. Dar pe cît de rău îl vitregise natura, pe atîta de bun l-a făcut la suflet Dumnezeu.

Deci, în fiecare după amiază te înfăţişai, însoţit de Reluş, care s-a ataşat de tine cu dăruirea şi disperarea celui slab faţă de cel robust, şi l-ai trecut cu litere sfinte în rîndul celor mai buni ai tăi prieteni, la Eda.

Discutaţi, serveaţi cafele, vă tachinaţi, Reluş era un şuguitor din cale-afară de simpatic, lansaţi apropouri, mai bîrfeaţi, vă ghiceaţi în cărţi şi-n cafele, adică ea era ghicitoarea, căci şi avea în palmă acel triunghi propriu persoanelor înzestrate cu darul premoniţiei, avea de altfel şi arătare de vrăjitoare, mai ales atunci cînd îi cădea părul peste faţă, de sub ale cărui şuvoaie negre vocea i se auzea ca din fundurile în care se pierdea Pythia cea de la Delfi. dar, ori de cîte ori încercai să te apropii şi s-o cuprinzi, s-o săruţi, răspundea cu acelaşi refuz, răsucind într-altă aprte capul sau, în cel mai indulgent caz, îţi arăta cu degetul locul pe obraz unde anume s-o săruţi. Acest amănunt îţi irita orgoliul şi te umilea.

Ea, în schimb, credea că numai în felul acesta, ţinîndu-te la respect, oferindu-ţi în porţii omeopatice graţiile ei şi ţinîndu-te la distanţă, te va ataşa mai mult de ea, sporindu-ţi iubirea şi dorinţa. Strălucea de vitalitate, era uşor arogantă de sănătatea şi echilibrul ei biologic, dar nu intuia decît superficial adevăratul fond de caracter al oamenilor. Nu bănuia reacţiile.

Ţi-a dat să înţelegi, aluziv la început, ostentativ şi sfidător pînă la urmă, că este logodită cu un aviator şi că la toamnă se va mărita. Dar rîsetele cu care marca, la intervale, zicerile te făceau să crezi că este una din acele tactici ale femeilor, prin care ele se laudă şi încearcă să contrarieze şi să provoace gelozia curtezanilor. Era la modă atunci, prin anii aceia, ca fetele să dorească să se mărite cu ofiţeri, să se laude cu asemenea biruinţe, iar de data aceasta ofiţerul mai era şi unul de aviaţie. Se afla însă şi ceva adevăr în laudele ei, deoarece, după un an şi ceva s-a măritat chiar cu un aviator, dar acesta deblocat din aviaţie.

Acolo, la Cheia, însă, continua să flirteze viclean şi răutăcios cu veterinarul acela, mai mult ca să te intrige pe tine decît din vreo atracţie înspre el; ai invitat-o să vină împreună cu tine şi cu încă un grup de colegi ca să faceţi o excursie pe Găvan. A refuzat cu încăpăţînare. Ai insistat. A rîs, a insinuat bănuieli şi iarăşi a refuzat. Stăteaţi pe prispa casei în care îşi avea patul. De-acolo aţi văzut grupul de excursionişti care şi porniseră chiuind, îmbrăcaţi toţi în pantaloni scurţi, cu toiege în mîini, în drumeţie. "Hai, Eda, să mergem şi noi", ai implorat-o. "Du-te dacă doreşti, eu nu vin, a răspuns cu răutate. Spălăcita aceea de la litere abia aşteaptă să rămîneţi singuri prin ceva coclauri... hi, hi, hi. N-ai văzut cît de galeş se uita la tine şi te invita din ochi să mergi? Mai că nu

a căzut în genunchi, ca la icoană, în biserică, înaintea ta, ca să te duci, dar fără mine! Du-te dacă poftești, nu te oprește nimeni."

A venit și Reluș, a insistat și el cu invitația și rugămințile, dar zadarnic.

Atunci, brusc, te-ai ridicat de la locul tău, ai spus: bine, la revedere, și te-ai dus, alăturîndu-te grupului de excursioniști. Gazda ei îți mărturisea în zilele următoare că a fost toată ziua nervoasă ca o matcă, alergînd dintr-o parte a casei într-alta, trîntind lucrurile încoace și-ncolo, că a refuzat să mănînce de prînz și că și-a luat pînă la urmă pătura, s-a adunat sub ea pînă peste cap, s-a trîntit în colțul patului și-a stat așa ca unul peste care a căzut mare pedeapsă de la Dumnezeu, pînă seara tîrziu.

"Măriucă mamă, ai întrebat-o tu pe tînăra gazdă, n-ai observat dacă și-a presărat în cap și cenușă?"

Măriuca a sesizat ironia și-a zîmbit, dar nu fără o anume dojană foarte fină în surîsul ei. A arătat discret înspre tine cu degetul. "Nu-i bine să rîzi de omul urgisit", a zis ea.

Și-a făcut, stînd acolo sub pătura penitenții, gînduri negre, poate și reproșuri, dar, mai cu seamă, a avut vedenii despre tine și spălăcita aia de la litere care îți cam purta apele sîmbetii, ce-i drept.

La întoarcerea din excursie, cînd grupul se afla în dreptul casei în care locuia Eda, te-ai smuls din el și te-ai dus direct la ea, voios, reconfortat, cu trupul plin de soare, mirosind a văzduhuri însorite, a răşini și-a izvoare. Te-a primit cu demnitate și bunăvoință. Părea mulțumită. Te-a lăsat s-o săruți pe obraji. Nu mai rîdea ca de obicei, ci scîncea, insinuînd, sau zîmbea cu negre subîntelesuri. Dincolo de acel surîs binevoitor se urzea venin și se uneltea vindicta. Care s-a și arătat:

Se apropia ziua Sfintei Marii, cea de la 15 august. Cum multe dintre studente purtau numele de Maria, ați organizat o serbare în cinstea Măriilor, cu daruri, flori, băuturi fine și dans. Gustările au fost pregătite de studente. Ai sosit la Cheia devreme, cu un buchet superb de flori ale reginei în mîini. Le-a primit îngînînd un fel de surîs de satisfacție și de mulțumire. Ți-a permis s-o săruți pe obraz, exact acolo unde arăta de obicei cu degetul. S-a îmbrăcat și v-ați dus în sala de serbări a școlii unde urma să aibă loc agapa. Reluș, foarte vesel de împăcarea dintre voi, facea giumbușlucuri și șuguia întruna, ca un flăcău din lumea lui Creangă.

Aţi intrat în sală şi aţi cuprins loc alături, unul lîngă celălalt, pe cîte un scaun. Păreai caraghios. Simţeai acel lucru. Ai început să te cam foieşti. Lumea se chiora la voi şi şuşotea... Nu te-ai foit mult, nici starea aceea de jenă nu te-a necăjit cine ştie cît, deoarece patefonul a început să cînte în acorduri şi tonalităţi zaharoase un tango indigen, cu un text şi mai indigen totuşi – cît de cît mai decent decît textele de muzică uşoară ce erau să trivializeze cîţiva ani mai tîrziu şi limbă românească şi ceea ce numim muzică, în care totul se reduce fie la nişte rostiri schiloade, de cerşetori la colţ de stradă, fie, la o singură vocabulă care se repetă la infinit, într-o isterie mecanică falsă, lamentată boemian –, care suna cam astfel: *La fereastra unde doarme o pisică, / E-o plăcere două fete să priveşti,* ori *Dragoste, dragoste, de ce mă chinuieşti?* sau *La căsuţa albă, / Sînt atîtea flori la fereşti, / Dar cea mai frumoasă floare, / ce-mi apare, / tu eşti* etc., apoi muzica se schimbă brusc într-un vals, tot indigen: *Du-mă-acasă, măi tramvai, / Du-mă, du-mă, ce mai stai, / Du-mă la căsuţa mea, / Cu portiţă şi cişmea,* versificaţiuni ce nu-ţi displăceau chiar aşa de mult. După toată regula bunei etichete, te-ai înălţat înaintea Edei, ai făcut plecăciunea de rigoare şi-ai invitat-o la dans. Celelalte perechi deja se legănau în acordurile tangoului.

"Îmi permiteţi?" ai întrebat ceremonios.

"Nu! Nu dansez!" ţi-a dat ea răspuns negru.

"Nu înţeleg. Atunci de ce am venit aici?"

"Numai aşa! Ca să ne uităm la alţii cum dansează."

"Dar e ziua ta, Eda", căci se chema şi Maria, ai încercat tu, cu talazurile orgoliului rănit, pînă în grumaz ridicate, "te rog nu mă jigni!"

"Ţi-am spus. Nu dansez!"

Atunci ai aprins o ţigară şi-ai tras din ea cu patimă, absorbindu-i otrava pînă-n unghiile de la picioare.

N-ai apucat să tragi nici de trei, ori patru ori din nevinovat satanaelica buruiană, stînd spăsit lîngă Eda, ca o fiară rănită care se pregăteşte să atace, adunat acolo lîngă ea ghem, că se înfăţişează înaintea voastră veterinarul cuminte, frumuşel şi dichisit ca o prăjitură cu glazură de cremă fistic peste ea. face plecăciune, iar Eda nici măcar nu aşteaptă să-i adreseze invitaţia, că se şi ridică de lîngă tine, aşază mîinile pe umerii lui şi începe să se legene din coapsele ei de sirenă, tandru şi drăgăstos, în

sunetele patefonului.

Ai crezut că turbezi! Lola, ardeleanca aceea blondă şi foarte prietenoasă, curtată de un student la medicină, observînd scena şi avîndute în mare respect, i-a şoptit ceva partenerului ei, s-a desprins de el, a venit la tine, te-a cuprins pe după gît şi-a dansat cu tine, aproape lipită, gură-n gură, numai aşa ca să o pedepsească pe Eda, care l-a părăsit de îndată pe veterinar şi, plîngînd, a părăsit sala, urmată cu credinţă cîinească de bietul viitor medic veterinar.

Iar tu te-ai asmuţit afară, ai coborît în apa Teleajenului, te-ai dus pe cursul ei mai sus, pînă ce ai dat de o bulboană, ai lepădat în grabă hainele de pe tine şi, gol, te-ai aruncat în apa rece, în miez de noapte.

Te-ai răcorit. Bine. Ai ieşit din apa rece potolit. Te-ai zvîntat în briza lină care cobora din munte şi la razele de lună. Apoi te-ai îmbrăcat şi-ai pornit-o de unul singur spre colonia Suzana, dar nu pe drumul de ţară, al oamenilor şi-al cărutelor, ci pe cărări ascunse, ce se strecurau prin pădure, ocolind rîpi şi alte locuri viclene, ca un ucigaş fugărit de erinii. Nici astăzi nu ştii care din voi a suferit mai mult în acea noapte. De fapt nu sufereau atît două iubiri, nici chiar două pasiuni, ci două orgolii care se complăceau în a se răni reciproc, crezînd că în felul acesta vor descoperi iubirea. Fără îndoială că pe ea a durut-o mai mult ruptura, mai ales că ea a provocat-o, ea a fost agresoarea.

În ţara ta de naştere, pentru o asemenea sfruntare ar fi fost ucisă. Şi totuşi, parcă acuma o doreai mai mult. Cu înverşunare feroce, te-ai adunat în patul tău şi, cum erai singur în dormitor, ceilalţi colegi fiind la dans, ai gemut pînă tîrziu, în zori, cînd, gol, te-ai tăvălit în roua de pe ierburi...

Altul n-ai mai călcat pe la Cheia. Dar îţi plăcea, de-abia aşteptai să-ţi aducă de-acolo veşti Reluş, care n-a izbutit să te înduplece să mergi cu el şi să te împaci cu Eda, trimis fiind de ea, în taină mare, în acest scop, cu toată priceperea lui de ambasador şi prieten atît ţie cît şi ei.

Urcai pe munţi, ocolind acel sat, cu mănăstire de călugări la margine, călugări care – mai cu seamă cei tineri – se ascundeau pe după tufe ca să se uite la studente pe furiş, mai ales atunci cînd se întorceau ele din vreo excursie şi purtau pantaloni scurţi de tot. La unul i se încîlcea barba între ramuri ghimpoase de măcieş de nu ştiai care-i barbă şi care-i arbustul,

care erau mărgelele ochilor lui arzători şi care fructele de pe măcieş.

Ai continuat cu vizitele tale, după lapte, la maica Emilia, lîngă care, stînd tu de-o parte cuminte, pe-un scăunel de lemn, simplu, iar ea, alături, ţesînd, ca o zeitate din timpurile străvechi înaintea cine ştie cărui mister şi povestind minunate poveşti, vă simţeaţi frumoşi. Uneori, cînd vi se încrucişau privirile, ca din senin, obrajii ei se înroşeau iar ochii îi licăreau a candele.

Făceai ascensiuni, jucai volei, te scufundai în lecturi vorace, ca de pildă *Bucatele pămîntului* de André Gide, şi, ca să nu te mai tenteze ispita de-a lua parte la sindrofiile colegilor, ţi-ai ras părul de pe cap, superba şi tumultuoasa chică neagră, drept semn al mînioasei tale penitenţe şi renunţări la înşelătoarele chemări ale vieţii.

Iar maica Emilia se preschimba în ochii tăi, tot mai limpede, tot mai departe, în întruparea omenească a poeziei, ceva ce pe măsură ce-l cauţi, tot mai mult şi mai frumos se îndepărtează, pînă ce te duce, fermecat, şi te reîmplineşte în izvorul de unde toate au purces, în beatitudinea regăsirii, în starea dinaintea începutului devenirilor. Adevărata împlinire a adevăratei căutări: regăsirea noastră în ceea ce este în noi Esenţă, imaculată voluptate perenă.

În ziua întoarcerii la Bucureşti, însă, a trebuit să o revezi.

Bagajele le-aţi aşezat în nişte căruţe, iar voi toţi a trebuit să faceţi, de la Cheia şi Suzana, pînă la gara din Măneci-Ungureni, drumul pe jos. Prilej de hîrjoane, giumbuşlucuri, cîntece şi alte tinereşti isprăvi. Om mai caraghios decît tine nu se afla, nu numai printre voi, dar nici în lumea întreagă, aşa singur cum mergeai, ca la tăierea capului, în coada coloanei vesele şi, mai ales, ras pe capul care arăta ca o lampă făcută dintr-o curcubătă golită pe dinlăuntru şi pictată pe dinafară în chip de om.

Chipul acelui om-neom era chipul tău. Ea a observat starea deplorabilă în care te simţeai şi s-a pornit să rîdă clocotitor, din toate baierele ei de fiară frumoasă. Nu-i ardea de rîs, dar rîdea dezlănţuită – ca o mare actriţă – numai ca să te pedepsească, să-ţi dovedească totala ei indiferenţă faţă de amarul caraghiosului de tine. Aţi suit în tren. Ocupaţi cu toţii un singur vagon. N-aţi stat în compartimente, ci pe culoare, acolo continuînd glumele, apropourile, chiotele şi cîntările. Tu te-ai retras înspre uşa de ieşire din tren, singur ca un corb captiv, jumulit de pene. Ea se bucura

tot mai tare, se lipea cu alint de veterinar, chicotea uitîndu-i-se în ochi – ochi care, din cozile lor şirete şi cu dulce venin săgetător în ele, săgetau înspre tine – , iar tu, atunci, te-ai gîndit dintr-o dată să te arunci din tren sub şine, să se termine dracului odată o asemenea pedeapsă.

Ţi-au ghicit, însă, imediat, gîndul funest prietenii tăi, mai ales Reluş, au venit la tine, te-au înconjurat precum lupii în haită un om rătăcit iarna pe locuri pustii şi-au început să-ţi cînte, iar tu, în loc să te înveseleşti, ai început, ca un copilaş părăsit, jalnic, să plîngi. Ţi-ai luat avînt – ea a observat, căci îţi urmărea din cozile perfide şi ultrasensibile, ca nişte antene radar ale ochilor, toate mişcările, şi nu numai mişcările exterioare ci şi toate ale gîndurilor tale, şi-a dilatat a spaimă mare privirile înspre tine – ca să te proiectezi afară, apoi sub roţi, dar uriaşul acela de maramureşean, Petrovan pe nume, a pus imediat laba lui de urs ţapinar pe umerii tăi şi te-a tras înapoi. "No, ce-i asta?! Ce vrai a fa?!"

"Pentru cine, mă, a reluat din zbor ideea lui Petrovan aromânul Perceli, ia uită-te bine la ea! Te-ai uitat? Tu nu vezi, chirutule, că are nişte şolduri aşa de late încît poţi juca table pe ele?"

Şi pe măsură ce vă apropiaţi de Capitală, tot mai mult vă depărtaţi unul de altul, şi sentimentul acestei pierderi de voi înşivă şi unul de celălalt îl resimteaţi amîndoi tot mai cu strîngere de inimă. Simţeai că o pierzi, simţea că te-a pierdut şi regretul începea să-şi trimită rădăcinile-i paşnic scormonitoare tot mai adînc în întunericul din voi. Din ele aveaţi să vă hrăniţi, nu puţin timp după aceea, viaţa întreagă, cu amară aducere aminte.

Cînd în Gara de Nord, în forfota de-acolo, ea a dispărut, mai trimiţînd, foarte pe ascuns, către tine ultima privire, stăruind tot mai fără nădejde şi cu un fel de viperă făcută nod în gîtul ei superb, doar, doar va primi vreun semn de la tine, te-ai ferit într-un colţ, unde să nu fii văzut de colegii tăi, şi-ai plîns. Ce frumos ai plîns! O, de-ai putea, de s-ar putea întîmpla să mai plîngi în viaţa ta de acum încolo, încă de nu ştiu cîte ori, aşa cum atunci ai plîns, acolo, la zidul acela... Te-ai îndreptat înspre cămin ca unul care se întoarce singur de la o groapă în care şi-a înmormîntat pe cineva foarte drag. Şi nu venea nimeni să te consoleze. Colegii se bucurau că, în sfîrşit, povestea care, după părerea lor nu ţi se potrivea, s-a isprăvit.

Ajuns în dormitor, te-ai cotropit de îndată sub pătură, deşi afară era cald, iar cerurile înalte, de septembrie, şi-ai stat acolo ca un urgisit, ca şarpele din paradis căruia i-au căzut aripile şi care a fost alungat din eden.

La răstimpuri, se auzeau gemete adînci, surde în adîncul din tine. O simţeai aproape, cum se apleacă asupra ta, îi simţeai răsuflarea, îţi acoperea faţa cu părul ei negru ca o pînză grea de doliu.

Apoi te-ai dus în spălător şi-acolo ai stat sub duşul rece, cuprins de mare ciudă împotriva ta. Dar dacă şi ea trece prin aceleaşi munci ale supărării? căci dacă n-ar fi aşa, atunci de ce se uita - de parcă era gata gata să plîngă cu despletire - după tine? Totul s-ar fi lămurit dacă te duceai la ea, o mîngîiai peste păr, îţi mărturiseai sminteala, o lămureai - şi nu ar fi fost greu - că e cazul să terminaţi cu jocul acela copilăresc, aţi fi rîs de voi, plîngînd unul în braţele celuilalt şi-aţi fi început să cîntaţi.

Dar, nu! Încăpăţînarea îţi era mai dulce decît răscumpărarea; orgoliul mai d rag decît dragostea ei; refuzul, mai bine astîmpărător decît primirea; a o chinui, o mai adîncă desfătare decît a o împăca şi-a o mulţumi.

Ca să te pedepseşti - pentru că atunci cînd găseşti o plăcere în a-i chinui pe alţii, pentru ca plăcerea să fie întreagă şi, mai ales, adevărată şi omenească, este neapărată nevoie să te chinui şi tu pe tine la rîndu-ţi -, ai refuzat să te mai duci la masă, mai ales că serveaţi în continuare, cu toţii, prînzul şi cina la o cantină, şi nu doreai - o, cît de dureros de mult doreai! - s-o mai vezi în faţa ochilor. Ai stat în greva foamei trei zile. În ăst timp încercai să înfiripezi pe hîrtie nu ştiu, nu-mi mai aduc aminte ce anume istorisire de iubire, cu fantasme şi întîmplări extraordinare, undeva în nişte locuri străine, de pe continente necunoscute, chiar din altă galaxie, şi în nişte timpuri de foarte demult trecute, timpuri fantastice, fabuloase, moarte, aşa ca-n povestirile lui Poe, dar nu se arăta a fi nimica bun, nimica adevărat.

Ea - Reluş te ţinea la curent cu toate cîte se întîmplau, dacă nu cumva era chiar emisarul ei secret - continua să vină la masă însoţită de acelaşi curtezan, plimbîndu-se cu el, uneori anume ca s-o vadă colegii tăi şi să-ţi spună ţie, ca să te otrăvească, ducîndu-l chiar de braţ, cu afecţiune. Că

veneau printre primii la masă, că se aşezau într-un loc anume ca să poată ea avea înaintea vederii toată sala de mese cu toate mişcările din ea, dar, mai cu seamă, ca să vadă cînd anume vei apărea şi tu, cum anume, cu cine?!, dacă te vei uita la ea sau vei trece cu indiferenţă prin faţa ei, fără a da nici măcar insignifiantul bună seara, poftă bună, ca-ntre oameni, şi părăseau tot ultimii încăperea, mîhnită că nu apăreai, muncită de gînduri şi năluciri negre, cum că, rănit de purtarea ei şi prigonit de ea, te-ai fi aruncat în braţele cine ştie cărei scorpii, iar acolo, ca să uiţi, te dedai la oribile desfrînări. Atunci, se scuza faţă de supusul însoţitor galant, îl părăsea-n stradă..., se ducea acasă, se încolăcea sub pătură şi se tînguia amarnic, fără de grai.

"Poate că va apărea mîine", se amăgea Eda. Dar tu continuai a sta în greva foamei, retras ca un zimbru într-o peşteră, muncindu-te în a o regăsi, întreagă, ideală şi pentru totdeauna, într-o altă lume, a ficţiunii, a povestirii aceleia, cu timpuri moarte şi locuri străine.

George, Alexandru şi cu Relu au intrat la idee: "Ce naiba face el închis acolo în dormitor, singur, între atîtea paturi goale?!" Şi nu le-a fost greu să se lămurească. "Asta-i nebun de-a binelea", a apreciat Alexandru. "Iar tu, idiot de-a binelea, a răspuns George. Nu pricepi nimica, de parcă ai fi ardelean", a completat el, ştiind bine că Alexandru era chiar ardelean.

"Eu am ştiut că s-a pus în greva foamei", a intervenit şi Relu.

"Atunci de ce nu ne-ai spus şi nouă?" a dojenit George.

"Păi i-am spus ei..., căci din a ei vină refuză să mai mănînce..., să mai trăiască", a zis şuguind oarecum Relu.

"Şi ea ce-a zis?"

"Păi, întîi s-a bucurat, a rîs, apoi, după o scurtă reculegere, neagră la faţă, s-a pornit să plîngă ca proasta, s-a smuls dintre noi şi s-a tot dus ca fiara prin negură."

"E nebun. E nebun. Hai să cumpărăm ceva de mîncare şi ceva de băut, puţin vin din cel negru, zic eu, să ne mai înarmăm şi cu nişte toiege, mergem la el, îl silim să mănînce, iar dacă refuză îi arătăm bîtele. Cît o fi el de bătăuş, îi venim noi de hac..."

"Mai ales că ea... l-a înmuiat de tot, l-a făcut fleaşcă", a completat George.

"Doar n-aţi vrea să-l mai şi bateţi de-acum! Este el bătut de soartă şi

de necaz destul, nu mai e trebuinţă să-l mai loviţi" a conchis Relu.

"Dar, în nici un caz fără ciomege", a lămurit ardeleneşte Alexandru.

Şi, îţi aminteşti, nu?, s-au arătat în uşa dormitorului cu ciomegele ascunse la spate de George şi Alexandru, iar Relu cu darurile în mînă, ca preotul la la biserică pentru a împărtăşi pe credincioşi. Da de unde! Mai degrabă ca la un tîlhar veneau, nu ca la un creştin, fioroşi, sumbri, cu mîinile enigmatic ţinute la spate, hotărîţi, iar Relu, cu farfuria şi sticla în mîini şi acoperite cu ştergar înflorat venea către tine să-ţi ofere ademenitor dar, ultima împărtăşanie. Un fel de Iuda îţi părea a fi Relu, care vine cu sărutul vînzării înspre tine, iar ceilalţi doi întunecaţi însoţitori ai lui: trimişii sinedriului.

"Scoală şi mănîncă", a poruncit Alexandru.

"Duceţi-vă dracului!" ai răspuns tu.

"Scoală şi mănîncă, dacă-ţi spun", a înăsprit Alexandru glasul.

"Să mă lăsaţi în pace! Auzit-aţi?"

"După ce haleşti", ţi-a replicat George, flegmatic.

"Hai, te rog eu frumos, fă-mi mie plăcerea", s-a vîrît cu duioşie Relu.

"Mă, voi v-aţi pierdut minţile."

"Nu ştiu, zău, care din noi, te-a înfruntat Alexandru. Mîncă cînd îţi spun şi nu cardi! Înţeles?" În langajul lui Alexandru îşi făceau apariţia cuvinte golăneşti, ceea ce te cam enerva, dar te şi amuza în acelaşi timp.

"Mănînci ori nu?" a aruncat ultim avertisment George.

"Nu!" ai dat tu sfruntător răspuns.

"Atunci nu ne mai rugăm de tine." Pe urmă, către Alexandru: "Pe el!" Şi au scos la vedere bîtele, amîndoi îndreptîndu-le asupra ta: "Ia repede, şi crapă! Auzit?" şi-au repezit ciomagele în aer pentru lovire.

De fapt îţi părea bine că ţi se oferă prilej de a mînca, numai că făceai nişte necesare mofturi. Te gîndiseşi să curmi foamea, dar nu vroiai să faci una ca asta dînd dovadă de slăbiciune, ci din a lte motive, ce ţi se impuneau de dincolo de voinţa ta...

Şi, sub privirile lor aspre şi satisfăcute totodată, te-ai ridicat din pat, te-ai dus la masa din colţul dormitorului şi-acolo, stînd precum fiul cel rătăcitor întors la casa părintească, ai mîntuit tot ce se afla în farfurie: şuncă de Praga, caşcaval, halva, iar la vin i-ai poftit şi pe ei să bea cu tine, zîmbindu-le amical.

Şi astfel ai reapărut în sala de mese. Dar erai mai alb la faţă şi asta te făcea să pari mai înalt, venind de undeva de sus. Parcă nu veneai, ci coborai, astfel arătai cînd traversai spaţiile dintre mese, sub privirile piezişe - bucuroase - ale Edei, care surîdea cu botul în farfurie, înălţimilor tale, pe care nu prea părea că le ia în serios, dar, în orice caz, culoarea de var a feţei tale o înfiora încet.

Treceai printre mese cu un aer transcendent, aproape spectral, te aşezai pe un scaun, la o masă, în aşa fel ca să nu apari cu faţa drept înaintea ei, dar nici să n-o poţi fura discret cu privirile, nu dădeai bineţe la nimeni, ci doar abia dacă înclinai capul către ceva persoane mai demne de salutul tău, aşa cum era Lola şi cu logodnicul ei.

S-a ridicat de la masa ei cu măreţie căutată şi-a înaintat, liniştită şi solemnă. Pereţii, mesele, fiinţa ta întreagă s-au preschimbat deodată-n orgă cîntătoare ce-i însoţea ieşirea din bazilică. Cînd a trecut pe lîngă tine parcă un mare steag a fremătat prin fiinţa ta pustie. Un vînt de primăvară asmuţit intempestiv peste codrii ninşi din tine, scuturîndu-i şi apoi iluminîndu-i.

Răcori ţi-au trecut prin sînge şi palori ţi-au acoperit faţa. Să însemne oare aceasta ultima voastră apropiere? Să fi venit oare ceasul despărţirii definitive? Ceva deosebit se petrecea. Dar, cînd să se depărteze şi să te lase alunecînd în singurătate şi pustiu, iată minunea! Şi-a apăsat uşor mîna peste umărul tău şi aplecîndu-se oarecum la urechea ta, ţi-a spus: "Te rog acordă-mi două minute! Vreau să discutăm nişte lucruri."

Te-ai ridicat, fără să pari că te grăbeşti, ca să nu se creadă că te bucuri, deşi erai tot numai o vuitoare flacără înaltă de bucurie, şi-ai însoţit-o, jucîndu-ţi perfect rolul de ins oarecare, căruia i s-a solicitat o convorbire.

Aţi mers cîtva timp la distanţă unul de celălalt. Te simţeai tare, biruitor. Călcai marţial, cu mîinile-n fulgarin. Ea a tăcut o vreme, apoi s-a silit, cu fineţe, ca din întîmplare, să vie mai lîngă tine. S-a apropiat. S-a lipit ca din neatenţie.

Te-ai făcut că nu pricepi, dar cît de bine-ţi cădea!

La un moment dat, ea s-a uitat la tine, ţi-a iscodit ochii, a încercat să surîdă strengăreşte, dar, observînd răceala ta - jucată foarte bine -, şi-a reprimat intenţia de a intra într-un dialog prietenesc cu tine. A zis:

"Pînă unde vrei să mergi cu cruzimea? Mult mai ai de gînd să mă chinuieşti? Pe toate cîte le-ai iubit pînă acuma tot aşa le-ai... (Şi nu greşea deloc, drept care ai simţit îndemn s-o cuprinzi frumos de obraji şi s-o săruţi.) Eşti o fiară... Eşti şarpe veninos ridicat asupra mea! Eşti un... monstru..." şi a început să plîngă cu hohote.

Ai cuprins-o de braţ: "Te rog, i-ai vorbit calm, ca o canalie, nu este cazul să ne dăm în spectacol – iar tu numai teatru făceai, un teatru de diavol blestemat –, între noi şi-aşa n-a fost nimic, doar un capriciu studenţesc de vacanţă, să nu luăm în tragic lucruri ce nu există."

A ridicat îngrozită faţa spre tine. Şiroaie de lacrimi o acopereau ca-ntr-o maramă cu stranii luciri. Omeneşte era să-ţi ceri iertare, să o cuprinzi la piept şi s-o săruţi atît de mult şi-atît de îndelungate zile şi nopţi.

N-ai făcut-o, ci ţi-ai continuat şerpescul discurs, în sensul că nu vezi nici o raţiune în cele spuse de ea, în intenţiile ei, în gîndurile şi necazurile ce o muncesc şi nici o vină din partea ta. Între voi doi n-a fost nimic şi nici nu poate fi.

"Călăule!" a gemut ea. Eşti în stare să-l aduci pe om în situaţia de a se arunca în prăpastie... Şi eu am crezut că eşti un om bun şi cu har de la zei, iar acum mi-e dat să am înaintea ochilor o bestie."

"Nu te necăji atîta", i-ai răspuns cînd aţi ajuns în faţa căminului unde ea locuia. (Celălalt cred că tot aştepta sub uşa cantinei unde-l lăsase.)

"Uite, dacă vrei să mai ştii, peste o lună mă mărit... cu aviatorul meu. Te bucuri? Aşa e că te bucuri?"

"M-aş bucura, Eda mea, foarte mult,ţi-o jur pe mama, dacă aş şti că eşti fericită, că ţi-ai găsit fericirea-n viaţa aceasta... Crede-mă, Eda..., cea care trebuia să..."

"Ce să...! haide, ai curajul şi spune..., tîlhar ce eşti şi..., să te ia dracul!..." Ţi-a surîs larg, din toată faţa ei luminată de ochii negri mari, migdalaţi şi mărgelaţi, şi din toată gura întredeschisă spre tine şi, ridicînd tremurat degetul înspre punctul acela, ţi-a făcut semn s-o săruţi, semn prin care mai mult rostea o rugăciune de data aceasta, decît să facă vreun moft cochet, vreo toană năzuroasă.

Tu, coadă a lui Belzebut, mînă scelerată a lui Avizuha, ambasador al lui Moloh şi slugă Satanei, i-ai cuprins — aşa precum Mefisto ar fi făcut acel gest politicos — mîna, i-ai dus-o la buzele tale arse, uscate de

răutate — dornice de Ea ca de apă rece însetatul din deşert —, i-ai sărutat-o abia, i-ai adresat un mincinos, diabolic "Noapte bună, Eda", te-ai întors şi te-ai dus în noapte, lăsînd-o a colo ca o statuie fulgerată.

În noaptea aceea, ai scris tu ceva care suna astfel cumva: *Dă-mi talia neastîmpărată, Maria! / Ca pe-o cruce s-o port, pe culmi, în asfinţit!...* şi tot atunci ai înţeles că poeţii — dacă cumva şi tu ai fi fiind cît de cît aşa ceva; dacă ar fi să-i judecăm după răutate, atunci da, eşti unul dintre cei mai mari — sînt veniţi pe lume să aducă suferinţă şi necaz. Dar ce suferinţă! Şi ce necazuri!

Acolo ai ucis tu una dintre cele mai frumoase ale tale iubiri, acolo ai lăsat-o răstignită, în uşă, la intrarea în căminul studnţesc, ca la intrarea în...

De aceea, ori de cîte ori te afli în Bucureşti, oricît de aspru ar viscoli, oricît de înverşunat ar bate vînturile primăverii, oricît de nemilos ar ploua cu smoală şi oricît de neagră ar fi noaptea, oricît de neîndurător soarele, treci pe la locul acela, precum ucigaşul pe la locul unde a săvîrşit crima, stai podidit de plîngeri negre şi îngaimi nu ştiu ce vorbe, prin care-l invoci pe Dumnezeu, cerînd de la El iertare pentru ea, cea pe care ai lăsat-o acolo să plîngă răstignită în singurătate.

V-aţi mai întîlnit mai tîrziu, întîlnire uneltită de Reluş, v-aţi bucurat cu exaltarea proprie întîlnirilor spontane, v-aţi dus toţi trei la un restaurant de lux, aţi servit prieteneşte prînzul, amintindu-vă şi făcînd haz de toate cîte se întîmplaseră în urmă cu..., v-aţi evocat , amuzîndu-vă, necazurile prin care aţi trecut, a ţi făcut să defileze prin faţa ochilor voştri toţi colegii şi colegele...

Aţi băut vinuri, din cele bune şi adevărate, spre sfîrşit, aţi servit lichioruri — tu a veai pe-atunci bani, nu pentru mult timp, fireşte —, Relu s-a făcut la un moment dat nevăzut, fără să observaţi, după aceea aţi ieşit pe stradă, veseli, şi v-aţi îndreptat spre locuinţa ta, acolo, undeva foarte în centru, ca şi cum nu pentru prima oară aţi fi mers acolo, ci pentru a nu ştiu cîta...

Acasă la tine, Eda s-a plîns, fără tragism, că este nefericită, că are o soacră, adevărată zgripţuroaică infernală de mahala, că soţule ei, aviatorul, acum e deblocat din aviaţie, o iubeşte mai mult pe maică-sa decît pe ea, că doarme în dormitorul lui maică-sa şi nu în pat cu ea, că

— şi-aici ai fost sigur că minte — după cîteva luni de căsătorie ea se află tot fată.

Ai ascultat-o uitîndu-te cu jind la picioarele şi sînii ei decoltaţi, apoi s-a întîmplat ceea ce era firesc să se întîmple, ea dăruindu-se cu durere.

Cu amară părere de rău c-ai bănuit-o de minciună, ţi-ai dat seama, apoi, că nu mintise... Era fecioară.

*

După ispita înaltelor teritorii deşerte la care te îndemnau profesorii tăi şi cărţile cele frumoase, acestea au fost celelalte ispite, ale perdiţiei şi purgatoriului, pentru ca astfel să te întorci la tine umilit şi acoperit de răni. Unde ai să mai cauţi noima? Mai puteai avea tu îndreptăţire să năzuieşti la cunoaşterea a ceea ce stă ascuns şi neîngăduit lumii? Ai fi vrut să te întorci la credinţă, căci erai un ins proofund religioos, dar îţi era silă de tine şi ţi se părea degradant să renunţi la a căuta. Dar ce te faci cînd ştii că "pe Dumnezeu nu-l cauţi altundeva decît pretutindeni", aşa cum îi recomanda André Gide lui Natanael, şi nicăieri, decît doar dincolo de ceea ce este şi există?!

Ceea ce nu putea da filosofia, deci raţiunea şi gîndirea prin puterea lor de a diseca, de a desface lumea şi de a o reedifica, astfel explicînd-o, îţi oferea, printr-o minciună sublimă, îmbătîndu-te cu înalte alcooluri celeste ori cu funestele băuturi himnice, fluide ale tenebrei, Poezia. Un vers ca de pildă: *Cunoşti în vreme visul că sfîrşeşte,* sau: *Cu coasa tăgăduirii pe umăr, / În cea din urmă tristeţe mă-ncing,* sau: *Din turn, pe cîmp, văd voievozi cu plete,* sau: *"Aşterne-ţi umbra -n vechile-orologii / Şi-asmute-n mirişti vînturile să bată,* ori: *Niciodată toamna nu fu mai frumoasă, Un corb adînc visează pe-o piatră de cetate, Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate, Întoarce-ţi sufletul către perete şi lacrima către apus,* ori: *Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată...*, toate aceste sacerdotale intonări aveau darul să te coboare în abisuri, printre corali, ori să te înalţe, înfiorat, în imperiile azurului, printre galaxii, iar uneori să-ţi dea senzaţia că ceva adie în solitudinea dintre tine şi cele invocate de ameţitoarele rostiri ale poeziei, ceva care nu putea fi decît adierea de-o clipă, un licăr fulgerat doar, o infimă zvîcnire în inima ta şi-a lucrurilor spuse de poeţi,

a universalei respiraţii dinlăuntrul universului sau, o! Dumnezeule!, ceva din misterul nemărginitei tale respiraţii de dincolo! Un triumf asupra tristeţii şi deznădejdii este poezia! Iluminat templu în deşert! Pustie cîntătoare.

Dintre filosofi, cei care te chemau la ei erau temerarii presocratici, tenebrosul Heraclit, marmorean ridicatul în lumină Zenon, Protagoras, Anaximandru, Anaxagoras, pînă la imperturbabilul "pişicher" Socrate şi la discipolul său, pieptosul Platon, apoi la Aristot. De la aceştia săreai peste două milenii de-a dreptul la Leibnitz, Kant, Hegel şi Nietzsche. Aici te opreai şi de aici coteai înspre tărîmurile poeziei.

Dintre sistemele filosofice te interesau îndeosebi acelea care răsunau pe dinlăuntrul lor a cîntare religioasă, restul nu te interesau: pozitivismele, criticismele, empirismele şi empirio-criticismele, cu atît mai mult cu cît vedeai limpede cum alunecă-n decrepitudinea transformării lor în practică ideologică...

Numai plăsmuirile filosofice care nu erau altceva decît nişte vaste, monumentale edificii poetice oferindu-se contemplării precum ideea de Dumnezeu într-un dom iluminat de fulgerele unei nevăzute orgi, numai acelea te interesau, la ele mergeai să te închini şi să asculţi liturghia dezvăluirii marelui Miracol şi-a marilor mistere.

Dar şi aceasta era tot un fel de rătăcire, ca şi rătăcirile marilor tăi profesoori şi ca şi celelalte: a abandonării Silviei, a părăsirii Corneliei, a umilirii Edei, acestea mult mai pedepsitoare însă, căci se făceau nu pe seama ta, a spulberării tale proprii, ci pe seama unor fiinţe nevinovate şi care, pe deasupra, te-au şi iubit, diavol sălbatic, venit pe lume ca să amăgeşti, să duci în ispită şi să nefericeşti pe oamenii cuminţeniei şi să-i smintesti de la rosturile lor omeneşti...

A trăi numai în contemplare este dezertare de la datoriile vieţii. A căuta dooar absolutul şi misterul ascuns în el înseamna a abdica de la rosturile imediate ale unamităţii. Dacă ar face toţi ca tine, lumea s-ar transforma într-un imens azil psihiatric, unde doctorii şi tot restul personalului, care ar trebui să se îngrijească de pacienţi, ar fi tot nişte bolnavi, aşa încît nu aţi fi avut altă şansă decît aceea de a muri de foame, frig şi de alte lipsuri, căci nimeni n-ar fi muncit, nimeni n-ar fi agonisit, nimeni n-ar fi practicat vreo îndemînare, vreun meşteşug de care viaţa are

nevoie mai mult ca de filosofie şi de poezie.

Filosofia şi poezia sînt de mare, esenţială trebuinţă vieţii, dar nu şi de o imediată, stringentă necesitate. Necesitatea primordială şi imediată este hrana: libertatea trupului, iar libertatea: hrana spiritului din noi. fără ea, el nu există: se degradează, se descompune şi moare.

Filosofia şi poezia, ca şi toate celelalte forme generatoare de elevate bucurii, nu-şi au raţiunea de-a fi decît înţelese ca o recompensă mult şi drept meritată la finele unei munci împlinite cu bine. Recompensă sublimă şi răsplată inestimabilă aduse muncii născătoare de civilizaţie. Recunoaşterea meritului muncii trebuie să fie şi poezia şi filosofia, nu joc al minţii gratuit şi histrionesc, servind unui hedonism egoist, orgolios, van. Individualitatea este într-adevăr o valoare şi merită respectul şi admiraţia numai atunci cînd ea aparţine tuturora, cînd este un strălucit exponent al interesului şi aspiraţiilor întregului corp şi suflet uman.

Trebuie să mă angajez într-o luptă pentru mai binele oamenilor, îţi ziceai. Fiecare ins are o familie, o patrie şi, cu familie şi patrie laolaltă, aparţin umanităţii. Nu e cinstit ca tu să stai de-o parte şi să te preocupi numai de propriile tale satisfacţii filosofice şi estetice, ci trebuie să participi la lupta pentru mai bine a naţiei tale, a societăţii în mijlocul căreia trăieşti, pentru corectarea, dacă nu lichidarea răului de care ele suferă. Şi o asemenea luptă presupune dăruire şi eroism, se duce organizîndu-te împreună cu alţii cu aceleaşi idealuri ca şi tine, într-o luptă comună, *viribus unitis,* cum ziceau în felul lor lapidar strămoşii de la care ni se trage numele şi limba.

Va trebui să intru în viaţa politică, într-un partid care-mi va inspira mai multă încredere şi-al cărui program va fi mai adecvat cu aspiraţiile, vederile şi firea mea, îţi spuneai.

Bine, dar..., îţi ziceai iarăşi, există oare ceva mai odios, mai murdar decît politica? Numai cel mai infect cuplărai poate să întreacă haznaua colcăitoare a politicianismului! Fugeai de ea dintr-un profund îndemn al firii tale de om naiv şi liber, ca molia de naftalină. Politicienii ţi se păreau nişte şarlatani, nişte bandiţi, iar partidele politice, un soi de cangrene, nişte tumori canceroase. Un cancer necesar? Paradoxul devine aici sie însuşi paranoimă. Un fel de religie a profitorilor, a tuturor leprelor şi lepădăturilor, a tembelilor hotărîţi să se pricopsească, a

incapabililor decişi să se afirme, a paranoicilor dornici de a-şi impune toate poftele şi "ideile" ce li se năzar în mintea strămutată din capul de pe umeri în capul ce stă pe scaunul puterii; a filfizonilor, otrepelor şi curvelor, paraziţilor şi fanţilor, ginerilor, lingăilor, nepoţilor şi cumetrilor..., aşa îţi părea ţie suprastructura ce se cheamă politică. Un fel de hidră mereu la pîndă şi mereu agitată, instalată peste şi-nlăuntrul organismului social şi mişcîndu-şi acolo polipii enormi şi multipli, devorînd prin ei.

Dar hai să vedem cine, ce vrea?! Să-i luăm pe rînd, să-i cunoaştem şi-apoi să-i judecăm.

Unde, la cine să mergi? Te întrebai. Cu cine să te însoţeşti pe drumul îndreptării relelor din lume prin politică?

La liberali? Ehei, parcă aici ar fi fost de tine. Nu de altceva, dar pentru că aceştia au făcut ceva: Independenţa, Unirea cea mare, şoselele, au împînzit ţara cu şcoli, biserici şi-au crescut un capital bancar redutabil, jigăritul leu românesc de astăzi jucînd pe vremea lor rol de leu bengalez, de valută forte. Erau serioşi, straşnici în tenacitatea lor şi abili totodată. Sobri şi necruţători faţă de legile morale ale conduitei. Acolo mă voi înscrie, ţi-ai zis... Partidul liberal era singurul care avea o tradiţie în a face serios, englezeşte politică, avînd cadre foarte bine pregătite pentru toate sectoarele de activităţi naţional sociale, singurul partid cu oameni foarte temeinic pregătiţi. Încă din facultate, şi chiar din liceu, îi alegea, îi supraveghea, îi atrăgea la el, îi ajuta să studieze, îi trimitea în străinătate la specializare, după care unii deveneau profesionişti, alţii malagambişti. Virtuţile acelui partid în care credeai tu şi înspre care te îndrepta cugetul era doar o amintire şi-o mîndrie, dar atît Conducătorii lui nu mai erau fioroşii, încăpăţînaţii dregători de-o teribilă şi iscusită cerbicie şi dibăcie totodată, ci nişte posesori de capitaluri pe care erau dispuşi să le pună la dispoziţia aceluia care făcea oferte mai avantajoase. Lucrul acesta s-a dovedit, cu ruşine, la judecarea mareşalului Antonescu, unde, spre deosebire de stîncosul Maniu, care s-a comportat cu aspră demnitate, Brătianul, urmaşul marilor Brătieni, s-a comportat dimpotrivă — şi nu fabulezi căci ai fost de faţă, în sală — ca un negustor umil, ca un jalnic cămătar.

Mă voi duce la partidul care se cheamă al ţăranilor; la urma urmei, tot

ce-a dat bun ţara aceasta, de la ţărani ne vine. Ei sînt seva existenţei noastre, ţărănimea constituie rezervorul de forţă biologică, vitală, morală şi intelectuală a neamului. Prin răbdarea şi statornicia lor, prin înţelepciunea şi mocnita lor dragoste faţă de nume şi limbă, dar şi omenoşi, cu teribil dispreţ faţă de tot ce ne-a fost ostil, ei, ţăranii, au asigurat afirmarea noastră în istorie, căci, dacă era după cei ce ne-au condus, de mult trebuia să fim altceva decît ceea ce sîntem. Împotriva limbii oficiale din cancelariile domneşti, ca şi împotriva aceleiaşi limbi oficiale, din biserici, care era, timp de veacuri, cînd slavonă, cînd greacă, aceşti ţărani, lor înşişi împăraţi şi prelaţi, şi-au păstrat fiinţa cu numele şi limba ce le-a fost hărăzită, au rezistat ca nici o altă naţie, au ieşit apoi, cînd a fost să fie, în lumină şi s-au afirmat, omenia, această lege morală descoperită de ei de-a lungul suferinţelor şi-a răbdării, fiind principiu de convieţuire paşnică, înaintea căruia toate acele pompoase stipulaţiuni din nu ştiu ce găunoase declaraţii şi charte şi convenţii apar ca nişte caraghioase, ţigăneşti cîntece de inimă albastră. Şi-apoi, mai are acel partid în fruntea sa un bărbat, în faţa statuii căruia preşedinţii S.U.A. par nişte şefi de raioane ale unor arhiaprovizionate şi arhiluminate supermarchetinguri de cosmeticale.

Te-ai dus, deci, la acei care îşi ziceau că sînt în partidul ţăranilor... Cumplită dezamăgire! Toţi aveau aerul unor cîini care, la stînă, cînd baciul s-a aşezat la masă împreună cu păcurarii, stau toţi, rezimaţi în coada nerăbdător mişcătoar, şi aşteaptă ca să li se arunce, la fiecare, băbucul de mămăligă, să-l îmbuce şi să se retragă fiecare în bîrlogul său. Oportunism mai rudimantar nu ai mai întîlnit. Nu nutreau nici un alt sentiment decît acela al unei mocnite năzuinţi viclene spre pricopseală prin putere. Atît. Oamenii din jurul stîncosului sfinx de la Bădăcini, cu rarisime excepţii, erau nişte hahalere ahtiate după averi şi putere pe care le urmăreau cu grobiană lipsă de scrupul. N-aveau nici un Dumnezeu, deşi majoritatea lor, la vîrf, erau greco-catolici. Nimic din mesianismul corifeilor iluminatelor şcoli de la Blajul lui Inochentie şi al altora semeni lui!

N-ai ce căuta nici aici, ţi-ai zis. Hai să vedem ce vor cei din extrema dreaptă. De altfel, ei ţi-au făcut stăruitor curte ca să te atragă în cuiburile lor. Eşti însă un tip prea de tot subjugat libertăţii şi aservit neatîrnării ca

să te fi putut converti la o sectă, unde să ţi se ceară să accepţi viaţa aşa cum ţi-o propun alţii şi nu după cum o doreşti şi o gîndeşti tu însuţi, ba mai grav, să-ţi impună apoi, nu să-ţi propună. Erau între ei exemplare rare de gîndire şi demnitate.

În programul lor politic figura o idee măreaţă — dacă politicul, mai ales aici la noi, mai poate da măreţie vreunei idei —, aceea de a crea un nou om, o nouă tipologie naţională, eliberată de servituţile, laşităţile, fanariotismele, turcismele, ţigănia, gorepirgia, versalitatea şi delăsările de pînă acum şi să creeze un om care să impună prn demnitate, onoare, ambiţii nobile, mîndrie de neam şi cutezanţă de a impune lumii o atare mîndrie prin eroism şi jertfă. Ripostă firească la adresa comunismului şi-a iudaismului — agentul lui.

Erau zburliţi rău. Credeau că vor îndrepta relele şi vor instaura un regim al prosperităţii şi demnităţii naţionale prin mărşăluiri, ceremonii religioase şi acte de sacrificiu şi omor.

"Dar dacă spuneţi că programul vostru este singurul salvator şi singurul în măsură să ne înalţe din umilinţă şi mizerie şi ruşine, atunci de ce interziceţi opoziţia? i-ai întrebat cu naivă întrebare. A nu permite nimănui să te tragă la răspundere de ceea ce faci, înseamnă a te erija în faraon, în despot, în tiran, în monstru. A nu da socoteală în faţa parlamentului ţării de actele tale, înseamnă paranoie. A instaura la putere propriul tău bun plac, nu este altceva decît a duce ţara de rîpă. Din clipa cînd o dictatură a fost instaurată la putere, din acea clipă a şi început procesul de parvenire a lichelelor şi gealaţilor, a ispravnicilor de tot felul şi de toată nimicnicia şi de retragere în umbră a conştiinţelor sensibile şi capabile, demne şi cinstite. Dictatură este sinonim cu laşitate. Totalitarism înseamnă imbecilizare. Dacă suprimi opoziţia înseamnă că ţi-e frică de tine, deci eşti laş. Duşmanul cel mai de temut al dictatorilor este libertatea, cu toate virtuţile cîte le naşte, şi numai ea, iar abolirea ei înseamnă dezumanizare. Dacă ziceţi că vreţi să creaţi un om demn şi că voi, promotorii acestei idei, vă consideraţi demni de a-l împlini, atunci aveţi curajul şi sfidaţi opoziţia, dovedind-o neputincioasă, arătîndu-vă în acelaşi timp, prin aceasta, propria voastră tărie. Şi de ce vă dedaţi la asasinate? Există un alt fel de a-ţi lichida adversarii: să-i dovedeşti nemernici prin aceea ce nu sînt în stare să facă ori prin ceea ce fac în

netrebnicia lor. Singurul asasinat, nu numai îndreptăţit, dar şi imperios, este acela îndreptat împotriva dictatorilor. Politica nu se face cu zburlirea părului peste frunte — probabil ca să-i ascundă goliciunea —, cu marşuri, prohoade, bocete şi apelul morţilor, ci cu îndelungă chibzuinţă, înţeleaptă pricepere de gospodar al intereselor unei ţări, cu dăruire supremă şi sublime sacrificii la ceasul cînd ele se cer a fi făcute.

Şi-apoi încă una: de ce atîta germanomanie? Voi vă înfuriaţi, gata-gata să scoateţi pistolul, atunci cînd cineva îl înjură pe Tilher, dar jubilaţi cînd acelaşi cineva înjură, de pildă, familia Brătienilor ori pe Iuliu Maniu. Politica e joc de şah, nu fanatism; tu să ai două mişcări înainte pe eşicher.

Mai cunosc eu şi pe alţii ca voi, care, vorbind neabătut despre crearea unui om nou, n-au făcut nimica altceva decît să-l mancurtizeze total pe cel existent.

Ferească Dumnezeu să ajungeţi să conduceţi această ţară. Curînd ar fi venit peste noi duşmanul cel mare şi ar fi dezmembrat-o pentru totdeauna". Cam aşa le-ai cuvîntat verzilor. Iar ei au zis: "Eşti un bolşevic anarhist, un jidovit. Pînă la urmă vei fi obligat să vii cu noi, altfel te vom pune la respect. Nu care cumva te-ai înhăitat cu vreo jidovoaică, nu cumva te-ai îmbîrligat cu vreo Esteră, de vorbeşti aşa? Ar trebui să-ţi fie ruşine, om sănătos, român de rasă pură şi poet neserios ce eşti. Te vom judeca pentru trădare de neam şi te vom lega la stîlpul infamiei, francmasonule!"

"Ei bine, tocmai pentru că nu mi-e ruşine, pentru că sînt sănătos şi în toate minţile, român sadea, dintre aceia care se păstrează în ştima lor dintru început, cea traco-romană, fără nici o altă intruziune de gameţi străini, pentru că nu sînt nici bolşevic şi nici anarhist, vă salut şi vă compătimesc", ai răspuns.

Mulţi dintre acei verzi au plătit scump, mai tîrziu, dar şi mai mulţi încă s-au oferit drept unelte în mîna celui mai fioros al lor duşman, ajutînd astfel la crearea "noului om"...

Ne mai rămîn aşadar, ţi-ai zis, alte două posibilităţi: social-democraţii şi extrema dinspre răsărit. Dar partidul social democrat nu avea obiect, cum se spune în disciplinele didactice, deci era fără raţiune de a fi. Un popor de ţărani, cu o clasă muncitoare de-abia înjghebîndu-se, pe o

mentalitate tot rurală, cu intelectuali şi cărturari, artişti şi poeţi cu adînci rădăcini genetice şi pivotate în stihia ţărănească, părea ridicol, în orice caz treabă filfizonă să vorbeşti despre aşa ceva, despre social-democraţie! Era un nonsens frizînd caricatura şi mascarada caragialescă. Şeful acelui partid avea aere — Dumnezeu să-l ierte — de Caţavencu trecut prin Sorbona şi prin saloanele, nu ale coanei Joiţica, ci ale damelor de Paris. Dacă ai lua parte numai la o singură şedinţă şi-ar fi suficient ca după aceea, în faţa oglinzii, sa-ţi cîrpeşti pălmi peste mutră.

La extrema de răsărit, deci...

Bănuind primejdie, căci mai toţi dintre ei, deşi foarte puţini la număr, erau de alt neam decît neamul tău, unii pe de-a-ntregul străini, alţii pe jumătate, demonul din tine, căruia i se spune de către psihologi instinct de apărare şi de conservare, te-a îndemnat să te dai, la rîndul tău, tot ca un străin de ai tăi, minciună pe care ei au crezut-o, dată fiind naşterea ta dincolo de hotarele convenţionale etniei. Aveai motive corecte, reale de a adera la ei. Aveai de pildă origine socială pe deplin sănătoasă, dar mai aveai una suprasocială, nedocumentară care te ţinea legat de alte rosturi şi raţiuni decît cele imediate.

Avuseseşi pînă atunci o comportare demnă şi cinstită. Bine, dar aceasta nu pentru că ţi-ar fi inspirat-o vreo ideologie, ci pentru că aşa te-au alcătuit părinţii şi toate acele rădăcini de dincolo de vremi şi de părinţi ale obîrşiei tale.

Se zicea, de asemeni, că erai un om cu talent, bine ptergătit în şcoli şi vrednic. Apăi dacă este adevăr într-acestea, tocmai atuncea nu trebuia nici în ruptul capului să-ţi pui acele virtuţi: talent, pregătire, vrednicie în slujba intereselor urmărite de ei.

N-aveai, în schimb, defectul, acea pricină pe care ei să o fi putut exploata mai cu rod decît calităţile tale, vreo pată pe conştiinţă, vreo greşeală în trecutul tău, ca să le poată transforma în şantaj şi-apoi să te facă asociatul lor devotat. Lipsa oricăror antecedente vulnerabile atrage după sine — la oameni mîndri — punerea în rezistenţă, iar aceasta este a doua pentru ei oprelişte în drum, la fel de incomodă, iar încercările lor de a te pune în culpă, de a te compromite — deoarece compromiterea era una din virtuţile omeneşti cele mai spornice pentru ei şi condiţia principală pentru a fi vrednic de-a intra în ecumenicitatea lor — erau

dejucate, nu atît de vigilenţa, şi-aşa hăbăucă, aiurită, cît de un fel de înger, ca să mă exprim aşa, un fel de duh călăuzitor, o rază protectoare-n viaţa ta, venind de dincolo.

Ai luat parte în cîteva rînduri la nişte întîlniri, foarte secretoase, ţinute în mansarda casei unui mare cărturar român, care avea un nepot pe care-l ţinea în chirie acolo, la mansardă, acesta corcit cu gameţi străini.

Deci eraţi cu toţii, mai mult sau mai puţin străini de etnie, mai "străin" decît toţi fiind tu, care veneai de peste graniţă. Se putea deci discuta deschis, pe şleau, cu francheţe tovărăşească.

Atunci, în seara aceea ploioasă, te-ai mirat cum de nu le-ai sucit la toţi gîtul, cînd, cu calm şi placiditate, cu o logică rece şi-ntr-o discursivitate cu totul ştiinţifică, de atoateştiutori, spuneau ei, în deplină unanimitate, cum că Ştefan cel Mare era rus, Mircea cel Bătrîn era bulgar, Mihai Viteazul, un aventurier grec, Horia şi Iancu nişte unelte ale imperialismului habsburgic, că Eminescu era rutean, Coşbuc slovac, Enescu ţigan etc., şi că România era un stat multinaţional şi că ar fi mai bine să se desfacă în atîtea unităţi administrativ-politice cîte naţiuni loocuiesc într-însa..., căci aşa ar fi dialectic şi democratic şi etic, şi aşa mai departe...

Dumnezeule!, ai urlat în abisurile din tine, Ştefan cel Mare, descendent din Muşata, cea care se trăgea chiar din spiţa neamului tău, *muşată* pe limba acelei spiţe, desprinsă de roata carului mare, însemnînd 'frumoasa', cuvînt ce derivă de la *moscato,* om rumen la faţă, întocmai cum erau şi Muşatinii, este rus?! Mihai, fiul mult frumoasei Teodore, care din aceleaşi zodii venea cu sîngele şi frumuseţea şi menirea ei ca şi sora ei de spiţă, Muşata, Teodoră care vorbea exact limba mamei şi-a bunicii tale, era un aventurier grec?!

Un fel de Despot ori cine ştie ce altă otreapă?! Dar Mihai, gunoaielor, îţi ziceai în taina ta răscolită, este reîncarnarea aceluiaşi mare, fără de pereche, geniu războinic al tracilor, acelaşi care s-a arătat întîi în Alexandru, apoi în Spartacul; este reînvierea aceluiaşi Ares, în a nu ştiu cîta lui ipostază! Closetul pe care-l mîncaţi cu atîta apetit ştiinţific depăşeşte orice limită a neruşinării, orice accepţie a sacrilegierii, înghesui-v-aş, şi băga-v-aş..., azi şi mîine, de clonţani vagabonzi!

Laşitate de neiertat pentru tine că nu i-ai strivit sub călcîiul încălţărilor.

Dar mai exista între tine şi ei o incompatibilitate, de fond şi de esenţă: de ştimă, de arhetip, de alcătuire originară. Tu aparţineai acelei lumi care are drept schemă arhetipală mirificul triunghi format din libertatea elină, jurisdicţia romană şi misterul cristic, şi nu puteai găsi, în nici un fel, putinţa de a comunica, de a consona, cu atît mai puţin de a adera la lumea lor, a spaţiilor peste care se vînzoleşte pustiul. Era de ales între Pericle şi faraon, între Octavian Augustul şi Alarik, între Alexandru şi Gin-Ghis-han, între templele de pe Acropole şi corturile spăimoase din pustie. Nu exista îndoială, nici ezitare, în a opta, deci, nici posibilitatea vreunui *modus vivendi* între cele două universuri! Unul perfect închis pe dinafară, dar perfect liber pe dinăuntru, universul elino-latino-cristic, şi celălalt, fără limite pe dinafară, dar închis pînă la strangularea totală a omului, pe dinlăuntru. Compromis între ele nu există. Confruntările se ţin lanţ din timpuri străvechi... Să ne amintim de Salamina, Maraton, Termopile, confruntarea dintre Ares Macedoneanul şi Darius, să ne amintim de cîmpiile Catalaunice, ca şi de alte cîmpuri de bătălie unde s-au izbit cele două weltanschaunguri. Şi se vor mai confrunta, pînă la triumful total al uneia sau alteia. Să sperăm că tăişul de foc al libertăţii va fi mai dibace decît loviturile gîrbovitoare ale cnutului.

Te-ai reîntors la profesorii tăi, sărmanii, cei care, ca nişte donchijoţi naivi, dar frumoşi, pentru că stăpîniţi de ideal, tăiau cu mintea lor înălţimile şi explorau depărtările cunoaşterii, aşa sărmani şi naivi cum îţi păreau – cu atît mai minunat, la prietenii tăi. Te-ai reîntors în lumea cărţilor, vizitînd-o din cînd în cînd pe Lydia care te primea ca pe un frate, iar tu îi mărturiseai cîte te munceau. Începeau să-ţi fie tot mai dragi oamenii, din cauza sentimentului de profundă compasiune pe care l-a născut în tine tocmai posibilitatea de-a găsi vreun sens lumii acesteia sau din cauza experienţei răului, atîta cît ţi s-a revelat pînă la acea oră – pentru că era să-l cunoşti sub formele lui majore, oribile, mai tîrziu – şi nutreai în adîncul inimii tale dorinţa de a te apropia de ei şi de a le spune poveşti frumoase. Ba ţi-ai făcut chiar un scop în viaţă din a spune oamenilor cuvinte frumos înfiorate, să aprinzi în inimile lor pustii un licăr măcar de lumină, o emoţie, o tristeţe binemîngîietoare, chiar şi o sublimă amăgire dacă ai fi fost ajutat de puterile cele de dincolo.

Politica şi pe politicienii, pe toţi profitorii de pe urma acestei sinistre

mascarade, i-ai dat pentru totdeauna dracului. Şi, ciudat, sentimentul de revoltă faţă de ei nu era mai tare decît cel de compătimire, cel de indignare nu depăşea pe cel de milă, cel de scîrbă nu-l întrecea pe cel de îndoioşare, iar cel de dispreţ stînd în cumpănă dreaptă cu cel de remuşcare.

Cotele apelor singurătăţii creşteau. Te simţeai tot mai părăsit, chiar şi de tine însuţi.

Asemeni celui îndrăgostit si părăsit de iubită, simţeai nevoia să te duci în deşert, să te înrolezi în Legiunea străină, de pildă, sau asemeni celui deznădăjduit, căruia i s-a luat totul în viaţă, care nu mai găseste loc unde să se adune cu singura avere ce i-a mai rămas: tristeţea singurătăţii, simţeai îndemn să te zăvorăşti în mănăstire, în acelea din Sahara undeva, în care-şi mistuie viaţa isihaştii... Unchiul Gheorghe s-a gîndit să te pricopsească, adică să te însoare cu fata, unică la părinţi, a unui prieten de-al său, om cu averi mari şi cu un frate la Londra mai bogat încă de cît el şi fără copii. A pus la cale în acel scop o sindrofie, o cină cu bunătăţi, la care ai cunoscut-o pe frumoasa aceea sprîncenată, foarte demnă, chiar dacă nitel molatecă, sigură de ea ca şi de ceea ce avea. Ea te cunoştea de la seminariile lui Tudor Podgoru, la care participa şi dînsa, căci era studentă la Litere, secţia engleză. Era fericită să te cunoască, şi mai fericită la gîndul că s-ar fi putut să te aibă de soţ. Aţi dansat, în admiraţia tuturor celor de faţă, mai cu seamă a părinţilor ei şi-a lui nenea Gheorghe – mai puţin mătuşa Catina care se îndoia, şi pe bună dreptate, de seriozitatea ta. Aţi fost fotografiaţi în tinp ce dansaţi ori stăteaţi alături, răsfoind albume şi cărţi, i-ai spus cuvinte înălţătoare, i-ai şoptit altele tulburătoare, v-aţi despărţit rîzînd, promiţîndu-vă alte întîlniri... Nu-ţi stătea, zău, deloc bine în postură de ginerică şi, mai ales, dintre cei care intră-n casa miresei şi nu invers. Te-ai simţit caraghios, dar ţi-a trecut repede.

Tanti Catina a avut grijă să ascundă la timp pozele făcute-n seara aceea minunată, sigură fiind că nu iese ginere din tine şi să nu ajungă-n mîna ta spre ruşinea fetei. Cunoştea bine povestea cu Silvia, pentru care te-a spălat straşnic pe obraz, cu leşie, ca să nu-şi dea seama că nic de data aceasta nu te vei lăsa pricopsit.

A trecut şi asta, ai scăpat ocazia de a te aşeza în viaţă şi a te ferici.

Mai rămînea să treci peste încă una: să nu faci ceea ce a făcut colegul tău, fiu de cioci cu tată director de cabinet la însuşi mareşalul Antonescu, om cu mătuşi foarte bogate şi unchi şi mai bogaţi încă, rude nu numai în ţară, ci şi într-altele, nu numai străine, dar şi duşmane, Dionis Petriniu, cel care s-a înscris în partidul celor din extrema de la răsărit.

Colegul tău de breaslă, acela care a scris despre bijuterii familiale, vînători de divertisment şi despre un drum foarte fericit – însuşi drumul fericirii – fără pulbere, dar podit şi întărit cu osemintele a zeci de mii de oameni omoriţi acolo ca la ridicarea piramidelor şi care, într-o seară, ieşind voi de la o şedinţă de cenaclu a Calendelului, condus de Iordache Vladimirul, te-a cuprins de braţ şi, după ce te-a condus cu multă iubire un timp purtîndu-te aşa de braţ, ţi-a şoptit că el s-a înscris la cei dinspre răsărit...

Ai rămas uluit: "Păi bine, Petriniule, tocmai tu? Întîi şi-ntîi eşti fiu de boier. În al doilea rînd, tatăl tău a fost director de cabinet la mareşalul aliat cu Tilher. În al treilea, ai făcut studii şi îndoctrinare timp de patru ani, trimis de tăică-tu, în ţara lui Tilher. În al patrulea rînd, tu ai din ce să trăieşti încă cel puţin două sute de ani din ceea ce moşteneşti. În al cincilea rînd, eşti un om inteligent. În al şaselea, eşti şi talentat. Ce dracu cauţi tu la extremiştii răsăriteni? N-o să te primească..."

"Ba, nu. Tocmai de aceea m-au primit: pentru meritele mai sus înşirate de tine."

"Bine, dar spune-mi, te rog, ce te-a determinat să faci un asemenea pas? S-a petrecut, pesemne, o mare răsturnare de adevăruri în conştiinţa ta. Spune-mi, cum s-a întîmplat această bulversare, în urma cărei revelaţii, al cărui Emaus?, spune-mi! Poate că fac şi eu astfel de viraj..."

"Tu ai rămas tot un idealist naiv, cu tot anarhismul pueril satanic. Eşti un om dus de nas de tine însuţi, de neputinţa ta de a înţelege nişte lucruri elementare, practice."

"Nu înţeleg. Te rog să mă lămureşti: care au fost motivele ce te-au determinat să iei o astfel de hotărîre?!"

"Dragul meu, nu din cine ştie ce motive metafizice sau de etică transcendentală, ci pur şi simplu... pentru că vreau să fac parte dintre cei care vor conduce şi nu dintre cei care vor fi conduşi. Astăzi îmi merge excelent, o ştii foarte bine. Dispun de averi colosale. N-am nici un motiv

să fac politica averii pe care o am şi pe care o voi moşteni. Acelea sînt lucruri asigurate. Mai nesigur însă este viitorul şi trebuie să ne punem bine cu el. Iată, vin peste noi răsăritenii?! Trebuie, deci, să ştim cum anume să-i sprijinim: ca vinovaţi sau ca fraţi?..."

"Tu du-te-n... i-ai răspuns, smucindu-te din braţul lui şi-ndreptîndu-te îngrozit. Asta-i treabă pe care o pot face numai boierii, nu un pîrlit ca tine", ţi-ai împroşcat în obraz ocara şi te-ai dus la... Vanda, care-şi vindea numai trupul, ca să trăiască, dar nu şi sufletul. Tot era un loc mai cinstit acela, decît să stai la braţ cu Dionis Petriniu, căruia – a avut el dreptate – peste numai doi ani i-a mers din cale-afară de bine, a trăit ca un prinţ, tot atît de bine ca-nainte, ba mai bine, căci acuma nimeni nu îndrăznea să-l lezeze cu absolut nici un afront, fiind el păzit de şiruri întregi de zapcii, să nu care cumva să i se întîmple vreo supărare... I-a mers aşa de bine încît, curînd după ce s-a săturat de atîta trufie şi huzur, a făcut o plimbare în Occident, şi-a rămas acolo, ca să-i fie în continuare încă şi mai bine. Există oameni înzestraţi cu vocaţia pisicii, oameni cărora, indiferent de schimbări, conjuncturi, revoluţii, transformări etc., tot bine le merge, tot în picioare cad, ba din ce în ce mai sus. Au talent şi deşteptăciune..., asta e. Inşi iubiţi de...

Te cătrăneai şi te încrîncenai pe dinlăuntrul tău tot mai mult şi te acopereai cu întunecimi.

O cangrenă era conştiinţa ta, în care nu mai puteai desluşi nimic; o rană prin care nu puteai cerne nici un adevăr, iar mintea o purtai cu tine ca pe-o răpciugă. Doar avîntarea sentimentelor, elanul spre frumuseţe şi sublim, entuziasmul eleusinic ce te cuprindeau din cînd în cînd mai făceau ca imaginaţia ta să-şi desfacă aripile şi să plutească peste culmi, pustietăţi, ape şi pămînturi, toate apărîndu-ţi ca nimic altceva decît ca nişte uriaşe semne de-ntrebare; încolo: numai marasm şi decreptitudine, dezolare şi urît şi nedorite escapade de uitare şi autodistrugere.

Verbul profesorilor tăi suna tot mai în deşert, oricît de înalt, ei înşişi părîndu-ţi nişte zeităţi rătăcite într-o deprimantă, aulică solitudine.

Te adunai la răstimpuri negre, cu prietenii, nu atît pentru a trăzni vreun chef, cît ca să ai asupra cui lansa şi repezi întunecatele, mereu nestăvilitele tale nestatornicii şi satanice nemulţumiri, cu diabolică pornire încercînd a distruge în ei orice credinţă, iluzie, convingere, certitudine.

Pustiai totul în calea ta. Iar într-o zi, după o asemenea dezlănţuire asupra cuminţeniei şi suficienţei lor, cuprins de crîncene remuşcări, ca şi îndemnat de porniri ce nu-şi găseau altfel izbucul, te-ai dezlănţuit, la răsunetele tenebrosului, răscolitorului clarinet, căruia îi ţinea hang, adîncind şi mai mult răscolirile, o blestemată de dairea, amîndouă acele sunătoare fiind mînuite de doi buni compatrioţi de-ai tăi, din locurile care te-au urzit şi te-au adus la viaţă, într-un dans-explozie al liminarelor descătuşări. Eraţi în casa lor şi vă aminteaţi laolaltă de ţara unde v-aţi născut, pe care aţi pierdut-o, dar tocmai de aceea mai cu durere iubită şi dorită..., şi vă pierdeaţi, toţi trei – prietenii tăi de faţă stătători tăceau înfricoşaţi –, purtaţi de sunetele întunecatului suflător împodobit cu alămuri pe dinafară, ca un demon, şi mînaţi de loviturile adînci ale dairelei, în stihia nebulos înstelată a pămînturilor natale.

La primele răbufniri ale clarinetului, lente, grave, trezind vremi şi locuri moarte de mult, ca şi la primele izbiri aplicate cu dibăcie peste pielea daulei, te-ai ridicat, ca din morţi un războinic, şi, încet, ameninţător, arătînd pe faţă o mască tot mai tragică, mai cumplită, apoi tot mai sus înălţată, ai pornit dansul peste prăpăstii. La început ai fost spectru, al unui mort care reînvie ca să răzbune ceea ce nu împlinise în viaţă, apoi te-ai preschimbat – şi nu numai la faţă –, pe rînd, în tigru rănit, în şarpe înaripat, în altul lovit, care-şi îndoaie în arcuri încordate şira spinării lovită, apoi ai devenit, adunîndu-te ca din nişte neguri albe, pasăre de pe alte tărîmuri, pasăre măiastră sau mîntuitor augur, pasăre albă suind din tărîmuri pierdute-n mistere, ai întins aripile imense, te-ai legănat, planant la început, în văzduhuri albastre, apoi, aidoma păsării furtunii, te-ai lansat într-o ameţitoare dezlănţuire de lupinguri, cu tot felul de alunecări în abisuri şi reizbucniri, din nou, în lumina soarelui. Erai cînd extaz, cînd cădere neagră; cînd femeia care se revarsă-n fiinţă bărbatului iubit şi mult aşteptat, la cumpăna nopţii şi-a tăcerii, cînd patima descătuşată a bărbatului care-şi regăseşte femeia iubită, după îndelungate rătăciri prin furtunile pulberii şi-ale apelor; erai, cînd înlănţuirea din Caucaz, cînd...

Şi erai cînd pisc fulgerat, cînd codru întunecat. Cînd apă liniştit înstelată, cînd tornade în pustiuri, ori ape în furtună; cînd aurora, cînd crepuscul.

«Nu voi asculta nici o altă voce decît aceea a conştiintei mele, în deplină responsabilitate faţă de interesul comun şi idealul meu. Ea îmi va fi călăuză, stăpîn, judecător, partid ori eclezie. Voi rămîne singur şi-am să-mi asum singurătatea cu toată mîndria şi darurile ei, cu toată dragostea mea de bine, frumos şi adevăr.» Aşa îţi vorbeai, mergînd cu capul în pămînt, către cămin.

Prietenii veneau puţin în urma ta, fumîndu-şi obosiţi ţigările. «Aşa voi face. Altă mîntuire nu există, nici altă mulţumire mai demnă si mai cu folos pe lumea aceasta. Voi vorbi oamenilor, mai ales omului, luat în parte, despre lucruri înălţătoare. Din toată inima mea le voi vorbi. Din toată lumina cîtă este într-însa. Iar dacă voi reuşi să aprind şi în inimile lor un licăr măcar din marea lumină a bucuriei, atunci am făcut destul. Şi voi vorbi fără program, fără chemare la ordine, fără nici un alt scop decît acela de a-i bucura, de a-i face să se cunoască pe ei înşişi pentru o clipă, pe ei înşişi în ceea ce au şi le-a mai rămas încă din dăruirea dintîi, de nicicînd. Eternitatea există în fiecare din noi. Trebuie să ne cunoaştem în lumina ei, să-i trăim, chiar şi pentru cîteva clipe, sentimentul că-i aparţinem şi ne aparţine. Voi vorbi aşa cum izvorăsc apele, aşa cum se leagănă singurătăţile codrilor, cum răzbate vîntul prin greul întuneric din adînca lor solitudine, cum îşi tremură florile corolele şi cum îşi răspîndesc fără nici o noimă sau economie parfumul, aşa cum razele soarelui, ale lunii şi-ale tuturor aştrilor săgetează şi înfioară şi trezesc la viaţă pămîntul, apele şi cerurile toate. Aşa voi face. Iată rostul vieţii mele. Evrika!» ai strigat, ca săgetat de-o demonie, încît Alexandru şi cu George au venit la tine, ţi-au pus, îngrijoraţi, mîna pe frunte şi ţi-au spus:

"Aiurezi? Aiurezi? Ai halucinaţii? Potoleşte-te! Acuşi ajungem acasă şi dormim."

«Pentru a-mi cîştiga pîinea vieţii voi munci, îţi ziceai, oriunde, orice muncă, fără să mă subalternez (subalterez) te miri căror controale şi căror controlori responsabili cu ducerea la îndeplinire a muncii tale. Munca cea mai simplă şi mai grea este şi cea mai liberă, deci mai demnă; iar munca celor care fac legi, dau decrete, sfaturi, dispoziţii şi indicaţii fără să-i fi poftit cineva şi trăiesc numai din această tembelă îndeletnicire monstruos parazitară, aceştia sînt o plagă pe trupul societăţii şi-o ruşine a omului. Dar, îţi ziceai tot tu, o să te declare instigator la revoltă, duşman al

ordinei sociale, uzurpator al puterii, tulburător al liniştii lor, uneltitor împotriva bunăstării şi-a viitorului luminos, şi-o să te aducă înaintea judecătorilor. Aceştia te vor băga la puşcărie. Şi, ca să-şi dovedească zelul şi devotamentul faţă de stăpîni – căci legea judecătorilor nu va fi LEGEA, ci pofta acelora care fac, nepoftiţi de nimeni, legile – îţi vor da mai mulţi ani decît ar fi dorit însuşi stăpînul, deranjat şi ameninţat în bunăstarea lui pe jilţ, să-ţi dea. Nu-i nimic, îţi răspundeai, acolo, în întunericul temniţei, cuvîntul va lumina mai frumos, va suna mai vibrator. Voi vorbi deci oamenilor osîndiţi la beznă. Ce poate fi mai dumnezeiesc? Asta o voi face. N-au decît să mă întemniţeze. Îmi vor face o favoare, şi ei vor scăpa de-o grijă.

Te vor lăsa fără lucru, te vor izola cu străşnicie de oameni şi n-o să ai cui să-i vorbeşti ca să-l înluminezi şi să-l bucuri... Îi vor aduce pe oameni în situaţia de a te urî, pe motivul că tu eşti cauza că ei nu muncesc cum ar trebui şi, deci, de aceea n-au ce le trebuie, iar celor care te vor nu numai ocoli, dar şi lovi, chiar ucide, le vor da decoraţii, indemnizaţii de merit, diplome de vrednicie şi posturi înalte.

Atunci mă voi sinucide, îţi răspundeai cu sfruntare. Şi voi proceda în aşa fel ca nimic să nu rămînă în urma mea, nici măcar un fir de praf, de cenuşă. Cred, îţi mai ziceai, că adevăratul blestem pe care l-a aruncat Dumnezeu asupra oamenilor atunci cînd i-a alungat din rai nu a fost acela de a-şi cîştiga prin sudoarea frunţii pîinea, ci altul: de a se bucura nemernicii de bunurile muncii lor. Şi să dispună de viaţa şi sufletul lor, brutele.

Sau, atunci, voi haiduci. Şi voi răcori astfel rănile celor oropsiţi, pedepsind cu braţul meu, dumnezeieşte, pe cei care asupresc şi împilează, care fură şi prigonesc, care întemniţează şi schingiuiesc după bunul lor plac, care huzuresc şi grohăie de bunăstare.»

Astfel îţi vorbeai ţie însuşi, amăgindu-te, înşelîndu-te, răcorindu-te, aprinzînd în inima ta focurile cele înfricoşate.

Pînă una-alta însă, ca să-ţi schimbi felul traiului şi ca să-şi faci datoria faţă de patrie – pentru că nu ţi-ar fi stat bine în viaţă să vorbeşti, fie prin viu grai, semenilor tăi, despre patrie, fără să-ţi fi satisfăcut acea elementară datorie de bărbat, pe care orice om, oricît de simplu, înţelege să şi-o facă (domnii şi odraslele lor sînt de regulă scutiţi) – , te-ai

prezentat într-o bună zi la Centrul de recrutare.

Nu erai obligat să o faci, deoarece erai născut într-o altă țară și aveai, deci, cetățenie străină, dar ai făcut-o, totuși, din motivele mai sus relatate. (Însă sînt și inși care nici n-au trecut măcar pe lîngă vreo cazarmă, nu să trăiască între zidurile ei, și care au ajuns, peste noapte, generali, cu vreo cinci stele luminătoare pe umeri, ba chiar generalisimi.)

*

Te-au repartizat la regimentul 9 Dorobanți din Rîmnicul Sărat...

Îți făcuseși planul: Voi face tot ce pot și tot ce-mi taie capul, îți promiteai, scris frumos am, caligrafic, așa cum place la cancelarii, le voi mai spune poveștile în felul în care eu mă pricep a le spune, și voi rămîne la regiment.

Dar n-ai apucat să te bucuri de planul făcut, căci a doua zi, dis-de-dimineață, ți-au dat hrană rece: pîine cu marmeladă și salam, ți-au dat bilet de drum și te-au expediat la Bacău, la Școala de ofițeri de rezervă, ca să-ți primești instrucția necesară, iar apoi să te întorci la regiment, să-ți iei în primire plutonul și să mergi pe front.

Ajuns la Bacău – centru de triere pentru întreaga țară, căci școala din Bacău se bucura de o mare cinste prin cadrele pe care le pregătea –, ți-ai pus în gînd să o fentezi si să te reîntorci la regiment. La probele fizice nu aveai cum să trișezi. Numai dacă te dezbrăcai și se uitau la statura ta atletică, de centurion roman, îți și dădeau nota zece. Trebuia să-i duci de nas la examenele teoretice de admitere. Asta ai și făcut. Ați intrat în săli, voi cei reținuți pentru Școala din Bacău, iar colonelul comandant al biroului de studii a scris, pe o tablă, subiectul: "Dunărea. Importanța ei geografică, istorică, politică și economică". Buun, ți-ai zis. Și te-ai apucat să scrii cam așa, nu-mi aduc amănunțit aminte: "Dunărea izvorăște din munții Himalaia, udă cîmpia Gangelui și-a Amazoanelor, după ce detună în cascada Niagare și Kon-Tiki, străbate defileurile Cordilierilor, varsă mîl fertil pesste delta Nilului, escaladează Mediterana, străbate toată Europa și se varsă, prin mii de guri, în Marea Caspică. Ea trece și prin țara noastră. Pe malurile ei și-au organizat rezistența Pieile roșii atunci cînd le-a atacat Cortez și tot pe malurile ei aruncau săgeți către cer

strămoşii noştri. Ea este, sau constituie, o funie, un fel de odgon de legătură prietenească între popoare. Peste ea circulă, în sus şi-n jos, toate bunurile, în toate continentele, şi cele materiale, ca şi cele spirituale". Şi, ca să le dovedeşti că ea are şi o importanţă poetică, ai încheiat citînd primele versuri din cîntecul popular: *Pe marginea Dunării, / Trec feciorii cu boii. / Zice soare către floare, / Mînă, bade, boii tare, / Că vine Dunărea mare.* Şi-ai predat lucrarea, sigur fiind că, după atari enormităţi vei fi trimis de urgenţă la regiment.

Lucrările au fost corectate la biroul de studii al Şcolii, s-au dat notele de rigoare pe ele şi, într-o zi de duminecă, domnul colonel comandant al studiilor, înalt şi curbat niţel din spate, aşa cum îi stă bine unui om care se ocupă cu studiile, a apărut în faţa batalioanelor, strînse în careu, în curtea şcolii, să vă anunţe rezultatele.

Lucrarea ta întîrzia să se arate. Te bucurai în sine-ţi. Te considerai aruncat înapoi la regiment. Ultima, pe care nu a scos-o la vedere, ci a fluturat-o ca pe-o cîrpă domnul colonel, a fost lucrarea ta. «Mă va spăla niţel, ţi-ai zis, şi mă va expedia acolo unde merit.»

"Ascultaţi, domnilor ofiţeri şi iubiţi elevi, ce prostii scrie un neghiob!" şi citează, spre hazul tuturora, ofiţeri şi elevi laolaltă, din suprarealista-ţi lucrare.

"Şi acest agramat este nu numai bacalaureat, ci chiar licenţiat, şi încă în filosofie şi litere!" se miră colonelul.

Şi continuă ferm: "Ei bine! Dacă n-a învăţat carte pînă acuma, nici în liceu nici în universitate, atunci îl vom învăţă noi aici!" Şi am foat repartizat la cel mai al dracului sublocotenent din toată şcoala, Richard Arămescu, cel care, cînd era de serviciu pe şcoală, ne dădea cîte trei, patru alarme pe noapte, uneori scoţîndu-ne afară, pe ger şi zăpadă, în ţinută marocană – adică aşa cum ne aflam în paturi, în cămăşi şi izmene –, cel care, dintre patruzeci de elevi cîţi i-au foat repartizaţi spre instruire, pe jumătate i-a instalat, din chiar prima zi, la infirmerie, cu braţe, picioare rupte, entorsate, luxate şi capete sparte; cel care nu rîdea niciodată, scurt, îndesat şi frumos cum era, cel al cărui pluton demonta şi monta la loc tunul antiaerian în doar două minute – cînd te uitai cum se mişcă elevii lui pe cîmpul de instrucţie ziceai că nu sînt fiinte omeneşti, ci diavoli; cel care adusese şi o inovaţie în programul

administrativ al şcolii, şi anume: cum să te speli pe dinţi în mai puţin timp decît se folosea pînă atunci, inovaţie pentru care Ministerul de Război i-a acordat o răsplată-n bani, destul de substanţială, precum şi decoraţia aferentă; cel care n-a fost nici măcar o oră pe front, nici măcar din curiozitate, dar care se arăta din cale-afară de viteaz în curtea şcolii şi pe cîmpul de instrucţie; cel care, atunci cînd ne-au atacat diviziile lui Morty, la Arad, şi-a tăiat repede cizmele - frumuseţe de cizme -, a aruncat uniforma ofiţerească de pe dînsul şi-a luat-o la sănătoasa prin noapte, ca măgăruşul prin negură; fanatic adept al mareşalului şi duşman aprins împotriva bolşevicilor - a şi pedepsit cu asprime pe cîţiva elevi mai indiferenţi faţă de zelul său, bănuindu-i de anarhism rusesc -, imediat după ce şi-a tăiat cizmele şi-a dispărut, deghizat în ţăran, şi-a făcut apariţia, într-un costum muncitoresc, cu şapcă leninistă-n capul descoperitor de inovaţii..., pe balconul primăriei din Turnu-Severin, vorbind cu înflăcărare despre trupele eliberatoare... Pe tine te-a scos într-o zi la raportul căpitanului, în faţa companiei, pentru vina de a-ţi fi găsit în dulapul cu efecte nişte cărţi, unele în limba franceză. Căpitanul, parcă Toader îl chema, cel care l-a premers pe bravul Andrei Grigore, azvîrlindu-le cu dispreţ în gunoi, a zis: "Ia uitaţi-vă, cu ce se ocupă nenorocitul ăsta. Ia-n să-mi sai tu, cărturarule, niţel, vreo trei zile, la consemn. Acolo ai să te gîndeşti la ele cu drag, şi cu numai un sfert de pîine la zi şi-o gamelă cu apă caldă". Avea un umor negru, dar pe care ţi-l administra cu haz.

Inovaţia pe care a adus-o Richard Arămescu - corcitură de rigoare germană şi isteţime românească - programului administrativ consta în următoarele: dimineaţa, la spălatul pe dinţi, mai ales, operaţia aceasta de igienă a gurii se făcea, pînă la inovaţie, obişnuit, în voie. Ei bine, de-acuma a fost strict disciplinată, cîştigîndu-se astfel timp. Sergentul de serviciu, care conducea programul, fluiera în fluierături scurte, repezi, iar în exact ritmul fluierăturilor toţi elevii trebuiau să mişte periuţa-n gură, la dreapta şi la stînga, pînă ce fluierătura devenea luuuungă, schimbare de son care însemna că trebuia să clătiţi şi să gargarisiţi apa-n gură...

După ce s-a făcut deci trierea şi trimiterea la alte şcoli a candidaţilor, aţi fost duşi, voi cei care rămăseseţi aici, în Bacău, la gară, la un fel de

tren-baie, să vă spălaţi, căci stînd voi pînă la terminarea cernerii, claie peste grămadă, în nişte bărăci aşternute pe jos doar cu paie, aţi izbutit să vă umpleţi nu numai de păduchi, dar şi de rîie.

V-aţi dezbrăcat de hainele voastre civile, le-aţi făcut balot şi le-aţi dus la magazie, magazionerul v-a azvîrlit la fiecare, la întîmplare şi nimereală, lingură şi gamelă, şi v-a lăsat, amuzîndu-se, să vi le potriviţi voi între voi hainele, căci la unii le erau prea largi, iar la alţii strîmte şi mici de tot, plutonierul de la magazie parcă anume azvîrlea la cei micuţi şi pirpirii haine largi şi lungi, iar la cei mai voinici, din cele strîmte şi mici. V-au dat şi bocanci, nişte capturi făcute de generalul Romel prin Africa, de la englezi, care, cînd a început să plouă şi să ningă – şi la Bacău ninge, plouă şi bate viscol ca-n închipuirea lui Bacovia –, s-au fleşcăit într-atîta, încît nu se deosebeau de ciorapii voştri albi, de bumbac, fiind făcuţi una cu ei. Atunci ai cunoscut tu, şi toţi cei care au purtat acei bocanci, altfel foarte comozi, uşori şi eleganţi, că una e să umbli pe nisipul din Sahara şi alta în noroaiele de la Bacău.

V-aţi dus deci la gară să vă spălaţi, după mai bine de o lună, în trenul baie. Intraţi înăuntru cîte un pluton întreg, vă spălaţi bine, şi n-aţi mai fi ieşit de-acolo, de sub duşul fierbinte, mai ales pentru că plăcere mai mare ca aceea pe care o ai atunci cînd, plin de rîie, stai sub duş fierbinte, nu există alta. Adevărată stare de extază a cărnii, mai bine zis a pielii. Cînd scabiile, care zăceau cu miile sub pielea voastră, au simţit picurii fierbinţi de apă, au început să se agite şi să mişune într-o stare de diavolească isterie, să mori de plăcere nu altceva, să rămîi acolo sub duş pînă ce-ţi dai duhul.

Dar bucuria edenică nu dura decît vreo zece minute, căci ieşeaţi ca să intre alţi fericiţi, iar la ieşire vă aştepta un plutonier hîtru, aparent morocănos, cu o bidinea în mînă şi cu un ciubăr alături plin cu ceva lichid galben şi urît mirositor. Fiecare se oprea în poziţie de drepţi, înaintea dracului acela, care, vîrînd bidineaua în ciubăr şi scoţînd-o afară, o trîntea de cîteva ori peste trupul vostru, în felul în care dai cu vopsea atunci cînd zugrăveşti un perete, stăruind îndeosebi peste părţile sensibile...

Zugrăviţi în galben greu mirositor, vă îmbrăcaţi şi o porneaţi spre cazarmă cîntînd: *Şi Pipo, Pipo-i întristat / Că-n uniformă azi pe el l-au*

îmbrăcaaat, / I-au dat gamelă, / I-au dat capelă / Şi puşca în bandulieră. Sau altul, care începe eroic: *Păşim peste veac de lumină...* Unii dintre voi, puşi pe şotii, înlocuiau litera *p* cu litera *b*.

Ceea ce ai găsit frumos aici, între zidurile şcolii militare, a fost albul acelor ziduri, albul aleilor, albul din sufletele voastre, albul de var care se îmbina atît de pur şi de cast cu nuanţa cachi de pe veşmintele noastre, albul relaţiilor de camaraderie dintre voi elevii, fiinţe curate, care vă supuneaţi aceluiaşi program de instrucţie şi de exerciţii, mîncaţi aceeaşi hrană, beaţi din aceleaşi pahare apa, cîntaţi aceleaşi cîntece, în fine, vă aştepta, probabil, aceeaşi soartă.

Iar cînd ningea – şi la Bacău, ca-n genere între zidurile edificiilor militare şi-ale mănăstirilor, ninge–, ninge ca-ntr-o altă dimensiune a lumii.

Sufletele voastre atunci, şi-ale ofiţerilor care însoţeau, fie spre cîmpul de instrucţii pe buta lui Ştefan cel Mare, fie înspre acele locuri solitare, unde mergeaţi să faceţi trageri, stări ale neprihanei erau. Niciodată în închipuirea ta n-au fost mai frumoase femeile, niciodată mai frumos dorite, niciodată mai calde şi mai pure şi nicăieri, niciodată mai sfîntă fotografia mamei, căci fiecare dintre voi purtaţi, în buzunarele mici de la vestoane, cîte două iconiţe: a mamei şi-a iubitei. Tu purtai acolo chipul fetei pe care ai iubit-o întîia oară în viaţa ta şi asupra minunăţiei căreia nici măcar nu te-ai gîndit vreodată să pui mîna, cît de lin, mîngîietor măcar.

Vă întorceaţi la cazarmă, flămînzi ca nişte lupi, dar nu obosiţi. În sufletele voastre ningea cu rugăciuni, colinzi şi alte cîntece ridicate-n adîncul memoriei precum nişte orfice vedenii subterane, de aragoniţi.

Vă spălaţi cu apă rece, vă curăţaţi armele şi intraţi în sala imensă de mese, după ce se făcea raportul batalioanelor pe platoul din faţa acelei săli imense. La acest raport, odată, căpitanul Grigore Andrei, bravul şi teribilul tău căpitan, a apărut fără sabie la centură. N-avea, e drept, sabie, la centură, dar avea, în schimb, mai multe răni cicatrizate pe corpul său de războinic şi emblema Ordinului Mihai Viteazul pe piept. L-a interpelat atunci maiorul Miroiu, grăsun şi fără urme de răni, dar cu semne de decoraţii mărunte pe piept: "Unde ţi-este sabia, căpitane Grigore?", la care interpelare, căpitanul a răspuns cu grea si dispreţuitoare linişte: "La

trecerea Prutului, domnule maior", apoi şi-a văzut mai departe de ale lui treburi.

În sala de mese vă aşezaţi la locurile voastre şi eraţi serviţi de nişte soldaţi cu cele trei feluri de mîncare, toate foarte gustoase, dar mai cu seamă foarte consistente - purtate pe nişte cărucioare mari, lungi, pe rotile. Apărea atunci Mămica, aşa îl porecliserăţi voi pe colonelul Dumitrescu, aibă-l grija Maicii Sfinte, colonel responsabil cu administraţia şcolii, care, cu burduhanul împins afară mult, ca toba cea mare peste pieptul celui care loveşte-n ea la fanfară, ne ruga, nu ne ordona: "Dragii mei elevi, dragi! Voi ştiţi bine că tot ce fac eu pentru voi fac! Dar am şi eu o singura dorinţă de la voi: să cîntaţi la masă pe două şi trei voci *Tatăl Nostru*".

Iar noi atuncea - cum să nu mulţumeşti unui atît de bun om la inimă, şi de curat! - ne uitam unii la alţii, ne dregeam glasurile limpezite de frig şi de zăpezi şi cîntam, ca-n biserică, *Tatăl nostru,* pe trei voci. Părăsea sala cu ochii în lacrimi, iar noi îl iubeam, dezmierdîndu-l cu porecla de Mămica. Era leit la înfăţişare cu profesorul tău de muzică, de la liceul românesc de la Grebena, în Grecia, cel pe care, pentru bonomia lui, fetele grecoaice, după ce treceau prin faţa lui, iar el le saluta cu mare ceremonie, făceau ocol pe după alte străzi, ca să mai treacă o dată prin faţa domnului profesor "ruman" şi să mai primească acelaşi salut ceremonios care le încînta.

După masă aveaţi program de studii. Cursurile erau concepute şi stenografiate la biroul de studii, iar apoi sublocotenenţii le preluau şi fie că le expuneau aşa cum se pricepeau, fie, ca să nu se facă de minune, le dădeau citire fără nici o abatere de la text.

Arămescu vă preda două cursuri: unul de economie politică şi altul de educaţie militară... El nu citea textele elaborate la biroul de studii, ci se lansa, cu aere de mare profesor, în expuneri libere, şi iată în ce fel anume: "Principiul diviziunii muncii... Ce este principiul diviziunii muncii?" se întreba el la cursul de economie politică. Şi tot el răspundea, întocmai ca-ntr-un dialog socratic, cu metodă maieutică, după o scurtă, dar adîncă concentrare: "Principiul diviziunii muncii este atunci cînd, de exemplu, cum să mă exprim: ce sînt aceia regi, miniştri şi funcţionari care ajută sarcina ostaşului" şi să te fi ferit Dumnezeu ori să te fi pus

dracu' mai degrabă să îndrăznești a formula altfel decît exact așa cum a formulat el, cuvînt de cuvînt și silabă cu silabă, definiția principiului.

Te întreba pe tine, crezînd că vei face pe deșteptul (căci, atunci cînd îți permiteai să te abați de la formularea exactă, îți reproșa cu sarcasm și amenințare "nu face, măi, pe nebunul, elev, nu face pe nebunul aici"), dar tu nu te lăsai tras pe sfoară și reproduceai, nu fără o nuanță de batjocură în intonație, întocmai, axiomatica rostire a domnului profesor. Era mulțumit și nu prea.

Ar fi dorit să te prindă, dar nu reușea. În schimb, rămînea cu un gust amar, inhibitiv, din cauza felului în care pronunțai și sublimai, în părțile și articulațiile esențiale ale definiției, cuvintele.

O altă definiție celebră era și cea a istoriei: "Istoria, definea cu absolută pertinență Richard Arămescu, este atunci cînd, de exemplu, cum să mă exprim..., a căzut guvernul", bineînțeles nu înainte de a-și adresa întrebarea metodică: "Ce este istoria?"

Nu știu din ce cauză însă, atunci cînd trebuia să lămurească conceptul de educație militară nu se mai întreba înainte, ci trecea direct și în esența subiectului, zicînd: "Educația militară este acel focar sacru în care se adapă spiritele ca să devină ostași desăvîrșiți".

Nu-i deloc de mirare că, la scurt timp după aceea, a vorbit de pe balcoanele primăriilor despre eliberare și revoluție.

În zilele de duminică, de sărbătorile legale, ca și-n după-mesele libere, își apuca iubita de braț – cu brațul drept, iar pe sub cel stîng ducea un pachet de cărți, în așa fel ca să se vadă că sînt cărți, că sînt, adică, niște tratate despre materiile pe care dînsul le preda elevilor la academia militară de peste gară.

După depunerea jurămîntului, în prima duminică, vi s-a dat și vouă, la toți elevii din anul întîi, liber în tîrg. Controlul ținutei la ieșirea pe poartă a fost excesiv. Richard vă sucea și răsucea, examinîndu-vă cu lupa. Pe mulți dintre voi, săracii, mai neglijenți, cu vestoanele pe ei mai boțite, cu pantalonii mai bufanți, moletierele mai ca nojițele peste obiele legate și cu bocancii clămpănoși în picioare, i-a întors în baracă și i-a pus la munci, nu atît grele, cît amarnice.

Toți, fie din anul doi, fie, mai ales, voi, cei din anul întîi, v-ați dus grăbiți și de-a dreptul – ca tăurașii scoși la montă – la casele cu fete.

Acolo, însă, pentru voi se arătau alte necazuri: nemiloasă discriminare între gradaţi şi cei fără grade, între cei din anul doi şi voi ceilalţi din anul întîi, copilaşii, cum vă alintau colegii din anul superior, aşa încît, se formau cozi - cozi liniştite şi cuminţi - în ordinea următoare: întîi ofiţerii, cei burlaci, bineînţeles, după care urmau elevii plutonieri adjutanţi, încheietorii de batalioane, apoi veneau la rînd elevii plutonieri, încheietorii de companii, elevii sergenţi majori, elevii sergenţi, elevii caporali, elevii fruntaşi, şi pe urmă de tot marea masă de simpli elevi, mai bine n-ai fi făcut parte din nevoiaşa lor încrîngătură, căci, dacă apucau să se bucure de... gradele, voi ceilalţi, marea masă, voi beşondriţii, făceaţi calea-ntoarsă la cazărmi, bosumflaţi şi amărîţi.

Dar a doua zi, spre deosebire de gradaţii care păreau cam obosiţi, avînd feţele palid-albe, precum mirii după nopţile nunţii, voi, însă, nu executaţi mişcările ordonate, ci zburaţi prin aer, salturile se făceau nu pe doi ori trei metri, ci peste zece, douăzeci; pasul alergător era mai degrabă pas zburător, strigătele de "să trăiţi" şi "ura" erau nu strigăte de oameni, ci răcnete de fiare, atîta de mare era răbufnirea de energii din voi, atît de amarnică ciuda de a nu vă fi împărtăşit şi voi din...

Unul din colegii tăi de an, în disperare, văzînd el că nu-i chip să-i vie rîndul, a luat-o din loc, examinînd rînd pe rînd, aprig, toate hotelurile din oraş, doar va găsi ceva pe-acolo, cît de cît. N-a găsit decît la unul, mai de la periferii, o îngrijitoare de vreo şaptezeci de ani, pe care Crudu n-a iertat-o. (M-am întîlnit cu ea în rai şi mi-a mărturisit că a fost cea mai fericită zi din viaţa ei şi că şi-a dat suflarea ultimă avînd în faţa ochilor privliştea nuntirii ei cu tînărul soldat acela, pentru care şi-acum se roagă la Dumnezeu spre a-l avea în grijă...)

Aflîndu-se despre isprava lui Crudu în şcoală, elevii făceau fel de fel de glume pe seama lui. El, însă, asemeni asinului peste care oamenii aşează poveri grele, îl bat şi-l ocărăsc şi-l prigonesc în tot felul, dar el, în sinea lui, fericit şî împăcat, îşi zice: "Faceţi ce poftiţi cu mine, împovăraţi-mă, loviţi-mă, batjocoriţi-mă cum vă place..., am avut eu ziua mea: aceea cînd l-am purtat în spinare pe El!", tăcea nepăsător şi acoperit de un fel de mister.

Unul Adameşteanu, suflet bun şi mărinimos, care primea de-acasă pachete cu bunătăţi de tot felul şi-n cantităţi mari, într-o zi, ca să-l

necăjească, tăind o bucată serioasă dintr-o pulpă de pastramă afumată i-a întins-o lui Crudu şoptindu-i: "Nu vrei să..!... ceva? Uite! Pofteşte." Crudu s-a supărat, a zîmbit numai vag, ca la o amintire de demult, a luat şi-a mîntuit bucata de pastramă, mai cerîndu-i lui Adameşteanu să-i mai dea.

Într-o zi era cît pe-aci să dai năvală peste porţi... Fata aceea, grecoaica constantinopolitană, Danae pe nume, care te-a iubit, poate pentru neghiobia de a fi refuzat să te culci cu ea, după ce se culcase cu mulţime felurită de bărbaţi, a venit la Bacău, la tine, să te vadă. Dintre toţi bărbaţii cu care se culcase, pe care ea îi supunea, şi nu ei pe ea, se pare că numai pe tine te-a iubit. Şi te-a iubit din cauză că te-a dorit şi nu te-a putut avea. Şi-atunci, de ce a venit la Bacău?! Numai ca să te vadă şi să-ţi înmîneze vreun pachetel cu de-ale mîncării? Nu. Altceva o mîna să vină la tine.

Să nu gîndim cu păcat, ci să respectăm cum se cuvine gesturile şi sentimentele fiintelor omeneşti. Danae te-a iubit. Dintre sutele de bărbaţi cărora s-a dat, pe tine... te-a iubit. Adu-ţi aminte de după-amiaza cînd v-aţi dat o întîlnire în Piaţa Rosetti. S-a prezentat la locul întîlnirii, înaintea ta. Ai apărut şi tu. La timp. Aveai un palton negru şi veneai înspre ea cu mîinile înfundate-n buzunare şi cu ochii pedepsitor aţintiţi asupra ei. Cînd te-ai apropiat de ea şi i-ai cuprins mîinile într-ale tale, fierbinţi ca de obicei – acuma şi mai fierbinţi –, ea, ştiind probabil că tu ştii totul despre viaţa ei, a început să tremure: "Vii la mine ca un inchizitor, a îngăimat. Bine! Arde-mă pe rug, dragul meu Torquemada!"

Şi totuşi n-ai ars-o! Nu te-ai dus cu ea. I-ai vorbit despre patria numelui ei, care era şi patria ta de naştere, adică Grecia, i-ai dat să înteleagă, prin metafore şi paremii, că se face vinovată de sacrilegiu, de a-şi tîrî prin noroaie superba ei frumuseţe cu care au dăruit-o zeii... Atunci, îţi aminteşti?, Danae a plîns cu amar, cu faţa-n mîinile tale şi părul ei negru, de gheenă, revărsat peste genunchii tăi. Şi n-ai intrat la ea... Şi superbia aceasta vei plăti-o cîndva.

S-a oprit la poartă, a depus la picioarele ei obosite şi emoţionate pachetele, s-a legitimat în faţa ofiţerului de serviciu şi-a rugat să fii chemat tu, elevul sergent.

Un elev te-a chemat. Te-ai dus înspre poarta şcolii, în pas alergător (de

fapt, în curtea Şcolii de ofiţeri rezervă din Bacău se umbla numai în pas alergător), mai năvalnic decît cel obişnuit. Cine m-o fi chemînd? te întrebai. Cine se va fi gîndit să vină la mine? Silvia?... Cornelia?... Eda?...

Cînd ai ajuns la poartă..., la poartă, nimeni, decît ofiţerul de serviciu care ţi-a înmînat un pachet... Apoi, mirat foarte, a întrebat: Ce-i, domnule elev, cu fiinţa aceasta?! Ceva ciudat! De îndată ce te-a văzut venind pe alee a făcut, repede de tot, stînga împrejur şi-a gonit înapoi, ca alungată de draci... Uite-o, se mai zăreşte încă...

Te-ai uitat cu durere într-acolo dar, pînă s-o zăreşti măcar, măcar s-o zăreşti şi tu, ea s-a făcut nevăzută, ca năluca. În noaptea ceea n-ai dormit deloc, ci te-ai rugat de încheietorul de companie să te pună pe tine să faci toate rîndurile de planton în dormitor. Şi-ai plîns. Cred că şi ea. Simţeai tu cum lacrimile tale, căzînd, se întîlneau cu ale ei undeva, într-o confluenţă din afara timpului şi-a locului.

Prin luna martie a anului 1944, din cauza înaintării frontului dinspre răsărit, aţi evacuat şcoala din Bacău şi v-aţi îndreptat înspre ţinuturile Aradului. La părăsirea şcolii, strînse amîndouă batalioanele în careu, colonelul Iucăl, comandantul unităţii, a apărut şi v-a spus în felul lui francezo-german: "Cu fruntea sus plecăm de-aici şi cu fruntea sus ne vom întoarce"...

Aţi plecat voi, ce-i drept, dar nu chiar cu fruntea sus, ci cam înclinată, iar de întors v-aţi întors, ce-i drept, nu toţi, dar nu aici de unde aţi plecat, ci pe la casele voastre, cu frunţile nu sus, ci cam răvăşite.

Deplasarea pînă în judeţul Arad nu a fost uşoară, dar nici neinteresantă. Cu tot harnaşamentul asupra voastră: mitraliere, puşti-mitraliere, pistoale-mitraliere Bereta şi Zebeuri, cu raniţele burdușite cu tot felul de articole plus lopata Lineman împlîntată într-un fel specific în ele, pe dinafară, plus gamela, înaintaţi prin lapoviţă, pe distanţă de patru kilometri, cîntînd, în care timp comandanţii de companie vă însoţeau călari, după care făceaţi o haltă de zece minute şi iarăşi porneaţi cu pas apăsat, apăsaţi şi voi sub raniţe şi armamente, tot cîntînd: "Păşim peste veac de lumină..."

Primul cantonament a fost la Răcăciuni.

Tu ai fost repartizat să dormi la o femeie bătrînă, cu fiul pe front şi cu

nora lîngă ea, femeie cu teribile întunecimi la locurile ascunse. Aţi dormit toţi trei în acelaşi pat: bătrîna la perete, fiara de noră-sa la mijloc şi tu lîngă ea, la margine. Dracul mai putea dormi într-o atare pedepsitoare situaţie! A doua zi, pe distanţa Răcăciuni, Adjud, drumul ţi s-a părut nespus de lung şi de greu. La Adjud, al doilea cantonament, ai fost repartizat la un învăţător. Acolo ai făcut baie, te-ai ospătat ca la Crăciun, aţi conversat cu domnul învăţător despre Peneş Curcanul, despre Creangă şi Eminescu, despre politică şi despre ce va fi după război, avînd ca auditor pe neodihnita lui soţie şi pe cele două fete care priveau cu mare interes şi admiraţie la tine.

Ai dormit ca oamenii, într-o cameră, cea de oaspeţi, singur, într-un aşternut cu albituri mirosind a zăpezi şi-a cenuşă, cu fereastra deschisă, căci nu-ţi era frig sub dunele acelea calde si uşoare, umplute cu pene albe, puf de gîscă. Dimineaţa te-au cinstit cu un mic dejun alcătuit din ouă, brînză, grătar de porc, cozonac şi vin moldovenesc, ai sărutat mîna gazdei, pe fete pe obrajii care s-au îmbujorat frumos, te-ai îmbrăţişat cu domnul învăţător Trandafir acela şi iată, te bucuri acum că ne amintim aici de el şi de casa lui.

Urma al treilea cantonament, la Plăineşti, aşezare prosperă, cu oameni bine înstăriţi, gospodari cinstiţi, locul de naştere al lui Duiliu Zamfirescu.

La jumătatea drumului, pe la ora prînzului, vi s-a distribuit, din marmite, în gamele, masa de prînz: carne de porc, multă, cu prune uscate. De-abia aşteptai să o înghiţi. S-a întîmplat însă ceva îngrozitor. Bravul căpitan Grigore, nu ştiu din ce motive, s-a aruncat asupra ordonanţei lui, un ins în vîrstă şi cu nişte bocanci greoi în picioare, cu talpa de lemn, gîrbovit sub raniţa mare, grea, şi-a început a-i căra, peste trupul chircit, din vîrful cizmelor lovituri, strigînd la el ca la o fiară, cu stridenţe metalice în glas.

Văzînd o atare ignominie, aşa hămesit cum erai de foame, abia aşteptînd să ingurgitezi conţinutul gamelei, ai azvîrlit acel conţinut cît colo, la dracu', azvîrlind totodată şi bucata de pîine, aşa cum ai arunca după cîini cu piatra, refuzînd, drept protest la gestul oribil al căpitanului tău, hrana. Toţi cei care au observat gestul tău şi-au zis: "Iată bolşevicul din el", căci erai bănuit de-aşa ceva, de către cei care, nimic curios, s-au pus în slujba bolşevicilor curînd...

Ai simţit aceasta, dar ţi-ai zis: "Dacă bolşevismul se naşte din asemenea reacţii, atunci el este ceva sublim".

A observat şi căpitanul. A înţeles. A încetat de a-l izbi pe ordonanţă cu vîrful cizmelor. S-a uitat la tine. S-a schimbat la faţă. Nu a zis nimic.

Aţi continuat marşul. Cîntînd. El, căpitanul, călare, voi, elevii şi ofiţerii, pe jos. Te-a strigat: "Elev! Vino-aici". Te-ai desprins din plutonul tău şi din grupa ta şi te-ai dus. "Mergi în pas de voie, alături de mine."

Ai executat ordinul... şi-aţi discutat împreună, timp de o oră, despre problema cosmologică şi cea ontologică (Andrei Grigore era pasionat după filosofie), tratate detaliat în cursul de enciclopedia filosofiei al lui B. B. Selenescu.

La Plăineşti, localnicii s-au prezentat în faţa conducerii şcolii, cerînd fiecare să i se repartizeze cîte doi sau mai mulţi ofiţeri ori elevi să odihnească în casele lor. Le-a fost satisfăcută cererea la toţi şi nu le-a mers deloc rău acelora care au stat timp de trei zile în casele minunaţilor gospodari şi români din Plăineşti, locul de naştere al lui Duiliu Zamfirescu.

Printre solicitanţi se afla şi un ţigan care cerea insistent, în felul lor sentimental, al ţiganilor, să-i repartizeze şi lui măcar un singur elev, că şi el are cu ce să-l ţină şi să-l omenească...

Nu prea a fost luată în seamă rugămintea ţiganului. Pe tine însă te-a înduioşat şi te-ai oferit, ieşind din rînd, să mergi tu la casa lui, fapt care l-a bucurat nespus de mult pe ţigan, care nu era orişicine, ci avea el o simigerie, avea şi două fete pe care nu le-ar fi dat pe nu ştiu cîte odrasle de boieroaice, frumoase ca nişte cîntece haiduceşti.

Te-ai agăţat, demonstrativ, de braţul lui şi l-ai însoţit pînă la casa aşezată nu departe de centru. Te-ai instalat într-o cameră mare, cu grămezi de covrigi în colţurile ei, cu plocăzi şi scoarţe împodobită, cu un pat nou, din scîndură de brad, amirosind încă a codri bătrîni şi-a răşină solară. Ai făcut baie, ai cinat ca la nuntă, iar apoi, aşezîndu-te în patul cu miros de codri depărtaţi, acoperit de scoarţe ca sub poienile lui iulie, te-ai desfătat ascultînd cîntecele celor două ţigănci surori, fetele stăpînului casei, şi, cu şi mai multă desfătare, basmele pe care ţi le îndrugau ele, citindu-ţi, fie în ceaşca de cafea, fie, mai ciudat, în ghioace. Bine de tot

le-a mers ofiţerilor şi elevilor care au fost cazaţi la gospodarii cei mari ai tîrgului, dar mult mai bine ţi-a mers ţie, cu ţigăncile lîngă patul tău, pe marginea patului, cu mîncăruri făcute în tingire şi tipsii acoperite sub ţest, cu vinuri din cele nocturne şi cu poveşti spuse din ghioc, înconjurat de grămezile de covrigi. Şi acoperit în starea de veghe a sufletului tău, ca şi-n somnul tău, de pînzele aburoase, cu miros de mirişti, în care te înveleau feţele surîzătoare ale tinerelor ţigănci vrăjitoare.

După alte două zile aţi părăsit gara din Ploieşti, exact cu zece minute mai înainte de a sosi peste ea avioanele unchiului Sam din America. Mare noroc aţi avut! Dacă mai întîrziaţi niţel, vă făceau, darurile umanitare ale acelui unchi necrofor, biftec şi cuş-cuş.

Ajunşi la Ineu, în judeţul Arad, vreo două săptămîni v-a mers greu de tot. Întîi şi-ntîi că demîncarea era foarte slabă, apoi cîmpul de instrucţie era infernal prin vastitatea lui ca şi prin noroaiele de pe el. Aţi slăbit şi eraţi palizi la faţe, ca poeţii cei adevăraţi, pînă într-o zi cînd a apărut pe platou, dimineata, la raportul batalioanelor, Mămica, bunul colonel de la administraţie, s-a uitat la voi şi văzînd feţele palide şi ţinuta pluată, unde nu s-a pus pe vaiete: "Ce-aţi făcut, cîinilor şi nemernicilor cu elevii mei, ce-aţi făcut! Ia să-mi veniţi voi încoace! Maior, cheamă imediat la ordin pe magazionieri, pe bucătari, şi pe toate ajutoarele lor! Executarea! Să vină imediat aici! Bieţii mei copii, bieţii mei copii! Ce-au putut face din voi pungaşii!"

Au apărut, în cămăşi, cu mîinile suflecate, cei chemaţi. Au luat poziţie de drepţi. "Culcat! a răcnit, cu mînie mare şi bulbucînd ochii, Mămica. Salt înainte!" Şi bucătarii cu magazionierii şi ajutoarele lor săltau înainte, precum popîndăii, prin noroaiele curţii. "La mine fugaaa, marş! Culcat! Srînga-mprejur! Tîrîş înainte, marş! La mine, fugaaa marş! Salt înainte, derbedeilor şi pungaşilor!

Uite aşa i-a tăvălit pe domnii aceia de la magazia de alimente şi pe cîrdaşii lor de la bucătărie, colonelul Dumitrescu-Mămica, Dumnezeu să-l miluiască şi să-l ţină în preajma lui mereu, acolo sus, în ceruri.

Apoi, după vreo lună, aţi fost retraşi mai la adăpost, sub versanţii Zarandului, la Gurahonţ. Acolo oamenii locului cultivă mult mac, din acela cu măciuliile mari de tot, cît nişte căuce. Smulgeai măciulii, scoteai dinlăuntrul lor seminţele lăptoase, le vărsai în gamelă, apoi prindeai o

capră, îi mulgeai frumos în gamelă laptele peste laptele din fructul macului, înghiţeai amestecul acela, şi hrănitor dar şi adormitor, te aşezai într-o rînă la soare şi dormeai ore întregi ca-n sînul lui Avram. Deprinseseră descoperirea ta colegii şi se bucurară foarte, numai că nu prea ştiau cum anume să prindă caprele şi să le mulgă. Săritor cum eşti din fire, le-ai dezvăluit şi lor secretul...

Într-o noapte a căzut năpasta peste toată şcoala, cu elevi şi cu ofiţeri cu tot. Au sosit în gară, la ceas de seară, şi s-au dat jos din tren, printre alţi călători obişnuiţi, şi alţi doi, foarte neobişnuiţi: două fetiţe cu părul roşcat şi ochii verzi şi carnea de pe ele pîlpîitoare, pal-roză, mişcînd cu mult vino-ncoa din bucuţe.

Plutonul care făcea de gardă la gară le-a şi apradunat în camera lor, apoi, după ce s-au săturat de ele, le-au instalat la o femeie bătrînă avînd casă cu trei camere, după care a urmat trecerea prin ele a aproape întregii şcoli, minus ofiţerii căsătoriţi, cu soţiile lîngă ei. După trei zile, păsările acelea migratoare au dispărut din casa bătrînei şi din Gurahonţ, iar voi elevii şi ofiţerii burlaci, în loc să faceţi instrucţie pe dealurile acelea minunate, făceaţi cu totul altceva, şi anume spălături cu hipermangan pe la locurile unde era trebuinţă, folosind injectoare. Fetiţele erau anume trimise de inamic...

După această năpastă, a urmat a doua: atacul celor două divizii blindate, ale lui Morthy, amiralul de pe pîraie.

Întîi s-au izbit de rezistenţa vitejilor de la Păuliş, acel Maraton românesc al celui de-al doilea război mondial, de elevii de la Şcoala de subofiţeri de rezervă de la Arad. Elevii, cu armament de instrucţie, adăpostiţi în gropi rotunde tătărăşti, iar inamicul trecînd cu tancurile peste acele gropi în care erau striviţi hopliţii lui Leonidas.

Şcoala de ofiţeri de rezervă de la Radna, condusă de colonelul Petrescu, stătea dincolo de Mureş, la numai doi ori trei kilometri, ascunsă în pădure, şi privea de-acolo, îngrozită, cum tancurile lui Mardonius treceau peste trupurile lecedemonienilor care piereau pe cîmpul de la Păuliş, credincioşi legilor patriei, fără să participe. Astfel a înţeles colonelul Petrescu să cruţe vieţile tinerilor din subordinea lui. Poate că bine a făcut. Dar cei care s-au acoperit de glorie, întru vecia neamului au fost elevii de la Şcoala de subofiţeri!

Apoi blindatele inamicului au apucat-o pe Criş în sus. Iar a doua rezistenţă la asaltul restului trupelor din diviziile lui Morthy, amiralul peste heleştee, aţi opus-o voi, Şcoala de la Bacău.

Căpitanul Andrei Grigore, atunci, s-a dovedit a fi nu căpitan, ci hatman din aceia care au slujit în armia lui Ştefan cel Mare. Greu la trup, înaintînd înspre tine precum o cetate de la Nistru, cu faţa lătăreaţă şi cu un rînjet pe ea care arăta la vedere un şirag de dinţi nu de om, ci de fiară, Andrei Grigore nu degeaba era cavaler al Ordinului Mihai Viteazul, nu în van avea trupul plin de răni şi nu în zadar descindea din ţara lui Alexandru cel Bun şi din marii bărbaţi, războinici de-ai lui Ştefan cel Mare şi Ion Vodă Cumplitul. El s-a instalat cu compania lui chiar la intrarea în sat, la confluenţa a două pîraie. Dincoace de pîraie era un izvor mare de apă cu jgheaburi de jur-împrejurul lui, în care îşi adăpau oamenii vitele cînd se întorceau cu ele în sat. V-a instalat în spatele jgheaburilor, cam la cîţiva metri , vreo douăzeci să zicem, în gropi tătărăşti, camuflate cu tot felul de tufe de scaieţi şi alte ierburi.

Apoi a strîns pe cîţiva ţărani bătrîni, dintre cei cu sînge rece şi nepăsători de cele ce li se puteau întîmpla – a ştiut el bine cum anume să-i aleagă, căci era straşnic cunoscător de oameni –, le-a poruncit să-şi ia căruţele şi sămîie spre tîrg, la Ineu. "În drum veţi întîlni pe inamic, le-a zis el rînjind fioros cu dinţii lui carnasieri, o să vă întrebe dacă sînt din cei cu galben la capelă în sat – cei cu galben la capelă, diavolii galbeni cum fuseseră porecliţi, eraţi voi, elevii de la şcolile de ofiţeri de rezervă, căci purtaţi o panglică de culoarea aceea la şepci –; voi să le spuneţi că s-au retras înspre munţi, înfricoşaţi foarte de cele întîmplate la Păuliş. Chiar dacă vă belesc de vii, voi să nu le spuneţi altceva decît ce v-am zis eu. Înţeles?"

"Înţeles, dom'căpitan! Pot să taie-n noi şi să toarne sare pe răni că tot n-om spune nimica. Să trăiţi. Lăsaţi în seama noastră."

Şi s-au dus ţăranii aceia bătrîni şi-au făcut ce le-a spus căpitanul Grigore Andrei. Şi-au fost bătuţi şi siluiţi în multe feluri să spună, dar ei au ţinut-o pe a lor: că cei cu galben la capelă au plecat în munţi. Că erau, ia colea, nişte copilandri, vai de capul lor. Atunci inamicii le-au dat drumul să se ducă la tîrg, la Ineu, iar peste cîteva ceasuri s-au pus a bate satul şi marginile lui cu tunurile, brandurile, apoi au pornit la atac, au

tras cu mitralierele şi se tot apropiau în şir indian către noi. Ordinul lui Grigore era aspru şi hotărît: nimeni nu răspunde cu foc, decît atunci cînd el va porunci. iar inamicii se apropiau, susţinuţi de tirul mitralierelor şi-al brandurilor, mai aveau puţin şi atingeau confluenţa celor două pîraie, încă două secunde şi ajungeau la fîntîna cu jgheaburi, încă o secundă şi dădeau peste voi cei pitiţi în gropile tătărăşti. V-au apucat tremurăturile. Nici un proiectil de brand ori de tun n-a căzut printre noi ci aiurea, pe de lături. Iată că un întreg batalion, cu efectiv de război, trece pîraiele... Voi, tremurînd, nimic. Fiara de Andrei stătea pitită, la adăpost, încordată, gată-gata să sară asupra pradei. Voi nu-l vedeaţi. Aşteptaţi. El, nimic. S-a întîmplat atunci minunea pe care o pusese la cale Andrei Grigore. Cînd au ajuns în faţa fîntînii, un gradat de-al lor a dat ordin, iar soldaţii s-au strîns în careu, în faţa ţevilor de la armele voastre. Pe semne că-i instruia cum anume să umble prin sat, cu grijă ca să nu fie atacaţi cumva de partizani, apoi au spart rîndurile – voi continuaţi să tremuraţi, dar nu cine ştie cît acum –, s-au spălat, s-au pieptănat – puştile le erau aşezate-n piramidă încoace şi-ncolo – şi iarăşi i-a adunat gradatul lor..., poate că le rostea o rugăciune, căci bieţii ostaşi erau spălaţi şi pieptănaţi frumos ca pentru o taină...

"Fooc!", s-a ridicat din groapă fiara şi-a răcnit către voi. Tu ai tras, eram lîngă tine şi te-am văzut bine – în sus. Nu mai avea rost să ucizi...

Ceilalţi toţi însă au tras: din Zebeuri, elevii; din pistoalele-mitralieră, şefii de grupă; dar, s-au ridicat din gropi, răscrăcănaţi peste ele, din aripa dreaptă, Igna, basarabeanul acela cît un Ahile, care mînuia mitraliera cum alţii pistolul-mitralieră, iar din aripa stîngă, Botezatu, taurul acela brun, ca un carabinier sicilian, dar care era de pe la cotitura Buzăului, şi au deschis, în cruciş, foc, cu mitralierele, aşa fel că în cîteva clipe batalionul aflat în careu s-a prăbuşit în lături, retezat de tirul mitralierelor lătrătoare.

De pe dealul din faţă s-au ridicat în aer steaguri albe.

Au sosit brancardierii lor să-şi strîngă morţii, feciorii aceia spălaţi şi pieptănţi pentru moarte, v-aţi amestecat cu ei, le-aţi servit ţigări "Mareşal Antonescu" – se mai fumau încă –, ei v-au servit dintr-ale lor, apoi v-au reproşat arătînd cu lacrimi în ochi către victime, pe limba lor: "Ce-aţi făcut, ce-aţi făcut, oameni cu şcoală..."

"Am făcut ceea ce aţi făcut şi voi. Aşa cer legile războiului."

A doua zi, după-masă, însă, au atacat altfel: prin învăluirea satului. Şi, după ce au bătut, palmă cu palmă, satul şi marginile lui, au debuşat la atac, reuşind să se apropie de marginile lui. Aţi răspuns şi voi, dar armamentul vostru de instrucţie, şi nu de luptă, nu s-a putut măsura cu al lor. Căpitanul Andrei, atunci, ca să vă încurajeze – ori poate că dorea să moară, căci era un antirus şi-un anticomunist feroce şi nu înţelegea să lupte alături de ei, mai era căsătorit şi cu o frumoasă poloneză, cu gît lung de lebădă, faţă ca de icoane, încadrată sfielnic şi rugător în nişte linii negre, ale aripilor părului ei lucios şi lin curgător pînă peste umeri –, deoarece intrase în noi spaima de moarte, s-a răscrăcănat peste groapa lui tătărască şi sta aşa, făcîndu-se că studiază o hartă, sfidînd gloanţe şi ghiulele. Ne-am revenit şi eram gata să ne dezlănţuim în atac, dar un proiectil de brand a căzut lîngă Grigore Andrei, l-a doborît la pămînt şi i-a vărsat afară pîntecele. Au sărit repede doi elevi, l-au ridicat i l-au dus de l-au depus într-o casă apropiată, pentru a i se da eventualele ajutoare. Inamicii, văzînd căderea căpitanului, au sărit mai cu elan la atac. În timp ce lui Grigore Andrei i se puneau la loc, oarecum, pîntecele varsate, vine, abia răsuflînd, un alt elev şi raportează:

"Domnule căpitan, inamicul a cuprins satul. Ce facem?"

"Crăpaţi pe poziţie!" a fost răspunsul lui Andrei, dat din învălmăşeala măruntaielor vărsate afară şi din rîpile plămînilor rupţi. Şi pentru că elevul era descheiat la un nasture a mai grăit către el: "Încheie-ţi nasturele la veston, elev!" Ţinea în mînă o scrisoare primită de la cei dragi. Înainte de a fi transportat la spitalul militar din Brad unde a murit a zis: "Zărandul cu însemnul lui mioritic se vrea în deplină libertate. Rămîneţi, copii, şi împliniţi această lege. Vă iubesc!"

Ai compus si nişte versuri întru pomenirea celor czuţi acolo... Nu le-am uitat. Sunau aşa: *Opreşte, trecătorule, o clipă doar, / Şi peste amintirea lor te reculege... / Aici căzură, ca-ntr-un sanctuar, / Pentru a neamului şi-a ţării lege: / Bravul hatman Grigore-Andrei / Şi sublocotenentul Adrian Vasile / Cel blînd, şi minunaţi colegii mei, / În crîncenele lui septembrie zile: / Fodor, Dinescu, Flotea, Popovici, / Şi Boscovici, Gheorghiu, Pogoreanu –, / Toţi moldoveni care îşi dorm acum / Aici, la Gurahonţ, aleanu'. / Şi stau înalţi, de veghe, adăugaţi / Aşa, ca pe Coloana Infinită, / Alături de-alte mii ori mii de vieţi ai celorlalţi*

/ Susţinători ai bolţilor acestei glii, / A inimi de orbi desţelenită. / Peste ţărîna lor, eu te implor, / O lacrimă depune dintre gene, / Şi-o floare de Nu-mă-uita, a dor / S-adie, şi-a surîs de Cosînzene.

S-a lăsat noaptea, iar noi am rămas cuprinşi înlăuntrul satului. S-a dat ordin de retragere pe cont propriu. Ieşirile din sat erau păzite de inamic. La ferestrele ultimelor case, din dreapta şi din stînga uliţei, se vedeau ţevile mitralierelor.

Întîi, ţi-ai zis, mă duc la ea, la Lavinia, dar nu ca să-i faci curte, ca pînă atunci, torăind verzi şi uscate, ci... "Decît s-o aibă alţii, cine ştie cine, mai bine mă duc eu la ea, căci am iubit-o– şi m-a iubit, şi mîine poate că voi fi cadavru. Mă duc, dar nu ca să-i vorbesc din lună şi stele, ci ca s-o am. S-o am! Să fie a mea!"

Cînd moartea îţi dă tîrcoale, o simţi cum pîndeşte de peste tot, gata să sară asupra ta, cînd ai văzut căzînd, cu răcnet ori muţi, lîngă tine, pe colegii tăi, te-ai transformat imediat din om în fiară. În lup flămînd, în cerb turbat te-ai preschimbat, ai sărit garduri, sfidînd gurile de mitralieră ale morţii, ai sărit în curtea casei unde locuia Lavinia, ai bătut în uşă, ţi-a deschis, a desfăcut, fericită, dar şi speriată, braţele şi te-a cuprins în ele cu dor disperat: "Tuuu!, să ai grijă, să nu te omoare. Nu vreau să mori. Acuma înteleg cît de mult te-am iubit! Dragul meu!"

Dar tu, ai răsturnat-o-n pat, ai dezvelit-o furtunos, ai dat să-i îndepărtezi genunchii, dar foarte anevoie, căci ea, Lavinia, îngrozită, cu ochii de trei ori mai mari decît erau, se opunea cu tărie încrîncenată: "Nuuu! Nuuu! Nuu-Nu! Nu te recunosc! Nu eşti om! Eşti bestie! Bestie! Bestieeee! Nu te las. Pleacă! Lasă-mă! Am să strig, să ştii! Tu eşti altul! Tu nu eşti omul pe care l-am iubit şi l-am stimat. Fiară! Bestie! lasă-mă, n-auzi? Te rog! Nuuu! Brută! Monstru ce eşti!"

Atunci, ţîfnos cum eşti din fire, agresiv în orgoliul tău rănit, te-ai smuls din încleştarea în care o ţineai şi, sfruntător, cu dispreţ, ţi-ai luat vestonul pe tine şi mantaua, aruncată alături, ţi-ai apucat şi puşca Z.B. din colţul în care era rezimată şi-ai zbughit-o afară, ca din casa unui duşman, nu din aceea a Laviniei. Şi-ai lăsat-o acolo, dezvelită, strînsă ghem, dar mai ales singură, cumplit de singură...

Ai traversat curtea şi-ai dat să treci în grădină. Dar tocmai cînd te aflai pe creasta gardului, gata să sari dincolo, de peste comarnicul porţii care

da în curte, unul venea cu pistolul-mitralieră în diagonală, aşa fel ca să nu-i scapi cumva – aşa v-au învăţat şi pe voi ofiţerii să trageţi, venind cu ţeava în diagonală, căci atunci nu dai greş cu ţinta –, dar tu, cu o fracţiune de secundă mai repede decît el, ai aţintit, nu în diagonală, ci direct Z.B.-ul înspre el, ai detunat şi l-ai văzut prăvălindu-se peste lespezile din curte. Ţi-a părut rău. Parcă din tine s-ar fi rupt şi-ar fi căzut. Biata maică-sa, ţi-ai spus în gînd. Dar dacă Lavinia îmi ceda? Desigur, m-ar fi prins acolo peste Lavinia, prilej foarte bun pentru el să-şi bată joc, nu numai de mine, ci, în faţa ochilor mei, de ea, îţi ziceai, şi-atunci nu ştiu ce te-ai fi făcut. Trebuia să mori umilit, batjocorit, schingiuit, agăţat probabil cu dinţii de grumajii lui, dacă ai fi avut timp să ajungi acolo, iar Lavinia, o, Doamne, ar fi murit şi ea în chinuri şi înjosiri groaznice. "Îţi mulţumesc, Lavinia! îţi sfîrşeşti de-atunci rugăciunile, că nu mi-ai îngăduit. Îţi mulţumesc, înger al meu păzitor şi-al Laviniei, că ne-ai ferit de ruşine şi de o moarte oribilă!"

A fost prima crimă, prima ucidere de om pe care ai făcut-o în viaţa ta. Sper să nu mai faci alta, oricum s-ar arăta lucrurile.

Ai stat pitit toată noaptea, prin grădini, tot apropiindu-te de ultima casă. Ai ajuns la ea. În spatele ei, în grădină. Te-ai uitat printre crăpăturile scîndurilor de la gard. La fereastra de la casa de peste drum – ultima casă – vedeai limpede cum veghează mitraliera. Se lipise de tine şi prietenul tău Victoraş. Uitîndu-te pieziş, ai observat cum şi din fereastra casei în grădina căreia vă aflaţi voi pîndea şi supraveghea ieşirea din sat altă mitralieră.

"Ce facem, Victoraş?"... Victoraş a dat din umeri. "Uite ce facem, ai reluat tu în mare şoaptă: eu mai am asupra mea o grenadă defensivă... Smintim cu băgare de seamă scîndurile de lîngă zid ale gardului, ne strecurăm tîrîş pe spate pînă sub fereastră, desfacem grenada, o azvîrlim înăuntru pe fereastră şi, o dată cu detunarea ei, pînă ce ei se dezmeticesc, noi o tulim repede, intrăm în porumbişte şi ne-au pierdut urma... Am scăpat. Altă ieşire nu există."

Se zvonise că inamicii schingiuiesc cu plăcere specifică etniei lor pe prizonieri, că le scot ochii, le taie genitoarele şi nasul, aşa cum au procedat cu bietul Fodor, fiul dascălului de la Bacău, pe care l-au torturat pe motivul că, nume finugric purtînd el, nu ştia limba finugrilor, astfel

l-au dat, pînă la urmă, morţii.

"Bine, acceptă Victoraş, dar cine aruncă grenada? Eu zic s-o arunci tu căci eşti mai destoinic, mai sigur pe mişcări, mai curajos."

"Nu, ai răspuns tu. În această situaţie trebuie să lăsăm să hotărască soarta... Vom trage la sorţi". Aţi rupt o frunză, aţi motroşit-o, aţi dus mîinile la spate, trecînd-o dintr-una într-alta, apoi, aducîndu-le în faţă, aţi tras. Cel care nimerea frunza trebuia să arunce grenada. Aţi tras: o dată tu din mîinile lui şi o dată el dintr-ale tale şi, de ambele dăţi, sorţii au căzut pe tine. Aţi dislocat scîndurile, cu mare grijă, te-ai strecurat, pe spate, pînă sub fereastră, Victoraş venea şi el tîrîş tot pe spate după tine, dacă întindeai mîna apucai mitraliera de ţeavă şi o trăgeai afară..., ai descuiat grenada, ai ţinut-o cîteva secunde în mînă, ascultînd cum sîsîie, apoi, cînd ai crezut că mai are două secunde pînă la detunare, ai aruncat-o pe fereastră înlăuntru, în casă.

Odată cu detunătura ei aţi zburat şi voi înspre porumbişte. Cei din casa de peste drum au început a împrăştia gloanţe după voi. Victoraş s-a tot dus, tu însă ai simţit cum ceva cald se scurge din tine, ai îngenuncheat şi te-ai scufundat într-un fel de văgăună albă, şi nu era deloc rău. Dimpotrivă, aveai senzaţia că intri într-o stare de beatitudine pămîntească, cu de un fel de descătuşare fericită, un fel de sentiment al mîntuirii, ca atunci cînd te scurgi în fiinţa iubită printr-un sărut adînc, îndelung.

Te aflai ca-ntr-un fel de extază eleunistică, aceea pe care apa fluviului o simte cînd s-a reîntors şi s-a regăsit în starea de dinainte de a-şi porni izvorul. Erai izvorul dinainte de-a izvorî. Ca şi cum ai fi revenit în starea embrionară, reîntors în somnolenţa intrauterină. Reîntoarcerea în pîntecele-mumă, în paradisiaca tihnă dintr-însul.

Dimineaţa au umblat prin porumbişte soldaţii inamici căutînd prin buzunarele, degetele şi gîturile camarazilor şi ofiţerilor tăi, morţi, fie bani, fie medalioane, fie inele. Cînd inelul nu se desprindea de la locul său, vitejii aceia tăiau pur şi simplu degetul izbind cu baioneta ca să-l poată smulge, căci, nu ştiu din ce motiv, ei se cam grăbeau.

Tu stăteai exact ca pruncul în pîntecele mamei, cu mîinile una peste alta adunate la piept, picioarele îndoite mult, iar capul aproape vîrît între ele.

Ca să te poată cotrobăi, soldatul ţi-a dat un ghiont din vîrful

bocancului, atît de tare încît te-ai răsturnat cu faţa spre el şi atunci, nu ştiu ce anume i-au spus ochii tăi holbaţi asupra lui, că a luat-o la fugă, îngălbenit la faţă, şi alerga mai înfricoşat decît dacă l-ar fi urmărit ţeava unei puşti; parcă o umbră, venind înspre el de dincolo de lume şi viaţă, îl urmărea.

Apoi ai avut un soi de vedenie: se făcea că din nişte nouri negri, într-o necontenită răscolire, se năşteau şi alergau înspre tine oştiri cenuşii, îmbrăcate în mantii prăfoase; veneau pe jos, cu frunţile în pămînt, mute ori cîntînd un fel de cîntece urlătoare, şi veneau în camioane, trîntiţi unul peste altul, veneau agăţaţi de jur-împrejurul ţevilor de la tunuri, şi mai veneau alţii călări, chiuind şi fluturînd flamuri negre, murdare de sînge, iar alţii, călări, alergau pe caii fără de şa, învîrtind infernal cnuturi în aer, gonind după nu ştiu ce anume himeră, izbind în nu ştiu ce nemernic căzut la pămînt, în ce nemernici ce trebuiau striviţi sub copite şi flagelaţi cu biciul.

Unul din călăreţii care goneau pe cai deşăuaţi, învîrtind în aer harapnicul, s-a poticnit de cadavrul tău; calul nechezînd s-a ridicat în două picioare, iar călăreţul atunci ca-n faţa a ceea ce căuta şi-a găsit, a pornit a lovi în tine ca vijelie, răcnind, chiuind, chicotind, rîzînd în hohote, ca-ntr-un fel de delir isterizat al idioţeniei. Şi-a dat, şi-a dat, şi-a chicotit de satisfacţie, şi-a gemut de plăcere, pînă ce a ejaculat, iar tu, atunci, te-ai trezit, ai ieşit din nou din groapa aceea luminoasă în lumina pămîntească a vieţii. Ai suspinat îndelung. Nu ştiu dacă vederea lucrurilor dimprejur te bucura ori te întrista. Părere de rău de nespus se citea în ochii tăi redeschişi, reîntorşi din genunea în care zăcuseră rostogoliţi.

Te-ai tîrît cum ai putut şi-ncotro te-a îndreptat duhul călăuzitor. Ai stat în loc şi te-ai pipăit: într-un anume loc, pe partea dreaptă a pieptului, hainele erau ude, iar umiditatea era deja năclăită, înscorţată. Ai apăsat: ai simţit o durere difuză în zonă. Ţi-ai văzut de drum. Te-ai tot dus, tîrîndu-te, poticnindu-te, căzînd, ridicîndu-te şi iarăşi pornind, pînă ce ai ajuns la un fel de casă, ai sunat, te-a întîmpinat o bătrînă osoasă, gîrbovă, numai riduri pe faţă, dar cu multă bunătate-n ochii ei aproape stinşi – bunătatea oamenilor singuri –, te-a poftit în casă, ţi-a aşternut pat curat, te-a hrănit cu lapte şi miere, te-a oblojit cu alt fel de lapte, de alior, la locurile unde te durea, şi cu ierburi tămăduitoare, te-a înfofolit în pături

zdrenţuroase şi marame rupte peste cap atunci cînd au venit inamicii să controleze casa, ca nu cumva într-însa să se ascundă vreun pericol, zicînd că eşti soţul ei, bătrînul care boleşte, apoi, într-o bună dimineaţă, ai lăsat la bătrîna Fefeleaga – cu ea semăna! – hainele de ostaş, te-ai îmbrăcat în cioareci şi cu suman de-al băiatului ei rămas undeva pe frontul de la Răsărit, băiat pe care i l-a dat Dumnezeu, precum Sarei aceleia din Biblie, tîrziu, la aproape cincizeci de ani, dar care tot Dumnezeu i l-a luat la vîrsta de numai douăzeci şi cinci de ani, nenuntit, neprihănit, şi te-ai dus , te-ai tot dus, cînd pe jos, cînd pe vreun camion, cînd pe tren – căci nimeni nu mai controla –, pînă ce ai ajuns în Capitală.

Sfînta Fefeleaga aceea ţi-a pus în traistă merinde "bugăt", aşa zicea ea: pîine albă, brînză, slană şi ceapă... Pe drum ai mai găsit tu şi fructe...

(Iar pe Lavinia n-ai mai întîlnit-o. Te-ai ferit din calea ei. N-ai cutezat nici măcar să-ţi ceri iertare. Într-atîta de mare ţi-ai simţit vina şi ruşinea.)

Acolo, cei care se pregăteau, euforic de singuri, să pună mîna pe putere şi să devină stăpînii ţării te-au adunat la sînul lor, cu iubire şi preţuire mare, şi ţi-au dat numaidecît funcţie, şi nu una oarecare: consilier de presă la ministerul fraţilor conlocuitori. Ţi-au dat şi grade, fără să fi făcut absolut nimic deosebit, decît nimic. Stăteai pe scaun, citeai ziarele, mai alcătuiai cîte o notă care interesa ministerul, mai decupai din ziare şi puneai tăieturile într-un fel de dosar – de fapt treaba aceasta o făceau subalternele, care nu erau decît vreo zece, în subordinea ta, şi care nici ele nu făceau nimica, dar erau frumoase şi-aveau idei sănătoase, mai te uitai la ele, nu prea te arătai sensibil la cei – tot un fel de consilieri – care trăgeau cu urechea şi aţîţau gîndurile şi simţămintele oamenilor, ale celorlalţi angajaţi, mai stropşeai cîte o înjurătură etc... etc., adică nimica.

Dar erai zilnic în cabinetul ministrului, unul Răcescu Flocoasa, care te îmbia, cu mult dulce în glasul lui ceremonios, să te înscrii printre ei, în ecumenicitatea lor: "Ai origine socială foarte bună, ai minte, ai talent, ai avut în timpul studiilor, şi liceale, şi universitare, o atitudine şi-o comportare demnă, dreaptă, curajoasă, ai idei sănătoase, progresiste..., de ce nu vrei să ţi le organizezi alături de noi, ca să nu te risipeşti..., că-i păcat de tine".

Tu însă: cîr, mîr la început, din condescendenţă, apoi din ce în ce mai

impertinent, mai de-a dreptul.

"Ia spune, dragule, de ce nu vrei să te înscrii la noi? Ce te opreşte?"

"Tocmai cele ce le-aţi înşirat mai sus, frate domn ministru."

"Cum adică! Nu înteleg: cele spuse de mine mai sus! Hai să vorbim deschis, ca-ntre oameni cinstiţi: De ce nu vrei să vii alături de noi... Să ne organizăm împreună..., *viribus unitis*".

Tu: "Tocmai de aceea".

El: "Clarifică, te rog, care de aceea!"

Tu: "Pentru că, după cum bine ştiţi, eu am detestat şi detest nazismul, iar comunismul nu-i decît nazism rusesc."

Domnul ministru a rămas cu gura căscată. S-a înfuriat... "Bine, a spus apăsat, mai stăm noi de vorbă."

Iar tu, în loc să faci ceea ce te ruga, cu atîta bunăvoinţă şi amabilitate, domnul ministru, făceai, una după alta, gafe şi boacăne, şi încă ce gafe şi ce boacăne.

Chiar a doua zi, la un fel de conferinţă de presă, cu ziarişti străini, dar "fraţi", ai cerut şi tu cuvîntul şi i-ai întrebat de ce stau minorii saşi şi şvabi, absolut fără nici o vină, de două săptămîni, în frig şi fără hrană, pe o linie moartă, în gara Mogoşoaia?, întrebare la care domnul ministru peste naţiunile conlocuitoare era să facă gută. Dintre ziarişti străini, dar "fraţi"..., doar cel de neam frînc – bravo, Franţa!, cu superbul ei spirit cavaleresc! – a reţinut ca "foarte importantă" întrebarea ridicată de tine.

Dar te-a pus dracul să mai adaugi o boacănă, şi anume una care nu putea fi considerată decît ca o totală iresponsabilitate, ca un act nebunesc: "Nu cumva ministerul nostru – la care lucrai şi mîncai tu o pîine bună de tot – intenţionează să repete afacerea cu evreii din Iaşi, aruncaţi şi ei pe-o linie moartă din gara aceluiaşi oraş?! Mai urmează ca saşii şi şvabii de pe linia moartă de la gara din Mogoşoaia să fie asasinaţi şi treaba va fi perfect identică cu cealaltă". Trebuiai dus urgent la casa de alienaţi mintali, dar nu. Ai continuat să funcţionezi în cadrul ministerului, la locul tău, unde nu făceai decît boacăne şi trăznăi.

În loc să se supere şi să te azvîrle peste grămada de gunoaie ori în puşcărie, conducerea onor ministerului s-a purtat delicat cu tine – doamne, cît secret se poate ascunde în treburile diplomatice, în gîndirea politică! –, ba mai mult, ţi-a mai oferit o gradaţie de merit, insistînd cu

tact şi afecţiune să te convingă să te înscrii în comunitate. Erai, se vede, mai util şi mai uşor de manevrat şi manipulat de-acuma, date fiind culpele adunate, cam multe şi grele, în dosarul tău.

Da de unde! Tu, în loc să primeşti oferta şi să-ţi fie bine şi să trăieşti ani mulţi pe pămînt, ai săvîrşit alte blăstămăţii sfruntate: l-ai plesnit peste mutră, de-a văzut stele verzi, pe guzganul acela de Văsgăceanu care, la un fel de şedinţă, unde se dezbăteau probleme de politică externă, a spus, vesel la faţă ca stropit cu c...t, că, citez: "Bine că s-a făcut dreptate, în sfîrşit, şi că Basarabia şi Bucovina, pămînt rusesc de cînd lumea şi istoria, smuls în mod samavolnic de imperialiştii români de la paşnicul popor rus, au revenit la rostul lor, acolo unde trebuia".

Dar cea mai nesăbuită dintre toate năzbîtiile tale după care ai şi fost dat afară imediat din serviciu, ba nu, iarăşi indulgenţi, te-au pus numai în cadru disponibil, deci cu posibilitatea de a fi reprimit, după ce vei fi venit la normal, a fost în ziua aceea de 8 noiembrie 1945, cînd toată suflarea omenească din capitală s-a transformat brusc în ape mari, tălăzuite, curgînd, toate, cu vuiet şi fără zăgaz, pe străzi şi bulevarde, şi revărsîndu-se ca-ntr-o mare, în piaţa palatului. Ordinul ministrului şi-al uneltelor lui ajutătoare era ca nimeni, nici un angajat să nu părăsească incinta instituţiei. La poartă stăteau de gardă guzganul Văsgăceanu şi dihorul Pleaşcu, avînd poruncă să nu lase pe nimeni să iasă afară pe poartă şi să-i noteze pe toţi aceia care ar fi manifestat cît de cît intenţia de ieşire.

Nu te-ai putut răbda. "Ori mă duc şi eu şi mă adaug fluviului acela, îţi ziceai în cugetul tău, ori, atunci, de mîine mă înscriu... sau, cel mai cinstit, mă sinucid în p... mă-sii". Te-ai ridicat şi, ca o vijelie, ai pornit pe scări, prin holuri, spre poartă.

"Unde? Unde? Şefule", ţi-au ieşit înainte guzganul şi dihorul, punîndu-ţi palmele-n piept... Atîta ţi-a trebuit: "În Cristoşii mamei voastre", ai scrîşnit tu şi, izbindu-i cu coatele în piept şi îngenunchindu-i pe de lături, ai izbucnit afară şi te-ai amestecat în valurile care bîntuiau capitala şi-ai urlat şi-ai strigat, la unison cu apele acelea în tumult, pînă ce ai răguşit de tot.

Piaţa palatului era o mare de oameni în furtună. Prin furtuna aceea s-au strecurat, şerpuind anevoie, nişte maşini negre: domnii miniştri, adică

guvernul, veneau să-l felicite pe suveran, căci era ziua lui, iar tumultul acela, tot un fel de urare părea a fi, cu alte răsunete şi ecouri, mult mai în adîncuri şi mai departe. Maşinile au intrat în curtea palatului. Excelenţele lor s-au dat jos, uşuraţi că nu li s-a întîmplat nimica rău. Numai că uşurarea lor n-a durat nici măcar două minute, căci, de pe terasa Ministerului de Interne au răpăit mitralierele, pe deasupra talazurilor. Se zice că la posturile acelea de mitraliere se aflau oameni de nădejde: doamna Klara, domnul Burlăh şi cu Slefăr.

La răpăiala lansată de pe terasa ministerului, excelenţele lor, îmbrăcate în fracuri, cu jobene pe căpăţîni şi mănuşi albe în mîinile lor cu degete lungi şi ascuţite la vîrf, în grabă mare, dar nu fără eleganţă, s-au întins la pămînt, pe burţi, stînd în poziţiile acelea, cuminţi, pînă ce a încetat răpăiala.

Scena te-a amuzat. Dar şi pe mine. Nu însă şi după aceea, cînd, aceleaşi mitraliere au detunat din nou, dar nu în aer, ci în mulţimea care manifesta din ce în ce mai cu aprindere; şi-ai văzut atunci cum au căzut, străpunşi de gloanţe, oameni tineri, eleve şi elevi, lîngă tine, şi glonţul te-a străpuns şi pe tine, şi-ai căzut, întîi înclinînd genunchii, apoi prăbuşindu-te din tot trupul, şi, aşa prăbuşit cum te aflai, alături de alţii căzuţi ca şi tine, unii zbătîndu-se încă, ai mai vzut o altă spurcăciune: doi ziarişti americani, nu graşi, dar plinuţi, cu feţele durdulii întocmai ca fesele, cu aparate de filmat în mîini, cum te tot foto-filmau, cum vă tot foto-filmau, ca nişte oameni care se distrează, ca să trimită apoi filmele acasă la ei să se distreze şi cei de-acasă cu senzaţii tari... să-şi facă mai uşor digestia.

Dar n-ai murit nici de data aceasta. Iarăşi ai alunecat în văgăuna aceea albă... şi iarăşi ai venit la viaţă ca să rătăceşti pe alte căi, mult mai întunecate decît cele de pînă atunci.

Satana poate să schimonosească viaţa pînă la totala ei mancurtizare, closetizare, torţionare, dar nu o poate suprima. Dreptul acesta aparţine numai Aceluia care a creat-o, iar Acela nu o suprimă, ci o readuce la Sine, o redobîndeşte întru esenţa dintru început, după ce a trecut-o prin blestemul-purgatoriu...

"Aiurea!, ar exclama George. Viaţa este o oroare în care colcăie dulci, pe cît de funeste, ispite". Iar tu i-ai fi răspuns, cu amarnică resemnare: "Nu ştim, nici vom şti vreodată, ce este lumea şi viaţa, nici, mai ales, Cel care le-a creat, şi din ce anume raţiuni şi cu ce rost".

*

Aici, în acest punct şi cu acele citate, străinul a pus capăt istorisirii. Aşa liniştit şi tăcut cum stătea pe marginea patului, cu mîinile împreunate pe genunchi, s-a uitat la mine luuung, învăluindu-mă într-un surîs ca din peste fire, apoi s-a acoperit şi pe sine în acelaşi surîs, devenind vedenie... Atunci am simţit cum nişte păsări albe, negre, cenuşii, albastre, galbene, roşii şi verzi îşi iau zborul din adîncurile mute ale fiinţei mele, vîslind peste imensitatea zăpezilor de sub cerul cu desăvîrşire albastru, departe, tot mai departe, pînă se făceau mici de tot, abia perceptibile, mistuindu-se în orizonturile nemărginirii... Dumnezeule!, erau amintirile, care se descătuşau din grotele şi cămările vieţii şi se topeau în neprihana Neantului. Ele erau!

Străinul s-a ridicat în picioare – era parcă desculţ –, mai mult a plutire. M-am înfiorat... Şi-a aţintit ochii asupra ferestrei – afară nu mai ningea, fereastra s-a deschis de la sine în atingerea cu privirea lui, a mai întors-o asupra mea, m-a săgetat cu amar şi-a şoptit: "Acum ştii cine sînt? Mă recunoşti? Îţi aminteşti de mine?..." s-a ridicat în vîrful degetelor de la picioare, apoi mai sus, ca-ntr-o levitaţie, s-a întors pe linia orizontală, a desfăcut aripi pe care nu le zărisem pînă atunci, a lovit de două ori aerul din cameră şi, adunîndu-le din nou pe lîngă corp, a ţîşnit afară.

M-am ridicat în capul oaselor cu disperare: "Nuuu! am strigat în noaptea care-l înghiţise. M-am repezit la geam... Am scrutat imensităţile albe: Un punct negru, ca de fluture, se desluşea abia în depărtările de nedesluşit.

L-am aşteptat să revină; îl tot aştept şi astăzi, mereu. "Nuuu!", s-a auzit prin întunericimile din mine, ca un ecou, strigătul acela, dar nu i-a răspuns nimeni, decît doar cocoşul, care a sfîşiat tăcerea dis-de-dimineţii, cu trei strigăte ca trei săgeţi de foc... Şi-am ieşit afară, pe terasă, şi-am plîns cu amar.

Nu se va mai întoarce... Pesemne, va trebui să-i întorc eu cumva vizita...

Aşteaptă... Şi nu căuta adevărul nicăieri altundeva, decît dincolo de ceea ce este.

Tiparul la
IMPRIMERIA «ATLAS-CLUSIUM» («ARCADE»)
1996

Străinul de la miezul nopții continuă (cu perioada studenției, desfășurate în Bucureștiul începutului de ani '40), experiența memorialistic-romanescă a scriitorului Teohar Mihadaș, cristalizată pînă acum în *Tărîmul izvoarelor* (copilăria petrecută în mirificul ținut al Turiei din Munții Pindului; Editura pentru Literatură, 1968), *Frumoasa risipă* (adolescența trăită la Liceul din Dumbrăveni; Dacia, 1980), *Pe muntele Ebal* (închisorile comuniste și Canalul; Clusium, 1990) și *Steaua cîinelui* (perioada de după ieșirea din închisoare, pînă prin anii '80; Dacia, 1991). Ciclul aceasta, cu totul singular în literatura românească, aflat la granița dintre romanul de formație și memorialistica propriu-zisă, se va împlini după publicarea a încă două cărți ale sale, aflate în manuscris: *În colț, lîngă fereastră* (anii în care a fost profesor în ținutul Năsăudului, pînă la arestare) și *Singurătatea lui Ulise* (cea de-a șaptea și ultima, deocamdată, chintesență și corolar, în același timp, ale celor anterioare).

Străinul de la miezul nopții este una dintre cele mai vii cărți ale ciclului, atît prin construcția sa ușor insolită, cît și prin experiențele la care se supune "naratorul": cele ale formației sale intelectuale propriu-zise și cele erotic-goliardice "compensatorii". Din acestea din urmă ne rămîn cîteva scene memorabile și o pecete stilistică inimitabilă, din primele, o atmosferă culturală extrem de autentică și siluetele intelectuale, fizice și morale ale marilor săi profesori *(Tudor Vianu, Mircea Vulcănescu, Anton Dumitriu, Dimitrie Gusti, George Călinescu, Nicolae Iorga* și alții), în cîteva excepționale portrete, care vor stărui multă vreme în literatura noastră.

ISBN: 973 - 555 - 093 - 8

CLVSIVM